

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**GELİR EŞİTSİZLİĞİ ve EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ:
AMPİRİK BİR İNCELEME**

Emin Efecan AKTAŞ

Doktora Tezi

Ankara, 2019

GELİR EŞİTSİZLİĞİ ve EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: AMPİRİK BİR
İNCELEME

Emin Efecan AKTAŞ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

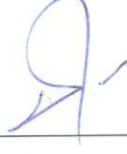
Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Emin Efecan AKTAŞ tarafından hazırlanan “Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Ampirik Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma, 07.11.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU (Başkan)

Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN (Danışman)

Prof. Dr. Hakkı Hakan YILMAZ

Prof. Dr. Tarkan ÇAVUŞOĞLU

Doç. Dr. Serdal BAHÇE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar Sağlam

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren - ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

07/11/2019

EMİN EFECAN AKTAŞ

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması hâlinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, grsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Pelin Varol İyidoğan** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

EMİN EFECAN AKTAş

TEŞEKKÜR

“Hocam ben sizinle çalışmak istiyorum” dediğim andan itibaren kısıtlara karşın tez çalışmamın her cümlesinin ve paragrafının bu hale gelmesini sağlayan sevgi dolu ve güler yüzlü danışman hocam Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN’a sonsuz kere teşekkür ederim. Kendisinin varlığının farkına da geç vardığım için ayrıca kendimi şanssız ve biraz suçlu hissedirim. Hacettepe Üniversitesi Maliye Bölümü’nde geçirmiş olduğum süre ve tez çalışmam boyunca yapmış olduğu akademik katkılardan her daim faydalanacağım.

“Sen bir şey talep edemezsin, arz edebilirsin” şeklindeki nükteli bir diyalog ile başladığımız tanışıklığımıza bir akademisyen, bilim insanı, profesör tutumundan ziyade ağabey gibi katkı sunan, her zaman benim iyiliğimi düşünen, eski tez danışmanım olmasının öngörülenin ya da ön yargıların aksine bir fayda olmasını sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU’na da teşekkürü borç bilirim. Beni en çok üzen ise şakalarından mahrum kalmak olacak.

Tez çalışmamdan önce tanıştığım ve aşık olduğum, tez çalışmam sırasında evlenmeye karar verdiğim, önceleri ben evlenmem dediğim, sonraları tezimi bitirmeden evlenmem dediğim nihayetinde ben seninle evlenmek istiyorum artık diyerek evlendiğim sempatik, ruhu yumuşak, kalbi ince, kendi bir melek olan saygıdeğer hayat ve yol arkadaşım GÖZDE ERTEKİN AKTAŞ’a da bu mesleğin zorluklarına katlandığı ve bana destek olduğu için bundan sonra da her türlü zorluğuma ve huysuzluğuma dayanacağını adım gibi bildiğim için minnettarım.

Son olarak, disiplinli bir hayat tarzının ne demek olduğunu ve ne için gerek olduğunu bu tez çalışmasını yürütürken farkına vardığım için benim bu karakteri edinmemi sağlayan anneme ve babama da destekleri ve güvenleri için çok teşekkür ederim.

ÖZET

AKTAŞ, Emin Efecan. *Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Ampirik Bir İnceleme*, Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Süregelen teorik ve ampirik çalışmaların sayısının artmasının ve kapsamının genişlemesinin yaratmış olduğu merak, çalışmaya başlangıcın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışma, diğer çalışmalardan farklı olarak eşitsizlik-büyüme ilişkisinin karşılıklı bir değerlendirmesini yapmak yerine gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme yaratıp yaratmayacağını ilk iki bölümde kavramsal, teorik ve ampirik çerçeve çizilerek, üç bölümde değerlendirmektedir. Bunun için Hansen (1999) eşik değer analizinden faydalanılmaktadır. 1996-2016 dönemi için, yıllık ve beş yıllık ortalama veriler ile dengeli bir panel oluşturulmuştur. Çalışmada analize konu olan 60 adet ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler önce yıllık veriler ile tek bir panelde incelenmiştir. Dünya Bankası gelir sınıflandırmasına göre ayrıştırılan ülkeler, yıllık veriler ile dört farklı panelde tekrar incelenmiştir. Tüm ülkeleri içeren bir panelde, beş yıllık ortalama veriler ile incelenen ülkeler, vergi ve transferlerin etkinliğini ölçmek amacıyla yıllık ve beş yıllık ortalama veriler ile beş panelde daha incelenmiştir. Eşitsizlik göstergesi olan Gini katsayısı, eşik değişken ve rejime bağlı değişken olarak tanımlanmaktadır. Gini katsayısı ile ilişkili olarak iki farklı eşitsizlik değişkenine ve bunlardan elde edilen vergi ve transferlerin etkinliği değişkenine eşik konulmuştur. Bağımlı değişken olarak kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla yıllık artış oranı tanımlanmıştır ve modele kontrol değişkenler de eklenmiştir. Tahmin bulgularına ilişkin tablolar, bulguların teorik ve ampirik yaklaşımlar ile ilişkisine dair değerlendirmeler ve politika önerileri üçüncü bölümde yer almaktadır. Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine eşik değer etkisi, ayrı panellerde anlamlı ve anlamsız sonuçlara ulaşılması bakımından farklılaşmaktadır ve bu sonuçlar kapsamında politika önerileri ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Gelir Eşitsizliği, Ekonomik Büyüme, Eşik Değer, Panel Veri Analizi

ABSTRACT

AKTAŞ, Emin Efecan. *The Relationship between Income Inequality and Economic Growth: An Empirical Investigation*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2019.

The curiosity created by the increase in the number of ongoing theoretical and empirical studies and the widening of its scope has been the starting point of the study. In contrast to other studies, this study evaluates whether income inequality creates economic growth or not in three chapters rather than making a correlative assessment of the inequality-growth relationship by drawing a conceptual, theoretical and empirical framework in the first two chapters. Within this scope, Hansen (1999) threshold value analysis is employed. A balanced panel is generated with annual and five-year average datas for the period 1996-2016. There are 60 countries subject to analysis. These countries are first examined in a single panel with annual datas. The countries which are separated according to World Bank income classification are analyzed in four different panels with annual datas again. All countries are examined in a panel with five-year average datas, and are further examined in five panels with annual and five-year average datas in order to measure the effectiveness of taxes and transfers. Gini coefficient, which is an indicator of inequality, is defined as threshold variable and regime dependent variable. In relation to the Gini coefficient, two different inequality variables and the efficiency of taxes and transfers obtained from these variables are set as thresholds. Annual growth rate of per capita gross domestic product is defined as the dependent variable and control variables are added to the model. Tables of estimation findings, evaluations of the relationship between findings, theoretical and empirical approaches and policy recommendations are included in the third chapter. The threshold effect of income inequality on economic growth differs in terms of meaningful and meaningless results in separate panels and policy recommendations are asserted regarding those findings.

Keywords

Income Inequality, Economic Growth, Threshold Value, Panel Data Analysis

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	5
1. 1. GELİR EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI	5
1.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ	7
1.2.1. Objektif Ölçütler	8
1.2.1.1. Pareto Kuralı	9
1.2.1.2. Yüzdeler Paylar Analizi	10
1.2.1.3. Fonksiyonel Gelir Dağılımı Analizi	11
1.2.1.4. Ahluwalia-Chenery Refah Endeksi	12
1.2.1.5. Değişim Katsayısı	13
1.2.1.6. Logaritmik Varyans.....	13
1.2.1.7. Kuznets Eğrisi	14
1.2.1.8. Gini Katsayısı ve Toplam Eşitsizlik Ölçümü	16
1.2.1.9. Genelleştirilmiş Entropi ve Theil Endeksi	18

1.2.1.10. Hoover Endeksi	20
1.2.1.11. Amartya Sen Yoksulluk Oranı Endeksi	20
1.2.2. Normatif Ölçütler	21
1.2.2.1. Dalton Ölçütü	21
1.2.2.2. Atkinson Eşitsizlik Endeksi.....	24
1.2.3. Statik Ölçütler.....	28
1.2.3.1. Lorenz Eğrisi	28
1.3. EKONOMİK BÜYÜME	30
1.4. EKONOMİK BÜYÜMENİN BİLEŞENLERİ.....	32
1.4.1. Sermaye Birikimi.....	33
1.4.2. Nüfus ve İşgücü Büyümesi.....	34
1.4.3. Teknolojik İlerleme	35
1.5. EKONOMİK BÜYÜME TEORİLERİ.....	36
1.5.1. Büyümenin Erken Dönem Kavramları Olarak Merkantilizm ve Fizyokrazi.....	37
1.5.2. Klasik Büyüme Teorileri.....	38
1.5.3. Schumpeter Yenilikçi Büyüme Teorisi	41
1.5.4. Marksist Büyüme Teorisi.....	42
1.5.5. Keynesyen ve Post-Keynesyen (Nekeynesyen) Büyüme Teorileri.....	42
1.5.6. Neoklasik Büyüme Teorileri ve Solow Büyüme Teorisi.....	46
1.5.7. İçsel Ekonomik Büyüme Teorileri	49
1.5.8. Kurumsal İktisat Yaklaşımına Göre Ekonomik Büyüme.....	52
İKİNCİ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	55
2.1. TEORİK LİTERATÜR	55
2.1.1. Klasik ve Keynesyen Yaklaşım.....	55
2.1.2. Post-Keynesyen Yaklaşım.....	58

2.1.3. Ricardo Yaklaşımı	60
2.1.4. Marx Yaklaşımı	61
2.1.5. Neoklasik Yaklaşım	62
2.1.6. Diğer Yaklaşımlar	63
2.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNE YÖNELİK AMPİRİK LİTERATÜR	65
2.2.1. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Negatif Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür	67
2.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Pozitif Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür	75
2.2.3. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Doğrusal Olmayan Bir İlişki Çerçevesinde Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür	78
2.2.4. Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisine Yönelik Güncel Ampirik Yaklaşımlar	85
2.3. DÜNYADA GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN VE EKONOMİK BÜYÜMENİN SEYRİ	91
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ EKONOMİK BÜYÜME YARATIR MI?: AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME	107
3.1. VERİ	110
3.2. YÖNTEM VE EKONOMETRİK MODEL	121
3.3. AMPİRİK BULGULAR	125
3.3.1. Tüm Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları	126
3.3.2. Yüksek Gelirli ve Yüksek Orta Gelirli Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları	130
3.3.3. Düşük Orta Gelirli Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları	136
3.3.4. Beş Yıllık Ortalama Veriler Tahmin Bulguları	140
3.3.5. Vergi ve Transfelerin Etkinliğine İlişkin Tahmin Bulguları	143
3.4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	149
SONUÇ	158

KAYNAKÇA..... 162

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

EDE: Eşit Dağıtılmış Eşdeğer

EHII: Estimated Household Income Inequality (Tahmini Hanehalkı Gelir Eşitsizliği)

EUROSTAT: European Statistics (Avrupa İstatistik Ofisi)

GDIM: Global Database Intergenerational Mobility (Kuşaklararası Hareketlilik Küresel Veritabanı)

GMM: Genelleştirilmiş Momentler Metodu

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

IDD: Income Distribution Database (Gelir Eşitsizliği Veritabanı)

IGC: Inequality and Growth Curve (Eşitsizlik ve Büyüme Eğrisi)

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

İYE: İnsani Yoksulluk Endeksi

LIS: Luxembourg Income Study (Lüksemburg Gelir Çalışması)

LM-WPID: Lakner-Milanovic World Panel Income Distribution (Lakner-Milanovic Dünya Panel Gelir Dağılımı)

MENA: Middle East and North Africa (Orta Doğu ve Kuzey Afrika)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

SEDLAC: Socio-Economic Database for Latin America and The Caribbean (Latin Amerika ve Karayipler Sosyo Ekonomik Veritabanı)

PRS-ICRG: Political Risk Services-International Country Risk Guide (Politik Risk Hizmetleri-Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi)

SWIID: Standardized World Income Inequality Database (Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı)

UNDP: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNU-WIDER-WIID: United Nations University World Institute for Development Economics Research World Income Inequality Database (Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kuznets Eğrisi	15
Şekil 2. Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi	17
Şekil 3. Eşit Dağıtılmış Eşdeğer Gelir	26
Şekil 4. Lorenz Eğrisi.....	29
Şekil 5. Dünya Genelinde En Yüksek %10'luk Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)	93
Şekil 6. Dünya Genelinde En Yüksek %1'lik Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)	93
Şekil 7. Dünya Genelinde En Düşük %50'lik Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)	94
Şekil 8. Dünya Genelinde En Yüksek %10'luk Dilimdeki Gelir Payı (2016).....	96
Şekil 9. Dünya Genelinde Toplam Gelir Artışı (Büyüme), 1980-2016	99
Şekil 10. Küresel Gelir Gruplarının Coğrafi Dağılımı, 1990.....	100
Şekil 11. Küresel Gelir Gruplarının Coğrafi Dağılımı, 2016.....	101
Şekil 12. Küresel Gelir Eşitsizliği, Gini Katsayısı (1988-2015).....	102
Şekil 13. Bölgelere Göre Ortalama Gelir Eşitsizliği, (1985-2015).....	103
Şekil 14. Bölgelere Göre Eşitsizlikteki Değişim (Bölgelerdeki Toplam Ülke Sayısının Yüzdesi)	104
Şekil 15. Gini Katsayısındaki Değişim ve GSYİH Artışı (Büyüme), (1985-2015).....	105

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ekonomik Büyüme Teorileri ve Temel Kavramları	37
Tablo 2. Küresel Gelir Artışı (Büyüme) ve Eşitsizlik, (1980-2016).....	97
Tablo 3. Gelir Gruplarının Küresel Büyümeden Elde Ettikleri Pay	98
Tablo 4. Ampirik Çalışmalar Literatürü (Özet Tablo).....	107
Tablo 5. Dünya Bankası Gelir Dağılımı Sınıflandırmasına Göre Analize Konu Ülkeler	110
Tablo 6. Veriye İlişkin Bilgi	115
Tablo 7. Gini Katsayıları ve Büyüme Değişkeni Tanımlayıcı İstatistikleri.....	120
Tablo 8: Tüm Ülkeler için Sabit Etkiler Modeli Tahmin Sonuçları	123
Tablo 9: Tüm Ülkeler için Sabit Etkiler Modeli Tahmin Sonuçları	124
Tablo 10. Tüm Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç).....	126
Tablo 11. Tüm Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil).....	127
Tablo 12. Yüksek Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)	130
Tablo 13. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)	132
Tablo 14. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)	133
Tablo 15. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)	136

Tablo 16. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)	137
Tablo 17. Tüm Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle) (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil).....	141
Tablo 18. Tüm Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle) (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç).....	142
Tablo 19. Tüm Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları	143
Tablo 20. Tüm Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle)	144
Tablo 21. Yüksek Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları.....	146
Tablo 22. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları.....	146
Tablo 23. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları.....	147
Tablo 24. Üç Eşik Değişkene İlişkin Tahmin Bulguları Değerlendirmesi	155

GİRİŞ

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine teorik tartışmalar ve geçtiğimiz yüzyılın ortalarından sonra da ampirik çalışmalar oldukça yoğundur. Kimi araştırmalar ve çalışmalar gelir eşitsizliğinin, refahın artırılması veya toplumda yaratılan zenginliğin dağıtılması ile çözülebileceğini değerlendirirken, kimileri ise refah temelinde yaşanan eşitsizliğin toplumdaki bazı kesimler lehine ekonomik pastayı daha büyük hâle getirdiği için eşitsizliğin ekonomik büyüme ile azaltılabileceğini ve ekonomide düşük gelir elde eden dezavantajlı gelir gruplarının daha fazla gelir elde edebileceğini değerlendirmektedirler. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası başta Güney Amerika ve Asya ülkelerinin büyüme eksenli gelir dağılımı politika tercihleri bu çalışmaların motivasyonunu önemli ölçüde etkilemektedir. Büyüme odaklı ekonomi politikasının hükümetlerin sosyal refah bütçesi için daha az para harcamasına izin vereceği göz önüne alındığında, bazı uygulamalar, ekonomik büyümeye yönelik politikanın gelir eşitsizliğini daha da kötüleştireceği sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Güney Kore, Japonya vb. az sayıda ülke hariç gelir dağılımını eşitsiz hâle getirmeden ekonomik büyümede önemli başarı elde eden ülkelerin sayısı oldukça azdır. Bununla birlikte, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyümeye yönelik politika arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi, her birini etkileyen sayısız iç ve dış faktör olduğundan çok zor olabilmektedir. Örneğin, sosyal ve ekonomik durumlar gelir eşitsizliğini veya demografik, politik ve uluslararası konular da eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi etkileyebilmektedir. Bir ülkede gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme politikası arasında belirli bir ilişki bulunsa da, her birinin kendi iç ve dış faktörleri olabileceği için sonucun diğer tüm ülkelere uygulanabileceği anlamına gelmemektedir.

Gelir eşitsizliğinin azaltılmasını ve ekonomik büyümenin artırılmasını eşanlı olarak sağlayan bir politika karmasının uygulanması arzu edilen bir durumdur; ancak politik, iktisadi, küresel, sosyal vb. birçok faktör sebebiyle arzu edilen sonuçlar meydana gelmeyebilmektedir. Bu durum söz konusu ilişkiye olan merakı da arttırmaktadır ve ilişkinin yönünün tespitini gerektirmektedir. Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisine dönük erken ve klasik teorik, ampirik çalışmalar eşitsizliğin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini, sonraki modern teoriler ve ampirik çalışmalar ise

gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini iddia etmektedirler. Finansal liberalizasyonun ve ekonomide serbestleşme döneminin yoğunlaştığı 1980 sonrası teoriler, 2000 yılı sonrası ampirik çalışmalar ile neoklasik yaklaşımlar ise ilişkinin yönünün farklılaştığını ve doğrusal olmadığını tespit etmektedirler. Bununla birlikte, birbirinden oldukça farklı sonuçların varlığı, ilişkinin çoklu ve doğrusal olmayan bağıntısı, eşitsizliğin ekonomik büyümeyi farklı kanallar vasıtasıyla etkileyebileceğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Artan dünya nüfusunun, içsel ve dışsal politik, etnik, dini çekişmelerin doğurduğu uluslararası, sosyo-ekonomik, iktisadi sorunlar; eğitim, savunma, sağlık vb. kamusal alanlarda eşitsizliğin artmasına ve büyük ekonomik sorunların baş göstermesine sebep olmaktadır. Bu açıklamalar bir arada ele alındığında, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi, hâlâ tartışmalı ve son dönem çalışmalarında üzerinde durulan bir konudur. Bu itibarla, yöntemsel olarak katkı sağlayacağı düşünülen bir yaklaşım vasıtasıyla seçili ülkeler genelinde ve Dünya Bankası gelir sınıflandırmasına göre gelir seviyelerine ayrıştırılmış ülke örneklemeleri özelinde, çok yönlü ve doğrusal olmayan bir ilişkinin olabileceği iddiasından hareket ile bu çalışmada, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin olup olmadığı, varsa yönünün ne olduğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Hansen (1999) eşik değer analizinden ve panel veri modelinden faydalanılmaktadır. Verilerine erişilebilen 60 adet ülke için ayrı ayrı paneller, yıllık ve ortalama beş yıllık veriler vasıtasıyla 1996-2016 dönemi için gerçekleştirilen analiz, farklı bulgulara ulaşmaktadır.

Çalışmanın *birinci bölümünde*, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme kavramlarına ilişkin teorik çerçeve ele alınmaktadır. Bu kapsamda öncelikle, çalışmanın ampirik uygulama kısmında açıklayıcı değişken olarak kullanılan gelir eşitsizliği değişkeninin tanımı ve ölçümü ile alternatif ölçüm yöntemleri açıklanmaktadır. Bunun yanı sıra; çalışmanın model tanımlama aşamasında seçilen eşitsizlik ölçüm yönteminin üstünlüklerine ve tercih edilme gerekçesine de değinilmektedir. Modelin bağımlı değişkeni olan ekonomik büyüme kavramı, gelir eşitsizliği gibi genel bir çerçevede ele alınmaktadır. Bu doğrultuda birinci bölüm kapsamında; ekonomik büyümenin bileşenleri ve ekonomik büyüme teorilerine yer verilmektedir. Son olarak; ekonomik büyüme üzerine etkisi olduğu düşünülen ve modelde kontrol değişkeni olarak kullanılan göstergelere ilişkin değerlendirmeler, çalışmanın birinci bölümünde ele alınmaktadır.

Çalışmanın *ikinci bölümünde* öncelikle, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisinin teorik değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu teoriler, gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerine etkilerini açıklamaktadır. Üçüncü bölümde yer alan ampirik değerlendirmede kullanılacak değişkenlerin arka planını oluşturduğu düşünülen detaylı ve kronolojik bir literatür taraması da ikinci bölümde yer almaktadır. Literatür incelemesi, ilişkinin yönünün ve bulgularının farklı olması nedeniyle negatif yönlü, pozitif yönlü, doğrusal olmayan ve güncel ampirik yaklaşımlar olmak üzere dört başlık altında toplanıp açıklanmaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın katkısını ön plana çıkarmak için dünya genelinde gelir eşitsizliği ve ekonomik büyümenin istatistiksel göstergeler kapsamında zamana dayalı değişimine ilişkin bir sunumuna da bu bölümde yer verilmektedir.

Üçüncü bölüm, ilk iki bölümün amacı ve katkısı ile paralel bir şekilde, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin farklı ve özgün bir yöntemle analizini, bulgularını ve değerlendirmelerini içermektedir. Önceki çalışmalara göre daha kapsamlı ve 1996-2016 dönemini kapsayan çok değişkenli, yıllık ve beş yıllık ortalama verilerin yer aldığı bir veri kümesi, farklı ülkelerin yer aldığı örneklem grupları ve modern bir yaklaşım olan eşik değer analizi ile toplam 60 adet ülke için analiz gerçekleştirilmektedir. Beş yıllık ortalama verilerin kullanılmasının sebebi analizdeki döngüsel etkileri bertaraf etmektir. Ülkelerin gelir dağılımları incelendiğinde aynı panellerde yer alan ülkelerin gelir seviyelerinin bile farklılaştığı görülmektedir. Bu sebeple, Dünya Bankası gelir sınıflandırmasına göre ülkeler ayrı panellerde incelenmektedir. Standardize Edilmiş Gelir Eşitsizliği Veritabanı (SWIID), Dünya Bankası Veri Tabanı, Dünya Bankası Gelişme İndeksi, PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi çalışmada kullanılan veri kaynaklarıdır. Analizde açıklayıcı değişken gelir eşitsizliği göstergesidir; eşitsizlik, Gini katsayısı olarak tanımlanmaktadır ve bu katsayıyla ilişkili üç farklı değişken üzerine eşik değer konularak analiz gerçekleştirilmektedir. Söz konusu eşik değişkenler aynı zamanda rejime bağlı değişken olarak tanımlanmaktadır. Bağımlı değişken ise kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla artışı olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte kurulan modele birinci ve ikinci bölümdeki değerlendirmelere ilişkin olarak ekonomik büyüme üzerinde etkisi olabileceği öngörülen bazı mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenler de eklenmektedir. Diğer taraftan vergi ve transferlerin ekonomik büyüme üzerine olası etkisini ortaya koyabilmek için, eşitsizlik katsayılarının mutlak farkı alınarak elde edilen

dağılım katsayısına da eşik değer konularak, analiz detaylandırılmaktadır. Tahmin bulgularının bir bölümünde ise, söz konusu katsayı kontrol değişken olarak yer almaktadır.

Çalışmada kullanılan Hansen (1999) eşik değer analizi uygulanmadan önce, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme etkisi, doğrusal panel veri analizi ile tahmin edilmektedir. Ardından sabit etkiler panel eşik analizi ile büyüme etkisinin doğrusal olup olmadığı sınanmaktadır. Farklı paneller vasıtasıyla erişilen bulgular, ülke grupları özelinde değişmektedir. Tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için eşik etki testi anlamsız bulgular ortaya koymaktadır; yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkeler için ise anlamlı bulgular ortaya koymaktadır. Hansen (1999) her koşulda eşik değer tespit ettiği için analizin katkısı, anlamlı eşik etkinin tespit edilmesi durumunda, ilişkinin yönünün ne olacağına belirlenmesidir. Şöyle ki anlamlı eşik etki tespit edilmemişse etkinin doğrusal olduğu kabul edilmektedir; anlamlı eşik etkinin tespiti durumunda etki iki farklı rejimde değerlendirilmektedir. Tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için anlamsız eşik değer altında ve/veya üzerinde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi negatif iken; yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkelerde anlamlı eşik değer altında ve/veya üzerinde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitifdir. Vergi ve transferlerin etkinliğinin dağılım katsayısı ile gerçekleştirilen analiz bulguları, tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için vergi ve transferlerin ekonomik büyüme üzerine negatif etkisini ortaya koymaktadır. Yüksek gelirli ve düşük orta gelirli ülkeler için ise pozitif etki ortaya çıkmaktadır. Teorik ve ampirik çalışmalar ile benzer olan bulgular, ikinci bölüm ile ilişkilendirilip bulgulara dair genel değerlendirmeler, yorumlar ve öneriler üçüncü bölümde detaylandırılmaktadır. Genel olarak; klasik ve neoklasik teorilerin, güncel ve modern ampirik çalışmaların sonuçları ile örtüşen bulgular çok çeşitli olduğu için bulguların değerlendirmesine ve politika önerilerine ilişkin kapsamlı açıklamalar, üçüncü bölümde ayrı bir başlık altında ele alınmaktadır ve tablolandırılmaktadır. Sonuç kısmında ise, çalışmanın ulaştığı genel vargılar ortaya konulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1. 1. GELİR EŞİTSİZLİĞİ KAVRAMI

Eşitsizlik genel ve statüsel olarak haklarda ve fırsatlarda eşit olmama durumunu ifade etmekte olup sosyal adalet teorilerinin merkezinde bir kavramdır. Ancak eşitsizlik kavramı, insanlara farklı şeyler ifade etme eğiliminde olduğu için kamuoyu tartışmalarında yanlılara veya karışıklığa yol açabilmektedir. Bazı farklılıklar olsa da eşitsizlik kavramı olarak küresel anlamda gayet yaygındır. Pek çok araştırmacı ekonomik eşitsizliği diğerlerinden ayırt etmek için çoğunlukla “gelir eşitsizliği”, “parasal eşitsizlik” veya daha genel olarak “yaşam koşullarında eşitsizlik” kavramlarını kullanmaktadır.

Ekonomik eşitsizlikle ilgili olarak tartışma çoğunlukla iki görüşe dayanmaktadır. Birincisi, mutluluğun kaynaklarından biri olan maddi boyuta ilişkin sonuçların yarattığı eşitsizlik ile ilgilidir ve bu, herhangi bir kimsenin kontrolü dışındaki koşulların (etnik köken, aile geçmişi, cinsiyet vb.) yanı sıra yeteneğin ve çabanın bir sonucu olabilir. Bu görüş, başarıya yönlendirilmiş bir perspektif ile eşitsizlik kavramını ele almaktadır. İkinci görüş, fırsat eşitsizliği ile ilgilidir, yani herhangi bir kimsenin kontrolünün dışındaki koşulların, o kişinin yeteneklerinin ve çabasının dışında, kendi öznel ve potansiyel özelliklerinin yaratacağı koşullara ve sonuçlara odaklanmasıdır. Bu görüşe göre başarı yönlendirilmiş bir perspektif değildir aksine başarı, potansiyeldir; gerçekleşmesi kesin değildir (Balestra vd., 2018, s. 24). Söz konusu görüşler eşitsizliğin kökenine dair açıklamalar yapmış olsa da dünyada yaşanan eşitsizlik artık kavramsal ya da teorik bir tartışmanın ötesine çoktan geçmiş olup küresel ve mücadele edilmesi gereken bir sorun hâlini almıştır.

Yaşadıkları yerden bağımsız olarak ülkeler arasında ve bireyler arasında ölçülen küresel eşitsizlik (yani dünyadaki tüm bireyleri en fakirden en zenginine doğru sıraya dizmek) önemli derecede karmaşıktır. Bu durum daha çok, yoksullara kıyasla, en zenginlerin ortalama gelirindeki belirgin farktan dolayıdır. Ancak son birkaç on yılda, piyasaların

entegrasyonları, Çin, Hindistan ve Güney Asya'nın diğer büyük ve fakir ülkelerindeki hızlı ekonomik büyüme; dünyadaki bireylerin yeterince büyük bir bölümünü, genel dünya gelir dağılımının en yoksul kesiminden daha az yoksul kesimine doğru kaydırması gibi sebeplerle bireyler arasındaki eşitsizliğin azaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle, bazı büyük ve fakir ülkelerdeki büyümenin, yoksulluğu azaltma üzerindeki yararlı etkileri, bireyler arasında eşitsizlikte azalma anlamı taşımaktadır (Birdsall, 2006, s. 19).

Eşitsizliğin dönemsel veya ülkeler arası farklılaşmasına ve azalışına rağmen küresel gelir eşitsizliği hâlen devam etmektedir ve derinleşmektedir; bu sebeptir ki bu tablo ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Ülkeler arasında ve özellikle en zengin ve en fakir ülkeler arasında, başarılı gelişmiş ekonomilerin diğer ekonomilere kıyasla büyüme oranlarındaki sürekli artan fark sebebiyle eşitsizlik artışı devam etmektedir. Sanayi devrimi vasıtasıyla esasen 100 yıl önce zaten zengin olan Avrupa'nın, Kuzey Amerika'nın ve Avustralya'nın zengin ülkelerinin bugün kişi başına bazında büyümeye devam ediyor oluşu, zenginleşmeyi de devam ettirmektedir. Gelir eşitsizliği de ülkeler ve bireyler arasında, bu büyümenin ve zenginleşmenin kaynakları arasındaki bölüşümünden etkilenmektedir. Bunun sebeplerine sonraki bölümde değinmeden önce küresel ekonominin, ülkeler arasında ve özellikle gelişmekte olan ülkeler arasında mevcut gelir eşitsizliğini sürdürme veya kötüleştirme eğiliminin üç sebebini tespit etmek yerinde olacaktır (Birdsall, 2006, s. 22).

- i. Küresel piyasalar, en verimli varlıklara veya üretim faktörlerine sahip bireyleri ve ülkeleri daha iyi ödüllendirmektedir.
- ii. Küresel ekonomide, negatif dışsallıklar dezavantajlı bireyler için yeni maliyetler ortaya çıkarmaktadır ve hâlihazırda bu kişilerin karşılaştığı riskleri birleştirmektedir.
- iii. Küresel ekonomide, mevcut kurallar çoğu ülkede ve zaten ekonomik gücü yüksek olan bireylere yarar sağlama eğilimindedir. Daha zengin ve daha güçlü olanın, küresel kuralları, tasarım ve uygulama noktasında kendi lehine etkilemeyi başarması, kimi zaman o kurallar bu bireyleri ve ülkeleri sınırlandırsa bile doğaldır.

1.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN ÖLÇÜMÜ

Gelir eşitsizliğinin ölçümündeki amaç, belirli bir nüfus içinde gelir dağılımı farklılıklarının skaler büyüklüklerinin bir gösterimini oluşturmaktır. Böyle bir ölçüm iki bileşene dayanır. Eşitsiz olarak tanımlanan birim (aile, birey, hanehalkı vb.) nedir? Eşitsizliği ölçülecek olan (gelir, servet, güç) nedir? Literatür genel olarak gelire odaklanmıştır ve bu gelir, nasıl elde edildiğinden çoğunlukla bağımsız olarak genellikle para yoluyla elde edilen gelirdir. Eşitsizlik ölçüsü, bireylerin gelirleri hakkındaki bilgilerin bir bileşimini verir; ancak literatürde yer alan pek çok eşitsizlik ölçümünden anlaşılmaktadır ki faydası, hem kavramsal zorluklarla hem de ölçüm problemleriyle nitelendirilmektedir (Barr, 2012, s. 120). Bu sebeple, bir ülkedeki gayri safi hasılânın yüksek olması, o ülkede gelir dağılımı adaletsizliğinin veya gelir eşitsizliğinin olmaması, bir başka deyişle refahın yüksek olduğu anlamına gelmemektedir. Bunu tespit edebilmek için bireylerin, hanehalklarının veya üretim faktörlerinin belirli bir dönem içinde yaratılan gelirden elde ettikleri payın, yani gelir dağılımının ekonomideki gelir grupları arasında nasıl dağıtılacağını belirlemek gerekmektedir. Milli gelirin nasıl elde edildiği, gelir eşitsizliğinin ölçümü için tek başına yeterli değildir. Ayrıca gelir dağılımı, yalnızca ekonomik gerekçelerle değil; eşitlik, demokrasi, sosyal adalet gibi sosyo-ekonomik temeller ile karar alıcıların veya politika yapıcıların titizlikle önem vermesi gereken bir konudur. Ekonomik büyümenin yeterli ve dengeli bir şekilde arttırılabilmesi için ekonomik, politik ve sosyal kararlar alınırken gelir dağılımının adil olup olmadığı büyük önem taşımaktadır. Gelir dağılımı hususu bir bakıma, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin arttırılmasını amaçlamaktadır. Gelir dağılımının bu açıklamalar ışığında çoklu bir boyut içermesi sebebiyle farklı türleri bulunmaktadır. Bunlar; “fonksiyonel, bireysel, bölgesel, ülkelerarası ve küresel, ikincil, dikey ve yatay gelir dağılımı” şeklinde sıralanabilir. Çalışma, gelir dağılımı, türleri, kapsamı konusundan ziyade dağılımın adaletsizliği hususu ile ilgilenmektedir. Bundan dolayı, gelir dağılımı türlerinin tamamı yerine çalışmanın amacı ile örtüşen dağılım türlerine, özellikle de üçüncü bölümde kurulan model çerçevesinde ikincil gelir dağılımına odaklanılmaktadır¹.

---

¹ Bkz. sayfa 114 ve 117

Bu açıklamalara paralel bir şekilde, literatürde eşitsizlik ölçüm yöntemlerinde bulunması gereken bazı kriterler mevcuttur ve kriterlere ilişkin bilgiler vermek konunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bunlardan ilki olan anonimlik ilkesi, eşitsizlik ölçütünün daha yüksek gelire sahip olana bağlı olmaması gerektiği anlamına gelir; örneğin, eşitsizlik zengin ya da fakirlerin iyi ya da kötü insanlar olduğuna inanıp inanmadığımıza bağlı olmamalıdır. İkinci bir kriter olan ölçek bağımsızlığı ilkesi, eşitsizlik ölçütünün ekonominin boyutuna veya gelir ölçümüne bağlı olmaması gerektiği anlamına gelir. Örneğin, eşitsizlik ölçütü, geliri dolar, sent veya rupi cinsinden ölçmemize veya ekonominin ortalama olarak zengin mi yoksa fakir mi olduğuna bağlı olmamalıdır; çünkü eşitsizlik konusunun önemi, gelirin büyüklüğü ile ilişkili değil, gelir dağılımına ilişkin bir ölçü olması ile ilişkilidir. Nüfus bağımsızlığı ilkesi ise eşitsizlik ölçütünün gelir elde eden kişi sayısına dayandırılmaması gerektiğini belirtmektedir. Örneğin, Çin'in Vietnam'dan daha büyük bir nüfusa sahip olması nedeniyle Çin ekonomisi, Vietnam'ın ekonomisine eşit ya da ondan daha az eşit olarak kabul edilmemelidir. Pigou-Dalton prensibi olarak adlandırılan ve dördüncü bir ilke olan transfer ilkesi, diğer tüm gelirler sabit tutulduğunda, daha zengin bir kişiden daha fakir bir kişiye bir gelir aktarımı (ancak düşük gelirli kişiyi, yüksek gelirli kişiden daha zengin duruma getirmeyecek oranda bir transfer) yoluyla ortaya çıkan yeni gelir dağılımının daha eşit olduğunu ifade eder. Son olarak, ayrıştırma ilkesi, eşitsizliğin, nüfus ve bireysel gruplar arasında farklılaşması hâlinde, gelir kaynakları, nüfus grupları vb. arasında bölünebilmesini sağlamaktadır (Todaro ve Smith, 2012, s. 223). Bu itibarla, literatürde en çok kullanılan gelir eşitsizliği ölçüm yöntemleri, objektif, normatif ve statik ölçütler olmak üzere üç temel başlık altında detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

1.2.1. Objektif Ölçütler

Objektif eşitsizlik ölçüm yöntemleri, gelir dağılımı oranlarının birbirlerinden veya ortalama gelirlerden ne kadar farklı olduğunu ölçmek için kullanılan istatistiki ölçüm yöntemleridir.

1.2.1.1. Pareto Kuralı

Vilfredo Pareto tarafından 18. yüzyılın sonunda ortaya konan Pareto Kuralı, gelir dağılımına ilişkin ilk ampirik veya matematiksel açıklamadır. Pareto, kitabında, tüm ülkelerde her zaman gelir dağılımını düzenleyen bir yasa olduğunu ifade etmektedir. Kısaca, eğer N belirli bir gelir sınırından daha büyük servete sahip insan sayısını temsil ediyorsa ve A ve α sabit ise o zaman (Dunford vd., 2014, s. 141);

$$N = A/x^\alpha ; \quad \log(N) = \log(A) - \alpha \log x \quad (1)$$

olur. Başka bir deyişle, belirli bir tutarın üzerinde geliri olan kişilerin sayısının logaritması, bu gelirlerin logaritmasına karşı bir grafik üzerinde çizilirse, ortaya çıkan grafik düz bir çizgi olacaktır. Eğimi ise Pareto endeksi olarak da bilinen α olacaktır. Yukarıdaki ifadenin daha genel bir açıklaması Pareto dağılımı tarafından verilmektedir. Klasik Pareto dağılımı, kümülatif dağılım fonksiyonu ile tanımlanır.

$$F_p(x) = \begin{cases} 1 - \left(\frac{x_m}{x}\right)^\alpha & x \geq x_m , \\ 0 & x < x_m , \end{cases} \quad (2)$$

x_m , x 'in mutlak değerini belirten mutlak pozitif bir sayıdır. α ise pozitif şekil katsayısıdır. Yoğunluk fonksiyonu $f_p = F_p'$ ise;

$$\begin{cases} \alpha \frac{x_m^\alpha}{x^{\alpha+1}} & x \geq x_m, \\ 0 & x < x_m \end{cases} \quad (3)$$

şeklinde ifade edilir. Pareto endeksi $\alpha = \log_4 5$, olduğunda yaklaşık olarak 1.16 sonucunu vermektedir (Dunford vd., 2014, s. 141-142). Hâlihazırda 80/20 kuralı olarak da adlandırılan Pareto kuralı, bu sonuca göre veri bir çıktı üzerindeki %80'lik etkinin, girdi miktarı içindeki %20'lik etkenlerden kaynaklandığını, bu oranlar kısmen değişse de aynı sonucu verdiğini ifade etmektedir.

1.2.1.2. Yüzdellik Paylar Analizi

Bu yöntemle göre bir ekonomideki tüm bireyler %20, %10 ve %5'lik gruplara ayrılmaktadır. Hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre bu gruplar küçükten büyüğe olmak üzere 5 gruba ayrılmaktadır. Buradaki amaç bu grupların ekonomide yaratılan milli hâsıladan ne kadar pay aldıklarını belirlemektir. İlk %20'lik grup en düşük gelir grubunu, son %20'lik grup en yüksek grubu ifade etmektedir (Akın ve Aytun, 2017, s. 56). Esasında bu endeks 80/20 göstergesi olarak bilinen Pareto kuralının bir çeşidi olup alt ve üst gelir grupları arasındaki gelir farkını, eşitsizliğini ve yoksulluğun boyutlarını göstermede başarılı bir yöntemdir.

Analiz, tek tek kişiler veya hanehalkları ve onların aldıkları toplam gelire ilgilendir ve bu geliri elde etme biçimlerini göz önünde bulundurmaz. Analizde gelirin yalnızca bir iş veya meslek iradı neticesinde, faiz, kâr, kira, hediye veya miras gibi diğer kaynaklardan elde edilmediğine bakılmaksızın, her bir bireyin ne kadar kazandığı önemlidir. Ayrıca, gelirin yerel (kentsel veya kırsal) ve mesleki kaynakları (örneğin, tarım, imalat, ticaret, hizmet sektörü vb.) ihmâl edilir. Söz gelimi, Bayan X'in doktor olarak günde 15 saat çalışmasından ve Bay Y'nin gelirini nasıl elde ettiği konularından bağımsız olarak şayet her ikisi de aynı bireysel geliri elde ediyorsa, birlikte ve aynı grupta sınıflandırılırlar. Esasen yalnızca gelirin büyüklüğüne odaklanılması, nasıl elde edildiğinin hesaplamaya dâhil edilmemesi, analizin de zayıf noktasını oluşturmaktadır. Ekonomistler ve istatistikçiler bu nedenle, tüm bireyleri, bireysel gelirlerini artan oranlı şekilde düzenlemek ve ardından toplam nüfusu da farklı gruplara veya gelir dağılımına ilişkin boyutlara bölmek niyetindedirler. Bu analize ilişkin en yaygın yöntem, nüfusun artan gelir seviyelerine göre ardışık beşlik veya onluk dilimler hâlinde, gelir elde edenler şeklinde bölünmesi ve ardından toplam milli gelirin ne kadarının her bir gelir grubu tarafından alınacağını belirlenmesidir. Nobel ödüllü Simon Kuznets'ten sonra bazen Kuznets oranı olarak da adlandırılan bu oran, çoğu zaman bir ülkedeki yüksek ve düşük gelirli gruplar arasındaki eşitsizlik derecesinin bir ölçüsü olarak kullanılmıştır (Todaro ve Smith, 2012, s. 218-219).

1.2.1.3. Fonksiyonel Gelir Dağılımı Analizi

Ekonomistlerin kullandığı ikinci yaygın gelir dağılımı ölçütü, fonksiyonel gelire veya gelir dağılımının faktörel payına ilişkindir. Fonksiyonel gelir dağılımı kavramı etrafında esasen büyük miktarda teorik literatür oluşturulmuştur. Bu kısımda literatürde yer alan tüm bu tartışmalara yer vermek yerine analizin gelir dağılımına ilişkin temel yaklaşımı ve açıklaması irdelenecektir². Analizde, toplam milli gelir içinde üretim faktörlerinin payının ne olduğunun hesaplanması esastır. Bireylere, yüzdelik paylar analizinde olduğu gibi gelir elde eden ayrı varlıklar olarak bakmak yerine, fonksiyonel gelir dağılımı analizi, emeğin bir bütün olarak toplam milli gelirden aldığı yüzdeyi araştırır ve bu yüzdeyi, kira, faiz ve kâr şeklinde dağıtılan diğer üretim faktörlerinin aldıkları paylara ilişkin toplam gelir yüzdeleriyle karşılaştırır. Öte yandan her ne kadar belirli bireyler bu kaynakların bazılarında veya hepsinden gelir elde edebiliyor olsa da, fonksiyonel yaklaşım için bu durum önem arz etmemektedir. Bir üretim faktöründen elde edilen gelir, bu faktörün üretime katkısı ile açıklanmaya çalışılır. Her üretim faktörünün birim fiyatlarını belirlemek için arz ve talep eğrileri varsayılır. Bu birim fiyatlar, verimli faktör kullanımı (minimum maliyet vasıtasıyla faktör kullanımı) varsayımıyla kullanılan miktarlarla çarpıldığında, her bir faktöre yapılan toplam ödemenin bir ölçüsü elde edilir (Todaro ve Smith, 2012, s. 224). Örneğin emek faktörüne ilişkin arz ve talep, piyasada emek faktörünün karşılığı olan ücreti belirler. Bu ücret daha sonra toplam istihdam seviyesi ile çarpıldığında, toplam ücret ödemelerinin bir ölçüsü elde edilir. Bu işlem ekonomideki tüm üretim faktörleri için yapılır ve her bir üretim faktörünün toplam milli gelirden ne kadar pay elde ettiği hesap edilir.

² Fonksiyonel gelir dağılımı esasen literatürde birincil gelir dağılımı olarak adlandırılmaktadır. Bu analizde piyasa mekanizmasının işleyişine hiçbir müdahalede bulunulmadan gelir payı hesap edildiği için gelir dağılımı ve gelir eşitsizliği hususu, bir sonraki aşama olan ikincil gelir dağılımında önem kazanmaktadır. Zira gelir dağılımı piyasa aksaklıkları, çeşitli, iktisadi, politik, kurumsal vb. faktörler sebebiyle adil olmayabilir. Öyle ki, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ekonomik büyüme, kalkınma ve etkinlik üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Devlet piyasa ekonomisine müdahale ederek bir başka deyişle vergi ve transferler yardımıyla gelir elde eden gruplara geliri yeniden dağıtarak gelir dağılımında adaleti tesis etmeye çalışır. İkincil gelir dağılımı analizinde, gelirin meydana gelmesi, kullanımı, çeşitli ekonomik gruplar arasındaki bölüşümü yani dağılımı ile ilgili hususlar önem kazanmakta olup bu noktada devlet ve sosyal güvenlik kurumları kilit bir rol oynamaktadır. Bu sebeple, üçüncü bölümde yer alan modelin gelir dağılımı ölçüm yöntemindeki referans ve tahmin bulgularındaki odak noktası, fonksiyonel veya birincil gelir dağılımı yerine ikincil gelir dağılımı olacaktır. Bu itibarla kurulan modele ikincil gelir dağılımı ile ilgili, vergi ve transferlerin etkinliğini ölçen bir değişken eklenmiştir.

1.2.1.4. Ahluwalia-Chenery Refah Endeksi

Ekonomik büyüme kalitesini değerlendirmede gelir dağılımını hesap etmeye yönelik pek çok yaklaşım bulunmakla birlikte bunlardan biri, tüm bireyler için gelirdeki artışlara odaklanan, ancak düşük gelirli bireylerin gelir kazançlarına, yüksek gelirli bireylerin kazandıklarından daha yüksek bir ağırlık veren Ahluwalia-Chenery Refah Endeksi'dir.

Gayri safi yurtiçi hâsıla büyüme oranlarını en üst düzeye çıkarmak, yoksulluğu ortadan kaldırmak, aşırı gelir dengesizliklerini azaltmak gibi ekonomik gelişme önceliklerini daha geniş sosyal hedeflere doğru özel bir alandan uzaklaştırmak gerekliliği, gelişmekte olan dünyada yaygın olarak kabul edilmektedir. Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla rakamları, milli gelirin gerçekte nasıl dağıldığına ve üretim artışından en fazla kime fayda sağladığına dair bir gösterge vermemektedir. Kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla seviyelerindeki mutlak artış, düşük gelirli bireylerin eskisinden daha iyi durumda olmadığı gerçeğini esasen kamufle etmektedir. Gayri safi yurtiçi hâsıla büyüme oranının hesaplanması, büyük ölçüde, milli gelirden orantısız şekilde büyük bir pay alan nüfusun küçük bir yüzdesinin gelirinin büyüme oranının bir hesaplamasıdır. Bu nedenle gayri safi yurtiçi hâsıla büyüme oranları refah seviyesindeki artışın belirlenmesi noktasında yanıltıcı olabilmektedir (Todaro ve Smith, 2012, s. 275).

Bir örnek vermek gerekirse, bir ekonominin sadece 10 kişiden oluştuğunu ve bunların 9'unun hiç geliri olmadığını ve onda birinin 100 birim gelir elde ettiğini varsayalım. Bu ekonomi için gayri safi yurtiçi hâsıla 100 olacaktır ve kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla 10 olacaktır. Şimdi herkesin gelirinin % 20 arttığını ve böylece gayri safi yurtiçi hâsılanın 120'ye yükseldiğini ve kişi başına gelirin de 12'ye yükseldiğini varsayalım. Daha önce geliri olmayan ve hâlen geliri olmayan 9 birey için ($1.20 * 0 = 0$) kişi başına gelirdeki böylesi bir artış, bir refah artışı sağlamaz. Zengin olan ve onda birlik dilimde yer alan birey hâlâ tüm gelire sahip olacaktır. Nüfusu sırasıyla beşlik dilimlere ayırdığımızda ve toplumun toplam refahındaki büyümeyi, her bir sınıftaki gelir artışının basit ağırlıklı toplamı olarak değerlendirdiğimizde, her bir gelir sınıfının ve her beşlik dilimdeki gelir artış oranının, o sınıfın ekonomik refah artışının bir ölçüsü olduğu sonucuna varılabilir. Aslında bu durum, gayri safi yurtiçi hâsıla büyüme oranının

gelirdeki artışı ne kadar ölçtüğünü göstermektedir; yani her bir gelir sınıfına uygulanan ağırlıklar, milli gelirin kendi paylarıdır (Todaro ve Smith, 2012, s. 275).

$$G = w_1g_1 + w_2g_2 + w_3g_3 + w_4g_4 + w_5g_5 \quad (4)$$

Spesifik olarak, artan gelir seviyelerine göre beşlik dilimlere bölünmüş bir nüfus söz konusu olduğunda, G sosyal refah artışının ağırlıklı bir endeksini, g beşlik dilimlerdeki gelir artış oranını ve w refah ağırlığını temsil etmektedir.

1.2.1.5. Değişim Katsayısı

Değişim katsayısı istatistikî dağılımın standart sapmasının aritmetik ortalamaya oranı olup değişim katsayısının karesi, “görelî varyans” olarak adlandırılır. Varyans, ortalamadan sapmaların karelerinin toplamıdır ve gelir farklılıklarından etkilenmektedir, bu sebeple gelir dağılımı farklılıklarını ölçmeyi mümkün kılmayabilir. Varyansın karekökü olan standart sapmanın ortalama gelir düzeyine bölünmesi ile elde edilen bu ölçüt daha sağlıklı sonuçlar vermektedir. Elde edilen varyans değeri gelirlerin ortalama gelirden ne kadar saptığını ölçer. Bir eşitsizlik ölçüsü olarak gelir dağılımı hesaplamalarında ve ekonometrik analizlerde yer alan görelî varyansın yarısı yaygın olarak kullanılmaktadır (Akın ve Aytun, 2017, s. 56).

1.2.1.6. Logaritmik Varyans

Bu yöntemde gelirlerin birbirinden farkı yerine gelirlerin genel ortalamadan farkları ölçülmektedir. Gelir dağılımı logaritma ile ölçüldüğünde daha simetrik hâle gelmekte olup gelir dağılımı bu yöntemle analiz edildiğinde ise düşük gelir gruplarına yapılan gelir transferleri daha belirgin hâle gelmektedir. Bu yöntem de değişim katsayısında kullanılan yöntemle benzerlik göstermekte olup her bir hanehalkı geliri ile ortalama gelir arasındaki ilişkiyi logaritmik olarak ölçmektedir (Akın ve Aytun, 2017, s. 56). Ortalama gelirin altındaki ve üstündeki farkları iyi yansıtması sebebiyle varyansın değerinin artması hâlinde gelir dağılımının eşitsiz hâle geldiği belirtilmektedir. Ortalama gelir farklılıklarından etkilenmeyen bu yöntem, gelir düzeyinin artması hâlinde gelir düzeyleri arasındaki farkların azalması sebebiyle düşük gelirli grupların hesaplamalarda daha fazla

ağırlık taşımaya yardımcı olmaktadır. Bu yöntemle göre, veri bir gelir miktarı düşük gelirli bir kimsenin gelirine eklendiğinde, ancak logaritmik varyansın kullanılması hâlinde aynı miktarda gelirin, yüksek gelirli bir kimsenin gelirinden çıkarılması ile denk bir şekilde hesap edileceği belirtilmektedir ve düşük gelirli kimsenin gelir kaybındaki düşüş ise daha fazla olacaktır (Atkinson, 1970, s. 252-254).

1.2.1.7. Kuznets Eğrisi

Simon Kuznets, ekonomik büyümenin ilk aşamalarında, gelir dağılımının daha da kötüleşeceğini; sadece sonraki aşamalarda düzeleceğini belirtmektedir. Kuznets, bu gözlemini “ters-U” eğrisi olarak nitelendirmektedir; gelir dağılımındaki zamansal değişiklikler sebebiyle, tıpkı Gini katsayısı ile yapılan ölçümlerde olduğu gibi, gözlemlenen Kuznets vakalarının bazılarında ters-U şeklindeki bir eğri, kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla arttığında ortaya çıkmaktadır (Kuznets, 1955, s. 4). Kuznets, büyüme göstergesi olarak kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla değişkenini kullanarak eşitsizliğin yönelimini tespit etmektedir. Veri seti o dönem için yetersiz olsa da iki değişken arasında bulunduğu ilişki, yüksek ve düşük seviyedeki bir gayri safi yurt içi hâsıla, düşük gelir eşitsizliğini; orta seviyedeki bir gayri safi yurt içi hâsıla yüksek gelir eşitsizliğini ifade etmektedir. Ekonomik gelişmenin erken aşamalarında nihayet iyileşmeden önce neden eşitsizliğin daha da kötüye gidebileceğine ilişkin açıklamalarda ve tespitlerde bulunmuştur (Kuznets, 1955, s. 4-5). Neredeyse bu açıklamaların ve tespitlerin çoğunluğu ekonomideki yapısal değişimin doğasıyla ilgilidir. Erken büyüme, istihdamın sınırlı olduğu ancak ücretlerin ve verimliliğin yüksek olduğu modern sanayi sektöründe yoğunlaşmaktadır. Kuznets eğrisi, istikrarlı bir modern sektör genişleme büyüme süreci ile bir ülke geleneksel ekonomik sistemden modern ekonomiye doğru gelişirken üretilebilir (Todaro ve Smith, 2012, s. 235-236).

Alternatif olarak, eğitime geri dönüşler, ilk önce gelişmekte olan modern sektörün beceri talebi ile artabilir ve daha sonra eğitilmiş işçi arzı arttıkça ve vasıfsız işçi arzı azaldıkça düşebilir. Kuznets teorisinde gelir eşitsizliğinde eğitimin etkisinin, birleşim ve baskı etkilerinin şiddetine bağlı olarak değiştiğini ifade etmektedir (Todaro ve Smith, 2012, s. 236). Kuznets, tarım dışı nüfusun görece olarak küçük olmasına rağmen sanayileşmenin

getirdiği modernleşme ile birlikte ortaya çıkan modern ekonomik sistemin, kırsal alanlardan ve yurt dışından göç edenler ile kentsel nüfusu arttıracakını belirtmektedir. Bu göç ile düşük gelirli bireyler, yüksek gelirli bireylerin yaşadığı alanlara akacak ve kırsal gelir eşitsizliği kentsel gelir eşitsizliğinin altında kalacaktır. Kuznets, başlangıçtaki eşitsizlik artışının sebebini bu göç ile ilişkilendirmektedir. Hâliyle görece az nüfusa sahip sanayi sınıfının geliri bu göç ile artacaktır. Daha sonra ise sanayileşmenin getirdiği yeni ve ileri teknoloji büyük ölçekli diğer birimlerin gelirlerini de arttıracaktır ve gelir eşitsizliği ilerleyen dönemde azalacaktır (Kuznets, 1955, s. 15-16). İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi takip eden ve sanayileşme ile birlikte çok hızlı bir büyümenin yaşandığı bu dönemi analiz eden Kuznets'in ters-U eğrisi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Kuznets Eğrisi

Kaynak: Todaro ve Smith, 2012, s. 236

Kuznets, tersine çevrilmiş U hipotezinin meydana gelmesi beklenen mekanizmayı belirlemediği hâlde, prensip olarak, sıralı bir ekonomik gelişme süreci ile tutarlı açıklamalar ve tespitler yaparak iki değişken arasındaki ilişkiye ve yönelimine dair önemli bulgulara ulaşmaktadır. Ancak, geleneksel ve modern ekonomik sistem vasıtasıyla sermaye birikiminin yarattığı zenginlik, karşıt yönleredeki eşitsizliği çekme eğilimindedir; bu nedenle eşitsizlikteki net değişim belirsizdir ve Kuznets eğrisinin geçerliliği ampirik bir sorudur (Todaro ve Smith, 2012, s. 235-236). Bu sebeple son

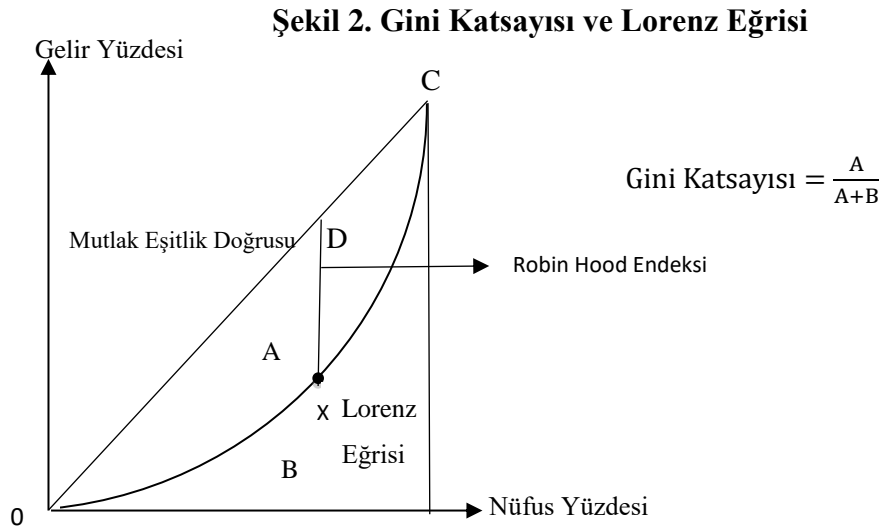
dönem ampirik çalışmalarda Kuznets'in ters-U eğrisinin geçerliliği hipotezini kabul eden ve reddeden çok sayıda analiz bulunmaktadır. Bu analizlere, içeriklerine ve bulgularına ikinci bölümde değinilecektir.

Metodolojik tartışmanın esaslarını göz ardı eden bazı kalkınma iktisatçıları, Kuznets dizisinin artan ve azalan eşitsizlik yöneliminin kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedir. Tayvan, Güney Kore, Kosta Rika ve Sri Lanka gibi ülkelerin gelir seviyelerindeki artışların, eşitsizliği arttırmadığını, aksine azalttığını iddia eden yeterli sayıda çalışma ve spesifik gözlemlere dayanan bazı çalışmalar da bulunmaktadır (Todaro ve Smith, 2012, s. 235-236). Bu çalışmalar, ekonomik gelişme sürecinin doğasına ilişkin açıklamalar yapmakta olup bu çalışmalara, içeriklerine ve bulgularına da ikinci bölümde iki değişken arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğuna dair bölümde yer verilecektir.

1.2.1.8. Gini Katsayısı ve Toplam Eşitsizlik Ölçümü

Bir ülkedeki görelî gelir eşitsizliği derecesinin en önemli ölçülerinden biri, aşağıdaki şekilde 45 derecelik çizgiyi ifade eden köşegen ile Lorenz eğrisi arasındaki alanın, eğrinin bulunduğu üçgenin toplam alanına bölünmesiyle elde edilebilir. Bu hesaplama yöntemi, ilk kez 1912'de İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından ifade edilen Gini konsantrasyon oranı veya Gini katsayısı olarak bilinir. Gini katsayısının hesaplanmasında, esasen ileride statik ölçüm yöntemleri başlığında da değineceğimiz Lorenz eğrisi kullanılmaktadır. Gini katsayıları toplam eşitsizlik önlemleridir ve 0 (mükemmel eşitlik) ile 1 (mükemmel eşitsizlik) arasında herhangi bir oranda değişiklik göstermektedir. Aslında, çalışmada üçüncü bölümde kullanılan Gini katsayısı verilerinden de anlaşıldığı üzere, yüksek oranda eşit olmayan gelir dağılımına sahip ülkeler için Gini katsayısı tipik olarak 0,50 ile 0,70 arasında, nispeten eşit dağılım gösteren ülkeler için ise 0,20 ila 0,35 arasındadır. Başka bir deyişle Gini katsayısı 0'a yaklaştıkça gelir eşitsizliği azalmaktadır ve görece eşit bir toplum ortaya çıkmaktadır; 1'e yaklaştıkça ise gelir eşitsizliği artmaktadır. 0 ve 1 oranları ise istatistiki olarak imkânsız bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Todaro ve Smith, 2012, s. 222).

Gini katsayısı, diğer tüm eşitsizlik ölçüm yöntemlerine kıyasla en sık kullanılanı olarak karşımıza çıkmaktadır; bunun en önemli sebebi eşitsizlik ölçüm yöntemlerine dair kriterlerin hepsini olmasa bile çoğunluğunu sağlamasıdır³. Gini katsayısı, ölçüm yöntemlerine ilişkin açıklamaların yapıldığı kısımda belirtilen şu dört kriteri sağlayan bir eşitsizlik önlemi yaklaşımıdır⁴: Anonimlik, ölçek bağımsızlığı, nüfus bağımsızlığı ve transfer ilkeleri (Todaro ve Smith, 2012, s. 223).

Kaynak: Todaro ve Smith, 2012, s. 222

Gini katsayısının matematiksel gösterimi ise şu şekildedir (Bellù ve Liberati, 2006b, s. 4):

$$G = \frac{1}{2\mu n^2} \sum_{j=1}^m \sum_{k=1}^m n_j n_k |y_j - y_k| \quad (5)$$

μ : ortalama geliri, y_j : j grubuna ait geliri, y_k : k grubuna ait geliri göstermektedir. Bütün gelir gruplarının farklarının mutlak değeri alınarak ortalaması hesaplanmaktadır. Daha sonra tüm gelir gruplarına ait gelir dağılımının aritmetik ortalamasının yarısına bölünmektedir ve bu oran Gini katsayısı olarak ifade edilmektedir.

³ Bu gerekçelerle üçüncü bölümde model kurgulanırken, gelir dağılımının bir göstergesi olarak örneklem ülkelerin Gini katsayıları kullanılmaktadır.

⁴ Bkz. sayfa 7

1.2.1.9. Genelleştirilmiş Entropi ve Theil Endeksi

Entropi sınıfı gibi karmaşık eşitsizlik önlemlerinin kullanılması, eşitsizliği ölçmek için tanımlayıcı bir yaklaşımın kullanılmasıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle, bu endekslerin kullanımı, refah yaklaşımı yargılarını içermez. Entropi eşitsizlik endeksleri sınıfı, basit istatistiksel endekslere göre eşitsizliğin farklı bir tanımını verir. Özellikle karmaşık eşitsizlik önlemlerinin kullanılması, konusu ve boyutu gibi gelir dağılımının özellikleri hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Termodinamikte, entropi bir bozukluk ölçüsüdür. Gelir dağılımlarına uygulandığında entropi (bozukluk) mükemmel eşitlikten sapma anlamına gelir. Genelleştirilmiş bir eşitsizlik endeksinin tanımı aşağıdaki gibidir (Bellù ve Liberati, 2006c, s. 2).

$$E(\alpha) = \frac{1}{n(\alpha^2 - \alpha)} \sum_i \left[\left(\frac{y_i^\alpha}{y} \right) - 1 \right] \quad (6)$$

$E(\alpha)$ endeksi α 'nın aldığı değere bağlı olarak farklılık gösterir. Pozitif ve bire eşit α , E endeksinin gelir dağılımının belirli bir kısmına duyarlılığını gösterir. Pozitif ve 1'den büyük α ile, E endeksi, gelir dağılımının üst dilimlerinde olanlara daha duyarlı olacaktır. Pozitif ve 1'den küçük α ile E endeksi, gelir dağılımının alt dilimindekilere ne olduğuna karşı daha duyarlı olacaktır. α prensipte eksi sonsuzdan sonsuzluğa kadar değişebilen bir parametredir; yani tüm olası gerçek değerleri alabilir. Bununla birlikte, $\alpha < 0$ olabileceği gibi sıfır gelir varsa, bu endeksler sınıfı tanımsız olduğu için, α genellikle negatif olmayan değer olarak seçilir (Bellù ve Liberati, 2006c, s. 2-3).

$$\alpha = 0 \text{ için} \quad E(0) = -\frac{1}{n} \sum_i \ln \left(\frac{y_i}{y} \right) \quad (7)$$

$$\alpha = 1 \text{ için} \quad E(1) = \frac{1}{n} \sum_i \left(\frac{y_i}{y} \right) \ln \left(\frac{y_i}{y} \right) \quad (8)$$

$E(0)$ endeksi ortalama logaritmik sapma olarak adlandırılır. $E(1)$ endeksini 1967'de ilk öneren yazarın adı Henri Theil'dir. Bu endeks, bu sebeple Theil endeksi olarak adlandırılır. Gelir grupları içerisindeki ve dışındaki eşitsizlik ölçümüne ilişkin avantaj sağlayan Theil endeksi eşitsizlik dinamiklerine ve yaklaşımlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapmaktadır. Gelir ile nüfus dağılımı yapısını karşılaştıran endeks, nüfus payı ve her bir gelir grubu arasındaki oranın ağırlıklı ortalamasının logaritmasının

alınmasıyla ve her gelir grubu için toplanmasıyla hesaplanır. Yukarıda da belirtildiği gibi sıfır ile sonsuz arasında bir değer alan endeks küçüldükçe eşitsizliğin arttığı, büyüdükçe ise eşitsizliğin azaldığı anlamı taşımaktadır. Şayet endeks 1 değerini alırsa eşitsizlik yok demektir (Bellù ve Liberati, 2006c, s. 3; Cowell, 2003, s. 13).

Bununla birlikte, her iki endeks de arzu edilmeyen bir özelliği paylaşmaktadır; yani sıfır gelir varsa tanımlanamamaktadır. Bu nedenle, sonuncusu hariç sıfır gelirli bir dağıtımda, maksimum değerler doğrudan hesaplanamaz. Bir başka deyişle endeks 0 değerini alıyorsa nüfus dağılımı içerisinde tüm gelir grupları eşit gelir oranına sahiptir ki bu teorik olarak mümkün değildir. Aksine, sıfır gelir yalnızca ihtiyari olarak çok küçük gelirler ile değiştirilerek hesaplanabilir. Ancak, sıfır gelir çok küçük gelir ile yer değiştirildiğinde, $E(1)$ endeksi $\ln(n)$ değerinin maksimum değerine, $E(0)$ endeksinin maksimum değeri ise bu gelirlerin ne kadar küçük tanımlandığına bağlı olacaktır. Yukarıdaki denklemde y_i bireysel geliri, $\bar{y}$ ortalama geliri, n kişi sayısını göstermektedir (Bellù ve Liberati, 2006c, s. 3; Theil, 1967, s. 327).

Tıpkı Gini katsayısında olduğu gibi çok sık kullanılan bu eşitsizlik ölçüm yönteminin avantajları gibi dezavantajları da mevcuttur. Grup içi ve gruplar arası eşitsizlik farklılaştırmasına olanak sağlaması, tek tek bireysel verilere ulaşmanın mümkün olduğu durumlarda bireysel verilerin kullanımına izin vermesinin yanı sıra toplulaştırılmış verilerin kullanımına da izin vermesi, transfer ilkesi, simetriklik ilkesi ve ölçekten bağımsızlık ilkesi gibi kriterleri de ihtiva etmesi avantajlarıdır. Öte yandan hesaplanan endeks değeri nüfus büyüklüğüne bağlı olduğu için karşılaştırmalı bir analize imkân tanımaması dezavantajlarından biridir. Şöyle ki karşılaştırma yapılmak istenen iki ülkenin nüfusları aynı olmadığı gibi belirli bir dönem için Theil indekslerine bakılarak hangi ülkedeki gelir dağılımının daha adil olduğunu tespit etmek mümkün değildir (Elveren, 2013, s. 37-38). Diğer yandan Theil endeksinin zengin bireylerden yoksul bireylere yapılan transfer ilkesi kriterini ihtiva ettiğine değinilmişti. Böylesi bir transfer Theil endeksinin küçülmesi için bireysel gelirler arasındaki oran, endekste küçülme oranını belirtecektir (Cowell, 2011, s. 50). Aynı bireysel gelire sahip iki kişi arasındaki transfer, gelir dağılımındaki boyutlarından bağımsız olarak endekste eşdeğer bir küçülmeye yol açar. Örneğin geliri 2500 TL, 5000 TL, 50000 TL, 100000 TL olan 4 birey ve 2 gelir

grubu düşünelim. Bu kişilerin bireysel gelirleri ve gelir dağılımına ilişkin boyutları aynı değildir. Geliri 5000 TL olandan, geliri 2500 TL olan bireye yapılan bir gelir transferi ile geliri 100000 TL olandan, geliri 50000 TL olan bireye yapılan gelir transferi neticesinde endekste ortaya çıkan küçülme etkisi eşdeğer olur (Gürsel vd., 2000, s. 180).

1.2.1.10. Hoover Endeksi

Pietra oranı, Robin Hood endeksi olarak da bilinen Hoover endeksi, Lorenz eğrisinden 45 derecelik eşitlik çizgisine kadar olan maksimum dikey mesafeyi temsil eder. Eşit bir gelir dağılımı elde etmek için ortalamanın üstünde olanlardan ortalamanın altındakilere aktarılması gereken gelirin oranı Hoover endeksi olarak yorumlanabilir. Bu endeks yeniden dağıtılması gereken toplam geliri belirlemek için kullanılır. Bu nedenle, daha yüksek Hoover değerleri eşitsiz bir topluma işaret eder, burada eşitlik elde etmek için daha büyük bir gelir payının dağıtılması gerekir. Bu durum, Robin Hood'un fikrinden yola çıkılarak toplam gelirin bir kısmının, nüfusun daha fakir kesimleri lehine daha zengin kesimden alınması gerektiği anlamı taşımaktadır. Hoover endeksi, gelir eşitsizliği hipotezinin çeşitli çalışmalarında etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Atkinson ve genelleştirilmiş entropi endekslerinin aksine, Robin Hood endeksi bir duyarlılık parametresi içermez (De Maio, 2007, s. 851). Grafikselleştirilerek Hoover endeksi, 45 derecelik mutlak gelir eşitliği eğrisi üzerinde yer alan D noktası ile Lorenz eğrisi üzerinde yer alan x noktası arasındaki en uzun mesafe olarak yorumlanabilir (Şekil 2). Matematiksel gösterimi ise aşağıdaki şekildedir:

$$HI = \left[\left(\sum \frac{x_i}{\sum_1^n x_i} \right) - \left(m \frac{1}{n} \right) \right] * 100 \quad \frac{x_i}{\sum_1^n x_i} > \frac{1}{n} \quad (9)$$

Denklemden, x_i bireysel geliri, n gelir elde eden grup sayısını, m toplam grup sayısını ifade eder.

1.2.1.11. Amartya Sen Yoksulluk Oranı Endeksi

Esasen Yoksulluk Oranı Endeksi, Nobel ödüllü Hint ekonomist Amartya Kumar Sen tarafından geliştirilmiş olup Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) İnsani

Gelişme Yaklaşımı (Human Development Approach)'na temel teşkil eden endeks olan İnsani Yoksulluk Endeksi (İYE), Sen'in endeksinin özel bir durumudur. Amartya Sen yoksullar arasındaki gelir dağılımını içeren bu endeksi, diğer endeksleri (Kafa Sayısı ve Yoksulluk Açığı Endeksleri) Gini katsayısı ile ağırlıklandığı için eşitsizlik ölçütleri kapsamında söz konusu endekse yer verilmektedir. Bu endeks, yoksulluğu çok boyutlu olarak ele almaktadır ve yoksulların sayısı ile ne kadar insanın yoksulluk sınırının altında, ne kadarının bu sınırdan uzakta olduğu ve büyümeden elde edilen gelirin nasıl paylaştırıldığı gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Endeks aşağıdaki şekilde formüle edilebilir (Sen ve Anand, 1997, s. 240).

$$\text{İYE}(\alpha) = \left\{ \frac{\sum_{i=1}^n w_i P_i^\alpha}{\left(\sum_{i=1}^n w_i \right)} \right\}^{1/\alpha} \quad (10)$$

Endeks n tane boyut içermektedir. P_i = İnsani yoksulluğun i'inci boyutunu ifade etmektedir. w_i = Her boyutun ölçüm sırasında kullanılan ağırlığını göstermektedir. $\alpha=1$ olduğunda İYE(1) endeks değeri tüm boyutların ortalaması olmaktadır. α büyüdükçe en büyük yoksulluklara sahip boyutlara daha büyük ağırlık verilmektedir (Kabaş, 2007, s. 379).

1.2.2. Normatif Ölçütler

Normatif ölçütler, gelir dağılımı oranlarına ek olarak sosyal refah anlayışı doğrultusunda fayda fonksiyonunu da hesaba katan ölçütlerdir.

1.2.2.1. Dalton Ölçütü

Hugh Dalton, geliri olduğu gibi değil, bireysel refahın belirleyicisi olarak görmektedir ve bu nedenle bu durumda geçerli olan konulara odaklanmaktadır. Genel olarak eşitsizliğin ölçülmesini tartışmamaktadır. Araçsal bakış açısını benimseyerek, çok konuya daha fazla nüfuz etmektedir ve eşitsizlik önlemlerinin seçimini sosyal refah ile ilgili kaygılarla ilişkilendirmektedir (Dalton, 1920, s. 348). Dalton, Pigou'nun Servet ve Refah (1912) çalışmasında olduğu gibi faydacı sosyal refah yaklaşımını benimsemektedir ve transfer ilkesi, Dalton'un makalesinin temelini oluşturan anahtar bir kavram olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Daha zengin bir kişiden daha fakir bir kişiye Pigou-Dalton transferi olarak bilinen ortalama geliri koruyan bir gelir transferi, memnuniyet toplamını⁵ arttırmalıdır (Pigou, 1912, s. 24). Buna göre faydanın, tüm bireyler için aynı olan ve azalan olmayan, içbükey bir gelir işlevi olduğu varsayılmaktadır.

Dalton, bu yaklaşımı, istatistikçiler tarafından kullanılan dağılım ölçütlerini değerlendirmek için kullanmaktadır. Örneğin, ortalama sapmanın, ortalamanın bir tarafındaki transferleri eşitlemeye duyarsız olduğunu kaydetmektedir. Gelirleri ortalamanın üzerinde olanlara uygulanan bir vergi ile finanse edilen transferler ve zenginler için sağlanan kolaylık, eşitsizlikten etkilenmemesi olarak Dalton tarafından ifade edilmektedir (Dalton, 1920, s. 352). Buna karşılık, standart sapma ve göreceli ortalama fark (Gini katsayısı), bu tür ortalama geliri koruyucu transferlere duyarlıdır. Dalton, toplam gelirin veya toplam nüfusun çeşitlendiği durumda uygulanacak üç adet ilke belirtmektedir. Eşitsizlik önlemlerinin hiçbiri tüm ilkeleri kapsamamaktadır; ancak standart sapma ve Gini katsayısının izin verdiği ölçüde verilerin tercih edilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır (Atkinson ve Brandolini, 2015, s. 210).

Dalton, nüfusun farklı kümülatif oranlarından elde edilen gelir oranını, aşağıdan yukarı doğru gösterdiği bir Lorenz eğrisi çizerek gelirin bir bütün olarak dağılımını göz önünde bulundurmaktadır. Ücret veya sermaye geliri gibi gelir unsurlarına değil, gelirin kendisine atıfta bulunmaktadır. Bir başka deyişle gelir dağılımına değil, gelir dağılımının etkisine ve bu dağılımın, gelirden elde edilebilecek toplam ekonomik refah miktarına etkisi üzerine odaklanmaktadır. (Dalton, 1920, s. 348). Makalesinde, ampirik bir uygulama bulunmamakta birlikte modern toplumların gelir dağılımı istatistiklerinin yetersizliğinden yakınmaktadır.

Çalışmasında Dalton, gelire dair yaklaşımını faydacı sosyal refah ekseninde, tüm bireylere eşit olarak tahsis edildiğinde aynı düzeyde sosyal refah sağlayacak olan gelir düzeyi olarak tanımlanan “eşit olarak dağıtılmış eşdeğer gelir” kavramıyla açıklamaktadır. Bu kavrama, Atkinson eşitsizlik endeksi kısmında yer verilecektir. Sosyal

---

⁵ Memnuniyet veya fayda toplamı, bir bireyin belirli bir miktarda mal veya hizmet tüketmekten kazandığı toplam fayda olarak tanımlanmaktadır.

refah fonksiyonun içbükey olması nedeniyle eşit dağıtılmış eşdeğer gelir kısaca EDE olarak ifade edilen y_e , ortalama gelir μ 'dan daha düşüktür ve ortalama gelirden oransal farkı, eşitsizlikten kaynaklanan görece refah kaybını ölçer. Dalton eşitsizlik endeksi bu nedenle başlangıçta $(1-y_e/\mu)$ olarak tanımlanabilir. Gelirin bireysel fonksiyonunun esnek olduğu varsayımı altında, bu formül aşağıdaki şekilde genişletilebilir (Dalton, 1920, s. 355-356).

$$I = \begin{cases} 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_i \left(\frac{y_i}{\mu} \right)^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}} & \varepsilon > 0, \varepsilon > 1 \\ 1 - \left[\prod_i \left(\frac{y_i}{\mu} \right) \right]^{\frac{1}{n}} & \varepsilon = 1 \end{cases} \quad (11)$$

y_i bireysel geliri göstermektedir⁶ ve gelirin negatif olmadığı varsayılmaktadır. ε parametresi eşitsizlikten kaçınma olarak ifade edilmektedir ve ε ne kadar yüksekse, üst gelir gruplarındaki bireylere göre alt gelir gruplarındaki bireylere yapılan transferler daha önemlidir. ε 'nin eğimi sonsuzdur ve bireysel gelir fonksiyonu $\log(y) + c$ 'dir. $\varepsilon = 1$ olup Dalton bunu, birinci durumdaki eşitsizlik ölçüsü olarak önermektedir (Dalton, 1920, s. 350).

$$D = \frac{\log(\mu) + c}{\log(\gamma) + c} \quad (12)$$

Burada γ geometrik ortalamadır. Birinci durumun aksine, bu değer, c değerine bağlıdır. Dalton tarafından değerlendirilen durumların ikincisi $\varepsilon = 2$ 'ye karşılık gelmektedir ve harmonik ortalamayı da içeren bir eşitsizlik ölçüsünü ifade etmektedir. Eşit dağılımlı gelir yaklaşımının avantajı, doğrusal dönüşümler açısından değişmez olmasıdır. Bir başka deyişle, toplam gelir kaybı açısından bu gelir tanımı eşitsizliğin maliyeti olarak anlaşılır ve sezgisel bir fonksiyondur. Bu formülasyon doğal olarak faydacı bir fonksiyon değildir. Birinci durumdaki sosyal refah fonksiyonu, aynı gelire sahip bireylerin gelirlerinin içbükey dönüşümlerinin toplamıdır; fakat sosyal refah, fayda cinsinden değil gelir cinsinden ifade edilmektedir. Dolayısıyla, sosyal refah işlevinin içbükey olması, tüm

⁶ Genelleştirilmiş entropi (GE) endekslerinin daha genel sınıfı (Toyoda, 1980; Cowell ve Kuga, 1981) tarafından ifade edilmektedir $[(1 - I)^\alpha - 1]/[\alpha(\alpha - 1)]$. GE ve I endeksleri normalde $\varepsilon = 1 - \alpha > 0$ olduğunda eşdeğerdir.

bireylerde aynı olan bir fayda fonksiyonunun göreceli riskten kaçınma derecesinden ziyade, bireylerin eşitsizliğe karşı isteksizliğini önleyebilir (Dalton, 1920, s. 350-351).

Dalton'un sosyal refah işlevi yaklaşımı, standart sapma ve Gini katsayısı gibi standart istatistiksel ölçütlere alternatif olan bir eşitsizlik önlemi tanımlaması ihtiva etmektedir. Dalton'un eşitsizlik endeksinin iki önemli sonucu vardır. Birincisi, araştırmacılara, eşit(siz)lik endekslerinden sosyal refah işlevlerine ve bunun tersi yönünde bir eşlemenin var olduğuna dair açıklamalar getirmektedir. İkinci sonuç, gelirin yeniden dağılımının adaletine ilişkin farklı görüşlerin, sadece eşitsizlikten kaçınma derecesi ε ile ifade edilmemesi gerekliliğini belirtmektedir. Aynı zamanda, istatistiksel uygulamalarda, bu tür bir parametre için bir değer aralığını göz önünde bulundurarak endekse yerleştirilebilmesine olanak sağlamaktadır (Atkinson ve Brandolini, 2015, s. 214).

1.2.2.2. Atkinson Eşitsizlik Endeksi

Refah temelli eşitsizlik önlemlerinde göze çarpan bir diğer önem, Anthony B. Atkinson'ın eşitsizlik endeksi tarafından dile getirilmektedir. Atkinson endeksi, sosyal refah fonksiyonu ile doğrudan ilişkilidir (Atkinson, 1970, s. 249).

$$W = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n U(y_i) \quad (13)$$

Denklem, sosyal refahın ortalama fayda fonksiyonu ile temsil edildiğini ifade etmektedir. U fayda fonksiyonu Atkinson'a göre şu şekilde ifade edilmektedir (Atkinson, 1970, s. 249-250):

$$U(y_i) = \frac{1}{1-\varepsilon} y_i^{1-\varepsilon} \quad \varepsilon \neq 1 \quad (14)$$

$$U(y_i) = \log y_i \quad \varepsilon = 1 \quad (15)$$

ε eşitsizlikten kaçınma parametresidir. Eğer $\varepsilon = 0$ ve $U(y_i) = y_i$ ise bu, eşitliğin gelir olduğu anlamına gelir. Bu durumda, ortalama gelir ne kadar yüksek olursa, sosyal refah da o kadar yüksek olur. $\varepsilon = 0$ olduğunda bu nedenle denklem, faydacı sosyal refah

fonksiyonu⁷ olur. Sosyal refah fonksiyonu $W' > 0$ olma özelliğine sahiptir ve şu şekilde ifade edilir (Atkinson, 1970, s. 250-251).

$$\frac{\partial W}{\partial y_i} = \frac{1}{n} \frac{1 - \varepsilon}{1 - \varepsilon} y_i^{1 - \varepsilon - 1} = \frac{y_i^{-\varepsilon}}{n} > 0 \quad (16)$$

ε arttıkça, düşük gelirlerdeki artışlara sosyal refah üretiminde nispeten daha fazla ağırlık verilmektedir. Bu, sosyal refah fonksiyonunun $W'' < 0$ olması gerektiği anlamına gelir; yani içbükey olması gerekir. Atkinson eşitsizlik tanımlaması bu içbükey özelliğe önem atfeder ve eşitliğin birinci dereceden türevi alındığında;

$$-\varepsilon \frac{y_i^{-\varepsilon - 1}}{n} < 0 \quad (17)$$

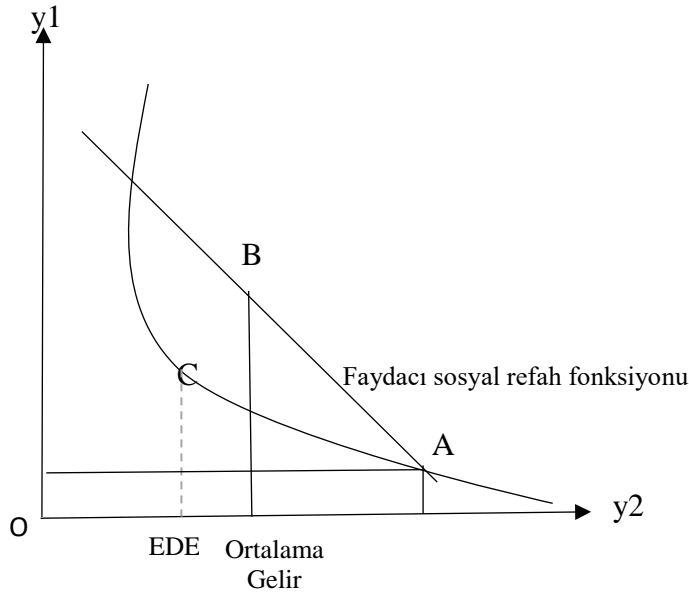
elde edilir. ε değer yargısını yansıttığından kesin değer, ε değerine bağlıdır (Atkinson, 1970, s. 252).

Atkinson'ın eşitsizlik ölçüsünün temel taşı, Eşit Dağıtılmış Eşdeğer (EDE) gelir kavramıdır. Gelir dağılımındaki her birey tarafından elde edilmesi durumunda, toplumun gerçek gelirle aynı refah seviyesine ulaşmasını sağlayacak olan gelir seviyesidir EDE'dir (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 3). Şekil 3, EDE kavramını göstermektedir. Grafik, bireysel gelirlerin alanı üzerine inşa edilmiş sosyal refah fonksiyonunu temsil eder. Y eksenini şahıs 1'in gelirini gösterirken, X eksenini şahıs 2'nin gelirini göstermektedir. Gelir dağılımının $y_2 > y_1$ olduğu A noktasının geçerli olduğu şekilde olduğunu varsayalım. Eşitsizlikten kaçınmadıkça ($\varepsilon = 0$), faydacı sosyal refah fonksiyonu yani düz çizgi geçerli olacaktır (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 3-4).

---

⁷ Faydacı sosyal refah fonksiyonu, Jeremy Bentham tarafından geliştirilmiş olup sosyal refah, bireylerin iyi durumlarının toplamı olarak tanımlanmaktadır. $W = (u_1 + u_2 + u_3 + \dots + u_n)$, $\varepsilon = 0$ ile gösterilmektedir. Faydacı sosyal refah üç temel ilkeye dayanmaktadır. İlk ilke, bir sosyal durumdan diğerine geçişin iyi ya da kötü olarak belirlenebilmesi için bu geçişin topluma sağladığı refah ile değerlendirilmesi gerekliliğidir. İkinci olarak toplam refahta bir artış nihayetinde iyi olarak kabul edilmelidir. Üçüncü olarak toplum refahı tek tek bireylerin faydalarının toplamı olan n 'ye eşittir. Bazı bireylerin faydası azalmış olsa bile bir politika uygulanması neticesinde toplam fayda artıyorsa bu politika, toplum tarafından kabul edilebilir bir politika olmalıdır. Bu son durum klasik fayda fonksiyonunun temel ilkesi olup faydaların ölçülebilir ve karşılaştırılabilir olması, faydaların toplanması anlamına gelmektedir. Refah iktisadi yaklaşımı, 1930'lu yıllara kadar bu görüşü benimsemiştir.

Şekil 3. Eşit Dağıtılmış Eşdeğer Gelir

Kaynak: Bellù ve Liberati, 2006a, s. 5

Şimdi, A'dan başlayarak, gelirlerin aynı refah düzeyinde eşit olarak dağıldığı bir nokta bulabiliriz. Sosyal refah fonksiyonu dışbükey olduğundan, C noktası, ortalama gelirden daha az olmalıdır. C noktası, 45 derecelik çizgide A ile aynı sosyal refaha sahip olan noktadır. Toplam gelir (iki ayrı gelirin toplamı) A'dan düşük olsa da, gelir dağılımının eşitlik kazanmasıyla telafi edilir. Eşitsizlikten kaçınma pozitif olduğundan daha eşit dilimlere sahip olmak için daha küçük bir pastanın bedelini ödememiz gerekmektedir. EDE geliri, grafiksel olarak C noktasına karşılık gelen gelir seviyesine eşittir. Eşitlik, OC/OB oranı ile ölçülür. Her birey aynı gelir seviyesine sahip olduğunda ve faydacı sosyal refah fonksiyonu geçerli ise (algılanan eşitsizlik yoktur) bu oran 1'e eşittir. Bu itibarla Atkinson eşitsizlik endeksi şu şekilde ifade edilebilir (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 4):

$$A(\varepsilon) = 1 - \frac{OC}{OB} = 1 - \frac{y_{EDE} \sqrt{2}}{\bar{y} \sqrt{2}} = 1 - \frac{y_{EDE}}{\bar{y}} \quad (18)$$

Bu endeksin bize, görece eşit gelir elde etmek için ne kadar gelir elde etmemiz gerektiğini gösterdiği varsayılabilir. Atkinson eşitsizlik endeksini anlamak için EDE eşitliğini de ifade etmek gerekmektedir. Bu eşitlik şu şekilde gösterilmektedir (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 5):

$$U(y_{EDE}) = \frac{1}{1-\varepsilon} (y_{EDE})^{1-\varepsilon} \quad (19)$$

Şekil 'deki sosyal refah ile aynı olması durumunda;

$$W = \frac{1}{n} \sum_i \frac{y_i^{1-\varepsilon}}{1-\varepsilon} = \frac{1}{n} n \frac{(y_{EDE})^{1-\varepsilon}}{1-\varepsilon} \quad y_{EDE} = \left[\frac{1}{n} \sum_i y_i^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}} \quad (20)$$

elde edilir. $\varepsilon = 1$ olduğunda;

$$y_{EDE} = \prod_i (y_i)^{\frac{1}{n}} \quad (21)$$

olur (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 5).

Bu nedenle, herhangi bir gelir dağılımı göz önüne alındığında, EDE farklı eşitsizlikten kaçınma seviyeleri için kolayca hesaplanabilir. Farklı eşitsizlikten kaçınma seviyeleri için ε farklı y_{EDE} değerleri verir. $\varepsilon = 0$ için, eşit olarak dağıtılmış eşdeğer gelir sadece ortalama gelir seviyesidir. $\varepsilon > 0$ olduğunda, y_{EDE} azalır (dışbükey sosyal refah fonksiyonu için değeri, her zaman ortalama gelirin altındadır) ve $A(\varepsilon)$ artar. Örneğin, $\varepsilon = 2$ ise, $A(2) = 0.379$ olur ve toplumun eşit dilimlere sahip olacak şekilde gelir dağılımının büyüklüğünün %37.9'unu serbest bırakacağı şeklinde bir yorum yapılabilir. $\infty \rightarrow \varepsilon$ ise, Rawlsçı sosyal refah kriteri⁸ kullanılır, yani sosyal refah fonksiyonu giderek daha fazla eşitsizlikten mahrum kalır (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 6).

Atkinson endeksinin önemli bir özelliği, kısaltılmış terimlerle doğrudan bir sosyal değerlendirme işlevinin türetilmesine izin vermesidir.

$$y_{EDE} = \bar{y} (1 - A(\varepsilon)) = W \quad (22)$$

---

⁸ John Rawls tarafından geliştirilen bu sosyal refah fonksiyonunda temel esas, uygulanacak politikanın adil olup olmayacağına karar verilmesi üzerine kuruludur. Buna göre en iyi politika, toplumda en kötü durumda olanın refahını iyileştiren politikadır. Rawls, "cahillik peçesi" olarak adlandırdığı ve toplumdaki bireylerin durumlarının ne olduğunu bilmedikleri bir durumdan hareket etmektedir. Minimum fayda düzeyine sahip bireyin faydasını maksimize etmek sosyal hedeftir ve bu hedef maximin kriteri olarak ifade edilmektedir. $W = \min(u_1, u_2, u_3, \dots, u_n)$ $\varepsilon = 1$ 'dir.

Herhangi bir gelir dağılımı için, ortalama gelirleri ve $A(\varepsilon)$ 'nin değerini biliyorsak, refah seviyesi hesaplanabilir ve karşılaştırılabilir. Bu anlamda, y_{EDE} doğrudan bir refah ölçüsüdür (Bellù ve Liberati, 2006a, s. 6).

1.2.3. Statik Ölçütler

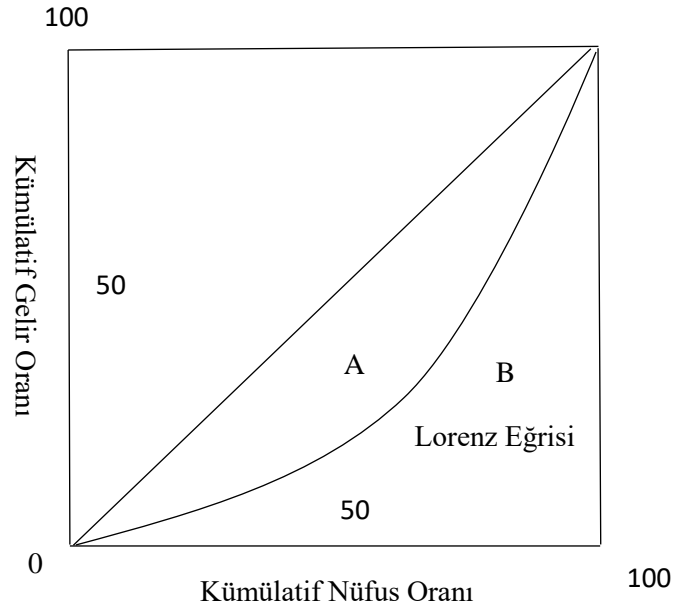
Gelir dağılımının oransal dağılımını normatif ölçüm yöntemleri ile hesap eden sonuçları grafiksel bir gösterim ile sunan statik ölçüt, Lorenz eğrisi yardımıyla nüfus ve gelir dağılımı değişkenlerinin bileşimini temsil etmektedir.

1.2.3.1. Lorenz Eğrisi

Kişisel gelir istatistiklerini analiz etmenin bir diğer yaygın yolu, esasen yüzdelik paylar analizinin daha genelleştirilmiş bir hâli olan Lorenz eğrisidir. Eşitsizliğin boyutuna ilişkin literatüre önemli bir katkı sunan Amerikalı iktisatçı Max Otto Lorenz, 1905 yılında, nüfus ve gelir değişkenleri ile bir grafik geliştirmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere bu eğri Gini katsayısının temelini oluşturmaktadır.

Gelir elde edenlerin sayısı, yatay ekseninde kesin olarak değil, kümülatif yüzdelerde gösterilir ve 0'dan 100'e yani en düşük gelirden en yüksek gelire doğru sıralanır. Örneğin, Şekil 4'te, 20. noktada, nüfusun en düşük (en fakir) % 20'si temsil edilir; 60. noktasında % 60'ı; ve eksenin sonunda, nüfusun % 100'ü temsil edilir. Eğrinin kendisi, herhangi bir kümülatif gelir sahibi yüzdesi tarafından elde edilen toplam gelirin payını gösterir (Perkins, vd., 2013, s. 170; Todaro ve Smith, 2012, s. 220). Dikey eksen, nüfusun her bir yüzdesi tarafından alınan toplam gelirin payını göstermektedir. 45 derecelik çizgi üzerindeki her noktada, elde edilen gelir yüzdesi, gelir elde edenlerin yüzdesine tam olarak eşittir; şöyle ki, çizgi üzerindeki orta nokta nüfusun % 50'sine dağıtılan gelirin % 50'sini temsil eder. Çizginin dörtte üçündeki noktada, gelirin % 75'inin, nüfusun % 75'ine dağıtılacağı ifade edilmektedir (Todaro ve Smith, 2012, s. 220).

Şekil 4. Lorenz Eğrisi

Kaynak: Perkins vd., 2013, s. 171

Lorenz eğrisi hem sol alt köşedeki (Gelir elde edenlerin yüzde 0'ı gelirin yüzde 0'ını almaktadır.) hem de sağ üst köşedeki 45 derecelik çizgiye dokunmaktadır (Gelir elde edenlerin yüzde 100'ü gelirin yüzde 100'ünü almaktadır.). Şayet tüm bireylerin geliri aynı olsaydı, Lorenz eğrisi 45 derecelik bir çizgi boyunca uzanırdı ve bu yüzden bu çizgi mükemmel eşitlik durumunu ifade etmektedir. Lorenz eğrisi 45 derecelik çizgiden ne kadar uzaklaşırsa, bir başka deyişle A alanı ne kadar büyürse (mükemmel eşitlik çizgisi), temsil edilen eşitsizlik derecesi o kadar yüksek olur. Aşırı mükemmel eşitsizlik vakası (yani herhangi bir kimsenin hiçbir şey almazken bir kişinin tüm milli geliri elde ettiği bir durum), Lorenz eğrisinin alt yatay ve sağ dikey eksenlerle uyumu ile temsil edilir. Hiçbir ülke, gelir dağılımında mükemmel bir eşitlik veya mükemmel bir eşitsizlik sergilemediğinden, farklı ülkeler için Lorenz eğrileri 45 derecelik çizginin sağında bir yere uzanacaktır. Eşitsizlik derecesi ne kadar yüksek olursa Lorenz eğrisi yatay eksene o kadar yakın olacaktır. Lorenz eğrilerini karşılaştırırken, aynı ülke için farklı dönemlerde veya farklı ülkeler için ayrı Lorenz eğrilerinin kesişmesi mümkündür (Perkins vd., 2013, s. 170-171; Todaro ve Smith, 2012, s. 221).

1.3. EKONOMİK BÜYÜME

Dünyadaki tüm ülkelerin öncelikli iktisadi hedefi olan ekonomik büyüme, tezin üçüncü bölümünde gerçekleştirilen tahmine ilişkin kullanılan bağımlı değişken olan büyüme değişkeninde olduğu gibi genellikle bir ülkenin gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYİH) yıllık artış oranı olarak ölçülür. Ülkelerin refah, tüketim veya mutluluk göstergelerine daha fazla odaklanmak yerine, büyüme değişkeninin ve kavramının neden daha büyük çapta ele alındığı sorusuna verilecek cevabın belirsizliği ve zorluğu, ekonomik büyümeye ilişkin yüzyıllardır süren merakın mihrakı olmuştur. Bu soruyu burada tekrar edip soruya cevap aramakla başlamak, ekonomik büyüme kavramının daha iyi özümsemesini sağlayabilir. Ekonomik büyüme neden bu kadar önemlidir?

Soruya aranan cevaba ilişkin zorluğun nedeni, ekonomik büyümenin temel olarak milyarlarca insanın maddi refahını belirleyen bir gösterge olmasıdır. Yaygın olarak modern ekonomik büyüme dönemi olarak adlandırılan son iki yüzyılda, dünyadaki muhteşem ekonomik büyüme kalıplarına kısa bir genel bakışla cevap aramaya başlarsak, hızlı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme, insan ırkı için nispeten yeni bir deneyim olmasa da son iki yüzyıldan önce, hükümdarlar, soylular ve fatihler büyüme için bazı avantajlar sağlamış olsa da ve ekonomiler geçim seviyesinin üzerine çıkmışsa da ortalama bir insanın yaşam standardı yüzyıllar boyunca pek değişmemiştir. İlerici, güçlü ekonomik ve kurumsal değişiklikler on sekizinci yüzyılın sonları ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında önemli bir etkiye sahip olmaya başlamıştır. Kölelik temelli toplumlar, olumlu demografik özellikler, küresel ticaret yolları ve farklı imparatorluklarla yayılan standart ticaret kurumları, sanayi devriminin başarısını sağlamıştır. Sanayi devrimi, güçle çalışan makinelerin yaygın olarak kullanılması ve 1800'lerin ilk yarısında ortaya çıkan ekonomik ve sosyal değişimlere işaret eder. Buhar makinesi, elektrikli dokuma tezgâhı ve buharlı lokomotif gibi makineler çok sayıda işçinin yapması gereken işleri yaparak işgücü maliyetlerini düşürmüştür, yatırımları arttırmıştır ve bu gelişmeler hızlı ekonomik büyüme ve kalkınmanın başat faktörü olmuştur. Endüstri devrimi Büyük Britanya'da başlamıştır ve kısa süre sonra ABD, Almanya ve diğer ülkelere yayılmıştır (Case vd., 2014, s. 665; Mankiw, 2014, s. 524; Sloman vd., 2015, s. 670; Perkins vd., 2013, s. 32).

Endüstri devriminin yeni işleri, tipik olarak daha yüksek ücret ve sosyal hareketlilik için bir fırsat sunmuştur ve kendi kendini güçlendiren bir döngü başlamıştır: Yeni icatlar ve yatırımlar kâr elde etmiştir, kârlar yeni yatırımlar ve icatlar için fon sağlamıştır, yatırımlar ve icatlar daha fazla kâr için fırsatlar sağlamıştır. Yavaş yavaş, Avrupa ve Kuzey Amerika'da bir grup ülke ekonomisi, yüzyılların durgunluğundan hızlı ve modern bir büyüme dönemine girmiştir. Öyle ki, son iki yüzyıl boyunca, önde gelen sanayileşmiş ülkelerde kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla büyüme oranı yıllık ortalama % 2 civarındadır (Case vd., 2014, s. 666; Mankiw, 2014, s. 525; Sloman vd., 2015, s. 669-671; Perkins vd., 2013, s. 32-34). Sanayi devrimi diğer taraftan ülkeler arasında eşitsizliğin artmasına neden olmuştur. Bazı ekonomiler hızla yükselirken bazıları ise Afrika ve Asya'dakiler gibi geçimlik bir yaşam standardına yakın seviyelerde kalmıştır. Genel hesaplamalar, dünyanın en gelişmiş ekonomilerine sahip 17 ülkesinin, 1870 yılında dünyanın en fakir ekonomilerinin kişi başına gayri safi yurt içi hâsılasının ortalama 2,4 katı olduğunu göstermektedir. 1960'lara gelindiğinde, en gelişmiş ekonomiler en yoksul ekonomilerin kişi başına gayri safi yurt içi hâsılasının 4.2 katına sahipti (Perkins vd., 2013, s. 34-36; Mankiw, 2014, s. 416-417; Sloman vd., 2015, s. 293-294).

Ancak yirminci yüzyılın ortalarında, bazı ülkeler, diğer ülkelere yetişmenin mümkün olduğunu göstermiştir. Japonya'nın ekonomik büyümesi, 1960'larda ve 1970'lerde, yıllık ortalama % 11'lik bir artış göstererek kişi başı gayri safi yurtiçi hâsıla artış oranına sahip olmuştur. Latin Amerika'daki bazı ülkeler de 1960'larda ekonomik büyümede hızlı büyüyen bir dönem yaşamıştır. Örneğin Brezilya'da, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsıla, 1968'den 1973'e kadar yıllık ortalama % 11,1 oranında artmıştır. 1970'lerde, Güney Kore, Tayland ve Tayvan gibi bazı Doğu Asya ekonomileri hızlı bir büyüme kaydetmiştir. Bu ülkelerde, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsılalarda yıllık % 11 ile % 12 dolaylarında büyüme oranları görülmüştür. Daha yakın bir zamanda ise Çin, 1.3 milyar nüfusu ile 1984'ten 2000'li yıllara kadar büyümede kişi başına yıllık % 9 artış göstermiştir. 1.1 milyar nüfusa sahip olan Hindistan, 1990'lı yıllarda kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsılada yıllık % 4'lük büyüme ve 2000'lerde yılda % 7 ile % 8'e tırmanan oranlarda umut verici ekonomik büyüme belirtileri göstermiştir. Benzer şekilde Türkiye de 2000'li yıllara gelindiğinde hızlı büyüme verileri ile dünya ülkelerine yakınsamıştır. 2008 yılında yıllık %9,2 büyüyen Türkiye, 2010 yılına gelindiğinde yıllık

%8,5, 2011 yılında yıllık %11,1, 2017 yılında ise yıllık %7,4 büyümüştür (Perkins vd., 2013, s. 36-38; Case vd., 2014, s. 673-677; Mankiw, 2014, s. 525-528; Sloman vd., 2015, s. 671-678; Mankiw, 2017, s. 403-407).

Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde, sanayi devriminden günümüze kadar yaşanan ekonomik büyüme, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hâsılanın bugünkü nüfusun daha küçük bir kesimi tarafından paylaşıldığı dönem olan yüzlerce yıl önce, neredeyse tüm nüfusun yalnızca ayrıcalıklı bir avuç kesiminin erişebileceği müreffeh bir tarzda yaşamasına izin vermiştir. Aslında günümüzde bile bu refah seviyesinin hâlâ, nüfusun küçük bir yüzdesi tarafından paylaşıldığını iddia etmek artık alışılmış hâle gelmiştir. Şöyle ki, dünyanın en fakir ülkelerindeki ekonomik büyümenin yeterli olmaması, yüz milyonlarca, belki de milyarlarca insanın yaşam koşullarının, zengin ülkelerin yaşam standartları tarafından tehlikeye atıldığı anlamına gelmektedir; 21. yüzyıldaki ülkelerin çoğunda, kişi başına düşen gelir düzeyi, 19. yüzyılda Avrupa'daki seviyelere göre çok daha düşük seviyelere erişmiştir (Aghion ve Howitt, 2009, s.1; Todaro ve Smith, 2012, s. 73-76). İnsan ırkının neden bu kadar zengin hâle geldiğini ve neden zenginliğimizin dünyanın sakinleri arasında eşit derecede paylaşılmadığını anlamak için ekonomik büyümeyi neyin teşvik ettiğini; yani ekonomik büyümenin bileşenlerini iyi anlamamız gerekmektedir.

1.4. EKONOMİK BÜYÜMENİN BİLEŞENLERİ

Her ülkenin dinamikleri farklı olduğu için ekonomik büyümenin süresi, oranı, belirleyicileri de ülkeler arasında farklılaşmaktadır. Ancak iktisatçılar arasında sağlanan görüş birliği neticesinde aşağıda sıralanan üç temel bileşenin, ekonomik büyüme için itici güç olduğu vurgulanmaktadır (Case vd., 2014, s. 667; Todaro ve Smith, 2012, s. 149; Perkins vd., 2013, s. 64; Mankiw, 2014, s. 530):

- i. Sağlık, eğitim ve iş becerilerindeki iyileştirmeler yoluyla toprak, fiziksel donanım ve insan kaynaklarına yapılan tüm yeni yatırımları içeren sermaye birikimi.
- ii. Nüfustaki büyüme ve dolayısıyla işgücünde nihai büyüme
- iii. Teknolojik ilerleme

1.4.1. Sermaye Birikimi

Sermaye birikimi, gelecekteki verimi ve geliri arttırmak için mevcut gelirin bir kısmının kaydedilmesi ve yatırılması ile sonuçlanır. Yeni fabrikalar, makineler, teçhizatlar ve malzemeler, bir ulusun fiziksel sermaye stoğunu artırır ve üretim seviyelerinin artırılmasını mümkün kılar. Doğrudan üretken yatırımlar, ekonomik faaliyetleri kolaylaştıran ve birleştiren sosyal ve ekonomik altyapı (yol, elektrik, su sağlığı, iletişim vb.) olarak bilinen yatırımlarla desteklenir (Todaro ve Smith, 2012, s. 149; Perkins vd., 2013, s. 64; Case vd., 2014, s. 669; Sloman vd., 2015, s. 677). Örneğin, bir çiftçinin yeni bir traktör alımına dönük yatırımı, üretebileceği mahsulün toplam üretimini arttırabilir; ancak bu ürünü yerel ticari pazarlara ulaştırmak için yeterli taşıma imkânı veya altyapısı olmadan, ulusal gıda üretimine bu ürünün hiçbir katkısı olmaz. Benzer şekilde sulama sistemlerinin kurulması, hektar başına verimliliği arttırarak bir ülkenin tarım arazilerinin kalitesini arttırabilir. Benzer şekilde, insan kaynaklarına yapılan yatırım, yatırımın kalitesini arttırabilir ve böylece üretim üzerinde, insan sayısındaki artışla aynı veya hatta daha güçlü bir etkiye sahip olabilir (Todaro ve Smith, 2012, s. 149).

Örgün eğitim, mesleki ve iş başında eğitim programları ve diğer tür resmi olmayan eğitim türlerinin tümü, binalara, ekipmana ve malzemelere yapılan doğrudan yatırımların bir sonucu olarak insan becerilerini arttırmada daha etkili olabilir. Yetişmiş eğitimcilerin varlığı ve liderliği belirli bir işgücünün kalitesinde ve verimliliğinde büyük bir fark yaratabilir. İyileştirilmiş sağlık hizmetleri, verimliliği önemli ölçüde arttırabilir. Bu nedenle insan kaynaklarına, yani beşeri sermayeye yatırım kavramı, stratejik yatırımlar yoluyla kalitenin ve dolayısıyla mevcut toprak kaynaklarının verimliliğinin iyileştirilmesine benzerdir. Bu sebeple beşeri ve doğal kaynaklara yapılan her türden yatırım, ekonomik büyümenin sermaye birikimi vasıtasıyla sağlanması noktasında büyük önem arz etmektedir. Sermaye birikimi yeni kaynaklar ekleyebilir veya mevcut kaynakların kalitesini yükseltebilir; ancak en temel özelliği mevcut ve gelecekteki tüketim arasındaki dengeyi sağlamasıdır (Todaro ve Smith, 2012, s. 149-150; Case vd., 2014, s. 748).

1.4.2. Nüfus ve İşgücü Büyümesi

Nüfus artışı ve buna bağlı olarak işgücünün artması, geleneksel olarak ekonomik büyümeyi teşvik etmede olumlu bir faktör olarak kabul edilmektedir. Daha büyük bir işgücü, daha üretken işçiler anlamına gelir ve üretken işçi sınıfının genel nüfusun büyük bir kısmını oluşturması, iç pazarların potansiyel büyüklüğünü artırır. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerdeki emek arz fazlası ile hızla artan işçi arzının ekonomik büyüme üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye neden olup olmadığının tespiti ise net değildir. Bu etkinin yönü, ülkedeki ekonomik sistemin işçi sayısındaki artışı emme kapasitesine ve üretken bir biçimde kullanma kabiliyetine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Todaro ve Smith, 2012, s. 150).

İki adet malın üretildiği veri bir ekonomide, tüm kaynakların verimli bir şekilde kullanıldığını varsayalım. Üretim olanakları eğrisi ile ekonomide üretilen malların bileşimi elde edilmektedir. Fiziksel sermaye ve insan kaynakları miktarının, mevcut kaynakların kalitesini arttıran yatırımlar veya yeni kaynaklara yapılan yatırımlar ile ikiye katlanacağını varsayalım. Böyle bir durumda üretim artacak ve üretim olanakları eğrisi ise sağa kayacaktır. Bu malların, ekonominin ürettiği iki ürün olduğu varsayıldığından, gayri safi yurtiçi hâsılanın (üretilen tüm mal ve hizmetlerin toplam değeri) eskisinden daha yüksek olacağı sonucuna varılabilir. Başka bir deyişle, ekonomik büyüme süreci devam etmektedir. Ancak üretim artışı ya da ekonomik büyüme durumunda dahi sermaye yetersizliği, boş arazi veya işsizlik, mevcut işçilerin kalitesinde yetersizlik vb. olabilir (Todaro ve Smith, 2012, s. 150-151). Kısa vadede mevcut kaynakların artışı ekonomik büyüme için yeterli gibi gözükse de uzun vadede ancak mevcut kaynakların niceliğinin yanında niteliğinin de arttırılması, yeni yatırımları ve gayri safi yurtiçi hâsılanın artışı sağlayabilir. Bu da ancak ülkedeki ekonomik sistemin üretim artışını karşılama kapasitesine ve üretim kabiliyetine bağlıdır. Görülmektedir ki yalnızca nüfus ve işgücü büyümesindeki bir artış ekonomik büyüme için yeterli değildir. Aynı zamanda nitelik artışı da ekonomik büyüme için gereklidir.

1.4.3. Teknolojik İlerleme

Ekonomideki kaynakların niceliğinin ve verimliliğini arttıracak olan niteliğinin arttırılmasının yanında teknoloji gibi bir faktör de ekonomik büyüme için gereklidir. Yeni fikirlerin, yeni makinelerin ya da yeni üretim organizasyonunun büyümeyi arttırabileceği teknolojik değişim, uluslararası ticari rekabette ülkelere çok fazla avantaj sağlamaktadır. Yeni teknolojiler icat edebilen veya başka bir yerde icat edilen teknolojileri hızlı bir şekilde benimseyen ülkeler (çoğu gelişmekte olan ülke için tercih edilen bir yol), diğer ülkelere göre daha hızlı bir ekonomik büyüme sağlayabilir (Perkins vd., 2013, s. 64).

Teknolojik ilerlemenin üç temel sınıflandırması olduğu varsayılabilir: Nötr, emek tasarrufu ve sermaye tasarrufu sağlayan teknolojik ilerleme. Nötr teknolojik ilerleme, aynı miktar ve faktör girişi kombinasyonları ile daha yüksek çıktı seviyelerine ulaşıldığında gerçekleşir. İş bölümü ve uzmanlaşma gibi basit teknolojik yenilikler, toplam üretimin daha yüksek olmasını ve bireylerin daha fazla tüketimini beraberinde getirebilir. Bununla birlikte, teknolojik ilerleme, emeğin veya sermayenin tasarrufu ile de gerçekleşebilir; yani aynı miktarda emek veya sermaye girdisi ile daha yüksek verim elde edilebilir. Günümüzde üretim sektöründe kullanılan birçok modern makine ve teçhizat, emek tasarrufu sağlayan teknolojik ilerlemenin araçları olarak sınıflandırılabilir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarından bu yana yaşanan teknolojik ilerleme, emek tasarrufundan yaşanan hızlı gelişmelerden oluşmaktadır (Todaro ve Smith, 2012, s. 152; Mankiw, 2014, s. 531).

Sermaye tasarrufu sağlayan teknolojik ilerleme ise çok daha nadir görülen bir olgudur. Bunun nedeni, dünyadaki bilimsel ve teknolojik araştırmaların çoğunun, sermaye yerine emek tasarrufunu amaçlayan gelişmiş ülkelerde yapılmasıdır. Emek gücü bol, sermayesi ise yetersiz gelişmekte olan ülkelerde, sermaye tasarrufu sağlayan teknolojik ilerleme en çok ihtiyaç duyulan şeydir. Bu ilerleme, daha verimli (düşük maliyetli) emek yoğun üretim yöntemleriyle sonuçlanır. Düşük maliyetli, verimli, emek yoğun üretim tekniklerinin gelişimi, uzun vadeli istihdama yönelik kalkınma stratejisinin temel bileşenlerinden biridir (Todaro ve Smith, 2012, s. 152). İşgücünün kalitesi veya becerileri yükseltildiğinde teknolojik ilerlemeden beklenen getirileri ölçmek mümkün olabilir. Bazı

durumlarda, emeğin ve sermayenin niceliği ve niteliği değişmese bile, zaman içinde daha yüksek verim elde edilebilir. Son yıllarda, bilgi ve muhasebe sistemlerindeki veya teşvik sistemlerindeki gelişmeler pek çok üretici firmanın sabit bir miktarda ve kalitede emek ve sermaye ile daha fazla çıktı alma kabiliyetini arttırmaktadır. Buna literatürde bedensel teknik değişim adı verilmektedir (Case vd., 2014, s. 672). Diğer taraftan teknolojik ilerleme emek ve sermayenin yalnızca tasarrufu ile değil, daha fazla kullanılmasıyla da sağlanabilir. Sermayeyi arttıran teknolojik bir ilerleme, mevcut sermaye mallarının daha verimli kullanılmasıyla elde edilebilir (Todaro ve Smith, 2012, s. 153).

1.5. EKONOMİK BÜYÜME TEORİLERİ

İktisat biliminin başlangıcından beri ekonomik büyüme sorunu, doktrinin dikkatinin merkezinde olmuştur. Bu soruna yönelik çözüm arayışı, ekonomik kalkınmayı desteklemek için sürekli bir nüfus artışında daha yüksek yaşam standartları sağlayacak birtakım faktörlerin bulunmasını gerektirmektedir. İnsan ihtiyaçlarının sınırsız olduğu bilinmektedir. İhtiyaçların genişlemesi sorununun özü, ihtiyaçların nicelik olarak sınırsız olma eğiliminde olmaları, nitelik olarak da geliştirilmeleri noktasında ekonomik imkânların sınırlamalarıyla karşı karşıya kalmasıdır. Ancak, gerçek şu ki dünya nüfusu sürekli artmaktadır; insanlığın 1 milyar nüfusa ulaşması 1850 yılında gerçekleşmiştir ve bu durum on bin yılda olmuştur. 80 yılda ise 2 milyar nüfusa ulaşılmıştır ve bu sayının iki katına çıkması ise yalnızca 45 yıl sürmüştür. 2000 yılına gelindiğinde, dünyada 6 milyar insan yaşamaktaydı ve 2050 yılına kadar nüfusun 9,5 milyar olacağı tahmin edilmektedir. 19. yüzyılın ortasında başlayan böylesi bir nüfus artışının, insanların bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan toplam üretimin büyümesine eşlik etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Günümüzde, ekonomik büyüme meselesi güncelliğini korumaktadır ve modern ekonomik iktisat teorilerinin kökenindeki en eski kavramlardan ve teorilerden başlamak üzere bu mesele ile ilgili genel bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Ekonomik büyüme ile ilgili temel kavramlar ve teoriler aşağıdaki tabloda kronolojik sırayla sunulmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ekonomik Büyüme Teorileri ve Temel Kavramları

Büyüme Teorileri	Etkin Olduğu Dönem veya Yıllar
Merkantilizm	15. yüzyıl
Fizyokrasi	18. yüzyılın ikinci yarısı
Klasik Büyüme Teorileri	1776
Schumpeter Yenilikçi Büyüme Teorisi	1911
Keynesyen Büyüme Teorisi	1930'lar
Post (Neo) Keynesyen Büyüme Teorisi	1950'ler
Neoklasik Büyüme Teorileri ve Solow Büyüme Teorisi	1950-1960
İçsel Büyüme Teorileri	1980-1990

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.5.1. Büyümenin Erken Dönem Kavramları Olarak Merkantilizm ve Fizyokrasi

Büyüme kavramı 15. ve 17. yüzyıllardaki merkantilizm dönemine kadar uzanmaktadır. Merkantilizm kavramı Fransız iktisatçı Antonie de Montchrestien tarafından bilimsel anlamda dile getirilmiştir. Merkantilistler, ekonomik büyümenin ana kaynağını tüccarların ve devletin ekonomik faaliyetlerinin temel amacı olarak servet birikimini görüyorlardı (McDermott, 1999, s. 56), Merkantilizmin temsilcileri, altın, gümüş gibi kıymetli madenleri ve madeni paraları mutlak likidite kaynağı olarak tercih ederken bir ulusun ekonomik gücünü, üretilen ve satılan malların toplamı olarak değerlendirmişlerdir. Bu eğilim kısmen üretim ve iç pazarın gelişiminden kaynaklanmaktadır.

Merkantilistlerin görüşlerine göre mal üretiminden ve krediye erişimden kazanç sağlama olanakları, zenginliklerin çoğalmasına katkıda bulunur. Özellikle altın ve gümüş paralardan oluşan yeterli miktarda madeni para bulunması, kredi kuruluşlarına gerekli erişimi ve ülkedeki kredilere nispeten düşük faiz oranları sağlamaktadır. Bu nedenle, erken dönem merkantilistleri ülkeden altın ihracatını kısıtlamakta ısrar etmişlerdir. Böylece dolaşımdaki altın ve gümüş madeni paranın varlığı, ekonomik büyümenin gerekli temel ilkelerini tesis ederken, aktif ticari faaliyet ise büyümenin ön şartı olarak

görülmüştür (Coleman, 1980, s. 775). Bu yaklaşım, o zamanlar tüm sermayenin ticari sermaye olarak sunulmasına rağmen henüz önemli miktarda endüstriyel sermaye bulunmadığı gerçeğine dayanarak, tarihi veya kült bir model olarak düşünülebilir.

Bu bilgiler ışığında, merkantilistler, ülkeye madeni para girişini sağlayan mal ve hizmet ihracatını savunurken ithalat üzerindeki kısıtlamaları ise memnuniyetle karşılamışlardır. Bu politika bir dış ticaret fazlası, yani yeterli miktarda madeni para aracılığıyla sürdürülebilir ekonomik büyümeyi tesis etmek için tasarlanmıştır (Coleman, 1980, s. 776).

18. yüzyılda ise merkantilistlerin yerini fizyokratlar almıştır. Fizyokrazi kavramı, Yunanca'da “tabiat iktidarı” anlamına gelmektedir. 18. yüzyılda bir grup Fransız ekonomist, ulusların zenginliğinin arazi tarımının veya arazi gelişiminin yarattığı değer ve tarımsal ürünlerin yüksek fiyatlandırılması ile gerçekleşeceğine inanmıştır. Teorileri Fransa'da ortaya çıkmıştır ve 18. yüzyılın ikinci yarısında popüler olmuştur. Fizyokrazi, emeği tek değer kaynağı olarak gören ilk teoridir ve fizyokratların en önemli katkıları üretken çalışmaların ulusal zenginliğin kaynağı olabileceğidir. Bununla birlikte, fizyokratlar için sadece tarımsal emek, toplumsal üretimde bu değeri yaratmaktadır. Fizyokratlara göre tüm tarım dışı ve endüstriyel emek tarımsal emeğe yalnızca dolaylı bir ilavedir (Marx, 2000, s. 46). Fizyokratlar, ekonomik hayatı kendi iç yasalarına sahip doğal bir süreç olarak görmüşlerdir ve “doğal düzen” ilkesini oluşturmuşlardır. Devletin ekonomik süreçlere müdahalesine karşı çıkmışlardır (Coleman, 1980, s. 773).

1.5.2. Klasik Büyüme Teorileri

Adam Smith'in “Ulusların Zenginliği” (1776) eserinin genellikle klasik ekonominin başlangıcını işaret ettiği düşünülmektedir. Klasik okulun en ünlü ve seçkin temsilcileri şunlardır: Adam Smith (1723-1790), David Ricardo (1772-1823), Thomas Malthus (1766-1834), Karl Marx (1818-1883), John Stuart Mill (1808-1873), Jean-Baptiste Say (1767-1832) vd.

Smith kitabında ulusların servetinin altından değil, ticaretten kaynaklandığına dair bir mesaj vermektedir. Klasik iktisadın, iktisadi işlemlerin, hatta hâkim iktisadi sistemin adeta bir savsözü hâline gelen mesaj şudur: İki taraf da değerli eşyaları serbestçe mübadele etmeyi kabul ettiğinde, her ikisi de mübadeleden kâr elde ettiği için toplam servet artar. Klasik iktisatçılar, baskı olmadığında, piyasaların genellikle kendilerini düzenlediklerini gözlemlemektedir. Adam Smith bunu, alıcıların çeşitli satıcılar arasında seçim yapabildikleri ve etkin bir şekilde rekabet etmeyen şirketlerin başarısız oldukları zaman piyasaları doğal dengelerine doğru hareket ettiren mecazi bir "görünmez el" olarak nitelendirmektedir. Smith, tekelin tehlikeleri hakkında uyarılarda bulunmaktadır ve rekabetin önemini vurgulamaktadır (Kurz ve Salvadori, 2003, s. 3-4).

Adam Smith, insanların servetindeki artışı, emek verimliliğinin artmasıyla ve aktif şekilde sermayenin boyutundaki bir artışa yansıyan üretim faktörlerinin (toprak, emek ve sermaye) çıktılarının iyileştirilmesiyle ilişkilendirmektedir. Smith ilgisini, nüfus artışına, işçilerin, üretim malzemelerinin paylarının artmasına, yatırımlara ve geniş büyümeye katkıda bulunan coğrafi keşiflere ağırlıklandırmaktadır. Smith, nüfus artışının içsel olduğuna ve mevcut geçim kaynaklarına bağlı olduğuna inanmaktadır. Yatırımı aynı zamanda içsel olarak kabul etmektedir ve kapitalistlerin üretkenliğine ve birikimleriyle ilişkilendirmektedir. Tasarruflar, kişisel tüketim için değil, endüstriyel amaçlar için kullanılan rezervlerin toplamı anlamına gelmektedir. Araziden elde edilen üretim artışı coğrafi keşifler ve mevcut arazi verimliliğindeki teknolojik gelişmelerle bağlantılıdır (Kurz ve Salvadori, 2003, s. 4).

Smith'in üretkenlik artışının ardındaki itici güç, iş bölümü ve teknolojinin geliştirilmesidir. Smith, bir bütün olarak ekonomik sektörün ve ulusal ekonominin merkezinde rekabeti görmektedir ve bir kısmı iş bölümü olan teknolojik gelişmeler sayesinde ekonominin hızla büyüebileceğine inanmaktadır. Smith, sistemin dengelenmesinin sonuçlarının tercihe bağlı ve tüm toplum için olumlu olmasına rağmen, rekabeti, sistemi dengeye getirme faktörü olarak görmektedir (Reid, 1989, s. 112).

Thomas Malthus'un (1766-1834), nüfus artışını ve üretimdeki artışı tanımlayan ekonomik büyümeye ilişkin görüşleri ise daha karamsardır. Malthus'un bakış açısına göre, nüfus

artışı ve geçim araçları arasındaki mevcut oranlar devam ederse ve nüfus geometrik, geçim araçları ise aritmetik olarak büyürse; sınırlı kaynaklar, savaşların artması, salgın hastalıklar, açlık, vb. için verilecek mücadele sebebiyle dünya yakın zamanda yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu sorundan kurtulmanın bir yolu olarak Malthus, bir sağduyu çağrısı ile özellikle yoksulların çocuk doğurmalarının ancak düzgün yaşam koşullarının sağlanması durumunda gerçekleştirilmesini ve nüfusun büyümesinin sınırlandırılmasını önermektedir. Malthus, Avrupa'dan ABD'ye büyük bir göç olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmadan, tarım alanındaki bilimsel ve teknik ilerlemenin gelişme derecesini tahmin etmek için verilerini, Amerika'da nüfus artışına dair küresel bir eğilim olduğunu hesaplayarak kullanmaktadır, Bu hesaplamalarının doğru olmadığı gerçeğine rağmen üretim faktörlerinin ölçüğe göre azalan getirisi düşüncesi 20. yüzyılda, nüfus artışının içselleştirilmesi teorisi çerçevesinde aktif olarak kullanılmaktadır (Kurz ve Salvadori, 2003, s. 8).

David Ricardo ise (1772 - 1823) bir İngiliz politik iktisatçısıydı, klasik iktisatçıların en etkililerinden biriydi. En önemli mirası, bir ulusun kaynaklarını yalnızca uluslararası olarak en rekabetçi olduğu endüstrilere yoğunlaştırması gerektiğini ve artık ulusal olarak üretilmeyen ürünler için ise diğer ülkelerle ticaret yapması gerekliliğini öne süren "karşılaştırmalı üstünlükler teorisi"dir. David Ricardo, doğal bir piyasa ücretinin varlığı fikrini ve yeni teknolojilerin kullanılmasının, teknolojik yeniliklerin özel biçimlerine dayanarak emek talebinde bir azalmaya yol açtığını savunmaktadır. Ricardo, Malthus gibi geçimlik araçlar ile nüfus arasındaki oranlara vurgu yapmaktadır ve sermayenin olumsuz ve olumlu performansını öne çıkarmaktadır (Rostow, 1992, s. 313).

Klasik okulun sistematik hâle getirilmesinde John Stuart Mill (1808-1873), kendinden önceki çalışmaları klasik görüşler çerçevesinde özetlemektedir. Özellikle, uzun vadeli ekonomik eğilimleri dikkate alan klasik ekonomik dinamik teorisini tanımlamaktadır. Bu kavramın merkezinde sermaye birikiminin sürekliliği fikri yer almaktadır. Teoriye göre, sermayedeki artış emek talebinde bir artışa yol açmaktadır, durağan hâldeki nüfusun reel ücretlerde artışa neden olması ise, uzun vadede nüfus artışını hızlandırmaktadır. Eğer sermaye birikimi işgücündeki artıştan daha hızlıysa, bu iki işlem de prensipte sonsuza dek sürecektir. İşçi sayısındaki büyüme aynı zamanda tüketim mallarına ve özellikle tarım

sektöründe ölçeğe göre azalan getiriye göre üretilen gıdaya olan talebin artmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, sermayenin marjinal verimliliğinin azalması ve yatırım için teşviklerin azalması sorunları ortaya çıkmaktadır (Reid, 1989, s. 142).

1.5.3. Schumpeter Yenilikçi Büyüme Teorisi

Büyüme teorisine önemli bir katkı, ilk olarak 1911'de yayınlanan "Ekonomik Gelişim Teorisi" adlı çalışmasından dolayı Joseph Alois Schumpeter (1883-1950)'e aittir. Schumpeter ekonomiye “inovasyon” terimini getirmiştir ve yeni bir şekilde girişimcinin ekonomik büyüme açısından önemini ifade etmiştir (Witt, 2002, s. 8). Schumpeter'e göre başlangıç noktası, istikrarlı veya saf bir ekonomik denge durumudur. Ona göre, “gelişme” nin motoru ekonomik alandaki değişimlerdir. Bu durum çeşitli nedenlerden (örneğin, yeni arz kaynaklarının aniden keşfedilmesi) kaynaklanmaktadır, ancak ona göre asıl gelişmeye neden olan, girişimcilik yeniliğidir. Schumpeter'in teorisindeki gelişimin itici gücü işadamı ve girişimci, yenilikçi, yaratıcı bir insandır. Böyle bir kişi inisiyatif alma, öngörülül olma ve risk alma özelliği taşımaktadır (Witt, 2002, s. 8-9).

Tekel, Schumpeter'in bakış açısından, üretim faktörlerinin yeni kombinasyonlarının uygulanması, teknolojiye devrim niteliğindeki değişiklikler, üretim teknolojisinde yeni ürünlerin yaratılması, yeni pazarlara girme vb. sebebiyle olumlu bir şeydir (Witt, 2002, s. 9). Schumpeter, ekonomik gelişmenin doğasını, oldukça geniş şekilde tanımladığı “yeni kombinasyonların uygulanması” olarak nitelendirmektedir (Kaya, 2015, s. 34):

- i. Yeni malların tanıtımı,
- ii. Yeni üretim yöntemlerinin geliştirilmesi,
- iii. Yeni bir pazara girmek,
- iv. Yeni bir hammadde tedarikinin keşfi,
- v. Bir endüstrinin yeni organizasyonu

Bu özel ekonomik değişim biçimlerini, ekonomik gelişmenin ve büyümenin temeli olarak görmektedir (Witt, 2002, s. 11).

1.5.4. Marksist Büyüme Teorisi

Marx'ın birikim teorisindeki büyüme hem doğrusal, hem içseldir. Büyüme oranı, genel kâr oranına ve birikim eğilimine bağlıdır. Marx, sistemin kendini yukarı doğru bir sarmallık düzeyinde yeniden üretebildiği koşulları incelemektedir. Ona göre ekonomi içsel olarak belirlenmiş bir büyüme oranında gelişebilir. Bu oran, işletme ölçeğini arttırmak için üretim sisteminde ortaya çıkan artı değer miktarına bağlıdır. Marx, sermaye birikiminin kapitalist üretim sürecinde içsel bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü ona göre kapitalist üretimin amacı artı değer yaratmaktır; yani birikimdir; bir başka deyişle kapitalizasyondur (Marx, 1951, s. 23-26; Kurz ve Salvadori, 1998, s. 71; Kurz ve Salvadori, 2003, s. 11).

Marx argümanını bir ekonomiyle ilgili sayısal örneklerle açıklamaktadır. Bunlar üretim araçları üreten, diğeri ise tüketim araçları üreten bölümlerdir. Emtialar emek değerlerine göre mübadele edilir ve artı değer birikimi, artı değer üretildiği ve tahsis edildiği bölüm içerisinde gerçekleşir. Reel ücret oranı göz önüne alındığında, emek değerleri bazında değerlendirilen iki sektördeki kâr oranları bilinen büyüklüklerdir ve birikim eğilimi aşağıdaki gibi bir oranı göstermektedir. π_1 ve π_2 sırasıyla kâr oranlarını, s_1 ve s_2 artı değer tasarruf ve yatırım için ayrılan sektörel paylaşımını, g ise büyüme oranını ifade etmektedir (Kurz ve Salvadori, 2003, s. 11, 22).

$$g = \pi_1 s_1 = \pi_2 s_2 ; s_1/s_2 = \pi_1/\pi_2 \quad (23)$$

1.5.5. Keynesyen ve Post-Keynesyen (Neokeynesyen) Büyüme Teorileri

Keynesyen ve neokeynesyen büyüme teorileri, John Maynard Keynes (1993-1946), Roy Harrod (1900-1978), Evsey Domar (1914- 1997), Joan Robinson (1903-1983), Nicholas Kaldor (1908-1986), Luigi Pasinetti (1930 - şimdiye kadar), James Meade (1907-1995) vb. içeren önemli bir temsilci listesinin görüşlerine dayanmaktadır. Keynes'in "Genel İstihdam, Faiz ve Para Teorisi" isimli eseri tüm Keynesyen büyüme teorilerinin temelini oluşturmaktadır. Keynesyen modeldeki kilit faktör, efektif taleptir, özellikle toplam efektif talebin artması, ekonomik büyümeye katkıda bulunabilmektedir. Keynesyen

teoriler, Keynesyen makroekonomik dengenin gelişmesi ve kritik bir şekilde işleminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ulusal gelir, tüketim, tasarruf ve yatırımlar gibi ekonomik değerleri temel alan J. M. Keynes, ekonomik faaliyet düzeyindeki değişiklikleri açıklamak için tasarlanmış bir teori geliştirmiştir. Durgunluk ve işsizliğin artması sırasında gelirin azalmasının tüketimde, tasarruflarda ve yatırımlarda düşüşe neden olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle, Keynes'e göre, ekonomideki ticari faaliyetlerin canlanmasına ilişkin toplam talebin arttırılmasına yönelik piyasa kaldıracının olmadığı bir ortamda, hükümetin makroekonomik; bir başka deyişle vergi indirimleri veya kamu harcamalarında artış gibi maliye politikası önlemlerini kullanarak müdahale etmesi gerekmektedir.

Keynes, Büyük Buhran'ın çözümünün, iki yaklaşımın bir kombinasyonu ile ekonomiyi (yatırıma teşvik etme) teşvik etmek olduğunu savunmaktadır (Aghion ve Howitt, 2009, s. 348):

- i. Faiz oranlarında düşüş (para politikası),
- ii. Devletin altyapı yatırımları yapması (maliye politikası).

Merkez bankasının ticari bankalara borç para verdiği faiz oranını düşürerek, hükümet ticari bankalara müşterileri için de aynı şeyi yapmaları gerektiğine dair bir işaret gönderir. Devlet tarafından altyapıya yapılan yatırım, iş fırsatları, istihdam ve talep yaratarak ve yukarıda belirtilen dengesizliğin etkilerini tersine çevirerek ekonomiye gelir sağlamaktadır (Aghion ve Howitt, 2009, s. 348).

Keynesyen büyüme teorilerinin özü şunlardır (Aghion ve Howitt, 2009, s. 349):

- i. Keynes'in ana varsayımına dayanan toplam talep, tüm Keynesyen teorilerde dengeli ekonomik büyümenin belirleyici koşulu olup toplam talebin arttırılması gerekliliği üzerine söz konusu teorilerde odaklanılmaktadır.

- ii. Yatırım, geliri arttıran çarpan etkisinin veya hızlandırıcının etkisi altında gelir artışı ile birlikte artış gösteren temel ekonomik büyümenin ana faktörü olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte teorilerde, istihdam artışı, makine-teçhizat kullanım derecesi, üretimin daha iyi organizasyonu gibi üretim faktörlerinin diğer tüm belirleyicileri dikkate alınmamaktadır. Keynesyen yaklaşım, kısa vadeli dönemleri ve ekonominin depresyon durumunun kendine özgü koşullarını ele almaktadır. Ancak, Keynesyen iktisatçılar uzun vadede bu yaklaşımı genişletmiştir. Keynesyen (Neokeynesyen) ekonomik büyüme teorisi, Polonya kökenli Amerikalı ekonomist Evsey Domar ve İngiliz ekonomist Roy Harrod tarafından formüle edilmiştir. Elde ettikleri sonuçlar birbirine çok yakındır, daha sonra bu görüşler Harrod-Domar teorisi olarak literatüre girmiştir.

Evsey Domar, Keynes'in teorisini geliştirmiştir ve tamamlamıştır. Teorisine göre, yatırım sadece gelirin bir faktörü değildir; aynı zamanda üretim kapasitelerinin yaratılmasında ve bu nedenle de malların üretiminde ve tedarikinde bir gelişme faktörüdür. Domar'ın teorisi, gelirin artmasını sağlamak için yatırımın büyümesi gereken yolu tarif etmektedir. Bu, doğrudan, milli gelirdeki tasarrufların payına (marjinal tasarruf eğilimi) ve yatırımların ortalama verimliliğine bağlıdır. Bu nedenle, sürekli büyüyen bir sermaye birikimi, yatırım artışı ile ekonomiye toplam talep ile toplam arz arasındaki dinamik dengeyi sağlayan genel bir ekonomi politikası için önemli bir güç sağlamaktadır. Yatırımların dengeli bir şekilde büyümesini sağlamak için devlet, milli gelirdeki tasarrufların payını veya teknolojik ilerleme oranını etkileyerek veya belirleyerek sermayenin verimliliğini tayin edebilir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 48).

Roy Harrod ise teorisi ile kendini ekonominin büyüme yörüngesini incelemeye odaklanmaktadır. Bu nedenle, yatırım büyümesinin gelirdeki büyümeye oranını belirlemeye olanak veren hızlandırıcıya (çarpan etkisi) ağırlık vermektedir. Harrod'un teorisi, sadece gelir, tasarruf ve yatırımlar arasındaki fonksiyonel ilişkiyi değil, aynı zamanda girişimcilerin beklentilerinin analizine dayanan dengeli büyüme mekanizmasını da açıklamaktadır (Aghion ve Howitt, 2009, s. 48).

Harrod'un teorisindeki gerçek büyüme oranı, emek ve sermaye verimliliğindeki büyüme oranları ile belirlenir. Fiili büyüme oranı, gerekli (garantili) büyüme oranı ile örtüşürse, ekonomi sürdürülebilir bir gelişime sahip olacaktır. İşgücünün tam kullanımıyla mümkün olan azami ekonomik büyüme oranı, Harrod'un teorisinde doğal büyüme oranı olarak adlandırılmaktadır. Gerekli (garantili) büyüme oranı ise planlanan tasarruf ve planlanan yatırım eşitliğini sağlayan büyüme hızı anlamına gelmektedir. Ekonomik sistemin istikrarlı dinamik dengesi, tam istihdam koşullarında, gerekli ve doğal büyüme oranının eşitliği ile sağlanır. Bununla birlikte, bu eşitliği sağlamak ancak aktif devlet müdahalesiyle mümkündür. Bu denge durumunda planlanan yatırımlar ve tasarruflar birbirine eşit olduğundan, hem üreticiler hem tüketiciler için denge durumu memnuniyet verici olup bu durum ekonominin hızlı bir gelişme sürecine girmesi anlamı da taşımaktadır. Şayet fiili büyüme oranı, gerekli büyüme oranından büyük ise ekonomi, planlanan büyüme oranından daha yüksek oranda büyümektedir. Böylelikle planlanan yatırımdan ve sermaye birikiminden daha fazla bir yatırım ve sermaye ihtiyacı gerekmektedir. Bunun sonucu olarak sermaye azalmaktadır, üretim için yeterli olmamaktadır ve yatırımlara olan talep artmaktadır. Daha fazla yatırım ise daha fazla sermaye gerektirdiği için ekonomide sermaye yetersizliği ortaya çıkmaktadır. Sermaye yetersizliği, üretimin talebe cevap verecek oranda arttırılamamasına neden olmaktadır. Bu durumda, toplam talep, toplam arzdan fazla olacaktır ve ekonomide üretim ve istihdam seviyesi yükselecektir. Tersine durumda, gerekli büyüme hızı, fiili büyüme hızından yüksek olursa ekonomik durgunluk ortaya çıkacaktır ve planlanan büyüme hızı gerçekleşmeyecektir. Fiili yatırımlar ise planlanan yatırımlardan daha fazla olacaktır ve kullanılmayan sermaye sebebiyle kapasite fazlası ortaya çıkacaktır. Dengesizlik, üretimin talepten daha fazla oranda artması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kapasite fazlası ve arz artışı stokları arttıracak olup yatırımcılar stok fazlası sebebiyle gelecek dönemler için yatırım yapma konusunda ihtiyatlı davranacaklardır; hatta yatırımlarını azaltma eğiliminde olacaklardır. Teoriye göre, ekonomi bir nedenle dengeden uzaklaştığında, gelecekteki her dönem için dengesizlik kümülatif olarak daha da artacaktır. Bu dengesizlik durumuna "dengenin bıçak sırtı" veya her an dengeden uzaklaşılabilen bir durumu ifade eden "kararsız denge" adı verilmektedir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 48-55; D'agata ve Freni, 2003, s. 30-32).

Böylece, analiz sırasında Harrod, Domar tarafından elde edilenlere benzer sonuçlara ulaşmıştır ve genellikle teorileri, daha önce de belirtildiği gibi Harrod-Domar adlı tek bir teori hâlinde birleştirilmiştir. Üretimin teknik koşullarının belirlenmesi, ekonomik büyümenin marjinal tasarruf eğilimi tarafından belirlendiği ve piyasa sistemindeki dinamik dengenin doğal olarak istikrarsız olduğu, dolayısıyla ekonominin tam istihdamda kalmasının ancak devletin aktif ve amacı olan müdahaleleri ile gerçekleşebileceği anlamına gelmektedir. Harrod-Domar teorisinin kısıtları ise şöyledir. Öncelikle, teori dâhilinde analizi oluşturmak için bir önkoşul gereklidir (Harrod, 1939, s. 19-20):

- i. Ekonomik büyüme yatırımın büyümesine bağlıdır ve bu bağımlılık doğrusal bir fonksiyondur,
- ii. Ekonomik büyüme emek kullanımındaki büyümeye bağlı değildir,
- iii. Teori, teknolojik ilerlemeyi dikkate almaz.

İkincisi, teorinin kısıtları, tarihsel koşullarla açıklanmaktadır. Bu teori, 1930'lu yıllardaki ve savaş sonrası dönemde gerçekleşen ekonomik büyümenin esas olarak üretim kapasitelerinin kullanımındaki büyümeye bağlı olduğu, gerçek ekonomik büyüme süreçlerini açıklamaktadır. Bununla birlikte, savaş sonrası üretim teknolojisi gelişimindeki öngörüler ve beklentiler, temel olarak, neoklasik ekonomik büyüme teorilerine yansıyan nitel ve teknolojik değişiklikler ile bağlantılıdır (Kurz ve Salvadori, 2008, s. 208; Aghion ve Howitt, 2009, s. 66; Harrod, 1939, s. 32).

1.5.6. Neoklasik Büyüme Teorileri ve Solow Büyüme Teorisi

Dinamik denge sorunlarına ilişkin görüşler, 1950'lere ve 1960'lara gelindiğinde, üretkenliğin, üretim organizasyonlarının geliştirilmesi ile yeni teknolojilerin ortaya çıkması ile birlikte kullanılmayan kapasitenin potansiyel bir büyümeyi sağlama sorunsalına odaklanmaktadır. Neoklasik büyüme teorilerinin odak noktasını da bu sorunsal oluşturmaktadır. Bu teorinin ana temsilcileri Alfred Marshall (1842-1924), Carl Menger (1840-1921), Friedrich von Wieser (1851-1926), Leon Walras (1834-1910), John Bates Clark (1847-1938), William. Stanley Jevons (1835-1882), Irving Fisher (1867-1947) ve diğerleridir. Teorilerinin metodolojik temeli, emek, sermaye ve toprağa ilişkin

üretim faktörlerinin klasik teorisine, milli hâsılanın oluşumunun bağımsız faktörlerine odaklanmaktadır. Aynı zamanda, marjinal verimlilik teorisinin gelirin üretim faktörlerinin sahipleri tarafından ve bu faktörlerin marjinal ürünleri tarafından belirlendiği görüşlerine yer vermişlerdir (Rashid, 2008, s. 176).

Neoklasikler, neokeynesyen büyüme teorisini, sermaye birikimi, yani yatırım büyümesi olmak üzere yalnızca bir büyüme faktörüne odaklanmalarından dolayı, eğitimin, becerilerin, üretim organizasyonunun iyileştirilmesi vb. diğer tüm faktörleri yok saydıklarını ve özellikle teknolojik ilerlemeyle ilişkili olanlar üzerinde durduklarını belirterek, gelirdeki sermaye payının değişmez oranda olması gerekliliği şeklindeki görüşlerini eleştirmişlerdir. Sermayenin ve emeğin değişebilirliğini varsayan neoklasik model, sermaye katsayısında değişiklik olasılığını hesaba katmaktadır. Bu nedenle, onlara göre mevcut üretim donanımı ile yalnızca farklı faktör kombinasyonları uygulayarak belirli çıktı hacmini elde etmek mümkündür. Diğer yandan, neokeynesyenlerin piyasa mekanizmasının otomatik yeniden dengeleme yeteneğini küçümsediklerini iddia etmişlerdir. Neoklasik iktisatçılar, rekabetçi piyasa sisteminin dengeli bir ekonomik büyüme sağlayabileceğine inanmışlardır. Bu durum aynı zamanda istikrarlı parasal sistem için de geçerlidir. Bu nedenle, ekonomiye devlet müdahalesini bir istikrar ihlâli faktörü şeklinde kabul ederek enflasyonist baskı yaratan hükümet harcamalarına karşı çıkmışlardır (Rashid, 2008, s. 177-183).

Robert Solow Teorisi

Amerikalı iktisatçı Robert Solow 1924'ten itibaren diğer bilim insanları ile birlikte devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkmaktadır ve büyük firmaların kendileri için mevcut kaynakların çoğunu kullanarak rekabetçi bir pazarda büyüme potansiyellerine ulaşmalarına devletin izin vermesi gerektiğini belirtmektedir. Solow'un teorisi ilk kez "Ekonomik Büyüme Teorisine Bir Katkı" (1956) başlıklı bir makalede açıklanmıştır ve ardından "Teknik Değişim ve Toplam Üretim Fonksiyonu" (1957) isimli çalışmasında geliştirilmiştir. 1987 yılında, Solow Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülmüştür. Solow, ekonomik sistemin dengesi için gerekli koşulun toplam talebin ve toplam arzın eşitliği olduğunu ifade etmektedir. Teoride, toplam arz, bir yandan üretim hacimleri arasındaki

fonksiyonel bağımlılığa, diğer yandan üretimde kullanılan faktörleri ve kombinasyonlarını ifade eden Cobb-Douglas üretim fonksiyonuna dayanarak belirlenmektedir. Solow'un teorisi, yatırımlar, işgücü ve teknolojik ilerleme olmak üzere ekonomik büyümenin üç kaynağı arasındaki bağlantıları ortaya koymaktadır. Teori, tasarruf oranının, sermaye yoğunluğu seviyesinin belirlenmesinde kilit bir faktör olduğunu göstermektedir. Daha yüksek tasarruf oranı, daha büyük bir sermaye stoğunu yani, yatırım artışını ve dolayısıyla daha yüksek bir üretim seviyesini sağlar. Solow'un teorisindeki nüfus artışı aynı zamanda ekonominin istikrarlı koşullarında ekonomik büyümenin devam etmesinin sebeplerinden biridir. Ancak, eğer nüfus artışına yatırımlardaki artış eşlik etmiyorsa, bu, işçi başına sermaye stoğunun azalmasına neden olur. Böylece, Solow teorisi, nüfus artışı oranının daha yüksek olduğu ülkelerin düşük sermaye-emek oranına ve dolayısıyla daha düşük gelir seviyelerine sahip olduğunu açıklamaktadır. Yatırımlardan sonra üçüncü ekonomik büyüme kaynağı ve çalışan sayısındaki artışın sebebi ise teknik gelişmedir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 111-112; Solow, 1956, s. 66-73).

Solow neoklasik teorideki teknolojik ilerleme ile kastedilenin insan emeğinin makinalarla değiştirilmesi anlamına gelmediğini, işçilerin eğitim seviyesinin artırılması, üretim organizasyonun iyileştirilmesi, üretim ölçeklerinin büyümesi gibi ancak üretimdeki kalitatif değişiklikler ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Solow'un, 20. yüzyılın son çeyreğinde göreceli olarak bağımsız bir ekonomik büyüme faktörü işaret ettiğinin ve toplumsal ilerlemenin maddi kaynağı olan üretimin ekonomik verimliliğini daha yakından ve daha iyi anladığının altı çizilmelidir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 112-115; Solow, 1957, s. 316). Solow teorisinde, kişi başına gelire göre ölçülen yaşam standartlarının sürekli büyümesi için teknik ilerleme tek şarttır. Bununla birlikte, Solow, sermaye yoğunluğunun optimal seviyesini belirleyen "birikimin altın kuralı" formülünü önermektedir. Dengelenmiş bir ekonomik büyüme, çeşitli tasarruf standartlarıyla uyumludur; ancak en uygun olanı en yüksek tüketim seviyesine sahip ekonomik büyüme sağlayan tasarruf standardı olacaktır. Geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak, Solow'a göre, optimum büyüklükteki ve maliyet etkin bir en yüksek tüketim, mümkün olan en büyük sermaye miktarıyla değil, birim üretim başına sermaye verimliliği (marjinal verimlilik) tarafından belirlenmektedir. Böylece, Solow teorisi, refahın sürdürülebilir bir

şekilde büyümesi için temel olarak teknolojik ilerlemeyi ve maksimum tüketim sağlayan optimal büyüme değişkenini ifade etmektedir (Aghion ve Howitt, 2009, s. 115-118; Solow, 1957, s. 318-320).

1.5.7. İçsel Ekonomik Büyüme Teorileri

Ekonomik büyüme teorisinin gelişiminde yeni bir aşama, 1980-1990 döneminde ortaya çıkmıştır. Bu yeni teori, eksik rekabetin etkisini ve kâr oranındaki olası değişikliklerin rolünü yansıtmaktadır. En önemlisi, bilimsel ve teknik ilerleme, içsel bir büyüme faktörü olarak kabul edilmektedir. İlk kez, Amerikalı iktisatçılar Paul Romer (1955) ve Robert Lucas (1937), teknolojik gelişme ve insan sermayesine dayalı yatırımdaki en önemli teknolojik yeniliklerin içsel karakterinden, kurdukları modellerde bahsetmişlerdir. İçsel büyüme modelleri neoklasik büyüme modellerine benzemektedir; ancak başlangıçtaki varsayımlar ile sonuçlar önemli farklılıklar göstermektedir. Solow modelinin, vergilendirme, devlet harcamaları gibi ekonomik politika araçlarının yardımıyla devletin büyüme oranı üzerinde uzun vadeli etki sağlayamadığını belirtmişlerdir. Devletin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, tasarruf oranı üzerindeki etkiyle mümkündür (Fine, 2004, s. 246).

İçsel büyüme teorilerinde teknolojik gelişme uzun vadede ekonomik büyümenin tek olası nedeni değildir. Ekonomik büyümenin yoğun, yüksek kaliteli belirleyicilerinin değeri, içsel büyüme teorilerinde aşağıdaki faktörlerle tanımlanır (Fine, 2004, s. 251-252).

- i. İnsani gelişme yatırımına bağlı olan beşeri sermayenin kalitesi (eğitim, sağlık),
- ii. Eksik rekabet koşullarında fikri mülkiyet haklarının korunması için gerekli koşulların oluşturulması ve önceliklerin tanımlanması,
- iii. Bilimin ve teknolojinin geliştirilmesi için devlet desteği,
- iv. Hükümetin uygun bir yatırım ortamı yaratma ve yeni teknolojileri çekmedeki rolü.

Bu nedenle, neoklasiklerin aksine içsel büyüme teorileri, devletin kalkınma sürecine müdahalesini desteklemektedir. Bu teoriler iki gruba ayrılabilir. Birinci grup, beşeri

sermayenin ekonomik büyümenin önemli bir belirleyicisi olarak ortaya çıktığı teorileri içerir. Bunlar; Romer (1989) ve Lucas (1988) tarafından geliştirilen teorileridir. Paul Romer'in içsel büyüme teorisindeki ana faktör "bilgi" olarak adlandırılan değişkendir. Romer, buluşlarda ve keşiflerde yer alan bilgilerin herkes tarafından erişilebilir olduğunu ve aynı anda kullanılabilmesini varsaymaktadır. Romer'in teorisi, hesaplanan zaman aralığında toplam insan sermayesi miktarının sabit kaldığını varsaymaktadır. Tüketici tercihlerinin işlevine uygun olarak, üretim alanı ile araştırma ve geliştirme faaliyetleri arasında yeniden dağıtım mümkündür (Fine, 2004, s. 245-246). Romer çalışmasında, politikacılara tavsiye açısından, büyüme teorisinin önereceği çok az şey olduğunu ifade etmektedir. Teoriye göre, dışsal teknolojik değişim ve dışsal nüfus artışı ile hükümetin ne yaptığı önemli değildir (Romer, 1990, s. 72). İçsel büyüme teorisinin, neoklasik teorisinin bu eksikliğini giderdiğini söylemek yanlış olmaz. Her şeyden önce, sermayenin azalan marjinal verimliliğini azaltan neoklasik önermeyi reddetmektedirler, ekonomi genelinde üretim ölçeği etkisi olasılığını kabul ederler ve genellikle dışsal etkenlerin yatırımların kârlılığı üzerindeki etkisine odaklanırlar. Pozitif dışsallıklar onlara göre önemli bir önkoşul görevi görmektedir.

Romer'in teorisinin temel fikri şöyledir: "Bugünkü tüketim ile yarınki tüketiminin genişletilmesi için kullanılacak bilgi arasında bir değişim vardır." Bu fikri, geçmişteki tüketimden "bilgi" üreten "araştırma teknolojisi" olarak formüle eder. Bu nedenle, ekonomik büyüme oranı, doğrudan yeni bilginin elde edilmesine odaklanan beşeri sermayenin değerine bağlıdır. Gerçekte bu, araştırma alanının, ekonomiyi yalnızca yeni fikirlerin uygulanması ve geliştirilmesi ile doğrudan etkilemediği anlamına gelmektedir. Bilginin varlığı ekonomik büyüme için gerekli, ancak yeterli olmayan bir durumdur; çünkü beşeri sermaye birikimini sağlar. Romer, daha fazla beşeri sermaye birikimi olan ülkelerin daha yüksek ekonomik büyüme oranlarına sahip olacağını ifade etmektedir. Bu nedenle, bu teoriye göre, serbest uluslararası ticaretin gelişmesi, ürünlerin değişiminin ekonomik sistemin sınırlarını genişlettiği ve böylece beşeri sermaye toplamında bir artışa yol açtığı için daha yüksek büyümeye katkıda bulunacaktır (Romer, 1989, s. 3-7).

Romer'in teorisinin tersine, Robert Lucas'ın teorisinde beşeri sermaye birikimi, belli kaynakları gerektiren güçlü bir ekonomik süreçtir ve alternatif maliyetlere sebep olur.

Lucas, insanların zaman harcamak için iki yoldan birini seçebileceğini öne sürmektedir; mevcut üretime katılmak veya beşeri sermaye biriktirmek. Aslında bu alternatif yollar arasındaki zamanın tahsisi, ekonomik büyüme oranını belirlemektedir. Örneğin, üretime harcanan zamanın azalması mevcut ürün çıktısında bir azalmaya yol açar; ancak aynı zamanda insan kaynağına yapılan hızlı yatırım ile ürün çıktısı artışını çoğaltır (Lucas, 1988, s. 17-18). Dolayısıyla, Romer ve Lucas'ın teorilerinin ayırt edici özelliği, eğitim faktörünün ve beşeri sermayenin üretim işlevine dâhil edilmesidir.

İkinci grup teorilerde, araştırma geliştirme faaliyetleri büyümenin kilit bir faktörüdür. Grossman (1953) ve Helpman (1946)'ın teorisi, içsel yüksek teknoloji yeniliklerin ekonomik büyüme oranlarına etkisini açıklamaktadır. Birbirleriyle ticaret yapan iki ülke örneğinde, araştırmacılar, göreceli olarak bilimsel ve teknik üstünlüğü olan bir ülkede araştırma geliştirme faaliyetlerine ilişkin sübvansiyonların, toplam ekonomik büyüme oranında bir artışa sebep olacağını belirtmişlerdir. Korumacı ticaret politikası, düşük araştırma geliştirme seviyesine sahip ülkelerin ekonomik büyümesine katkıda bulunabilir; ancak yüksek bilimsel ve teknik potansiyele sahip ülkelerde korumacı politikalar bunun tam tersi bir etkiye sahiptir. Teori, araştırma geliştirme faaliyetlerinin finansmanı için sermaye girişi/çıkışı olasılığını dikkate almaktadır ve belirli koşullar altında ulus ötesi şirketlerin oluşumunu öngörmektedir (Grossman ve Helpman, 1994, s. 25-28).

Aghion (1956) ve Howitt (1946) içsel teknolojik ilerleme teorisi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu teoriye göre, ekonomik büyüme, firmalar arasında rekabetin sağlanmasından, uzun vadeli ürünler üretmekten ve uygulamaktan, teknolojik yenilikler yoluyla sağlanan teknolojik ilerlemeden kaynaklanmaktadır. Her inovasyon, daha önce olduğundan daha etkili bir mal üretiminde kullanılacak yeni ara malları (ürün, teknoloji) piyasaya sürmektedir. Araştırma sektöründeki firmalar için ana motivasyon, inovasyonların başarılı şekilde patentlenmesi durumunda tekel rantlarının elde edilmesidir. Bu rant, yeniliklerin geliştirilmesi ve uygulanması ile ilgili maliyetleri kapsamaktadır. Bu nedenle, ekonomik büyüme oranının belirlenmesindeki kritik rol, ara malı üreten sektör ile araştırma geliştirme sektörü arasındaki profesyonellerden ortaya çıkan içsel akıştan kaynaklanmaktadır (Aghion ve Howitt, 2009, s. 159-163).

Böylece, içsel büyüme teorileri, ekonomik büyüme mekanizmaları ile teknolojik yeniliklerde ortaya çıkan yeni bilgi edinme ve biriktirme süreci arasındaki ilişkinin resmileştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu teoriler, farklı ülkelerin büyüme oranlarındaki farklılıkların nedenlerini, devletin bilimsel, teknik ve endüstriyel politikalarının çeşitli kriterlerinin etkinliğini ve uluslararası bütünleşme ve ticaret süreçlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemektedir.

1.5.8. Kurumsal İktisat Yaklaşımına Göre Ekonomik Büyüme

Esasen ekonomik büyümenin bir belirleyicisi olan kurumsallık ya da kurumsal yapı ve onun kalitesi, gelir eşitsizliğinin de nedenlerinden biridir. Her ne kadar diğer ekonomik büyüme yaklaşımlarına nazaran yeni bir araştırma alanı olsa da son yıllarda kurumsallığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar ivme kazanmıştır ve bu çalışmaların sayısı artmıştır. Gelir eşitsizliği ile birlikte kurumsal yapı kalitesinin de ekonomik büyüme üzerinde birtakım etkileri olabileceği öngörüsünden hareket ile üçüncü bölümde yer alan modele, elde edilen veriler yardımıyla bazı kurumsal değişkenlerin eklenmesi uygun görülmüştür ve bu değişkenler vasıtasıyla tahmin bulgularına ulaşılmıştır.

Yukarıda detaylandırılan geleneksel ve modern iktisat teorilerinde, ekonomik büyümenin belirleyicileri olarak çoğunlukla iktisadi faktörler temsil edilmektedir. Kurumsal iktisat yaklaşımını savunanların görüşü ise, bu faktörlerin etkinliğinin, bir ülke ekonomisinin sahip olduğu kurumların ve kalitesinin sağlamış olduğu teşviklerle ölçülebileceği şeklindedir (Acemoğlu ve Robinson, 2008, s. 2). Nitekim bu görüşü benimseyerek ekonomik büyüme kurumsallık ilişkisine dair çalışmalar yapan ve bulgular ortaya koyan North (1990), kurumları, bir toplumdaki oyunun kuralları veya daha resmi olarak, insan etkileşimini şekillendiren insanca yaratılmış sınırlamalar olarak tanımlamaktadır. Ona göre kurumların üç özelliği bulunmaktadır. Birinci özelliği, insan kontrolü dışındaki coğrafi faktörler gibi diğer potansiyel temel nedenlerle tezat oluşturan “insan” tarafından tasarlanmış olmalarıdır. İkinci özelliği, insan davranışına kısıtlamalar koyan “oyun kuralları” olmasıdır. Son özelliği ise, etkisinin teşviklerle ölçülebilecek olmasıdır (North, 1990, s. 3). Bir ekonomideki kurumların teşvik edici olup olmadığı, büyüme, eşitsizlik ve

yoksulluk dâhil olmak üzere ekonomik sonuçlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olup olmadığı ile ölçülebilir.

Kurumsal iktisat yaklaşımına göre kurumsal yapısı iyi olan toplumlar, ekonomik zenginliğini arttırmak için sanayileşmeye, beşeri sermayeye ve teknolojiye daha fazla yatırım yapmaktadır. İyi bir kurumsal yapı siyasi yönetimlerin demokratik şekilde işlemesine, aksaklık durumunda kendini düzeltmesine olanak vermektedir. Bir açıdan, ekonomik büyümeye ilişkin geniş ve geleneksel literatür, hem gelir düzeyinin hem uluslararası iktisadi büyüme ve kalkınma farklılığının, fiziki sermaye donanımından ziyade beşeri sermaye donanımı farklılığından ve bu donanımı teşvik eden kurumların kalitesindeki farklılıktan kaynaklandığı şeklinde daha da genişlemektedir (Küçüker, 2003, s. 17). Kurumlar, resmi kolektif karar alma yöntemleri (siyasal istikrar, demokrasi, yolsuzluk algısı) ya da ekonomik kurumları (mülkiyet haklarının güvenliği, hukukun üstünlüğü, piyasaya giriş engelleri, iş adamlarına sunulan sözleşmeler) nedeniyle toplumlar arasında farklılık gösterebilir (Acemoğlu ve Robinson, 2008, s. 2).

Kurumların, insani ve ekonomik etkileşimlerin, coğrafi veya kültürel belirleyicilerine cevap veren ekonomik sonuçların veya ikincil düzenlemelerin kilit belirleyicileri olduğuna dair literatürde pek çok ampirik çalışma bulunmaktadır (North, 1998; Knack ve Keefer, 1995; Mauro 1995; Olson, 1996; Rodrik, 2000; Acemoğlu vd., 2001; Acemoğlu, 2002; Djankov vd., 2002; Acemoğlu vd., 2005; Acemoğlu, 2009; Acemoğlu ve Robinson, 2012; Rodrik, 2012). Bu çalışmaların amacı nihayetinde, belirli durumlarda ekonomik sonuçlardan sorumlu olan belirli kurumsal özelliklerin tespitini yapmak ve bu durumun söz konusu sonuçlar üzerindeki etkisini ölçmektir. Genel olarak bu çalışmalarda kurumlar, bir toplumda üstlendikleri rol nedeniyle ekonomik sonuçlar üzerinde farklı etkiler doğurmaktadır. Kurumlar toplumsal seçim ile belirlenmektedir; ancak toplum tarafından aynı seçimin yapılmadığı durumlarda, grupların siyasi güçlerine göre hangi seçimin uygulanacağı kararlaştırılmaktadır. Şöyle ki, iki farklı toplumda, hatta bir toplum içinde, siyasal gücün toplumdaki farklı gruplar veya sosyal sınıflar arasındaki dağılımı, kurumsal yapının büyüme gibi ekonomik sonuçlar üzerindeki etkisini de farklılaştırmaktadır (Acemoğlu ve Robinson, 2008, s. 8). Bununla birlikte kurumlar, yalnızca ekonomik büyüme kapasitesi için değil, aynı zamanda kaynakların bugün ve

gelecekte nasıl dağılacığını işaret ederek ekonomik kalkınma için de itici bir güç olmaktadır. Kurumsallığın ekonomik sonuçlar üzerindeki önemli bir etkisi de piyasa aksaklıklarını ortadan kaldırmasıdır. Bu sayede işlem maliyetleri azalarak bireyler ve firmalar etkin kararlar almaktadır ve kaynaklar verimli alanlara aktarılmaktadır (Yalçınkaya ve Yazgan, 2016, s. 32).

İKİNCİ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. TEORİK LİTERATÜR

İktisat tarihi boyunca gelir dağılımı tartışmalarına dair görüşler ele alındığında, iktisatçılar arasında gelir dağılımının belirleyicileri arasında bir görüş birliğine varılmadığı şeklinde genel bir yargıya varılabilir. Bunun esas sebebi, gelir dağılımının, ekonomik sürecin bütününün bir sonucu olmasıdır (Bigsten, 1983, s. 222; Bigsten ve Levin, 2000, s. 2-3). Genel iktisadi meselelere ilişkin fikir birliğine varılamaması tarih boyu gerçekleşen siyasi, ideolojik anlaşmazlıkların doğal bir sonucudur (Sahota, 1978, s. 2). Gelir dağılımına ilişkin bir teori, üretim faktörlerinin getirilerinin ve gelirin faktörel dağılımının değerlendirmesi olan faktör paylaşımını açıklayan bir genellemeye ihtiyaç duyar. Ancak daha önce de belirtildiği üzere çalışma gelir dağılımı konusundan ziyade dağılımın adaletsizliğine ve bunun ekonomik büyüme üzerine etkisini içermektedir. Başta emek ve sermaye olmak üzere üretim faktörlerinin değeri, üretim sürecindeki istihdam seviyesinin belirlenmesi ve ücretlendirilmesi, bunun büyümeyi teşvik edip etmeyeceği, etmesi durumunda yaratılan zenginliğin nasıl paylaşılacağı ve bireyler arasındaki servet ve gelir dağılımının büyüme üzerinde etkisi olup olmayacağı özelindeki kısır bir döngü içerisinde ekonomik büyüme gelir eşitsizliğini etkiler mi sorusu, teorilerin ve araştırmacıların bu iki değişkenin arasındaki ilişkiye merakını uyandıran başlıca etken olmuştur. İzleyen başlıkta kapsamlandırılan ekonomik büyüme gelir dağılımı ilişkisine yönelik teorik çerçeveye bu bölümde yer verilmekte, kurumsallığın, yeniden dağılımın da ekonomik büyüme üzerine etkisi olması nedeniyle üçüncü bölümde yer alan ampirik analiz de bu ilişkinin sınanmasını hedeflemektedir.

2.1.1. Klasik ve Keynesyen Yaklaşım

Klasik dönem, yalnızca fonksiyonel gelir dağılımına odaklanarak karakterize edilmektedir. Adam Smith, *Ulusların Zenginliği* (1776) isimli eserinde, çalışmalarını zenginliğin kaynaklarına atfetmektedir ve ücretler, rant ve kâr arasındaki bölüşümü tartışmaktadır; ancak bu tür bir bölüşümün belirleyicileri hakkında bir teori

geliştirmemektedir. Bölüşüm sorununun piyasada toprak ve sermaye sahipleri ile işçilerden oluşan toplumsal sınıflar arasında kendiliğinden çözüleceğini belirtmektedir. Ancak sonrasında Keynes (1920) ve Kaldor (1957) başta olmak üzere diğer iktisatçılar bölüşümü yeniden ele almış, eşitsizliğin sanayileşme sonrası dönem ile ekonomik büyüme üzerinde etkisi olabileceğini ileri sürmektedirler.

Neoklasik teori, gelir dağılımını açıklamak için faktörlerin marjinal verimliliğini kullanırken, Keynesyen iktisat görüşü, tasarrufu marjinal eğilimlere dayandırmaktadır. Nicholas Kaldor, toplam gelir içindeki kâr payının, kapitalist tüketim harcamalarının bu harcamaları finanse etmek için fayda elde edilmesini sağlayan makroekonomik güçler tarafından belirlendiğini belirten bu görüşü ortaya koymaktadır. Kapitalistlerin tek başlarına net tasarruf sahipleri olduğu varsayıldığında, ancak ilgili miktarda net yatırımın ve kapitalist tüketimin varlığı durumunda belirli bir oranda kâr gerçekleşebilir (Chiswick, 1971, s. 26; Kurz, 1994, s. 398).

Kaldor kurduğu modelde sadece iki sınıf olduğunu varsayar; kapitalistler ve işçiler. İşçi sınıfı kapitalistlere göre daha düşük tasarruf etme eğilimindedir. Bu modelde, yatırımın milli gelire oranı, tasarruf etme eğilimindeki değişikliklere bağlı olmayan dışsal bir değişkendir. Daha sonra, tam istihdam koşulunda, tasarrufu ve yatırımı eşitlemek, toplam gelirin ücretler ve kârlar arasındaki bölüşümünü sağlar (Cline, 1975, s. 371; Bigsten, 1983, s. 223).

Toplam gelirdeki kâr payı şu şekilde ifade edilmektedir:

$$\frac{P}{Y} = \left(\frac{1}{s_p} - s_w \right) (I/Y - s_w) \quad (24)$$

P kâr oranını, I yatırımı, Y toplam geliri, s_p ve s_w sırasıyla kapitalistlerin ve işçilerin tasarruf eğilimini göstermektedir. $s_p > s_w$ durumundadır. $\frac{1}{s_p} - s_w$ katsayısı, yatırım oranındaki bir birimlik değişme durumunda gelir dağılımındaki değişimi ifade eder. s_p ve s_w arasındaki fark ne kadar küçük olursa, yatırım oranındaki değişikliklerin gelir

dağılımı üzerindeki etkisi o kadar büyük olur. S_w ' nin çok küçük hatta sıfır olduğunu kabul edersek denklem;

$$P = \left(1/s_p\right) I \quad (25)$$

şekline dönüşür.

Bu önerme, Kaldor'un yukarıda belirtilen kapitalistlerin tüketimine ilişkin görüşlerini açıkça göstermektedir⁹. Bu nedenle, Kaldor'un modeline göre, kazançlar ve kârlar arasında tasarrufları yatırıma eşitleyen belirli bir dağılım vardır. Yatırımdaki artış, dengeyi yeniden sağlamak için tasarruflarda artışa neden olur. Kapitalistlerin tasarruf etme eğiliminin daha yüksek olduğu varsayıldığından, denge ancak fiyat seviyesindeki artışla kârları arttırarak geri kazanılabilir (Knight, 1976, s. 162). Bu durum, faktöriyel gelir dağılımındaki ekonomik büyüme ile eşitsizlik arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Cline (1975), Kaldor'un modelindeki birkaç temel kusuru işaret etmektedir: Yalnızca iki sınıf olduğu varsayımı, üç veya daha fazla sınıf dikkate alındığında, sonuçları belirlenemediği için modeli aşırı derecede kısıtlı hâle getirdiğine işaret etmektedir. Ayrıca dış kaynaklı bir yatırım da hesaplanabilir değildir. Kaldor, kâr payına odaklanan modelini oluştururken, Michal Kalecki, tekel analizini kullandığı ücret payına odaklanan marksist görüşe dayanan bir model önermektedir. Mikroekonomik analizinde Kalecki, "tekel derecesi"nin Lerner tanımını kullanmaktadır:

$$\mu = (p - m) / p \quad (26)$$

p ürün fiyatıdır ve m marjinal maliyettir. Eğer marjinal maliyet marjinal gelire eşitse, μ , ürünün talep esnekliğinin tersine eşittir (Cline, 1975, s. 372). Kalecki'nin modelinde değişken maliyetlerin bileşenleri, hammadde ve işçilik maliyetleridir. Kapalı bir ekonomi için Kalecki, emeğin payının, ekonomideki "ortalama" tekel gücü derecesi ile olumsuz

⁹ $s_p = 1 - c_p$ 'dir. Kapitalist tasarruf eğilimi, kapitalist tüketim eğilimini birden çıkardığımızda elde edilmektedir. c_p kapitalist tüketim eğilimini göstermektedir. $P = \left(1/s_p\right) I$ eşitlikte yerine koyarsak $P = I + c_p P$ denklemini elde ederiz.

yönde değiştiğini göstermektedir (Cline, 1975, s. 372; Bigsten, 1983, s. 223). Dolayısıyla, tekel derecesi ile yukarıda belirtilen ürün talebinin esnekliği arasındaki ilişkiye göre, ürün talep esnekliği ne kadar düşük olursa, ücretlerin katma değerdeki payı o kadar düşük olur. Bu nedenle, bu model, ekonomik büyümenin ekonomideki artan tekel gücüne bağlı olduğunu, toplam gelirden, ücret ve kâr payları arasında artan bir farka yol açacağını göstermektedir. Bu farkın kâr payı lehine olması, ücretlerin düşmesine sebep olacaktır. Ücret geliri elde eden işçi sınıfı ile sermaye sahipleri arasındaki gelir eşitsizliği artacaktır. Diğer taraftan, Kalecki'nin modeli, analizin toplam problemlerine dikkat etmeden, mikroekonomik unsurlara dayalı makroekonomik bir bölüşüm teorisi oluşturmanın zorluklarıyla karşı karşıyadır. Örneğin, mikroekonomik düzeyde, belirli bir fiyatta belirli bir faktör arzının üstlenilmesinin makul olduğunu, makroekonomik düzeyde ise bazı sınırlamaların faktör mevcudiyetinden kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir (Cline, 1975, s. 374).

2.1.2. Post-Keynesyen Yaklaşım

Kalecki, marksist görüşe dayalı bir model önermiş olsa da pek çok post-keynesyen model Kalecki'nin yaptığı gibi temel olarak ücretler ve kârlar arasındaki gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Bu kapsamıyla Kalecki'nin modeli, post-keynesyen yaklaşım kapsamında değerlendirilmektedir. Keynesyen yaklaşımlar sonrası gelir dağılımı büyüme ilişkisine dair tek ve öznel bir yaklaşıma, önermeye ya da modele ulaşmak pek mümkün değildir. Kaldor tam istihdam koşullarında yalnızca iki sınıfı yaklaşımına adapte etmesi sebebiyle keynesyen yaklaşımdan ziyade neoklasik yaklaşıma yakın gibi durmaktadır. Kalecki ise faktör kullanımını modeline uyarladığı için bir bakıma kapasite kullanımının önemini vurgulamaktadır. Buradan hareketle post-keynesyen yaklaşımı iki grup altında toplamak mümkündür. Bunlar Joan Robinson (1956, 1962) ve Michal Kalecki (1957, 1960)'ye ait yaklaşımlardır. Her ikisi de bağımsız bir yatırım fonksiyonuna ve tasarruf fonksiyonuna sahip oldukları için keynesyendir. Robinson, modelinde tam kapasite kullanımını varsayarken, Kalecki bu kullanıma yer vermemektedir. Bu fark çok önemlidir; çünkü Robinson modelinde gelir dağılımı endojen bir değişkendir ve daha yüksek kârlar daha hızlı ekonomik büyümeyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, değişken kapasite kullanımı yoluyla ek bir

serbestlik derecesine sahip olan Kalecki modelinin dışsal bir gelir dağılımlı teorisi ile tamamlandığı ve daha ylıksek ücretlerin daha ylıksek büyüme yarattığı rejimlere izin verdiği gözlemlenmektedir (Stockhammer, 1999, s. 3-4). Steindl (1952), Pasinetti (1962), Morishima (1964, 1969), Samuelson ve Modigliani (1966), Chiang (1973), Maneschi (1974), Gupta (1976, 1977), Mückl (1978), Salvadori (1980, 1988), Rowthorn (1981, 1982), Pasinetti (1983), Fazi ve Salvadori (1985), Dutt (1984, 1986), Bidard ve Hosoda (1985), Franke (1985), Kurz (1986, 1990), Bidard ve Franke (1987), Kalmbach ve Kurz (1988), Marglin ve Bhaduri (1990), Lavoie (2003) gibi birçok modelleme ve çalışma post-keynesyen yaklaşım kapsamında, Kaldor ve Robinson'un çalışmalarının devamı şeklinde değerlendirilmektedir.

Ekonominin arz tarafına odaklanan neoklasik ve marksist modeller gibi alternatif büyüme modellerinin aksine, post-keynesyen modeller, toplam talebin ekonominin uzun vadeli büyüme oranının belirleyicisi olarak rolünü vurgulamaktadır (Stockhammer, 1999, s. 3). Teknolojik değişim ve işgücü arzı artış oranının daha katı ve kâr payının daha geri dönüşümlü olduğu işgücü piyasası dinamikleri alt bölümünde incelenen türdeki işgücü piyasası koşullarındaki değişikliklere bağlı olarak dağılım dinamikleri, kısa vadede pek çok modelde büyüme yi daha az etkilemektedir. Teknolojik değişim ve işgücü arzı büyümesi, işgücü piyasası baskılarına daha fazla yanıt vermektedir ve dağıtımdaki değişikliklerin daha az geri dönüşümsüz olması nedeniyle uzun vadede gelir dağılımlı büyüme yi daha fazla etkilemektedir. Bu nedenle, değişim oranındaki veya işsizlik düzeyindeki değişikliklerle birlikte meydana gelen döngüsel büyüme kısa vadede daha önemli iken, sosyal güç ilişkilerinde ve hükümet politikasındaki değişiklikler uzun vadede büyüme üzerinde daha önemli olabilmektedir (Dutt, 2012, s. 450).

Neoklasik modellerin çoğundan farklı olarak; ancak marksist modellerde olduğu gibi post-keynesyen büyüme modelleri genellikle ücret geliri ile kâr elde edenler veya kapitalistler arasındaki gelir dağılımlı vurgulamaktadır. Büyümenin ücret odaklı olup olmadığını (yani, ücret payındaki artışların büyüme oranını arttırıp arttırmadığını) veya kâr kaynaklı olup olmadığını incelemektedirler. Marksist yaklaşımlar ise kârın tasarruf oranının ücretlerden daha yüksek olması ve tasarrufun sermaye birikimini ve büyüme yi teşvik etmesi koşuluyla, büyümenin her zaman kâr elde ettiğini belirtmektedir. Neoklasik

endojen büyüme modelleri ise zaman zaman gelir dağılımı değişikliklerinin ekonomik büyüme üzerinde çeşitli etkilere sahip olduğunu belirtmekle beraber genellikle işçiler ve kapitalistler yerine zengin ve fakirler üzerine odaklanmaktadır ve toplam talep etkilerinden kaçınmaktadır. Her ne kadar keynesyen modeller sonrası yaklaşımlar, yeniden dağıtımdaki değişikliklerin büyüme üzerindeki sonuçlarını vurgulasa da, bazı istisnalar dışında, büyümenin ve diğer faktörlerin gelir dağılımını nasıl etkilediğine çok daha az önem atfetmektedirler (Dutt, 2012, s. 431-432). Post-keynesyen modellerde büyüme-dağılım dinamiklerini analiz etmedeki bu tür ayrımların rolü, gelecekteki araştırmalar için verimli bir alan gibi görünmektedir.

2.1.3. Ricardo Yaklaşımı

Gelir dağılımını düşüncesinin merkezine yerleştiren ise David Ricardo idi. Ricardo'ya göre “Politik Ekonomi”, gelir dağılımını düzenleyen yasaları belirlemeyi amaçlıyordu (Bigsten, 1983, s. 224; Chiswick, 1971, s. 24). Anlamlı bir gelir dağılımı teorisi elde eden ilk iktisatçıydı (Bigsten, 1983, s. 224). Ricardo yaklaşımında üretken faktörler toprak, sermaye ve emektir ve toplam gelir kiraya, kârlara ve ücretlere göre dağıtılmaktadır. Ricardiyan düşüncedeki temel fikir, rantın ancak tarımsal ürün fiyatlarında bir artışa yol açan, daha fazla sermaye ve/veya emek gerektiren, daha az verimli arazilerden yararlanılması durumunda üretilmesidir. Sonuç olarak, daha verimli toprakların sahipleri daha yüksek bir rant alırlar. Bu nedenle Ricardo, ranttaki artışın bir sebep değil, servetin bir sonucu olduğu konusunda ısrar etmektedir (Chiswick, 1971, s. 27). Ricardocu sistemde bölüşüm değişimden önce olduğundan gelir dağılımı nihai ürün talebine bağlı değildir (Bigsten, 1983, s. 224-225).

Toplam gelir dağılımı şu şekildedir: Üretim maliyetleri üzerindeki fazlalık (çıktı değer) rantı oluşturur ve geri kalanı kârlar ve ücretler arasında dağıtılır. Ricardo yaklaşımı uzun vadede geçimlik ücrette bir Malthus tipi sınırsız emek arzını kabul etmektedir. Emeğin marjinal verimliliği ile geçimlik (asgari) ücret arasındaki farkı kâr; toplam çıktı değerinde artı kalan diğer kısmı toprak sahibinin kirası olarak tanımlanmaktadır. Toprak sınırsız ve eşit derecede verimli olmadığından bu teoriye göre, uzun vadede, reel ücret geçimlik seviyede olmasına rağmen kira ve ücret paylaşımı, daha fazla emek gerektirdiği için

yükselme, kâr paylaşımı düşme eğilimindedir. Ricardo'ya göre bu dağılım toprak sahiplerinin lehine olmak üzere ekonomik büyümenin hızlanmasını önlemektedir ve ekonomi durgunlaşmaktadır; çünkü Ricardo toprak sahiplerini savurgan olarak görür ve ekonomik büyümenin sermaye sahiplerinin tasarruflarıyla finanse edildiğini düşünmektedir. Dahası, hızlı ekonomik büyüme sağlamak için geçimlik seviyenin üstünde bir ücret ile emek oranını arttırmadan teknolojik yenilikleri arttırmayı ve ithalat kısıtlamalarını azaltmayı önermektedir. Aksi şekilde faktör sahipleri arasındaki eşitsizliğin artmasının bir sonucu olarak ekonomik büyüme yavaşlayacaktır. (Gillis vd., 2001, s. 214).

2.1.4. Marx Yaklaşımı

Ricardo teorisi, rant ve kâr arasındaki çatışmaya odaklanmaktadır. Karl Marx ise bölüşüm sorununu sınıf çatışması olarak görmektedir ve bu çatışma da kapitalistler ve işçiler arasında tezahür etmektedir; bu sebeptendir ki kârlar ve ücretler olmak üzere iki gelir kaynağına odaklanmaktadır. Marx, rantın, faizlerin ve kârların da gelirin bir kaynağı olduğunu kabul etmektedir; ancak bu tür gelirlerin yalnızca bir sınıf tarafından elde edildiğini varsaymaktadır: Kapitalistler. Marx, işçilerin sömürülmesini Ricardo'nun "emek değer teorisi" ile açıklamaktadır (Cline, 1975, s. 377; Brenner ve Pröbsting, 2011, s. 44). Ricardo gibi kapitalistlerin ücretleri geçimlik seviyede tutmalarını içeren sınırsız bir emek arzı eğrisi varsaymaktadır. Ancak emek artışı, sermaye birikiminin ihtiyacı olan kâr oranını elde etmek için yenilikçi gelişmelerin yerine emeği koyan "yedek bir emek ordusu"nun mevcudiyeti ile mümkündür (De Brunhoff, 2009, s. 86; Brenner ve Pröbsting, 2011, s. 44).

Marx, Malthus'un nüfus teorisindeki emek artışının demografik yapı tarafından ortaya çıkarıldığına ilişkin görüşlere karşı çıkmaktadır (Gillis vd., 2001, s. 236). Marksist teoride, gelir dağılımının yapısı üretim ilişkilerinin yapısı ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bu nedenle, bölüşüm yapısındaki bir değişiklik ancak üretim koşullarındaki bir değişimin sonucu olarak gerçekleşebilir. Marx'a göre, kapitalizm, üretim ilişkilerini ve dolayısıyla gelir dağılımına ilişkin yasaları sürekli olarak yeniden üretir. Bu nedenle, işçi sınıfının ekonomik konumu ancak kapitalizmin çökmesiyle iyileşebilir, gelir

dağılımının yapısı işçi sınıfı lehine düzelebilir ve ekonomik büyüme hızlanabilir. Marx, kâr oranını, endüstriyel birikimin, kıyamete kadar döngüsel bir krize yol açma eğiliminin bir sonucu olarak görmektedir. (Cline, 1975, s. 360; Bigsten, 1983, s. 225). Marksist uzun dönemde iktisadi sistem tamamen ya da sadece kapitalist gelire göre kesin olarak düşüp düşmediği belirsiz olan ücretlerin azalması ve artan işçi sınıfı yoksulluğu sebebiyle çökmektedir (Cline, 1975, s. 361).

2.1.5. Neoklasik Yaklaşım

Marksist teorisinin aksine, neoklasik veya marjinal verimlilik teorisi, tüm üretim faktörlerinin arzının kıt olduğunu ve hepsinin değer yarattığını öne sürmektedir. Marksist teorisinin yalnızca emeğin değer yarattığı şeklindeki savıyla çelişmektedir¹⁰. Ürünün değeri, faktör fiyatlarını da açıklayan marjinal fayda kavramı ile açıklanmaktadır. Marjinal verimlilik bu yaklaşımda, tüm faktörlerin fiyatlandırılmasını genelleştirerek artık gelirin herhangi başka bir faktöre atfedilmesini önlemektedir. Bu görüş, üreticilerin faydalarını en üst düzeye çıkarma prensibine dayanmaktadır ve bu noktaya ancak tüm faktör ödemelerine karşılık gelen marjinal verimlilikler eşitlendiğinde ulaşılmaktadır. Dolayısıyla, gelir dağılımı, ekonomideki genel fiyatlandırma sürecinin bir parçası olarak kabul edilir. Faktör talebi, ürün talebinden kaynaklanmaktadır, faktörlerin ve malların fiyatlarının piyasa güçleri tarafından belirleneceği varsayılmaktadır. Öte yandan faktör arzındaki bir artışın nisbi fiyatları düşürmesi faktörlerin ikame edilebilirliği olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle, neoklasik bölüşüm teorisi üretim fonksiyonlarına ve ikame esnekliğine dayanmaktadır (Cline, 1975, s. 381; Bigsten 1983, s. 225; Chiswick, 1971, s. 30).

Fonksiyonel gelir dağılımı, neoklasik yaklaşımın gelir dağılımı ile ilgili görüşlerini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Bir bireyin sahip olduğu üretim faktörlerine yapılan ödemelerin toplamı, bireyin gelirini belirler (Bigsten, 1983, s. 225). Bu nedenle fonksiyonel gelir dağılımındaki ve bunun bir sonucu olarak gelir dağılımının dönemsel olarak niceliğindeki değişiklikler, faktör arzlarındaki değişiklikler, faktörler arasındaki

¹⁰ Bu teori, 19. yüzyılın sonlarında, 20. yüzyılın başlarında Alfred Marshall'ın öncülük etmesiyle geliştirilmiştir.

ikame esnekliği, ürün talebindeki değişiklikler ve teknolojik gelişmelere paralel sermaye veya emek tasarrufu eğilimi ile açıklanabilir ve gelir dağılımındaki niceliksel değişikliklerin yönü ekonomik büyümeyi hızlandırabilmektedir veya yavaşlatabilmektedir (Cline, 1975, s. 381-382).

2.1.6. Diğer Yaklaşımlar

İtalyan iktisatçı Vilfredo Pareto'nun 1897 yılında 80/20 kuralıyla adlandırılan ve literatüre Pareto İlkesi olarak giren, İtalya'daki servetin %80'ine, İtalya nüfusunun yalnızca %20'sinin; İngiltere'deki nüfusun %20'sinin, toprakların %80'ine sahip olduğuna dair gözlemi, gelir eşitsizliği veya gelir dağılımı teorilerine olan ilginin başlangıcı oldu. Öyle ki Pareto, nedenler ve sonuçlar arasındaki dengesiz orantının kaçınılmaz olduğunu iddia ettiği teorisini test etmek için bahçesine bezelye tohumlarını ekti ve tohumların %20'sinin, mahsulün %80'inini verdiğini keşfetti. Bu yolla önemi olan azınlık ile önemi olmayan çoğunluk arasında bir istatistiki ilişkinin kurulabileceğini belirterek, servet dağılımına ilişkin teorisini dayandırdığı modelini içeren çalışmasını yayınladı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar pek de fark edilmeyen bu kuralın önemi, savaşın sona ermesiyle savaş sonrası yıkımın telafisi için harcanan kamu kaynaklarının ve ilerleyen yıllarda özel kesim yatırımlarının artması sonucunda fark edilmeye başlandı.

Sermaye sahiplerinin sahip oldukları üretim faktörlerinin de sürece dâhil edilip Büyük Buhran ve Dünya Savaşı sonrası sağlanan hızlı ve köklü ekonomik büyüme ve kalkınma, beraberinde sermaye sahipleri ile işçi sınıfı veya emek geliri elde eden ücretli kesim arasındaki ilişkileri düzenleyen yeniden dağıtım politikalarının tekrar gündeme gelmesini, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisine olan merakın yüzyılın ortalarında uyanmasını sağlamıştır. Bu itibarla yukarıda da belirtilen teorik çalışmalar ve katkılar, nihayetinde Kuznets (1955), Kaldor (1955), Tinbergen (1956) gibi iktisatçıların ilgisi ve katkısı ile devam etmiştir. Daha sonra, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, 1980'li yıllara kadar bazı istatistiki veriler ve metotlar yardımıyla çoğunlukla analitik veya teorik olarak incelenmektedir. Bu yolla, gelir dağılımı ve eşitsizlik teorilerine bazı ilaveler yapılmaktadır veya büyüme ve eşitsizlik ilişkisine farklı mikroekonomik veya makroekonomik temelli kanallardan bakılarak konunun çerçevesi

genişletilmektedir. Kuznets'in ve diğer araştırmacıların teorisine, birinci bölümde ve önceki kısımda yer verildiği ve ampirik literatür kısmında yeniden değinileceği için tekrara düşmemek adına bu kısımda yer verilmeyecektir. Teorik çerçevenin ileri sürülen görüşler doğrultusunda dünya genelinde kabul görmesi, zaman içerisinde ihtiyaç duyulan verilerin muhafaza edilmesi, hesaplama yöntemlerinin gelişmesi, ekonometri ve istatistik alanında yapılan yeniliklerin bu çalışmalara adapte edilmesi neticesinde, takip eden yıllardan günümüze kadar ağırlıklı olarak çalışmaların ampirik nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Bu itibarla, sonraki bölümde güncel ve modern ampirik çalışmalara da yer verilecektir. Lakin, şu ana kadar yer verilmeyen, 1969 yılında ilk Nobel ödülünü alan ve gelir dağılımının adilleştirilmesi yönünde bir tavır takınan Jan Tinbergen (1956)'in gelir dağılımı analizine bu kısım kapsamında yer verilmektedir.

Jan Tinbergen'in emek gelir eşitsizliği analizi, gözlenen gelir eşitsizliği seviyesinin, arz-eğitimi emek sınıfını da içeren talep yarışının bir sonucu olduğu görüşüne dayanmaktadır. Çalışmasında yüksek beceri ve eğitim seviyesine sahip emek talebini arttıran teknolojik değişimlere ve bu teknolojik değişimlerin yarattığı ekonomik büyümeye ve kalkınmaya odaklanmaktadır. Teknolojideki bu değişimlerin, göreceli olarak işgücünün yüksek eğitimi işgücüne yönelmesi, daha az eğitimi işgücünden uzaklaşması durumunda, eğer işgücünün eğitim bileşiminde bir değişiklik yoksa ve çeşitli eğitim düzeylerindeki işçiler arasındaki ikame esneklikleri düşük ise denge ücret oranı yüksek eğitimi emek açısından daha az eğitimi emeğe göre artacaktır ve bu iki eğitim düzeyi arasındaki gelir eşitsizliği de artacaktır. Dolayısıyla, eşitsizliğin azaltılması ancak eğitimin sınıflar arası genişlemesi ile mümkündür. Tinbergen bu açıdan tümü başka araştırmacılar tarafından toplanan verileri içeren bir çok istatistiksel analiz gerçekteşirmiştir (Haveman, 1977, s. 103-104). Bu analizlere dayanarak Tinbergen, hem sosyal bilimciler hem de politika yapıcılar için bir dizi öneri sunmaktadır. Bunlar; bireysel faydayı ölçmeye büyük önem vermeleri, eğitim ve insan gücü arasındaki arz artışı ve talep artışı en üst seviyeye çıkararak araştırma geliştirme ile ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarını tasarlamaya önem vermeleri, vergi ve transferler yardımıyla bireylerin doğuştan gelen yeteneklerinin ölçülmesinin iyileştirilmesi olarak sıralanmaktadır (Haveman, 1977, s. 107).

2.2. GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNE YÖNELİK AMPİRİK LİTERATÜR

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme kavramlarına birinci bölümde, aralarındaki ilişkiye de teorik açıdan yukarıda değinilse de, bu bölümde ampirik çalışmalar kapsamında konuya yaklaşılmaması da gerekmektedir. Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi çalışmaları ampirik açıdan da çok önceki zamanlara dayanmaktadır. Erken dönemin ve sonraki teorik ve ampirik çalışmaların ve modellemelerin mihenk taşı olarak adlandırabilecek ilk çalışma Nobel ödüllü ekonomist Simon Kuznets (1955)'e aittir. Kuznets gelir eşitsizliği ile ilgili ampirik çalışmalarda en büyük sorunun veri yetersizliği olduğunu belirtmiş, klasik iktisatçıları ve varsayımlarını da eleştirmiş, bu varsayımların ziyadesiyle genelleştirilmiş olduğunu, Marksistlerin ise bu genelleştirmeleri saptırdıklarını ve marjinalleştirdiklerini, özellikle İngiltere'de sanayi devrimi sonrası artan gelir eşitsizliğini yanlış yorumladıklarını ifade etmiştir (Tuominen, 2015, s. 24; Lahouij, 2017, s. 4; Kuznets, 1955, s. 5).

Kuznets ilişkiyi, kişi başına GSYİH değişkeni ile incelemiş, gelirin nüfus arasında nasıl dağıldığını ve eşitsizliği de toplam gelirin ekonomide düşük, orta ve yüksek gelirli gruplar arasında nasıl elde edildiği çerçevesinde ele almaktadır (Kuznets, 1955, s. 14). Her ne kadar dönemin koşulları veri elde etme konusunda zorluk teşkil etse de Kuznets'in bu çalışması bazı çıkarımların yapılabilmesi için önemli bir başlangıç noktası olmuştur. Bu çalışmasında Kuznets, eşitsizliğin yönünü tayin etmektedir. (Kuznets, 1955, s. 3; Kuznets, 1973, s. 251; Todaro ve Smith, 2012, s. 224). Örneğin çalışmasında, 1944 yılında Amerika'da toplam gelirin %44'ünün, nüfusun %20'sini oluşturan yüksek gelirli grup tarafından kazanıldığını tespit etmektedir. Kuznets, eşitsizliğin, farklı gelir gruplarında ekonomik büyüme arttıkça başlangıçta arttığını, sonra ise azaldığını ve ters bir U eğrisi şeklini aldığını ifade etmektedir. Bu da teoride Kuznets ters U eğrisi olarak ifade edilmektedir (Lahouij, 2017, s. 4). Yani büyüme açısından yüksek ve düşük GSYİH'nin düşük gelir eşitsizliği ile orta seviyedeki bir GSYİH'nin ise yüksek gelir eşitsizliği ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir (Kuznets, 1955, s. 5).

Her ne kadar Kuznets eğrisi, 21. yüzyılın başına kadar popülerliğini, güncelliğini korumuş, çeşitli analizlerle ve çalışmalarla yaklaşımın özellikleri, varsayımları, sonuçları

desteklenmiş olsa da küresel gelir eşitsizliği ifade edilirken Kuznets eğrisi artık tek başına yeterli olmamaktadır. Bu eğrinin Kuznets dalgaları şekline dönüştüğü, yani eşitsizliğin bir artıp bir azalmasının, tek başına eşitsizliği açıklamada yeterli olmayacağı ifade edilmektedir (Milanovic, 2016, s. 8). Fransız iktisatçı Thomas Piketty de Kuznets'in eşitsizlik ile ilgili çalışmasına eleştiri getirmektedir. Piketty (2014), Kuznets'in kendisinin de 1913-1948 arasındaki yüksek ABD gelirlerinin sıkıştırılmasının büyük ölçüde tesadüfî olduğunu farkında olduğunu, özellikle Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı tarafından tetiklenen birçok şoktan kaynaklandığını ve herhangi bir doğal ya da otomatik işlemle ilgisi olmadığını ve 1955 yılındaki çalışmasında, veri serisini ayrıntılı olarak analiz ettiğini ve okuyucuları hızlı genellemeler yapmamaları konusunda uyardığını belirtmektedir. Piketty'e göre eşitsizliğin azalması, toplumsal hareketlilikten kaynaklanmamaktadır; Piketty bu durumun, dünya savaşlarının ortaya çıkardığı tarihsel veya dönemselsel etkiler olduğunu iddia etmektedir (Piketty, 2014, s. 8-9).

Yapılan ampirik analizlerin kaynağı genellikle oluşturulan teorik yaklaşımlara dayanmaktadır. Ortak bir görüş elde edilemeyen literatürdeki bazı çalışmalar, başlangıç gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini ileri sürerken; bazıları ise tam aksine gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi teşvik edici bir unsur olduğunu ileri sürmektedir. Bu çalışmaların yanı sıra daha çok son dönemlerde yapılan araştırmalarda gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında doğrusal bir ilişki bulunmamakla birlikte, farklı gelir seviyelerinde yaşanan eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin de farklılaştığı gösterilmektedir. Öte yandan güncel bazı çalışmalar, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi kurumsallık ekseninde de incelemektedir. Politik ekonomi yaklaşımının etkilerinin ve dinamiklerinin var olduğu söz konusu çalışmalarda; politik istikrarsızlık, siyasi yolsuzluk, demokrasi merkezli gelişme ve kalkınma, gelir dağılımı eşitsizliğinin yarattığı yeniden dağılım politikalarının, yatırımlar ve ekonomik büyüme üzerindeki negatif ve bozucu etkilerinin modellenmesi ve model bulguları yer almaktadır. Tez konusu itibariyle, salt gelir eşitsizliği ve/veya ekonomik büyüme kavramlarına ve bunların dünya ekonomileri ve ülkeler üzerindeki seyrine dönük inceleme ve araştırma yapılmasını değil de, bu iki kavramın son yıllarda giderek artan bir ilgi, araştırma odağı olmasının getirdiği fırsatla iki kavram arasındaki ilişkinin yönünü, tahminini ve sonuçlarını önceliklendirmek amaçlanmaktadır. Bu itibarla gelir eşitsizliği

ve ekonomik büyüme ilişkisi literatürünün dört başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür. Burada amaç, literatürde oluşan ve benzer trendi inceleyen çalışmalarını bir arada toplamaktır.

2.2.1. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyüme Negatif Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür

Literatürdeki öncü çalışmalardan biri olan Persson ve Tabellini (1994)'ye göre büyüme arttıkça gelir eşitsizliği azalacaktır. Ekonomik büyümenin büyük ölçüde beşeri ve fiziki sermayenin artması olarak tanımlanmasının yanında siyasilerin, bir başka deyişle politik kurumların da büyüme üzerinde etkili olduğunu savunmuşlardır ve buna ilişkin bir genel denge modeli kurmuşlardır. Çalışmalarında iki farklı veri seti kullanarak gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 9 gelişmiş ülke (Almanya, Amerika, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İngiltere, İsveç, Norveç) ile 56 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için 1830-1850 ve 1970-1985 dönemi itibarıyla büyüme ve eşitsizlik arasında kuvvetli negatif ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır (Persson ve Tabellini, 1994, s. 617-618).

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisinin negatif olduğunu ileri süren bir diğer ve önemli çalışma ise Alesina ve Rodrik (1994) ile Alesina ve Perotti (1994)'ye aittir. Çalışmalarında ekonomik büyümeyi içsel büyüme olarak tanımladıktan sonra siyasi istikrarsızlık ve ekonomik büyüme arasında teorik bir ilişki kurmuşlardır ve onlara göre bu ilişki sermaye birikimi ve yatırım aracılığıyla kurulabilmektedir. Ayrıca mali kanal ve siyasi istikrarsızlık kanalı olmak üzere iki ayrı politik kanaldan söz etmişlerdir. Öngörülebilir bir gelecek için istikrarlı siyasi rejim ve rejim politikalarına ihtiyaç duyulduğunu ve ancak bu yolla sermaye birikimi ve yatırımın gerçekleşebileceğini belirtmişlerdir (Alesina ve Perotti, 1994, s. 359). Belirsizlik veya istikrarsızlık yatırım projelerinden beklenen getiriyi azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir (Leahy ve Whited, 1996, s. 64). Kurdukları politik ekonomi modeline göre kaynak dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki yeniden dağılım ile mümkün olabilmektedir. Çalışmalarındaki teorik çerçeve iddia etmektedir ki; yoksullar ya daha düşük bir vergi oranına razı olacaklardır ya da hükümet harcamalarından yeniden dağıtım

yoluyla daha orantısız bir biçimde faydalanacaklardır. Coğunluğu yoksul seçmenlerden oluşan ve gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu bir toplumda, seçmenler yatırımları ve dolayısıyla büyümeyi olumsuz etkileyecek yüksek vergilendirme lehine oy kullanacaklardır (Alesina ve Perotti, 1994, s. 361). Yeniden dağıtım, ekonomide bozulmalara yol açabilecek olması sebebiyle ekonomik büyümeyi azaltabilir. Öte yandan siyasi istikrarsızlık, büyüme ve enflasyon arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığından da söz etmişlerdir. Bu ilişki de eşanlı ve tersine nedenseldir (Alesina ve Perotti, 1994, s. 356).

Alesina ve Rodrik (1994) ise farklı dönemler için yaptıkları tahminlerde servet üzerinden alınan vergiler ile gelir ve toprak dağılımı eşitsizliği verilerini kullanmışlardır. Nihai olarak bulgularına göre eşitsizlik ile büyüme arasındaki ilişki negatiftir. Çalışmalarındaki politik çerçeveye göre bir bireyin sermaye gelirinin toplam gelire oranı arttıkça, bireyin kamu yatırımlarından elde ettiği fayda artmaktadır, bunun karşılığında da ödemesi gereken fiyat artmaktadır; bu da bireyin tercih ettiği vergi oranını düşürmektedir. Ekonomik çerçeve ise kamu yatırımlarının finansmanının sermaye geliri üzerinden alınan vergi ile gerçekleştirildiği şeklindedir. Bu itibarla daha fazla kamu yatırımı için servet üzerinden alınan vergiler arttırıldığında, özel sermaye gelirlerinden vergi sonrası kalan kısım azalmaktadır ve bu da sonraki yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Alesina ve Rodrik, 1994, s. 466).

Hem ekonomik hem politik çerçeve birlikte ele alındığında, ortanca seçmenin sermaye gelirinin toplam gelire oranı arttıkça, seçmenler tarafından seçilen vergi oranı düşmektedir, yatırım ve de büyüme oranı artmaktadır. Ortanca seçmen teoremine göre, seçmenler seçili vergi oranları için oy verdiklerinde, ortanca seçmen tarafından tercih edilen vergi düzeyi diğer istenilen vergi oranlarına galip gelmektedir. Gelir dağılımı açısından ele alındığında, eğer ortanca seçmenin geliri, ortalama gelire sahip seçmenin gelirinden düşük ise denge vergi oranı yükselmektedir, yatırım ve büyüme oranı düşmektedir. Dolayısıyla, Alesina ve Rodrik'in modeli, gelirdeki eşitsizlik ile büyüme arasında ters bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (Alesina ve Rodrik, 1994, s. 477). Kurdukları modelde 1960-1982 dönemi için seçili ülke gruplarındaki ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini incelemişlerdir. Bağımlı değişken olarak ortalama yıllık kişi

başına büyüme oranını, bağımsız değişken olarak GSYİH, ilköğretime katılma oranı, gelir ve toprak bölüşümüne ait Gini katsayısı ile kukla değişken olarak demokrasi değişkenini kullanmışlardır. Gelir ve zenginlik bölüşümündeki eşitsizliğin ölçüsü olarak kullanılan, gelirin Gini katsayısı ve toprak bölüşümünün Gini katsayısının önündeki katsayılar, gelir eşitsizliğinin artmasının büyümeyi azaltacağı şeklindeki teori ile tutarlıdır. Bu regresyonda, GSYİH ve ilköğretime kaydolma oranı kontrol değişkenler olarak kullanılmıştır ve bunların katsayıları sırasıyla negatif ve pozitif olarak bulunmaktadır (Alesina ve Rodrik, 1994, s 481).

Birdsall vd. (1995) ile Birdsall vd. (1996), Latin Amerika ve Doğu Asya ülkeleri ile ilgili özel bir çalışma yapmıştır. Bunun sebebinin, çalışmanın yapıldığı yıllarda Latin Amerika'da gelir dağılımının diğer gelişmekte olan ülkelere ve bölgelere daha bozuk ve ekonomi politikalarının daha fazla yoksulların aleyhine olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmaları düşük gelir eşitsizliğinin politik faydalarından bağımsız olarak düşük gelir eşitsizliği ve hızlı büyüme arasında, ülkeler arasındaki ilişki için mikroekonomik bir açıklama önermektedir.

Birdsall vd. (1995)'e göre, son 20 yılda Doğu Asya'daki yüksek büyüme ile birlikte düşük eşitsizlik, sürdürülebilir büyümenin, yoksulların kalkınma sürecinden faydalanmasının yanı sıra büyüme sürecine yoksulların da katkıda bulunmasını gerektirdiğini göstermektedir. Doğu Asya'daki analiz sonuçlarına göre ekonomik büyüme üzerinde gelir eşitsizliği pozitif bir etkiye sahip olup eğitim harcamalarının gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisini bulmuşlardır. Büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki, eğitime katılma oranı, kamu harcamaları değişkenleri modele dâhil edilerek Brezilya ve Kore için beşeri sermaye yatırımına ağırlık verilerek farklı dönemler itibariyle değerlendirilmektedir (Birdsall vd., 1995, s. 503).

Latin Amerika için yapılan tahminlerde ise önceki çalışmanın aksine gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında negatif ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir (Birdsall vd., 1996, s. 16). Yoksulların Latin Amerika'da büyümeye katkıda bulunma fırsatlarına sahip olmalarını sağlamanın bencillikten ziyade bireysel bir çıkar meselesi olduğunu ifade etmişlerdir. Borçlanmayan hanehalkı için yatırım getirisinde bir artış tasarruf, gelir ve

işgücü arzını arttırabilir; yatırım fırsatlarındaki iyileştirmelerin ve işgücüne geri dönüşlerin, emek yoğun bir büyüme stratejisinin faydaları, yoksullara, son derece yüksek marjinal tasarruf oranlarına erişme imkânı tanıyabilir. Bu yolla yoksullukta ve gelir eşitsizliğinde azalma meydana gelebilir. Düşük eşitsizlik ve bunun sonuçları yoksulların mutlak gelirlerini arttırabilir, işgücüne katılımlarını sağlayabilir; aynı zamanda daha yüksek toplam tasarruf ve yatırım oranları ile yatırımlardan beklenen getirinin artmasını sağlayabilir (Birdsall vd., 1996, s. 5-22). Latin Amerika'daki eşitsizliği azaltmadaki zorluk, ekonomik büyümeyi engelleyen transferleri ve regülasyonları arttırmaktan kaynaklanmaktadır. Yoksullar için yatırım fırsatlarını geliştirerek ve emek yoğun bir büyüme modelini benimseyerek eşitsizliği azaltmanın ve büyümeyi daha kapsayıcı hâle getirmenin yollarını bulmak gerekmektedir (Birdsall vd., 1996, s. 19).

Knowles (2005)'e göre eşitsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ampirik ilişki, son on yılda çok fazla darbe almıştır ve birçok çalışma, bu iki değişken arasında negatif bir ilişki olduğuna dair kanıt bulmuştur. Bununla birlikte, bu çalışmalar tutarlı bir şekilde ölçülmemiş verileri kullanmıştır. Çalışmasında ülkeler arasında eşitsizlik ve büyüme arasında, yalnızca yeniden dağıtım sonrası gelir eşitsizliği üzerine vurgu yapıldığı zaman, negatif bir ilişki olduğunu ifade etmiştir (Knowles, 2005, s. 137). Bağımlı değişken olarak kişi başına GSYİH, bağımsız değişken olarak Gini katsayısı kullanmıştır. 1960-1990 dönemi için kendisinden önceki çalışmalarda kullanılan ülkeler üzerine ve farklı veri setleri ile panel veri analizi kullanarak tahminlerini gerçekleştirmektedir.

Knowles, brüt gelir, net gelir, harcama ve ayrıca bireyler ile hanehalklarına ilişkin eşitsizlik verilerinin karşılaştırılabilir olarak ele alınmasının bir hata olduğunu; ancak geçmiş araştırmacıların bunu karşılaştırılabilir veri eksikliği nedeniyle yapmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Bu tür ampirik çalışmalar, dağıtım verilerinin tutarlı bir şekilde ölçülüp ölçülmediğine duyarlıdır; verilerin Perotti (1996), Deininger vd. (1996), Deininger vd. (2000) tarafından önerilen şekilde dönüştürülmesi, problemle yeterince ilgilenilmediğini göstermektedir. Knowles'a göre mevcut ampirik çalışmaların dikkatli yorumlanması gerekmektedir. Sürekli bir şekilde brüt gelir üzerine ölçülen veriler, ülkeler arası bir büyüme regresyonuna dâhil edildiğinde, eşitsizlik ve ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olduğuna dair bir kanıt yoktur (Knowles, 2005, s. 141). Bununla birlikte,

eşitsizliğin büyümeyi nasıl etkileyeceği konusundaki argümanların çoğu, net gelir veya harcama ile ölçülebilen yeniden dağıtımdan sonraki gelir dağılımıyla ilgili olduğu için, bu belki de çok şaşırtıcı olmamalıdır. Tutarlı bir şekilde ölçülen harcama verileri kullanıldığında, eşitsizlik ve büyüme arasında anlamlı bir negatif ilişki olduğuna dair kanıt vardır (Knowles, 2005, s. 147).

Gelirin yeniden dağılımı hesaba katıldığında; bu sonuçları nominal değerinde ele almak, bir kez eşitsizlikle büyüme arasında yalnızca anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ampirik çalışmanın vurguladığı bir diğer nokta, ülkeler arası ampirik çalışmalarda ekonomik büyüme ile ilgili elde edilen tahminlerin analize dâhil edilen ülkeler örneğine oldukça duyarlı olmasıdır. Bu nedenle, bu tür çalışmalarda, sonuçların, etkili gözlemlerin ve/veya aykırı (uç) değerlerin kullanılmamasına ne kadar hassas olduğunu tespit etmek önemlidir (Knowles, 2005, s. 147-148).

Son zamanlarda ekonometrik tekniklerin gelişmesi, verilerin güncellenmesi ve çeşitlenmesi neticesinde bölgesel nitelikli, ülkeler/ülke grupları arası veya ülke odaklı çalışmaların sayısı da artmıştır. Bu çalışmalar Castelló (2010), Wahiba ve Weriemmi (2014), Erkal vd. (2015), Peçe vd. (2016), Akalın vd. (2018), Oskooee ve Ardakani (2018) olup bunlardan biri olan Wahiba ve Weriemmi (2014), çalışmalarında gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, 1984-1995 ve 1996-2011 dönemi üzerinden ayrı ayrı olarak Tunus için tahmin etmişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre finansal gelişme, dışa açıklık ve beşeri sermaye, ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Gini katsayısının negatif işaretli olmasının, bu değişkenin ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkisi olduğuna işaret ettiğini belirtmişlerdir. Her iki döneme karşılık gelen ilk regresyon analizlerinde ekonomik büyüme, açıklık ve doğurganlık oranlarının Gini endeksini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu durum, bu değişkenlerin eşitsizliği arttırdığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, ihracatın sağladığı ekonomik büyümenin, ülkede artan eşitsizliğe sebep olduğu sonucuna varmışlardır. Buna ek olarak, doğurganlık üzerindeki pozitif katsayı oranının, düşük gelirli sınıflar arasında daha yüksek olduğu gerçeğiyle açıklanabileceğini ifade etmişlerdir (Wahiba ve Weriemmi, 2014, s. 135-141).

Eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisi olduğuna dair bir diğer çalışma Cingano (2014) tarafından yapılmıştır. Cingano, 31 OECD ülkesi için 5 yıllık ortalama büyüme verileri ile 1970-2010 arası dönemi tahmin etmiştir (Cingano, 2014, s. 6-7). Çalışmasında çalışma çağındaki nüfus, gayri safi sabit sermaye oluşumu verilerinden de faydalanmaktadır. Ampirik sonuçlar, eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Büyümenin yalnızca başlangıçtaki gelire ve eşitsizliğe bağlı olduğu şeklindeki temel varsayım ile ilişkili sonuçlara ulaşılmış olup eşitsizliğin beşeri ve fiziki sermaye vasıtasıyla ekonomik büyümeyi etkileyebileceğine dair önemli ve anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Düşük gelire sahip hanehalkları ile nüfusun geri kalanı arasındaki fark ekonomik büyüme için önemli bir işarettir. Öte yandan gelir eşitsizliğinin artması, ebeveyn eşitsizliğinin fazla olduğu bireyler arasında bireylerin kişisel becerilerinin gelişmesinin önünde bir engel olarak görülebilir (Cingano, 2014, s. 28).

Düşük gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi daha hızlı ve daha dayanıklı ilişkilendirdiğine ve aralarındaki negatif ilişkiye dayanan bir başka çalışmada Ostry vd. (2014)'e aittir. Yazarlar Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) yardımıyla çok sayıda ülkeyi ihtiva eden bir ülke grubu için 800'den fazla gözleme dayalı tahminlerde bulunmuşlardır. Odak noktaları orta ve uzun vadeli büyüme ve 5 yıllık büyüme periyotları olmuştur. Çalışmalarında tahmin katsayısının anlamlılığını test etmek için ekonomik büyümenin belirleyicilerinden eğitim ve yatırım gibi değişkenlerin etkilerini de test etmişlerdir (Ostry vd., 2014, s. 4-13). İlk olarak, eşitsizlik hem orta vadeli büyüme hızının hem büyüme sürelerinin uzunluğunun hem yeniden dağıtım politikalarının boyutunu kontrol etmenin sağlam ve güçlü bir belirleyicisi olmaya devam etmektedir. İkincisi, mali yeniden dağıtımın makroekonomik düzeyde büyümeyi yok eden etkileri konusunda genel olanın aksine çok az sayıda kanıt bulunmaktadır. Düşük eşitsizlikten dolayı büyüme üzerindeki olumlu etki de dâhil olmak üzere fazla sayıdaki yeniden dağıtımların büyüme süresini doğrudan olumsuz yönde etkileyebileceğine dair kanıtlara erişilmiş olup yeniden dağıtımın etkisi ise büyüme açısından nötr de olabilmektedir. Özet olarak analiz sonuçları, daha eşitsiz toplumların daha fazla yeniden dağıtım eğiliminde olduğunu ve yeniden dağıtımın ekonomik büyümeye zarar verdiğini göstermektedir (Ostry vd., 2014, s. 15-25).

Bazı güncel çalışmalar ise eşitsizliğin büyüme üzerindeki etkisini yeniden tahmin ederek ampirik literatüre ilişkin bir meta-analitik değerlendirme gerçekleştirmektedir. Dominicis vd. (2008), literatürdeki eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki tahmin edilen etkisinin büyüklüğünün tahmin yöntemine, veri kalitesine ve örneklem kapsamına büyük ölçüde bağlı olduğuna işaret etmektedir (Neves vd., 2016 s. 386; De Dominicis vd., 2008, s. 655).

Neves vd. (2016)'nin değerlendirmesi, 1994-2014 yılları arasında bilimsel dergilerde yayımlanan büyümenin gelir, toprak ve beşeri sermaye dağılımındaki eşitsizliğin artması üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaları kapsamaktadır (Neves vd., 2016, s. 386). Yazarlar ve dergiler istatistiksel olarak anlamlı bulguları bildirmeye ve yayınlamaya daha istekli olduklarından ve sonuçlar olumsuz ve olumlu etkilerin dönemseldir anlamda yansımaları olduğundan eşitsizlik-büyüme arasındaki ampirik literatürün istatistiksel olarak anlamlı sonuçlarının yanında önyargılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu, eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki ampirik etkisini mutlak anlamda, gerçekte olduğundan daha büyük göstermesine sebep olmaktadır (Neves vd., 2016, s. 389-390).

Analizleri yalnızca hakemli dergilerde yayımlanan makaleleri içermektedir. De Dominicis vd. (2008), eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin ve bölgesel kukla değişkenler analize dâhil edildiğinde, daha zayıf olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca, Neves vd. (2016), yatay kesit çalışmalarındaki etkinin panel çalışmalarından daha olumsuz ve daha güçlü olduğuna işaret etmektedir. Yazarlar eşitsizliğin büyüme üzerindeki ortalama etkisinin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı, ancak ekonomik açıdan anlamlı olmadığı sonucuna varmıştır (Neves vd., 2016, s. 390).

Lahouij (2017)'nin çalışmasının ana odağı, 1980-2007 yılları için gelir eşitsizliğinin ve diğer ekonomik büyüme belirleyicilerinin, seçili bazı petrol ithal eden Orta Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri - MENA (Middle East ve North African Countries) - nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkilerini panel veri analizi ile incelemektir. Çalışma seçili petrol ithal eden MENA ülkelerine odaklanmaktadır (Lahouij, 2017, s. 1). Bazı veriler MENA ülkeleri için yıllık ve düzenli tutulmadığı için sonuç ve öneriler özelinde bunun dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, araştırmanın sonuçlarının, ülkeler örnekleminde petrol ihraç eden ve petrol ithal eden MENA ülkelerini birleştirmesi veya

farklı metodolojiler kullanması durumunda, başka araştırmaların sonuçlarıyla çelişebileceğini ve politika önerilerinin dikkatli kullanılması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bulguları, gelir eşitsizliğinin ekonomik gelişmenin değişim oranını yavaşlattığını; yani ekonomik büyümeyi yavaşlattığını göstermektedir. Doğrudan yabancı yatırım, doğurganlık oranı ve enflasyon oranı, çalışmalarındaki bulgulara göre ekonomik gelişmenin değişim oranını etkilememektedir. Gelir eşitsizliği, nihai tüketime ilişkin devlet harcamaları ve dışa açıklık, seçilen MENA ülkelerinin ekonomik gelişmesinin değişme oranını yavaşlattığından, politika yapıcılar gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltacak düzenlemeler yapmalıdır, programlar uygulamalıdır ve daha yüksek büyüme oranı elde etmek için devletin nihai tüketim harcamalarını azaltması gerekmektedir. Dahası, MENA ülkeleri beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapmalıdır ve bu durum ekonomik büyüme değişimini hızlandıracağı için yatırıma odaklanılmalıdır (Lahouij, 2017, s. 18).

Michálek ve Výbořok (2018), 2005'ten 2015'e kadar 28 AB (Avrupa Birliđi) üye ülkesi için göreceli yoksulluğun azaltılmasında, reel gayri safi yurtiçi hâsıla ve eşitsizlik oranı ile ifade edilen ekonomik büyümedeki değişiklikleri izlemektedir (Michálek ve Výbořok, 2018, s. 611). Büyüme göstergesi olarak reel gayri safi yurtiçi hâsıla, eşitsizlik göstergesi olarak 28 ülke içindeki en yoksul beşte birlik kesim ve yoksulluk göstergesi olarak da yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı kullanılmıştır (Michálek ve Výbořok, 2018, s. 615). Gayri safi yurtiçi hâsıla, gelir dağılımı ve yoksulluk oranları arasındaki ilişkileri analiz ederek ülkeleri sınıflandıracak bir sistem geliştirmişlerdir; eşitsizliğin ve yoksulluğun azaltılmasında belirleyici zorlukların etkileri ile birlikte, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına ilişkin temel bilgilerin ortaya konduğu açıklanmaktadır. Benzer nitelikleri olan dört geniş ülke kategorisi tanımlanmıştır ve kendine özgü ekonomik nitelikleri ve zorlukları nedeniyle Yunanistan için ek bir özel kategori tanımlanmaktadır. Bu kısmi sınıflandırmalar, çalışmada Avrupa Birliđi üye devletlerinin karmaşık yapısını kolaylaştırmaktadır. Çalışma, ülkelerin son küresel finansal kriz gibi bir dizi olumsuz küresel eğilimi ele alma konusunda göreceli yeteneklerindeki önemli çeşitliliği de vurgulamaktadır (Michálek ve Výbořok, 2018, s. 628).

Üye ülkelerin hem birlik içinde hem küresel anlamda zorluklara ve gelişimlerine eşlik eden diğer teşviklere (Brexit, -Birleşik Krallığın Avrupa Birliği'nden ayrılması- ortak pazarın geliştirilmesi, kalkınmaya odaklı bir Avrupa Birliği koalisyonu, öncelikli ve seçili alanlarda yüksek verimlilik ile işgücü paylaşımı, Yeni Avrupa düzeni için reform programı) farklı tepki vereceğini varsaymaktadırlar. Bulgular, genel olarak, güçlü ekonomileri olan ülkelerin bir kriz döneminde eşitsizlik ve yoksulluk ile daha iyi mücadele edebildiğini göstermektedir. Ancak, gelirdeki eşitsizlikler arttıkça yoksulluk da artmaktadır. Bulguları ekonomik büyümenin yoksulluğun ve eşitsizliğin azalması ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, sonuçlar, gelişme oranları ülkeler arasında farklılık göstermektedir ve ekonomik büyümenin ve etkilerinin dağılımının üye ülkelerdeki yoksulluğun yaygınlığını ve seviyesini önemli ölçüde etkilemeye devam edeceğini açıkça göstermektedir (Michálek ve Východík, 2018, s. 629).

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki negatif yönlü daha pek çok çalışma bulunmakta olup bu çalışmalar şunlardır: Galor ve Zeira (1993), Clarke (1995), Perotti (1996), Alesina ve Perotti (1996), Easterly (2001), Ahituv ve Moav (2003), De la Croix ve Doepke (2003), Josten (2003), Viaene ve Zilcha (2003), Josten (2004), Castelló-Climent (2004), Wan vd. (2006), Davis (2007), Sukiassyan (2007), Pede vd. (2009).

2.2.2. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyümeyle Pozitif Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür

Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkinin genel olarak yönü negatif olmakla birlikte literatürde negatif ilişkili çalışmalara nazaran çok daha az sayıda bulunan pozitif yönlü çalışmalar da yer almaktadır. Bu çalışmalardan biri olan Saint-Paul ve Verdier (1993), çalışmalarında, daha eşit olmayan gelir dağılımı ile karakterize edilen bir ekonomide, yüksek vergileme durumunda dahi, daha yüksek ekonomik büyüme oranlarının gerçekleşebileceğini, bu çerçevede, ortanca seçmenin daha yüksek gelir eşitsizliği nedeniyle kamusal eğitimin finansmanı için daha yüksek vergi oranlarını tercih edebileceğini ifade etmişlerdir. Daha iyi finanse edilen kamusal eğitim, gelecekte beşeri sermaye stoğunun artmasını ve dolayısıyla ekonomik büyümeyle sağlayabilir (Saint-Paul

ve Verdier, s. 399). Modellerindeki kısıt, yoksulluğun, seçmenlerin demokratik süreçlere katılımının ve siyasi hak taleplerinin hesaba katılmaması ile ilişkili olması durumunda, eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olabileceğidir. Tersine durumda büyüme üzerinde eşitsizlik negatif etki gösterebilir (Saint-Paul ve Verdier, s. 406).

Li ve Zou (1998), devlet harcamalarını, sırasıyla üretim ve tüketim amaçlı yapılarına göre tasnif ederek gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkinin olması gerektiğini öngörmektedirler. Gini katsayıları ve diğer açıklayıcı değişkenler üzerindeki GSYİH büyüme oranı ölçümlerine göre, tahmin edilen regresyon katsayıları Gini katsayıları için her durumda pozitif ve anlamlıdır. Kamusal tüketimin fayda fonksiyonuna dâhil edilmesiyle ekonomik aktörler daha fazla harcamak isteyebilirler ve yeniden dağıtım politikalarının arttırılması durumunda, daha yüksek gelir eşitsizliği seviyeleri desteklenebilir. Bu nedenle, hükümet tarafından seçilen düşük vergilendirme seviyeleri ekonomik performansı desteklerken, gelir dağılımı eşitsizliği, kötü yeniden dağıtım politikaları nedeniyle artabilir. Ampirik olarak, temel tahminler ve duyarlılık analizi sonuçları, gelir eşitsizliğinin pozitif ve çoğu zaman, ekonomik büyüme ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, Alesina ve Rodrik (1994) ve Persson ve Tabellini (1994)'nin öne sürdüğü eşitsizlik ve büyüme arasındaki negatif ilişkinin keskin bir tezatı durumundadır (Li ve Zou, 1998, s. 318).

Forbes (2000) yılında gerçekleştirdiği çalışmasında, 1990-2000 arası ağırlıklı ve teori ile uyumlu olan gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi negatif etkilediğine dair çalışmaların ve bulguların aksine Perotti (1996)'nin çalışmasındaki modeli kullanarak panel veri analizi yardımıyla gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Çalışmasında 1966-1995 arası 30 yıllık bir süre ve 45 ülke için beş yıllık ortalama büyüme verileri ve kukla değişkenler yardımıyla tahminlerini gerçekleştirmiştir. Analiz bulguları, kısa ve orta vadede bir ülkenin gelir eşitsizliğindeki artışın bir sonraki dönemde gecikme etkisiyle birlikte ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yapabileceğini göstermektedir (Forbes, 2000, s. 892). Bu süreçte farklı değişkenlerin ve verilerin kullanıldığı ekonometrik tahminlerin en küçük kareler yöntemine göre elde edilen sonuçları negatif ilişki ile sonuçlanırken panel veri analizleri ağırlıklı olarak pozitif

ilişki ile sonuçlanmaktadır. Forbes bu sonucun bir bakıma verinin yapısına bağlı olduğunu da belirtmiştir (Forbes, 2000, s. 874).

Chletsos ve Fatouros (2016), oldukça fazla sayıda ülkeden oluşan geniş bir panel kullanarak, gelir eşitsizliği ve büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Kurdukları modeli sabit etkiler, Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) ve iki aşamalı en küçük kareler gibi çeşitli tahmin teknikleriyle test etmişlerdir (Chletsos ve Fatouros, 2016, s. 2). Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi nasıl etkilediğine dair ampirik araştırmaları, De Dominicis vd. (2008)'nin kullandığı denklemin temsil ettiği regresyon ile ilgili panel veri analizine dayanmaktadır. Bağımlı değişken olarak kişi başına GSYİH büyüme oranını kullanmışlardır. Bağımsız değişkenleri ise, gelir eşitsizliğinin bir ölçüsü olan ve Texas Üniversitesi tarafından geliştirilen Tahmini Hanehalkı Gelir Eşitsizliği Veri Seti (EHII - Estimated Household Income Inequality Data Set) kapsamındaki gelir eşitsizlik verileri ile yatırım oranı, nüfus artışı, beşeri sermaye endeksi, demokrasi endeksi, tüketim harcamaları, ticaret ve enflasyon oranları gibi büyümeyi teşvik eden diğer faktörlerdir. Veri seti, 1968'den 2007'ye kadar olan zaman dilimi için 126 ülkenin panelinden oluşmaktadır. Tüm veriler beş yıllık dönem ortalamalarını temsil etmektedir (Chletsos ve Fatouros, 2016, s. 12).

Analiz sonuçlarında, bu büyümenin hem vergi gelirleri hem beşeri sermaye kanalları aracılığıyla gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Düşük vergilendirme seviyelerinin ekonomik büyümeyi arttırırken gelir eşitsizliğini de bir yandan arttırabileceğini belirtmişlerdir; artan kamu gelirleri ile kamusal eğitim daha iyi finanse edilebilecektir ve dolayısıyla ekonomi daha verimli bir beşeri sermaye sayesinde büyüyebilecektir (Chletsos ve Fatouros, 2016, s. 32). Sonuçlar, politika yapımcıların gelir dağılımını daha eşit hâle getirmek ve ekonomik zenginliği arttırmak arasında bir politika tercihini dikkate alması gerektiğini de göstermektedir (Chletsos ve Fatouros, 2016, s. 32; Lundberg ve Squire, 2003, s. 341).

Yang ve Greaney (2017), Çin, Japonya, Güney Kore ve ABD için 1960-2014 dönemi üzerine gelir eşitsizliği, ekonomik büyüme ve yeniden dağıtım arasındaki kısa ve uzun dönem ilişkiyi, her ülke için çeşitli değişken kombinasyonları içeren ülkelere özgü

regresyonlar ile temel bir model oluşturarak Engle-Granger iki aşamalı hata düzeltme modeli vasıtasıyla tahmin etmişlerdir. Artan gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi teşvik ettiği şeklinde genel bir çıkarıma ulaşmışlardır (Yang ve Greaney, 2017, s. 6). Tahmin sonuçları eşitsizlik ve gelir düzeyi arasındaki uzun vadeli ilişkinin kısa vadeli ilişkiye göre istatistiksel olarak daha anlamlı olduğunu göstermektedir. Genel olarak, ekonomik büyüme ve eşitsizlikteki değişim arasındaki kısa vadeli dinamik ilişkiler çoğunlukla istatistiksel olarak önemsizdir (Yang ve Greaney, 2017, s. 12).

Dört ekonomi için farklı başlangıç noktalarına sahip olan kişi başına GSYİH ve gelir eşitsizliği ilişkisi ise ülkeler arasında farklılaşmaktadır. Ayrıca, dışa açıklığın eşitsizliğe ve büyümeye etkisi üzerine de farklı sonuçlar bulmuşlardır. Dışa açıklık, ABD ve Japonya'daki eşitsizliği azaltırken, Çin'de arttırmaktadır, Güney Kore'de ise dışa açıklığın önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Yanı sıra mali yeniden dağıtım önlemlerinin Japonya'daki eşitsizliği azalttığı, diğer üç ülkede önemli bir rol oynamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Artan gelir eşitsizliğinin ABD ekonomisine fayda sağladığını, Çin, Güney Kore ve Japonya için ekonomiye zarar verdiğini tespit etmişlerdir (Yang ve Greaney, 2017, s. 27-28).

2.2.3. Gelir Eşitsizliğinin Ekonomik Büyümeyi Doğrusal Olmayan Bir İlişki Çerçevesinde Etkilediğini Öne Süren Ampirik Literatür

Doğrusal olmayan, yani eşitsizliğin büyümeyi doğrusal bir şekilde etkilemediğine dair çalışmalara öncülük eden bir çalışma Robert Joseph Barro (2000)'ya aittir. Barro 146 ülke için ülkelerin ortalama büyüme hızlarını 1965-1975, 1975-1985, 1985-1995 dönemleri için ayrı ayrı panel veri analizi ile test etmiştir. Eşitsizlik göstergesi olarak kullandığı Gini katsayısı ile yatırım oranı arasındaki ilişkinin nasıl olduğuna dair ampirik bulgulara ulaşmaktadır. Bu analiz ile eşitsizlik, büyüme ve yatırım ilişkisini incelemektedir. Yatırım oranları ile eşitsizlik arasında anlamlı bir ilişki bulmadığı çalışmasında gelir eşitsizliğinin ise düşük gelire sahip ülkelerde ekonomik büyümeye yavaşlattığı, yüksek gelirli ülkelerde ise büyüme için itici bir güç olduğu sonucuna varmaktadır. Özet olarak gelir eşitsizliği ülkenin gelir seviyesine bağlı olarak büyüme üzerinde negatif veya pozitif bir etkiye sahip olabilir (Barro, 2000, s. 12-13). Barro daha sonra bu çalışmasını

geliştirmiştir ve veri setini güncellemiştir. Barro (2001, 2008) çalışmasında, 1960-2000 arası verilerle tahminlerini bu sefer dört ayrı dönem için yapmıştır. Çalışmasında hem ters U ilişkisini hem eşitsizlikteki değişmelerin kişi başına GSYİH’de meydana getireceği etkileri çift yönlü olarak test etmiştir. Kuznets’in ters U eğrisi şeklindeki büyüme eşitsizlik ilişkisinin varlığına dair bulgulara ulaşmıştır ve bu bulgulara göre Gini katsayısı arttıkça ekonomik büyüme azalmaktadır (Barro, 2008, s. 2-8).

Banarjee ve Duflo (2003) ise 45 ülke için panel veri analizi ile eşitsizlik ve büyüme arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Banarjee ve Duflo, 2003, s. 268). Yüksek eşitsizliğin daha fazla eşitlikçi toplumlarda büyümeyi teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Eşitsizlikteki değişiklikler, bu değişimlerin yönünden bağımsız olarak kısa dönemde daha düşük seviyede bir büyümeye sebep olmaktadır ve bu değişimlerin gelecek dönemdeki daha düşük büyüme oranları ile ilişkili olması; büyüme oranları ve eşitsizlik göstergesi arasındaki ilişkinin ters orantılı olduğunu, eşitsizlikteki değişimin büyüklüğü ile eşitsizlik arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı anlamına geldiğini ifade etmişlerdir (Banarjee ve Duflo, 2003, s. 295-296).

Chen (2003), yatay-kesit analizi ile büyümeyi Gini katsayısı ve karesi ile açıklamaktadır. Çalışmanın bulguları, ilişkinin ters U biçiminde olduğunu, daha açık bir ifadeyle düşük (yüksek) gelir eşitsizlik düzeyinin ekonomik büyüme etkisinin pozitif (negatif) olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan ilgili literatür Chen (2003)’in çalışmasından farklı olarak genelde doğrusal olmayan ilişkiyi gelir eşitsizliğinden ziyade gelir ve ekonomik büyüme düzeyine dayandırmaktadır.

OECD üyesi olan ve olmayan ülkelerin ayrılarak eşitsizlik ve büyüme arasında dinamik bir ilişki bulunduğunu ifade eden Pagano (2004), analiz sonuçlarının zengin ve yoksul ülkeler arasında farklılaştığını ifade etmektedir. Gini katsayısı ve kişi başına GSYİH bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin kullanıldığı çalışmada, 1958-1998 arası 40 yıllık bir dönem için zengin ve yoksul ülkeler açısından farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Granger nedensellik testi ile de sonuçlarını test etmişlerdir (Pagano, 2004, s. 12-15), Bulgularına göre eşitsizlik, gecikme etkisi ile birlikte zengin ülkeler grubundaki büyüme ile pozitif yönde ilişkili görünmektedir, yoksul ülkelerde eşitsizliğin büyüme üzerindeki olumsuz

ve önemli bir etkisi bulunmaktadır; büyümenin gecikme etkisi ile birlikte eşitsizlikte olumsuz ve önemli bir etkisi de çalışmalarında ulaştıkları bir diğer önemli çıkarımdır (Pagano, 2004, s. 20),

Voitchovsky (2005)'e göre, Gini katsayısı ile üst uç seviyelerdeki eşitsizliklerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi olumludur, alt uç seviyelerdeki eşitsizliklerin ise büyüme üzerinde zarar verici görüldüğü çalışmada belirtilmektedir (Voitchovsky, 2005, s. 290). Çalışmasında gelir eşitsizliğinin farklı yüzdelik dilimlerde ekonomik büyüme üzerinde aynı etkiye sahip olup olmadıklarını araştırmayı amaçlamıştır. 1975-2000 dönemi için Doğu Avrupa ülkelerine ait beş yıllık büyüme verileri ile Genelleştirilmiş Momentler Yöntemini kullanmıştır ve panel veri analizinden çalışmasında faydalanmıştır (Voitchovsky, 2005, s. 286-287).

Lin vd. (2009), 1965-2003 yılları arası, 83 ülke için threshold (eşik değer) analizi ile mevcut çalışmalardaki zıt bulgulardan hareketle eşitsizliğin büyümeyi farklı şekilde etkilediğini belirtmişlerdir. Kişi başına reel gelirin başlangıç seviyesinin eşik değerinin altında veya üstünde olup olmadığını açıkça test ederek sorunu yeniden araştırmaktadırlar (Lin vd., 2009, s. 5). Ülkelerin heterojen yapısını ve analizlerdeki içsellik sorununu göz önünde bulundurarak eşik değer analizinden faydalanmışlardır. Gini katsayısı ve kişi başına reel gelir değişkenlerini kullanmışlardır. (Lin vd., 2009, s. 2). Ampirik sonuçları, eşitsizlik-büyüme ilişkisinde gerçekten önemli bir gelir eşiği bulunduğunu göstermektedir. Spesifik olarak, eşitsizliğin büyüme üzerindeki etkisinin, kritik gelişim seviyesinin altında negatif ve güçlü bir şekilde anlamlı olduğu bulunmuştur. Eşiğin üstünde, aksine, eşitsizlik etkisi son derece olumlu hâle gelmektedir. Bu nedenle, bulgular, eşitsizliği azaltmayı amaçlayan artan oranlı vergilendirme ve transfer harcamaları gibi yeniden dağıtım politikalarının düşük gelirli ekonomilerin büyümesini kolaylaştıracağını; ancak yüksek gelirli ekonomilerin büyümesini engelleyebileceğini göstermektedir. Özellikle, veriler, eşitsizlikteki bir artışın düşük gelirli ülkelerde büyümeyi engelleyeceğini; ancak yüksek gelirli ülkelerde büyümeyi teşvik edeceğini ve politika yapıcıların eşitsizlik ve büyüme arasında tercih yapmakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır (Lin vd., 2009, s. 13).

Cho vd. (2014) çalışmalarında panel regresyon modelini kullanarak gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki doğrusal olmayan etkilerini araştırmaktadırlar ve iki değişken arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadırlar. 1980-2007 yılları arası, 77 adet ülke için yıllık verilerle tahminlerini gerçekleştirmişlerdir. Büyüme verisi olarak reel gayri safi yurtiçi hâsıla, eşitsizlik verisi olarak Gini katsayısı kullanmışlardır; beşeri sermaye, dışa açıklık vb. makro değişkenleri de tahminlerinde kullanmışlardır. Dünya ekonomilerinin çoğunun şu anda GSYİH büyüme oranlarının, gelir eşitsizliğinin daha da ağırlaşması nedeniyle yavaşlama riskiyle karşı karşıya olduğunu; çünkü ülkelerin çoğunun içsel olarak tahmin edilen eşik seviyesinden daha yüksek bir gelir eşitsizliği seviyesinde bulduklarını belirtmişlerdir (Cho vd., 2014, s. 1-10).

Analiz sonuçları, eşitsizliğin, ülkelerin çoğunda ekonomik büyümeyi engellediğini, sadece eşitsizlik seviyesinin çok düşük olduğu bir ülkede (Danimarka) ekonomik büyümeyi hızlandırdığını göstermektedir. Ayrıca, sonuçlar, eşitsizliğin seviyesi nispeten yüksek olan gelişmekte olan ülkelerde, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkilerinin daha ciddi hâle geldiğini ortaya koymaktadır. Öyle ki İngiltere, ABD ve Çin'deki eşitsizlik seviyesinin çarpıcı ve kalıcı bir şekilde kötüleştiği gerçeği, bu ülkeler için endişe vericidir. Bu ülkelerde artan gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi teşvik etme eğiliminde olduğu sonuçlarında görülmektedir. Uzun süren gelir eşitsizliği seviyesine sahip birçok gelişmekte olan ülke için ekonomik büyüme ve yeniden dağıtım sistemindeki reformlar özelinde ikili bir hedef belirlenmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadırlar (Cho vd., 2014, s. 14-25).

Delbianco vd. (2014), 1980-2010 dönemi için gelir dağılımı eşitsizliği ile 20 Latin Amerika ve Karayip ülkesinin ekonomik büyümesi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Gayri safi yurtiçi hâsıla, yatırımın GSYİH'ye oranı, ortaöğretime kayıt oranı, dış ticaret, toplam nüfus ve Gini katsayısı verilerini çalışmalarında kullanmışlardır. Dünya Bankası veri tabanından faydalanmışlardır ve verileri 5 yıllık ortalamalardan oluşmaktadır. Tahminlerini ise Genelleştirilmiş Momentler Yöntemine dayanarak dinamik bir panel aracılığıyla gerçekleştirmişlerdir (Delbianco vd., 2014, s. 388). Sonuçları, eşitsizliğin tüm ülkelerin gelir dağılımını aynı şekilde etkilemediğini ve doğrusal olmadığını

göstermektedir. Özellikle, eşitsizlik daha yüksek gelirli ülkelerin en zengin %10'luk dilimi için ekonomik büyümeyi desteklemektedir.

Çalışma, bu ilişkinin özelliklerinin gelir seviyesine bağlı olduğunu ve ülkeler arası farklılaştığını göstermektedir. Genel olarak eşitsizlik, ekonomik büyümeye zararlı olsa da daha zengin ülkelerin gelir dağılımının üst uç seviyelerine gelince, yüksek eşitsizlik ekonomik büyümeyi teşvik eder ve iki değişken arasındaki ilişki pozitifleşir (Delbianco vd., 2014, s. 381-382). Bu nedenle, daha zengin ülkeler için ekonomik politika önerilerinin aksine, bulguları, yeniden dağıtım politikalarının, yoksul nüfus katmanlarını destekleyen politikalar eşliğinde, düşük gelirli ekonomilerde ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte bulguları, özellikle küresel eşitsizlik ölçüsünün yani Gini katsayısının ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisini göz önünde bulundurarak “politik ekonomi” yaklaşımıyla uyumludur. (Delbianco vd., 2014, s. 381-394). Bu kadarıyla dahi bulguları gelir eşitsizliği ile bağlantılı sosyal huzursuzluğun, sadece yoksul ülkelerde yatırım ve ekonomik büyümenin cesaretini kırma ile ilgili olduğunu göstermektedir.

Kolev ve Niehues (2016), bazı etkili ampirik çalışmaların metodolojisinin sorgulanabileceğini, Genelleştirilmiş Momentler Yönteminin (GMM) yanıltıcı tahminler verebileceğini, gelir eşitsizliği katsayıları üzerinde hatalı sonuçlar üretebileceğini belirtmektedir. Bu itibarla 113 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için 1970 ve 2010 yılları arası beş yıllık kişi başına GSYİH verileri ve Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanı (SWIID) tarafından paylaşılan Gini katsayısı verileri ile zaman serisi analizi kullanarak tahminlerini gerçekleştirmişlerdir (Kolev ve Niehues, 2016, s. 1-13).

Diğer taraftan eşitsizliğin, Cingano (2014)'nın ampirik analizindeki OECD ülkelerinin veri seti kullanılarak tahmin edilen ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisinin sağlam olmadığını ve komünizm sonrası ülkelerin spesifik özelliklerine atfedilebileceğini, büyüme-eşitsizlik ilişkisini analiz eden deneysel çalışmaların ortak bir dezavantajının, modelin olası bir yanlış tanımlanmasında yattığını iddia etmişlerdir. Eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin gelişme aşamasına ve/veya başlangıçtaki eşitsizlik seviyesine bağlı olarak doğrusal olamayacağı hipotezini hesaba

katmadıklarını belirtmişlerdir. Analizleri, bu hipotezin lehine kanıtlar sunmaktadır. Ekonomik büyüme, kişi başına düşen GSYİH seviyesinin düşük olduğu ülkeler için net gelir eşitsizliği ile negatif ilişkili gibi görünmektedir. Bununla birlikte, etki GSYİH arttıkça zayıflamaktadır ve gelişmiş ülkeler için bile olumludur (Kolev ve Niehues, 2016, s. 15-22).

Ayrıca, ampirik analiz, düşük Gini katsayıları seviyeleri için net gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki korelasyonun olumlu olduğunu ve Avrupa ülkelerinin çoğundakinden çok daha fazla olan eşitsizlik seviyeleri için negatif olduğunu göstermektedir. Büyüme eşitsizlik ilişkisinin mevcut deneysel analizi, bu nedenle, sadece eşitsizliği azaltmanın değil, aynı zamanda ekonomik büyümeyi arttırmanın bir yolu olarak daha fazla yeniden dağıtımı gerektiren son çalışmaların sonuçlarının da dikkatlice ele alınması gerektiğini göstermektedir. Örneğin, Almanya, İsveç veya Norveç gibi ortalamanın altında eşitsizlik düzeyine sahip gelişmiş ülkelerde, son yıllarda ekonomik dinamiklerin baskılanması, eşitsizliğin artmasının bir sonucu değildir ve bu nedenle, devletin yeniden dağıtımı arttırması, sorunun üstesinden gelmenin yanlış bir tercihi olmaktadır. Bu nedenle, net gelir eşitsizliğinin büyüme üzerindeki etkisi sadece az gelişmiş ülkeler ve eşitsizliği yüksek olan ülkeler için olumsuz, aksi takdirde önemsiz veya oldukça olumlu görünmektedir. Ayrıca, gelir üzerinden alınan vergi yapısının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin tahminler, istatistiksel olarak önemli olduğunda, bazı olumsuz etkileri ortaya koymaktadır. Bu, devletin yeniden dağıtımı arttırmasının, ekonomik büyümeye zarar vermediği çıkarımına varılabileceği için karar vericiler tarafından bazı yanlış ekonomik kararların alınmasına sebep olmaktadır (Kolev ve Niehues, 2016, s. 23).

Keskin (2017), çalışmasındaki bulgular neticesinde, genel kanının aksine gelişmekte olan ülkelerin gelir eşitsizliğini azaltan politikalar uygulayarak ekonomik büyümeyi arttırabileceğini, gelişmiş ülkelerin ise gelir eşitsizliğini azaltan politikalardan uzak durması gerektiğini belirtmektedir (Keskin, 2017, s. 236). Çalışma, 2001 ve 2011 yıllarına ait 105 ülkenin yatay kesit verilerini kullanarak gelir eşitsizliğini ve ekonomik büyümeyi değerlendirmeye çalışmaktadır. Gini katsayıları verileri gelir dağılımı değişkeni, GSYİH büyüme oranları verileri ise ekonomik büyüme değişkeni olarak

kullanılmaktadır. Gini katsayıları, GSYİH büyüme oranları ve 105 ülkenin kişi başına geliri ile ilgili veriler 2000-2001 Dünya Kalkınma Raporu ve Dünya Bankası web sitesinden alınmaktadır. İlk olarak, 23 gelişmiş ve 82 gelişmekte olan ülke grubu arasındaki fark, Lorenz eğrileri kullanılarak gelir dağılımı açısından incelenmiştir (Keskin, 2017, s. 240). Çalışmada, gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin araştırılmasında doğrusal olmayan bir regresyon modeli kullanılmaktadır. Regresyon modeli önce 2001 yılı verileriyle tahmin edilmiştir, daha sonra 2011 verileriyle süreç yinelenmiştir. Ayrıca gelir dağılımı büyüme eğrisi (Inequality and Growth Curve - IGC), Kuznets eğrisi ile karşılaştırılmaktadır. IGC eğrisi gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki sıralama koşulu ilişkisini gösterirken Kuznets eğrisi, gelir dağılımı ve kişi başına gelir arasındaki uzun dönem ilişkiyi göstermektedir. Bu farklılığın nedeni, ekonomik büyümenin uzun vadede kişi başına düşen geliri kısa vadeye kıyasla arttırmasıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin Lorenz eğrileri birbirinden farklıysa, gelir dağılımının, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları arasındaki ekonomik büyüme farkının ana belirleyicilerinden biri olduğu varsayılabilir. Eğer böyle bir ilişki varsa, ekonomik büyüme oranını en üst seviyeye çıkaran bir ülke için belirli bir gelir dağılımı düzeyi aranabilir. Daha sonra, gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki doğrusal olmayan regresyon modeli kullanılarak araştırılabilir ve tahmin edilebilir (Keskin, 2017, s. 241-245).

Analiz bulguları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki gelir dağılımının birbirinden önemli ölçüde farklı olduğunu göstermektedir. Ekonomik ve sosyal politikaların ve ekonomik ve sosyal kurumların bir sonucu olarak gelişmiş ülkelerde eşitsizlik azalırken gelişmekte olan ülkeler, muhtemelen çeşitli siyasi, ekonomik ve sosyal problemler ile politik, ekonomik ve sosyal kurumların eksikliği sebebiyle eşitlikten görece uzaktır. Öte yandan kısa vadede gelir dağılımı ile ekonomik büyüme oranı arasında güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Düşük ekonomik büyümenin en önemli nedenlerinden birinin, gelişmekte olan ülkeler için yüksek gelir eşitsizliği ve gelişmiş ülkeler için yüksek gelir eşitliği olabileceği öne sürülebilir (Keskin, 2017, s. 247).

Gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik büyüme oranlarını arttırmak için gelir eşitsizliğini en uygun düzeye düşürmesini, gelişmiş ülkelerin de arttırması gerektiğini öne sürmekte

olan çalışma, ikinci yol olarak bireylerin ve sosyal grupların özgecil davranışının - sivil toplum kuruluşlarının veya yerel yönetimler, sendikalar, sivil kuruluşlar, dernekler, kulüpler, hayır kurumları gibi karar vericilerin karar alma sürecine katılması - eşitsizliği azaltabileceğini ve ekonomik büyümeyi ve kişi başına düşen geliri teşvik edebileceğini ileri sürmektedir (Keskin, 2017, s. 247).

2.2.4. Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişisine Yönelik Güncel Ampirik Yaklaşımlar

Önceki başlıklarda ele alınan kapsamlı literatür incelemesi çerçevesinde, son yıllarda gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen güncel çalışmaların doğrusallık temelinde yaklaşımlar geliştirdiği izlenmektedir. Bu çerçevede, ilgili literatürdeki çalışmalar farklı gelir eşitsizliği veya ekonomik büyüme düzeylerinde ilişkinin yön değiştirebileceğini ileri sürmektedir. Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisinin ele alındığı literatürde, doğrusallık özelliklerini dikkate alan yöntemsel gelişmelerin yanı sıra, tanımlanan modellerde kurumsallığın da göz önünde bulundurulması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Kurumsallığın eşitsizlik ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine etkisini inceleyen çalışmalar ağırlıklı olarak yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Mauro (1995, 1997), yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmak için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden elde edilen verileri kullanmaktadır. Tek bir denklem modeli kullanarak ve hem sıradan en küçük kareler (OLS) hem de araç değişkenler (Instrumental Variables) tahmin tekniklerini kullanarak, yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerinde olumsuz ve önemli bir etkisi olduğunu tespit etmektedir. Büyüme etkisinin çoğu, fiziksel kişi başına düşen yatırımların azalmasından kaynaklanmaktadır.

Tanzi (1998) ile Tanzi ve Davoodi (1997), yolsuzluğun ekonomik büyüme ve devlet harcamaları üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Yolsuzluğun devlet harcamalarını arttırdığını, ancak bakım ve onarım giderlerini azalttığını bulmuşlardır ve bu durum, tamamlayıcı girdilerin eksikliği yerine sermaye kullanılamayacağı için ekonomik büyümenin azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca yolsuzluğun özel kesim yatırımını azalttığı sonucuna da ulaşmışlardır. Gupta vd., (1998), yolsuzluğun gelişmekte olan bir ülke

örnekleme örneğinde gelir eşitsizliğini arttırdığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, artan yolsuzluğun, eğitim ve sağlık hizmetlerine ayrılan devlet harcamalarının payındaki düşüşlerle ilişkili olduğunu da tespit etmişlerdir. Alesina ve Weder (2002), yozlaşmış hükümetlerin daha az dış yardım alıp almadığını araştırmıştır ve yozlaşmış hükümetlerin bazı durumlarda daha fazla dış yardım aldıkları sonucuna varmaktadır. Wei (2000), yolsuzluğun doğrudan yabancı yatırımların bir ülkeye girişini azalttığını tespit etmektedir.

Li vd., (2000), Asya, OECD ve Latin Amerika ülkelerinden elde edilen verileri kullanarak gelir üzerindeki yolsuzluğun etkilerini, Gini katsayısı yardımıyla araştırmışlardır. Yolsuzluğun Gini katsayısını arttırdığını bulmuşlardır. Gini katsayısı orta düzeyde yolsuzluğa sahip ülkeler için daha yüksekken, yolsuzluğun yüksek veya düşük olduğu ülkeler için düşüktür. Ayrıca yolsuzluğun Gini katsayısını devlet harcamaları yoluyla etkilediğini de bulmuşlardır. Bununla birlikte, ekonomik büyümenin Gini katsayısını etkilediğine dair bulgulara ulaşmamışlardır. Hendriks vd. (1998) ve Johnston (1989), yolsuzluk ve vergi kaçakçılığının dağıtım etkilerinin azalan oranlı olduğunu, dolayısıyla gelir eşitsizliğini arttırdığını bulmuşlardır.

Yolsuzlukla ilgili önemli diğer analizlerden biri olan Gyimah-Brempong (2002), çalışmasında, 1990'lı yıllarda Afrika ülkelerinden oluşan bir örneklemden elde edilen 1993-1999 arası bir döneme ait veriler ile yolsuzluğun kişi başına gelirin büyüme oranı ve gelir dağılımına etkilerini araştırmak üzere dinamik bir panel tahmincisi kullanmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transperancy International) yolsuzluk algı endeksini kullanarak yolsuzluğun gelirdeki artış oranını düşürdüğünü tespit etmektedir. Endeks 1995'ten bu yana yıllık olarak yayınlanmaktadır; ancak Afrika ülkeleri, 1997 ve sonrasında kadar geniş kapsama girmemektedir. Endeks, bir ülkede yolsuzluk algıları anketlerinin ortalaması yoluyla elde edilmektedir. Dizin, 0 ile 10 arasındadır ve 10 yolsuzluk algısı en az bozuk, 0 en bozuk anlamına gelmektedir. Modeldeki içsel değişkenler, reel gelirin büyüme oranı ve Gini katsayısıdır (Gyimah-Brempong, 2002, s. 191-192).

Yolsuzluk, doğrudan mevcut kaynakların verimliliğini azaltarak kişi başına düşen gelirin artış hızını azaltmaktadır ve bu da dolaylı olarak yatırımları azaltmaktadır. Yolsuzluk

düzeyi ve diğer faktörler göz önüne alındığında, genel devlet harcamalarının seviyesi arttıkça, kişi başına düşen gelirin büyüme hızı yavaşlamaktadır (Wei 2000, s. 5; Gupta vd., 1998, s. 7; Mauro 1997, s. 110; Tanzi ve Davoodi, 1997, s. 11; Mankiw vd., 1992, s. 412). Kişi başına düşen gelir artış hızını yavaşlatmasının yanı sıra, yolsuzluk, Afrika ülkelerindeki yüksek gelir eşitsizliği ile de ilişkilidir ve yoksulların Afrika ülkelerindeki yolsuzluğun ekonomik etkilerinin sıkıntısını taşıdığını da göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, Afrika ülkelerinde vatandaşların çoğunluğunun refahının artırılmasının, yolsuzluğun azaltılmasıyla elde edilebileceğini göstermektedir. Ekonomik kalkınmanın ise dış yardımlara başvurulmadan yerli kaynakların kullanılmasıyla gerçekleştirilebileceği anlamına geleceğini belirtmişlerdir (Gyimah-Brempong, 2002, s. 207).

Sonuç itibariyle dış yardımın büyüme üzerindeki etkisi yolsuzluğun büyüme üzerindeki etkisinden çok daha azdır. Afrika ülkeleri, ekonomik kalkınmaya yardımcı olması için dış yardım istemek yerine, uygun kurumsal reformlar yoluyla yolsuzluğu azaltarak arzu edilen ekonomik performansı başarabilirler. Bu kurumsal reform, uzun vadeli ekonomik büyümenin sürdürülmesine de yardımcı olacaktır. Bununla birlikte, bu çalışmanın sonuçlarının dikkatli yorumlanması gerekliliği üzerinde de durulmaktadır. Endeks, yolsuzluğun organize olup olmadığını, yolsuzluğun merkezileşip merkezileşmediğini, üst düzey yetkilileri içerip içermediğini ve endeksin, yolsuzluğun yol açtığı verimlilik kaybının boyutunu etkileyecek faktörleri ihtiva etmemesi sebebiyle sonuçlar ekonomide yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğunu göstermemektedir. Bu nedenlerden dolayı, analiz sonuçlarının kesin değil gösterge niteliğinde olduğu düşünülmelidir (Gyimah-Brempong, 2002, s. 207).

Yukarıda bu kapsamda ele alınan çalışmaların yanı sıra son dönemde daha güncel ve ileri yöntemler kullanan çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda; Khalifa ve El Hag (2010)'ın çalışması kişi başına gelir eşliğinin altında söz konusu ilişkinin negatif ve anlamlı olduğunu, eşliğin üzerinde ise ilişkinin pozitif olmakla birlikte anlamlılığını kaybettiğini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Herzer ve Vollmer (2012), güncel bir yaklaşım olan heterojen panel eşbütünleşme yöntemi uygulayarak gelir eşitsizliğinin kişi başı gelir üzerindeki uzun dönemli etkisini, 1970-1995 dönemi için 46 ülkeye ait veri seti

ile araştırmaktadır. Bağımlı değişken kişi başına reel gelir iken; bağımsız değişkenler kişi başına düşen reel gelir içindeki yatırımın yüzde payı ve Gini katsayısıdır (Herzer ve Volmer, 2012, s. 490-494). Herzer ve Vollmer (2012) beşeri sermayeyi modele dâhil etmemiştir ve modele dâhil edilmesi durumunda gelir eşişsizliğinin büyüme üzerindeki etkisinin yanılıcı tahminler doğuracağını iddia etmişlerdir. Çalışmada kurulan model ile hem tüm ülke örneklemi hem gelişmiş ve gelişmekte olan hem demokratik ve demokratik olmayan ülkeler, alt gruplara ayrılarak tahminler gerçekteştirilmektedir. Çalışmanın bulguları, düşük ve yüksek gelirli ülkelerde gerek negatif gerek aynı büyüklükte etkinin varlığını doğrulamaktadır. Analiz sonuçlarına göre; büyüme üzerinde gelir eşişsizliğinin uzun dönemli etkisi negatif olarak gözükmektedir. Ayrıca zengin ve fakir veya demokratik ve demokratik olmayan ülkeler ayrıştırılarak yapılan analizde de gelir eşişsizliğinin büyüme üzerindeki etkisi negatif ve anlamlı olarak ortaya çıkmaktadır (Herzer ve Volmer, 2012, s. 496-590).

Diğer taraftan; ilgili literatürde ön plana çıkan çalışmalardan olan Fawaz vd. (2014), düşük ve orta gelirli ülkelerin Dünya Bankası sınıflandırması kapsamında ayrıştırıldığı panelde, endojenlik ve doğrusal olmama özelliklerini ortadan kaldıran dinamik eşiş değer analizi çerçevesinde, 1960'dan 2011'e kadar 111 ülke için farklı iki yönde ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. 2005 yılı satın alma gücü paritesine göre kişi başına gayri safi milli hâsıla olarak tanımladıkları bağımlı değişkenin yanı sıra, çalışmalarında gelir eşişsizliği, sanayi fiyatları ve beşeri sermaye oluşumu değişkenlerini de kullanmışlardır. Milli gelir değişkenine koydukları eşiş ile eşişsizliğin ekonomik ilişkisinin, milli gelire göre değiştiğini belirtmişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre; yüksek gelirli ülkelerde gelir eşişsizliği ekonomik büyümeye katkıda bulunurken, düşük gelirli ülkeler için aksi yönde bir ilişkinin varlığı geçerli olmaktadır (Fawaz vd., 2014, s. 3358).

Neves ve Silva (2010, 2014), kurumsallık ve büyüme arasındaki ilişkiyi, literatür incelemesi kapsamında ele aldıkları çalışmalarında, sosyo-politik istikrarsızlığa dayanan aktarım mekanizmaları üzerinde durmaktadır. Politik ekonomi etkisi üzerinde duran bir diğer çalışma olan Lee ve Son (2016), literatürde yer alan bu kapsamdaki temel yaklaşımları, Venieris ve Gupta (1986), Bertola (1993), Alesina ve Rodrik (1994), Persson ve Tabellini (1994), Benabou (1996), Perotti (1996), Alesina ve Perotti (1996),

Benhabib ve Rustichini (1996)'yi ele almaktadır. Lee ve Son (2016) dinamik bir yaklaşım olan Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi çerçevesinde, eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki negatif etkisini doğrulamaktadır. Bu çerçevede; gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki negatif yönlü ilişkiyi, gelir eşitsizliğinin yol açtığı saptırıcı gelir dağılımı politikalarının kırdığı işgücü müşevviklerine dayandırmaktadır. Bu kapsamda, rant kollama davranışının doğurduğu politik yolsuzluğun, ekonomide üretken alanlardan çekilen kaynakların etkisiz kullanımının ekonomik yavaşlamaya yol açacağı üzerinde durmaktadır. Ayrıca, hukuk sisteminin iyi işlemediği bir yapıda, gelir dağılımındaki bozulmaların düşük gelirli bireyleri suç, grev gibi eylemlere yönelteceğini ve bunun sonucunda politik istikrar ile mülkiyet haklarının zarar görmesiyle yatırım müşevviklerinin kırılarak uzun dönem büyümenin sekteye uğrayacağını ortaya koymaktadırlar. Sonuç olarak; ilgili literatürde kurumsal yapının önemi vurgulanmakla birlikte, bu etkiyi modellemeye yönelik ampirik bir çalışma bulunmamaktadır.

Ekşi (2017), 20. yüzyılda gelir seviyelerinde meydana gelen büyük değişimlerin (volatilité), gelir eşitsizliği ve gayri safi yurt içi hâsıla oynaklığı üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçladığı çalışmasında, Kanada, Finlandiya, İsveç, İngiltere ve ABD için topladığı verilerle 1950-2010 arasını kapsayan geniş bir dönem için hanehalkı kullanılabilir gelir, gayri safi yurt içi hâsıla, nüfus vb. mikro ve makro değişkenleri içeren veri seti yardımıyla tahminlerde bulunmuştur (Ekşi, 2017, s. 847-854). Ampirik bulguları, 20. yüzyılın son yıllarında birçok sanayileşmiş ülkede görülen gelir eşitliğinin ve GSYİH oynaklığındaki değişikliklerin eşzamanlı olduğunu göstermesinin yanı sıra gelir eşitsizliğinin değişen gelir dinamiğine uzun süreli ve kalıcı bir tepki verdiği dair argüman lehine kanıt da bulmaktadır. Bireylerin gelir düzenleri değiştiğinde, eşitsizlikteki değişim, aynı yaş gruplarındaki (kohort grubu) bireylerin yerini, yenilerinin almasına kadar devam etmektedir ve eşitsizlik ile ilişkili şokların dışavurumu, toplumdaki eşitsizliğe dair istikrarlı bir durum yaratmaktadır (Ekşi, 2017, s. 866-867).

Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisini farklı açıdan ele alan bir başka çalışmada tahminler, bireylerin nesiller arası hareketliliğin (mobilité) eşitsizlik-büyüme ilişkisi üzerindeki etkisini kohort analizi ile ölçmeye çalışmıştır (Aiyar ve Ebeke, 2019, s. 1). 1950-2015 yılları arası kişi başı gayri safi yurtiçi hâsıla artışı, Gini katsayısı verileri ve

111 ülke için 1940-1980 yılları arası Dünya Bankası'nın nesiller arası küresel mobilité veri tabanından (GDIM - Global Database Intergenerational Mobility) elde ettikleri nesiller arası gelir esnekliği, nesiller arası eğitim esnekliği, erişkin olmayan doğum oranı, okullaşma oranı, dış ticaret verileri ile tahminlerini gerçekleştirmişlerdir (Aiyar ve Ebeke, 2019, s. 6). alışmalarında, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin, nesiller arası hareketlilik olarak tanımladıkları fırsat eşitliği düzeyi değişkeni ile belirlendiğini ne sürmektedirler. İlişkinin fırsat eşitliği tarafından yönlendirildiğine dair kanıtlara erişmişlerdir. Bulguları nesiller arası hareketliliğin ihmal edilmesinin yanlış tanımlamaya yol açtığına, gelir eşitsizliği ve büyümeyle ilgili ampirik literatürün neden bu kadar değişken olduğuna ışık tutmaktadır. Gelir eşitsizliği, düşük fırsat eşitliği ile karakterize edilen ekonomilerde nesiller arası hareketlilik ile büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahiptir.

Sonuç olarak, fırsat eşitsizliğinin hesaplamalara dâhil edilmemesi gelir eşitsizliği ile büyüme arasındaki ilişkinin ampirik tahminlerini önyargılı hâle getirme eğiliminde olmaktadır. Ancak fırsat eşitsizliği dağılımının, gelir eşitsizliği ekonomik büyüme ilişkisini hangi kanallar üzerinden etkilediğine dair değerlendirmelerde bulunmamışlardır. Bununla birlikte politika nerileri kısmında, eğitimde fırsat eşitsizliğinin, işgücü piyasalarına erişimde fırsat eşitsizliğinin, eğitim harcamalarına katılımda fırsat eşitsizliğinin, gelir dağılımının kötüleşmesinin, ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisini arttırabileceğini belirtmişlerdir (Aiyar ve Ebeke, 2019, s. 12-13).

Bınay ve Atalay (2019), finans, yönetişim ve eşitsizlik arasındaki ilişki üzerine çok az deneysel çalışma yapıldığı, iyi kurumsal yönetişimin eşitsizliği azaltabileceği ve bunun ekonomik büyümeyi arttırabileceği savından hareketle 2005-2015 dönemi ve 183 ülke için ülkeleri en iyi, en kötü ve ortalama olmak üzere üç gruba ayırarak Spearman ve Kendall sıra farkları korelasyon katsayısı testi ile tahminler gerçekleştirmektedir. Parametrik olmayan bir yöntem ile gerçekleştirilen bu çalışmada, kurumsal yönetişim değişkenleri olarak üçüncü bölümde kullanılan bazı kurumsal değişkenler de kullanılmaktadır. Bu değişkenler; ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik, siyasi istikrar, devlet etkinliği, düzenleyici kalitesi, hukukun üstünlüğü ile yolsuzluk kontrolüdür. Bu

değişkenlerin, ekonomik büyümeyi teşvik edebilecek eşitsiz servet dağılımını azaltmasına yardımcı olduğu iddia edilmektedir. Eşitsizlik göstergesi olarak Gini katsayısı, büyüme göstergesi olarak kişi başına gayri safi yurt içi hâsıla değişkeni kullanılmaktadır. Tahmin bulgularına göre genel olarak, kurumsal yönetim Gini katsayısı ile negatif, ekonomik büyüme ile de pozitif yönde ilişkilidir. İyi yönetim, ekonomik refah sağlama eğilimindedir. Ayrıca ekonomik büyüme elde etmek için yönetim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir anahtardır; ancak diğer yandan gelir dağılımı eşitliği sağlamak için sosyal politikalar da uygulanmalıdır (Bınay ve Atalay, 2019, s. 153-154).

Bu başlık çerçevesinde ele alınan güncel yaklaşımlar bu çalışmanın katkısını da şekillendirmektedir. Bu çerçevede, çalışma ilgili literatüre i) doğrusal olmayan etkilerin eşik değer analizi ile gelişmişlik düzeyine göre sınıflandırılmış ülke grupları çerçevesinde değerlendirilmesi, ii) mevcut çalışmalara kıyasla daha geniş, güncel ve kapsamlı verilere dayanması, iii) modelde makro ve mali değişkenlerin yanı sıra kurumsal değişkenlere de yer verilmesi yoluyla katkı sağlamayı hedeflemektedir. Son yıllarda eşitsizliğin küresel boyutunu ve nedenlerini inceleyen çalışmalar ile birlikte bölgesel ve küresel ölçekte araştırmalar yapan çalışma grupları, enstitüler ile resmi ve özel kurumlar bulunmaktadır. Bu çalışmaların giderek artması ve sık sık güncellenmesi, eşitsizliğin küresel önem ve boyut temelini desteklemektedir. Bu itibarla, çalışmanın katkısının önemini belirtebileceği düşüncesinden hareketle analiz bulgularına ve yorumlarına başlamadan önce, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisinin seyrine ayrı bir başlık açılması uygun görülmüştür.

2.3. DÜNYADA GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN VE EKONOMİK BÜYÜMENİN SEYRİ

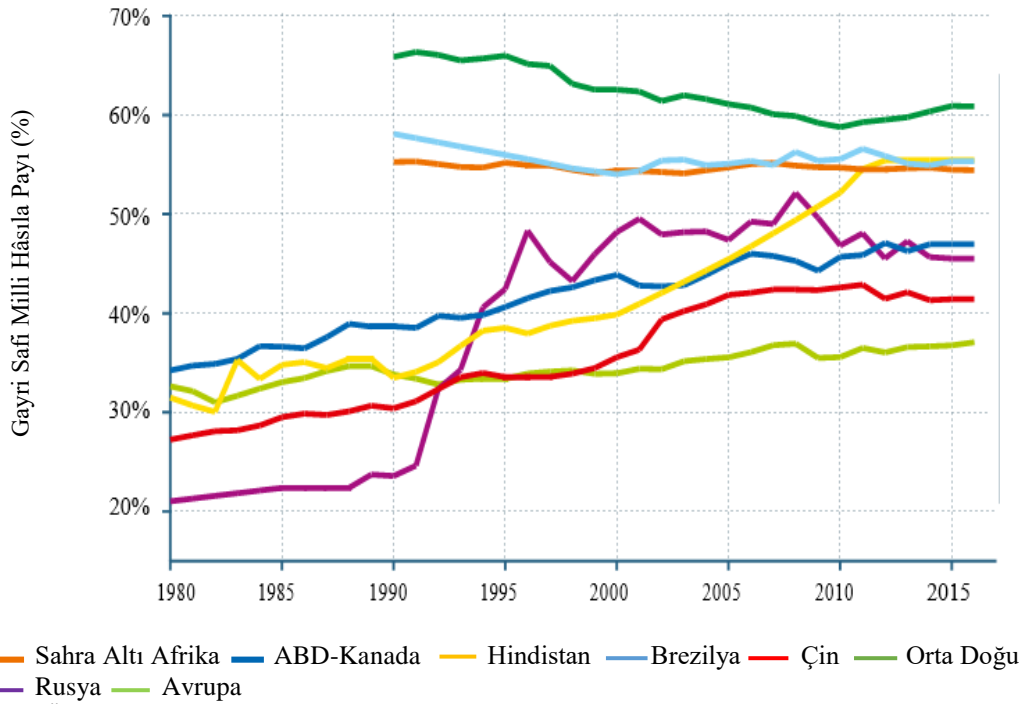
Gelir eşitsizliğinin tüm toplumlarda yaygın olduğu ve iktisadi sonuçlarının kaçınılmaz olduğunun kabul edildiği günümüzde artan gelir eşitsizliğinin, gerektiği gibi ele alınmadığı durumlarda her türlü politik ve sosyal felakete yol açabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu sebeptendir ki, tüm dünyada artık gelir eşitsizliği hem bireyler hem devletler tarafından dikkatle önemsenmektedir. Eşitsizlik seviyelerindeki ve eşitsizlik kaynaklarının bileşimindeki değişikliklerin insani yaşam koşulları için somut sonuçları

bulunmaktadır. Toplum içindeki gelir gruplarının hak ettiğini kazanıp kazanmadığı; ekonomik sistemin, farklı kategorilerde gelir elde edenlere ve mülk sahiplerine hem yerel hem küresel olarak dengeli ve eşit bir şekilde davranıp davranmadığı sorunsalı, somut sonuçlara olan ilginin ve cevap arayışlarının başlangıcını oluşturmaktadır. Bu itibarla, bu kısımda, küresel anlamda gelir elde edenlerin dağılımı ve gelir grupları arasındaki eşitsizliğin boyutunu, sözü edilen başlangıç noktası için bir merak mahiyetinde aşağıda detaylı bir biçimde irdelemek gerekliliğine karar verilmiştir. Gelir eşitsizliğinin seyri ve boyutu konusunda çok sayıda uluslararası örgüt, kurum ve üniversite tarafından gerçekleştirilen inceleme ve araştırma bulunmaktadır. Bunlardan en güncel iki tanesi, Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından Ekim 2017’de yayımlanan rapor ile gelir eşitsizliği çalışmaları ile üne kavuşan Fransız iktisatçı Thomas Piketty’nin de yürütücülerinden biri olduğu Dünya Eşitsizlik Veri Tabanı (World Inequality Database) tarafından Aralık 2018’de yayımlanan Dünya Eşitsizlik Raporu olup bu raporlarda yer alan bulgulardan ve değerlendirmelerden yararlanılması uygun görülmüştür¹¹. Türkiye’nin ve dünya genelinde çeşitli ülkelerin ve bölgelerin yer aldığı bulgulara ve değerlendirmelere ait şekiller, tablolar, grafikler ve açıklamalar üçüncü bölümde tahmin edilen ve bulguları paylaşılan ilişkiye dönük bir taslak niteliğinde de değerlendirilmektedir.

Son yıllarda, hemen hemen tüm ülkelerde gelir eşitsizliği, kurumların ve politikaların eşitsizliği şekillendirmede önemli olduğu varsayımı altında farklı hızlarda ve oranlarda da olsa artmıştır. Öyle ki 1980’den bu yana Kuzey Amerika, Çin, Hindistan ve Rusya’da gelir eşitsizliği hızla artarken Avrupa’daki eşitsizlik artışı, görece ılımlıdır. Geniş bir tarihsel perspektiften bakıldığında, eşitsizlikteki bu artışın, bu bölgelerde farklı biçimlerde görülen savaş sonrası egemenlik rejiminin yansımaları olduğu düşünülebilir. Orta Doğu, Sahra altı Afrika ve Brezilya’da ise gelir eşitsizliği son derece yüksek seviyelerde olup diğer bölgelere göre bu seviyelerde daha durağandır (Şekil 5) (Alvaredo vd., 2018, s. 9).

¹¹ Detaylı bilgi için bkz. <https://wid.world/> ve <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2017/10/05/fiscal-monitor-october-2017> (Erişim Tarihi: 08.07.2019)

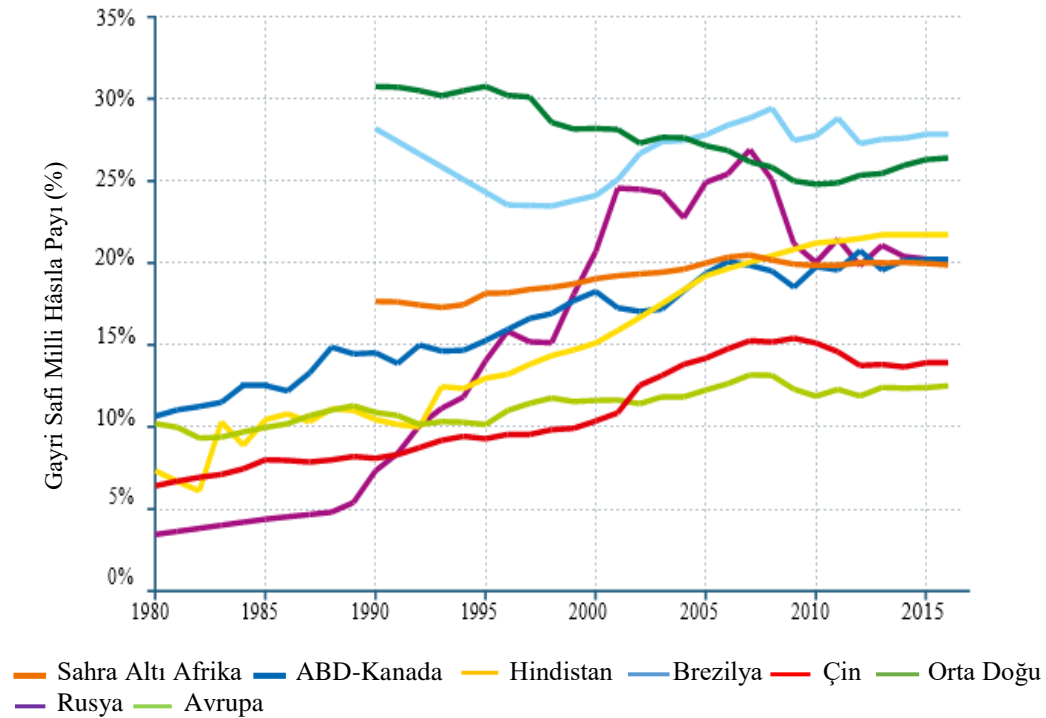
Şekil 5. Dünya Geneline En Yüksek %10'luk Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)

Not: Ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 22-37)

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 11

Şekil 6. Dünya Geneline En Yüksek %1'lik Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)

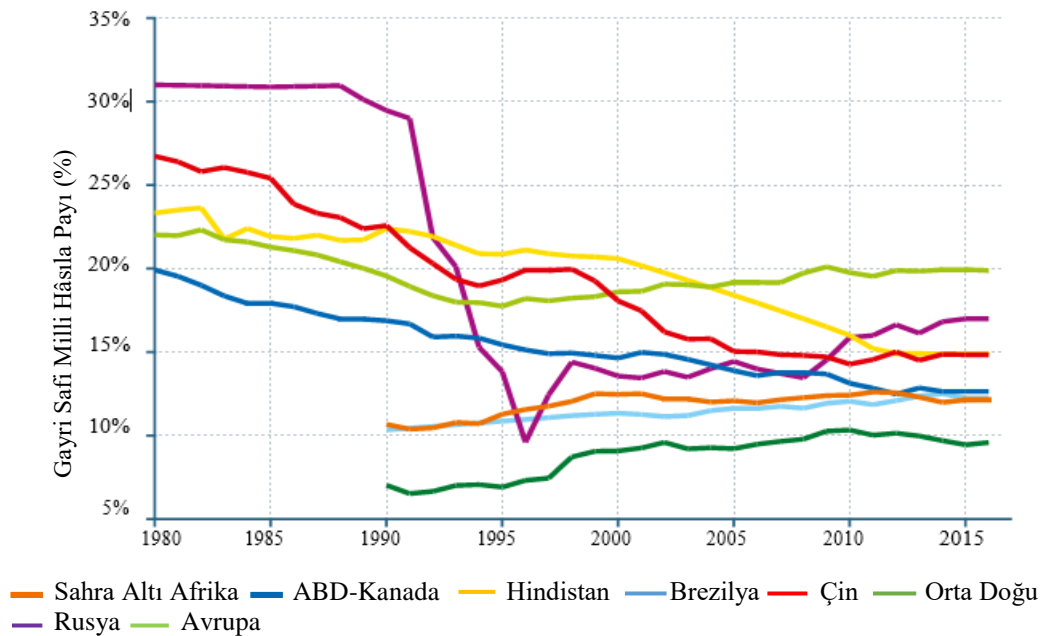
Not: Ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 22-37)

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 44

Savaş sonrası dahi eşitlikçi düzene hiç geçmemiş olan bu bölgelerin dünya genelinde bir eşitsizlik sınırı belirlediği söylenebilir. 1980'den bu yana ülkeler arasında gözlenen eğilimlerin çeşitliliği, gelir eşitsizliği dinamiklerinin çeşitli ulusal, kurumsal ve politik bağlamlar tarafından şekillendiğini göstermektedir. Çin, Hindistan ve Rusya'nın komünist rejim dönemi ve sonrasında izlediği farklı politikalar eşitsizliğin yörüngesini değiştirmiştir. 1980-2016 arası bu ülkelerde sürdürülen deregülasyon ve rejim değişikliği politikalarının bir yansıması olarak eşitsizlik seviyesinin, Rusya'da keskin, Çin'de düzenli ve Hindistan'da ise kademeli bir seyir izlediği şekilden görülmektedir (Şekil 5-6) (Alvaredo vd., 2018, s. 9).

Özellikle 1980 yılında benzer eşitsizlik seviyelerine sahip olan Batı Avrupa ve ABD'deki eşitsizlik farkı, ilerleyen zamanlarda oldukça önemli bir boyuta ulaşmıştır. 1980'de her iki bölgede de %1'lik en yüksek gelir payının milli gelirden aldığı pay %10'a yaklaşırken, Batı Avrupa'da bu oran 2016'da yalnızca %12'ye yükselirken, ABD'de %20'ye yükselmiştir (Şekil 6).

Şekil 7. Dünya Genelinde En Düşük %50'lik Dilimdeki Gelir Payı (1980-2016)

Not: Ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 22-37)

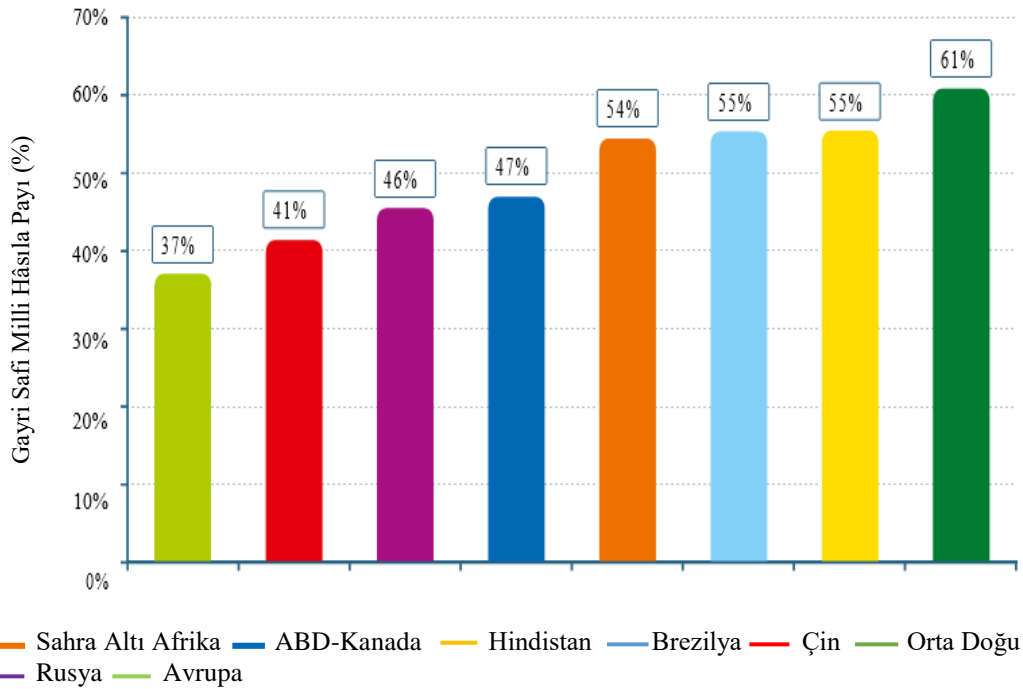
Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 45

ABD’de, en düşük %50’lik gelir diliminin, 1980’de milli gelirden %20 oranında aldığı pay, 2016’da %13’e düşmüştür (Şekil 7). ABD’de gözlemlenen gelir eşitsizliği yörüngesindeki kayma büyük ölçüde, 1980’lerden bu yana işgücü tazminatındaki ve 2000’lerde sermaye gelirlerindeki artışa rağmen artan oranlı vergi sistemi ile birlikte eğitimdeki derin eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Bu arada, Avrupa’da artan oranlı vergi sisteminin etkileri düşük bir seviyede kalmıştır, ücret eşitsizliğinin de düşük ve orta gelirli gruplara daha fazla avantaj sağlayan eğitim, sağlık ve ücret belirleyici politikalar ile azaltılması hedeflenmiştir. Her iki bölgede de, kadınlar ve erkekler arasındaki gelir eşitsizliği azalmıştır; ancak dağılımın başında özellikle güçlü kalmıştır (Alvaredo vd., 2018, s. 10).

Küresel bazda ise Amerika ve Avrupa’daki alt ve orta gelir grupları da dâhil olmak üzere %50’lik ve % 1’lik gelir grupları arasında gelir elde eden bireyler için gelir artışı yavaş ve hatta sıfır olmuştur. Küresel eşitsizliğin yükselişi ise istikrarlı değildir. Küresel en yüksek %1’lik gelir diliminin 1980’de %16 olan gelir payı, 2000’de %22’ye yükselirken, bu oran günümüzde %20’ye gerilemiştir. Küresel en düşük %50’lik gelir diliminin gelir payı, 1980’den bu yana %7-%10 civarında salınmaktadır. 2000 sonrasında belirli bir süreliğine yaşanan düşüş, ülke içi eşitsizliğin artmaya devam etmesi nedeniyle ülke ortalama gelir eşitsizliğindeki bir azalmadan kaynaklanmaktadır. En nihayetinde 2016 yılına gelindiğinde bu oran tekrar %10 seviyelerine yaklaşmıştır (Alvaredo vd., 2018, s. 11).

Şekil 8. Dünya Geneline En Yüksek %10'luk Dilimdeki Gelir Payı (2016)

Not: Ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report (s. 22-37)

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 43

Oransal bazda gelir eşitsizliği dünyada büyük farklılıklar göstermektedir. Avrupa'da en düşük oranlar, Orta Doğu'da ise en yüksek oranlar yukarıdaki şekilde temsil edilmektedir. 2016 yılında hesaplama dâhil edilen ülkelerin toplam milli gelirinin %10'unun (en yüksek %10'luk gelir dilimi) elde ettiği pay, Avrupa'da %37, Çin'de %41, Rusya'da %46, ABD'de %47 seviyesindedir. Sahra altı Afrika, Brezilya ve Hindistan'da bu oran yaklaşık %55 civarındadır. Orta Doğu ise dünyanın en eşitsiz bölgesi olup en yüksek %10'luk gelir dilimi milli gelirin %61'ini elde etmektedir (Şekil 8) (Alvaredo vd., 2018, s. 8).

Tablo 2, gelir grupları için Çin, Avrupa, Hindistan, Rusya ve Kuzey Amerika'daki gelir artış oranlarını bir başka deyişle büyümeyi göstermektedir. Bu bölgelerdeki toplam nüfusun çok farklı oranlarda arttığını belirtmek gerekmektedir. Kişi başına milli gelir artışı Çin'de %831, Hindistan'da %223 olmak üzere 1980-2016 arası oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Avrupa, Rusya ve Kuzey Amerika'da, gelir artışı %100'den düşüktür. (sırasıyla %40, %34 ve %63). Söz konusu ortalama büyüme rakamlarının ardında, farklı bölgelerin hepsinin ortak ve çarpıcı bir özelliği bulunmaktadır. Tüm bu ülkelerde ve/veya bölgelerde, gelir artışı üst gelir grupları için sistematik olarak daha yüksektir. Çin'de, en

düşük %50'lik dilimin payı %420'den az olup en yüksek %0.001'lik dilimin payı ise %3750'den fazla artmıştır. Bu iki gelir diliminin elde ettikleri pay arasındaki fark, Hindistan'da daha da önemlidir (%107 ve %3000) (Alvaredo vd., 2018, s. 44-45).

Tablo 2. Küresel Gelir Artışı (Büyüme) ve Eşitsizlik, (1980-2016)

Kişi Başına Toplam Gerçek Büyüme						
Gelir Grubu	Çin	Avrupa	Hindistan	Rusya	ABD/Kanada	Dünya
Toplam Nüfus	831%	40%	223%	34%	63%	60%
En Düşük %50	417%	26%	107%	-26%	5%	94%
Orta Gelir Grubu (%40'lık Dilim)	785%	34%	112%	5%	44%	43%
En Yüksek %10	1316%	58%	469%	190%	123%	70%
En Yüksek %1	1920%	72%	857%	686%	206%	101%
En Yüksek %0.1	2421%	76%	1295%	2562%	320%	133%
En Yüksek %0.01	3112%	87%	2078%	8239%	452%	185%
En Yüksek %0.001	3752%	120%	3083%	25269%	629%	235%

Not: Ülke grupları, bölgeler, hesaplama yöntemi ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 22-47)

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 45

Rusya'da, gelir gruplarının zirvesinde yer alan en yüksek %0.001'lik dilimin elde ettiği %25269'luk gelir artışı aşırı bir durumu temsil etmektedir. Bu durum, yüksek gelir gruplarının komünist sistem tarafından kısıtlandığı bir rejimden, yüksek gelir gruplarını daha az oranda kısıtlayan regülasyon politikaları ve piyasa ekonomisine geçiş ile açıklanabilir. Bu tabloya göre Avrupa en düşük %50'lik gelir dilimi ile toplam nüfus arasında ve %50 ile %0.001'lik dilimler arasında en düşük büyüme farkına sahip bölge olarak karşımıza çıkmaktadır (Alvaredo vd., 2018, s. 44-45).

Tablo 2'nin sağ sütunu, tüm dünya düzeyinde farklı grupların gelir artış oranlarını göstermektedir. Bu büyüme oranları, farklı bölgelerdeki tüm bireylerin, küresel gelir gruplarını yeniden oluşturmak için bir araya toplandıktan sonra elde edilmiştir. Ülkeler arasındaki gelirler, satın alma gücü paritesi kullanılarak karşılaştırılmaktadır, böylece belirli bir gelir prensipte, tüm ülkelerde aynı mal ve hizmet paketini satın

alabilmektedir¹². Ortalama küresel büyüme, gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranlarına kıyasla nispeten düşüktür (% 60). İlginçtir ki dünya düzeyinde, büyüme oranları gelir gruplarının dağılımdaki pozisyonlarıyla tekdüze bir şekilde artmamaktadır. Şöyle ki, en düşük %50'lik dilimde %94, orta gelir grubu olan %40'lık dilimde %43 gibi daha düşük bir büyüme ve %1'lik dilimde %100'den fazla büyüme, özellikle %0,001'lik dilimde yüksek büyüme gözlemlenmektedir. (% 235'e yakın) (Alvaredo vd., 2018, s. 45).

Tablo 3. Gelir Gruplarının Küresel Büyümeden Elde Ettikleri Pay

Gelir Grubu	Çin	Avrupa	Hindistan	Rusya	ABD/Kanada	Dünya
Toplam Nüfus	100%	100%	100%	100%	100%	100%
En Düşük %50	13%	14%	11%	-24%	2%	12%
Orta Gelir Grubu (%40'lık Dilim)	43%	38%	23%	7%	32%	31%
En Yüksek %10	43%	48%	66%	117%	67%	57%
En Yüksek %1	15%	18%	28%	69%	35%	27%
En Yüksek %0.1	7%	7%	12%	41%	18%	13%
En Yüksek %0.01	4%	3%	5%	20%	9%	7%
En Yüksek %0.001	2%	1%	3%	10%	4%	4%

Not: Ülke grupları, bölgeler, hesaplama yöntemi ve diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 22-47)

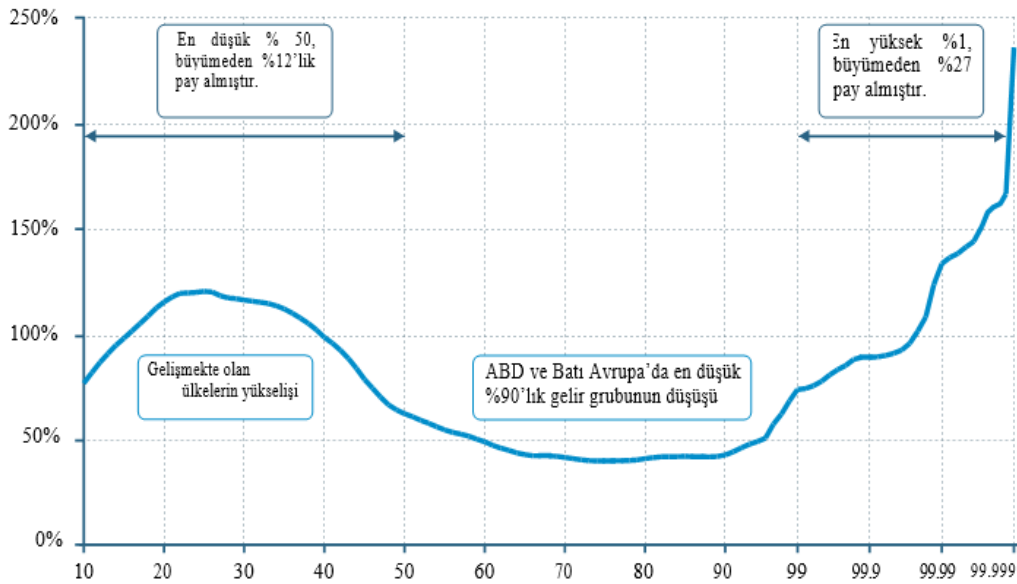
Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 46

Bu eşitsiz büyüme oranlarının önemini daha iyi anlamak için, her grup tarafından elde edilen toplam büyümenin tüm dönem içindeki payına odaklanmakta fayda vardır. Tablo 3 her gelir grubu tarafından elde edilen kişi başına büyüme payını göstermektedir. Her iki metriğe de odaklanmak önemlidir; çünkü ilk% 1'lik küresel gelir grubu, son dört yılda % 100'ün üzerinde bir büyüme oranına sahip olabilir; (bireysel seviyede anlamlı) ancak yine de toplam büyümenin yalnızca küçük bir kısmını temsil eder. En yüksek %1'lik gelir

¹² Detaylı bilgi için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 24-37)

grubu, ABD-Kanada'da toplam büyümenin %35'ini ve Rusya'da %69'unu elde etmiştir. Küresel düzeyde, en yüksek %1'lik dilim, toplam büyümenin %27'sini (yani en düşük %50'lik gelir diliminin elde ettiği %12'lik büyüme payının iki katından fazlasını) elde etmiştir. Çarpıcı bir şekilde en yüksek %0.1'lik dilim, dünya nüfusunun en düşük gelir grubu olan %50'lik dilim kadar büyüme elde etmiştir (%13 ve %12) (Alvaredo vd., 2018, s. 46). Bu durum, 1980'den bu yana küresel anlamda demografik olarak çok küçük bir grup olsalar bile yüksek gelirli taraflardan elde edilen gelir artışının, çok yüksek oranda olduğu şeklinde, gelir eşitsizliğinin kronik ve dramatik sonucunu gözler önüne sermektedir. Dünya genelinde, dönemsel olarak artsa ya da azalsa da gelir dağılımı adaletsizliği veya gelir eşitsizliği devam etmektedir (Alvaredo vd., 2018, s. 46-47).

Şekil 9. Dünya Genelinde Toplam Gelir Artışı (Büyüme), 1980-2016

Not: Gelir tahminleri, ülkeler arasındaki yaşam maliyeti farklılıklarını açıklamaktadır. Değerler enflasyondan arındırılmıştır. Diğer detaylar için bkz. World Inequality Report 2018 (s. 48-57)

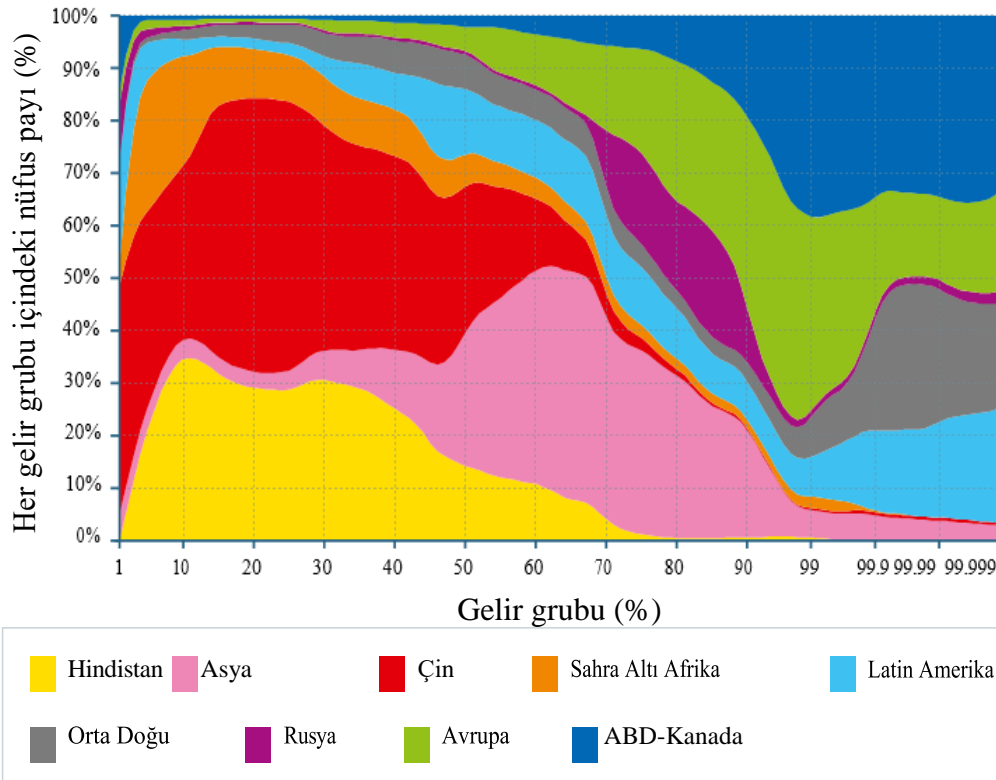
Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 51

Dikey eksen 1980 ve 2016 yılları arasında her bir gelir dilimindeki ortalama bir bireyin toplam gelir artışını göstermektedir. 99 ve 99.1'lik gelir dilimleri (dünyanın en zengin %1'lik gelir dilimi içindeki en fakir %10) için büyüme 1980 ile 2016 arasında %74 olarak hesaplanmıştır. Esasen yukarıdaki şekil Tablo 3'ün sağ sütununda sunulan bulgularla aynıdır. En yüksek %1'lik gelir dilimi, 1980-2016 döneminde, dünya nüfusunun en düşük gelirine sahip %70'lik dilimi ile aynı olan %27 gibi bir oranda, en yüksek %0.1'lik dilim

ise, dünya nüfusunun yarısını temsil eden gelir grubunun kazancına denk düşen bir oranda toplam büyümenin %13'ünü elde etmiştir (Alvaredo vd., 2018, s. 51).

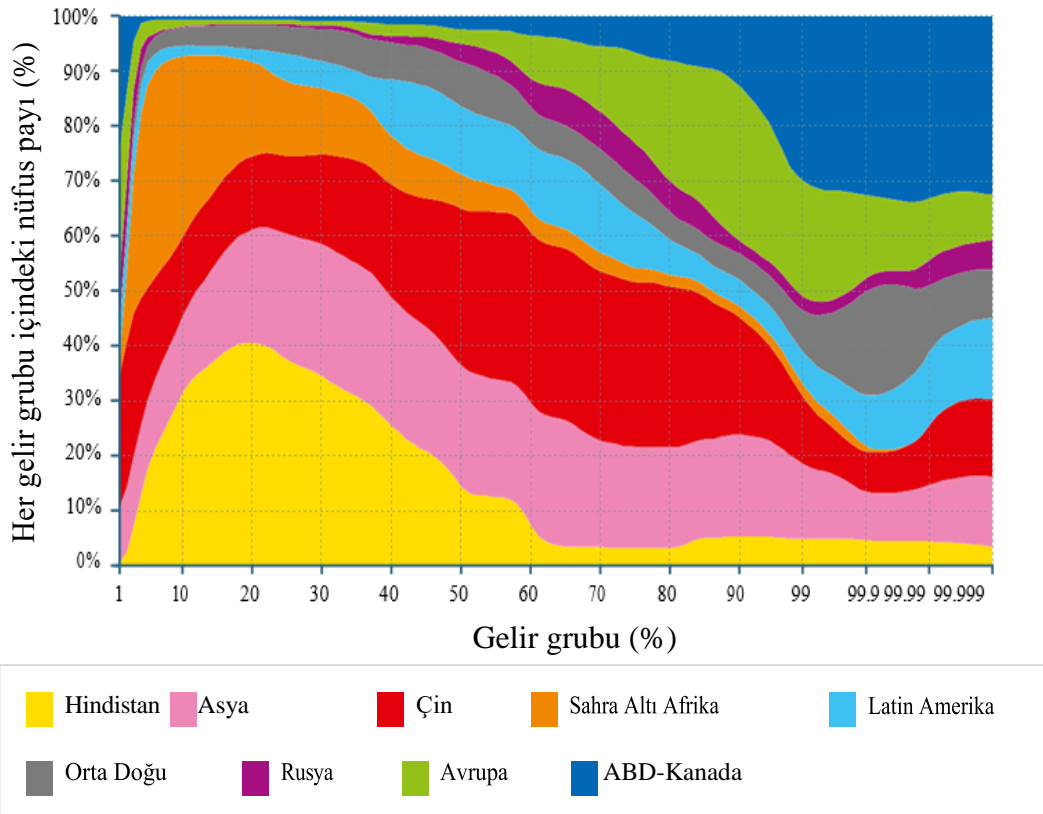
Her gelir grubunun coğrafi bileşimini gösteren küresel gelir eşitsizliği haritaları ise Şekil 10 ve 11'de gösterilmektedir. 1990'da, Çin, Asya ve Hindistan'ın temsil edildiği renkli alanlardan da görülebileceği üzere bu ülkeler üst gelir gruplarında çok fazla temsil edilmemektedir. Nitekim bu bölgelerin ve ülkelerin nüfusunun büyük bir kısmı gelir dağılımının alt kısmında yer almaktadır. Küresel gelir dağılımının diğer ucunda, ABD-Kanada, üst gelirli için en büyük katkı sağlayan bölgelerdir. Avrupa, küresel dağılımın üst gelir gruplarının yarısında büyük ölçüde temsil edilmektedir, ancak en üst gelir grupları arasında ABD-Kanada'ya göre daha az yer almaktadır (Alvaredo vd., 2018, s. 52).

Şekil 10. Küresel Gelir Gruplarının Coğrafi Dağılımı, 1990

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 52

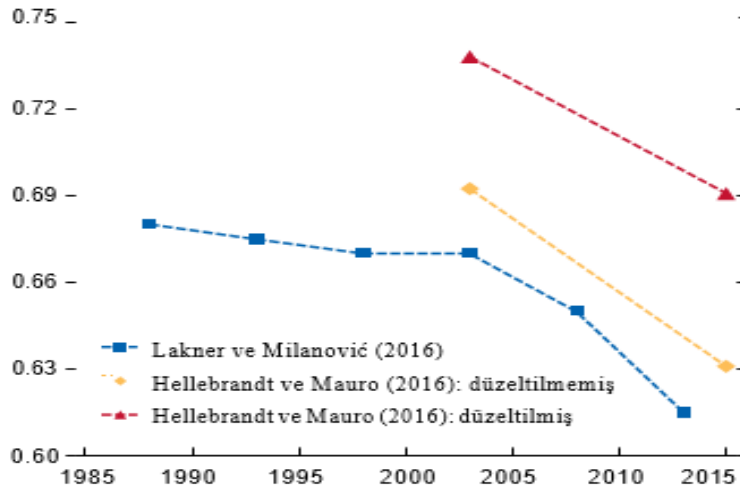
Şekil 11. Küresel Gelir Gruplarının Coğrafi Dağılımı, 2016

Kaynak: World Inequality Report 2018, s. 53

Orta Doğu'nun ve Latin Amerika'nın üst gelir grupları, her iki coğrafyada en yüksek %0.001'lik dilim, nüfusun %20'sini oluşturduğu için en iyi küresel gelir grupları arasında temsil edilmektedir. 1990 yılında komünist rejim döneminde gelir dağılımı daha alt seviyede ve daha sıkı iken Rusya'daki gelir grupları ise 2016 yılında %70 ile %90 arasında yoğunlaşmıştır. Bu durum, komünizmin ardından Rusya'da gelirlerin tabana yayılması üzerindeki etkisini göstermektedir. En çarpıcı dağılım, belki de şu anda tüm küresel dağıtım boyunca yer alan Çin kaynaklı gelirlerin 1990-2016 arası yayılmasıdır. Hindistan, büyük ölçüde küresel en yüksek gelirliler arasında yalnızca çok az sayıda temsil edilen ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990'larda dağılımın daha üst seviyelerinde yer alan Afrikalılar, Asya ülkelerine kıyasla nispeten düşük büyüme oranları, yükselen ve hızlı büyüyen Çin nedeniyle, 2016'da alt gelir gruplarına doğru yoğunlaşmaktadır. Hem Kuzey Amerika hem Avrupa'nın dağılım payları bu dönemde sıkılaştırmıştır. Avrupa'nın payı ise daha fazla sıkılaştırmıştır. Bunun nedeni, çoğu Avrupa ülkesinin geçtiğimiz yıllar boyunca ABD ve diğer ülkelere göre daha adil bir büyüme yörüngesi izlemesidir (Alvaredo vd., 2018, s. 52-54).

Şekil 12. Küresel Gelir Eşitsizliği, Gini Katsayısı (1988-2015)

Not: Düzeltilmiş momentler, serbest meslek ve yüksek gelir grubundakilerin gelirlerini arttıran hanehalkı anketlerinden elde edilen gelir ve tüketim verileri ile ulusal hesaplardaki ortalama değerler arasındaki farkı bağdaştırmak için Hellebrandt ve Mauro (2016) tarafından uyarlanmıştır.

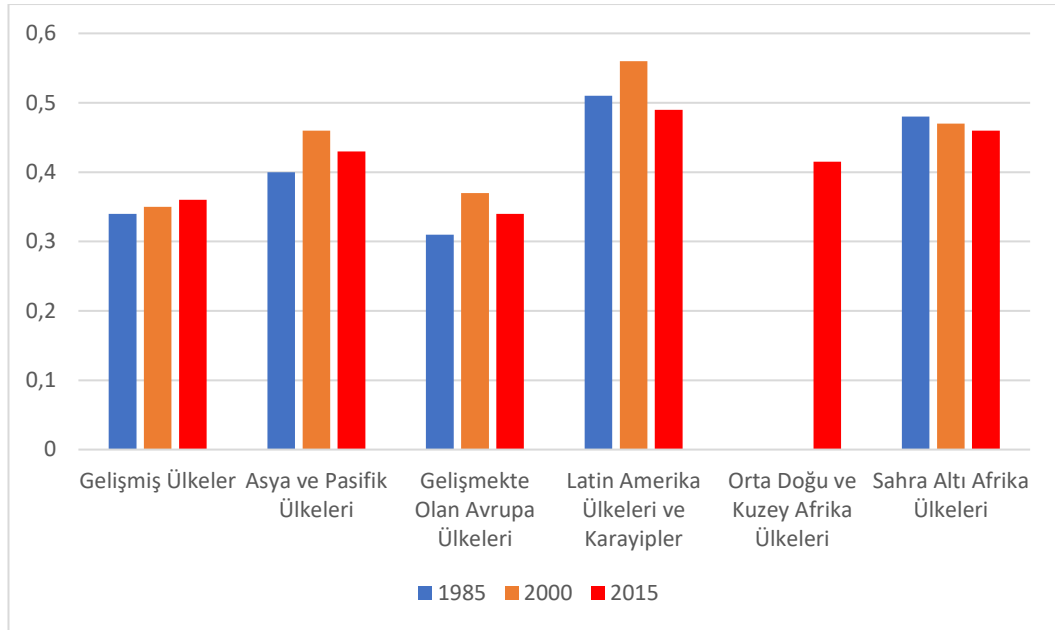
Kaynak: IMF, 2017, s. 3

IMF tarafından hazırlanan rapor da gelir eşitsizliğinin boyutunu gözler önüne sermektedir. Şekil 12, gelir eşitsizliğinin dünya nüfusu üzerindeki dağılımını ifade etmekte olup Gini katsayısı olarak tanımlanan gelir eşitsizliğinin 0,63 ile 0,69 arasında değiştiğini göstermektedir (IMF, 2017, s. 2-3). Küresel eşitsizliği kendi aralarındaki ve ülke içi bileşenlere ayıran Lakner ve Milanović (2016), ülkeler arasında kişi başına düşen gelir farkının 2015 yılında küresel eşitsizliğin yaklaşık yüzde 65'ini oluşturduğunu belirtmektedir (Lakner ve Milanović, 2016, s. 229). 19. ve 20. yüzyılların büyük bir kısmı boyunca, küresel eşitsizlik çarpıcı biçimde artmıştır ve gelişmiş ekonomiler dünyanın geri kalanıyla karşılaştırıldığında keskin bir şekilde büyürken, ülkelerin kişi başına düşen gelirleri arasındaki farkın arttığı görülmektedir. Geçtiğimiz otuz yılda gözlemlenen küresel eşitsizlikteki düşüş eğilimi, önceki uzun vadeli yükselişe göre keskin bir şekilde zıtlık göstermektedir. En kalabalık iki ülke olan Çin ve Hindistan da dâhil olmak üzere bazı gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin gelir dağılımındaki iyileşme ve ekonomik büyümeleri, ülkeler arasında gelirin yakınlaşmasına büyük ölçüde katkı sağlamıştır (Bourguignon, 2018, s. 355). Buna karşın ülkeler arası eşitsizliğin azalışı, büyük ölçüde ülkeler içindeki gelir eşitsizliğinin artışı sebebiyle birbirini telafi ederek eşitsizliğin devam etmesine sebep olmaktadır. Küresel eşitsizliğin önemli ölçüde azaldığı ve düşmeye devam etmesinin muhtemel olduğu göz önüne alındığında, ülkeler içi

eşitsizliğin artması bazı ülkelerdeki eşitsizliğin arttığı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, küresel tablo Şekil 13'ten de görülebileceği üzere ülkeler ve bölgeler arasındaki heterojenlik sebebiyle değişkenlik göstermektedir (IMF, 2017, s. 3).

Şekil 13. Bölgelere Göre Ortalama Gelir Eşitsizliği, (1985-2015)

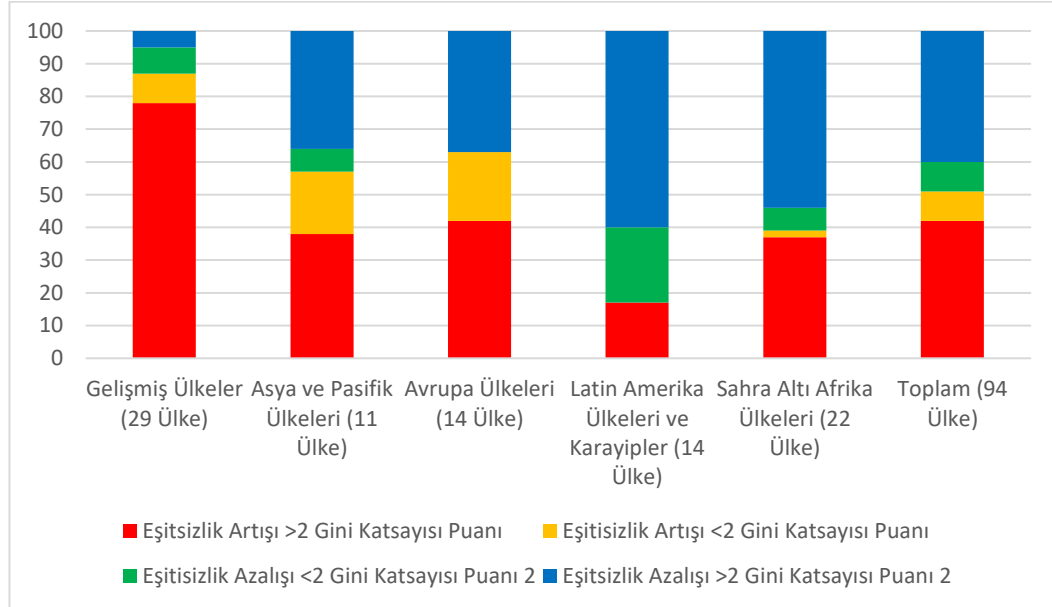
Not: Şekil, bölge bazında dengeli bir örneklem için ülke Gini katsayılarının 1985-2015 arası nüfus ağırlıklı ortalamalarını göstermektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeler grubu Ürdün, Mısır, İran, Pakistan, Moritanya, Fas ve Tunus'u içermektedir. Bu ülke grubunda Fas için 2005, diğer ülkeler için ise 2010 verileri temsil edilmektedir. Diğer ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. International Monetary Fund Fical Monitor Tackling Inequality 2017 (s. 72-73)

Kaynak: IMF, 2017, s. 4

Geçtiğimiz otuz yıl boyunca, ülkelerin % 53'ü gelir eşitsizliğinde bir artış yaşamıştır, bazı ülkeler Gini katsayılarında iki puanı aşan artışlar kaydetmiştir (Şekil 14). Çoğu gelişmiş ekonomi, öncelikle %1'lik gelir grubunun artan gelirinden kaynaklanan gelir eşitsizliğinde kayda değer bir artış yaşamıştır. Gelişmekte olan ekonomiler eşitsizlik eğilimlerinde büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Doğu Avrupa ve Orta Asya, post-komünist geçiş yıllarında eşitsizlikte bir artış ve sonra düşüş göstermiştir. Benzer şekilde, Latin Amerika'daki ortalama eşitsizlik, 1980'lerde ve 1990'larda, ekonomik büyüme ve istikrarlı bir makroekonomik ortamın sayesinde önce keskin bir düşüş göstermiştir ve sonrasında artmıştır. Son zamanlardaki gerilemeye rağmen, Latin Amerika'daki ülkeler dünyadaki en eşitsiz ülkeler arasında kalmaya devam etmektedir.

Sahra altı Afrika da dâhil olmak üzere diğer bölgelerdeki eşitsizlik, eşitsizlik gelişimi daha çeşitli olmasına rağmen, ortalama olarak düşmüştür (Şekil 14) (IMF, 2017, s. 3).

Şekil 14. Bölgelere Göre Eşitsizlikteki Değişim (Bölgelerdeki Toplam Ülke Sayısının Yüzdesi)

Not: Her çubukta temsil edilen toplam ülke sayısı parantez içinde gösterilmiştir. 2 puandan büyük Gini katsayısındaki mutlak değişikliklerin ekonomik olarak önemli olduğu varsayılmaktadır. Ülke grupları, bölgeler ve diğer detaylar için bkz. International Monetary Fund Fiscal Monitor Tackling Inequality 2017 (s. 72-73)

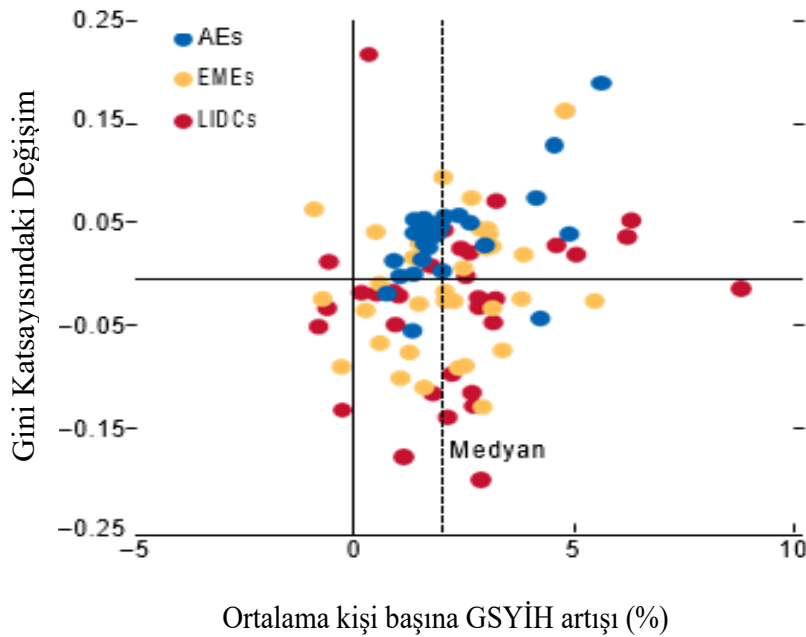
Kaynak: IMF, 2017, s. 4

Gelir eşitsizliği eğilimleri hem zaman içinde hem bölgeler arasında yalnızca büyük farklılıklar göstermemektedir, aynı zamanda bu eğilimleri yöneten temel faktörler de değişmektedir. Yukarıda detaylı şekilde ele alınan teorik ve ampirik literatür ile birinci bölümde ele alınan gelir eşitsizliği kısmında da belirtildiği üzere, eşitsizlik nedenlerine ilişkin birbirlerini de güçlendirebilecek çok sayıda küresel ve yerel faktör önerilebilir ve özetlenebilir (OECD, 2012, s. 186-187; OECD, 2016, s. 3-4; IMF, 2017, s. 3-4).

- Teknolojik ilerleme, küreselleşme ve emtia fiyat döngüleri gibi küresel faktörler gelir eşitsizliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, teknolojik gelişme beceri primine katkıda bulunmaktadır; çünkü yükseköğrenime sahip bireylerin yeni teknolojilerin kullanımında karşılaştırmalı bir üstünlüğü vardır. Batı Avrupa ve ABD’de teknolojik ilerleme, iş kutuplaşması olarak bilinen bir olgu olan orta sınıf mesleklerden oluşan bir boşluğa da dönüşmüştür.

Ekonomik gelişmeler ve ekonomik istikrar ile ilgili olanlar gibi ülkeler arası faktörlerin yanı sıra, finansal entegrasyon, mali yeniden dağıtım politikaları, işgücü ve ürün piyasalarının serbestleştirilmesi ve deregülasyon gibi ülkelere özgü faktörler de eşitsizliğin açıklanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Gelişmiş ekonomilerde, en alt ve en üst dilimlerdeki bireylerin gelirleri ekonomik durgunluklar sırasında önemli kayıplar yaşamaktadır (Güvenen vd., 2014, s. 639). Örneğin, Avrupa Birliği'nde, 2008 yılında başlayan büyük durgunluk, özellikle alt gelir dilimleri başta olmak üzere tüm gelir dilimlerini olumsuz etkilemiştir ve durgunluk öncesi seviyelere göre % 17 oranında bir gelir kaybı yaşanmıştır. Siyasi istikrarsızlık aynı zamanda ülke içi gelir eşitsizliklerini daha da arttırabilmektedir.

Şekil 15. Gini Katsayısındaki Değişim ve GSYİH Artışı (Büyüme), (1985-2015)

Not: Kesik çizgi, tüm ülkeler için 1985-2015 döneminde kişi başına ortalama GSYİH artışını göstermektedir. AE = gelişmiş ekonomiler; EME = gelişmekte olan piyasa ekonomileri; LIDC = düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler anlamına gelmektedir.

Kaynak: IMF, 2017, s. 5

Esasen çalışmanın, özellikle de üçüncü bölümde kurulan modele ilişkin ülke gruplarının ana eksenini oluşturduğu düşünülen Şekil 15'te ülkeler arası eşitsizlikte meydana gelen değişiklikler gösterilmektedir. Gelir eşitsizliğindeki değişiklikler, servet eşitsizliği gibi diğer eşitsizlik boyutlarına da yansır. Yüksek tasarruf oranları ile birlikte en yüksek gelir

grubundaki bireylerin gelirlerinin artması, servet eşitsizliğinin artmasına neden olmaktadır. ABD gibi birçok ülke, en üst %1'lik gelir dilimindeki bireylerin servete olan hassasiyetinin veya bağımlılığının bir sonucu olarak artan servet yoğunluğu nedeniyle servet eşitsizliğinde bir artış yaşamıştır. Gelir dağılımlarındaki değişikliklerin, gerçekleştikleri ekonomik büyüme bağlamında da göz önünde bulundurulması gerekir. Birçok gelişmiş ekonomi yukarıdaki şekilde görüleceği üzere 1985-2015 döneminde düşük büyüme bağlamında eşitsizlikte artışlar yaşamıştır (IMF, 2017, s. 4) (Şekil 15). Bu durum, güçlü ekonomik büyüme dönemlerinde eşitsizlikte artışlar yaşayan birçok gelişmekte olan ekonominin içinde bulunduğu durumla çelişmektedir. Bazı ülkelerde, eşitsizlik, ekonomik büyümenin faydalarının geniş çapta paylaşılmasının bir sonucu olarak azalmıştır. Nüfusun farklı yüzdeliklerinin yaşadığı gelir artışının incelenmesi, büyümenin ne ölçüde kapsayıcı olduğunu göstermektedir ve ekonomik büyümenin neden önemli olduğuna dair daha fazla bilgi sağlamaktadır. Her ne kadar gelir artışı, gelişmekte olan ekonomilerde eşit bir şekilde paylaşılmamış olsa da, gelir dağılımının tüm dilimleri, eşitsizlik arttığında bile, ekonomik büyümeden yararlanmışlardır (IMF, 2017, s. 4-5).

Bu kısımda ele alınan tablolara, grafiklere ve şekillere çalışmanın konusunun, ilişkisinin ve kapsamının daha iyi anlaşılabilmesi için yer verilmektedir. Yukarıda ortaya konulduğu gibi ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre Gini katsayılarındaki farklılaşma nedeniyle, üçüncü bölümde gelir eşitsizliğinin büyüme etkileri tüm ülke gruplarının yanı sıra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler grubu için de farklı panellerde ayrıca incelenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: GELİR EŞİTSİZLİĞİ EKONOMİK BÜYÜME YARATIR MI?: AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME

Çalışmanın ikinci bölümünde gelir eşitsizliğinin büyüme etkilerine yönelik dört başlık altında ele alınan ampirik çalışmalara ilişkin kapsamlı literatür incelemesinin, çalışmanın ampirik yöntemi, modeli ve analiz bulguları paylaşılmadan önce, çalışmanın içeriğiyle olan ilişkisinin anlaşılabilmesi makdadıyla tekrardan özet bir şekilde sunulması uygun görülmüştür. Bu çerçevede, çalışmalar Tablo 4’te özetlenmektedir:

Tablo 4. Ampirik Çalışmalar Literatürü (Özet Tablo)

Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi:	Çalışma
Pozitif Yönlü İlişki	Saint-Paul ve Verdier (1993) Li ve Zou (1998), Forbes (2000), Chletsos ve Fatouras (2016), Yang ve Greaney (2017)
Negatif Yönlü İlişki	Galor ve Zeira (1993) Persson ve Tabellini (1994), Alesina ve Rodrik (1994), Alesina ve Perotti (1994, 1996) Clarke (1995), Birdsall vd. (1995, 1996) Perotti (1996), Easterly (2001), Castelló-Climent ve Doménech (2002), Ahituv ve Moav (2003), De la Croix ve Doepke (2003), Josten (2003, 2004), Viaene ve Zilcha (2003), Castelló-Climent (2004), Knowles (2005),

	<p>Wan vd. (2006), Davis (2007), Sukiassyan (2007), De Dominicis vd. (2008), Pede vd. (2009), Castelló-Climent (2010), Cingano (2014), Halter vd. (2014), Ostry vd. (2014), Wahiba ve Weriemmi (2014), Erkal vd. (2015), Neves vd. (2016), Peçe (2016), Lahouij (2017), Akalin vd. (2018), Michálek ve Výboštok (2018), Oskooee ve Ardakani (2018)</p>
Doğrusal Olmayan İlişki	<p>Barro (2000, 2008), Banerjee ve Duflo (2003), Chen (2003), Pagano (2004), Voitchovsky (2005), Lin vd. (2009), Cho vd. (2014), Delbianco vd. (2014), Kolev ve Niehues (2016), Keskin (2017)</p>
Güncel Yaklaşımlar:	
Kurumsal Yapı Etkisi (Yolsuzluk, Rant Kollama Faaliyetleri, Demokrasi vb.)	<p>Mauro (1995, 1997), Tanzi ve Davoodi (1997), Gupta vd. (1998), Hendriks (1998),</p>

	Tanzi (1998), Li vd. (2000), Wei (2000), Alesina ve Weder (2002), Gyimah-Brempong (2002), Neves ve Silva (2010), Herzer ve Volmer (2012), Lee ve Son (2016)
Eşik Değer	Khalifa ve El Hag (2010), Fawaz vd. (2014)
Gelir Seviyesi Değişimleri (Volatilite)	Ekşi (2017)
Kohort ¹³ Grubu Çalışma (Grup İçi Bireylerin Nesiller Arası Hareketliliğinin Eşitsizlik-Büyüme İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi)	Aiyar ve Ebeke (2019)
Kurumsal Yönetişim	Bınay ve Atalay (2019)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4’te özetlenen yazına katkı olarak, bu çalışmada, 60 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme etkisi değerlendirilmektedir. Çalışmada yöntemsel üstünlük olarak eşik değer analizi kullanılmaktadır. Hansen (1999) eşik değer yaklaşımı çerçevesinde gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi, gelir dağılımı eşğine bağlı olarak tanımlanan 2 farklı rejimde değerlendirilmektedir. Önceki bölümde ülkelerin gelir dağılımına ilişkin görünümleri incelendiğinde, gelire bağlı olarak gruplama yapıldığında bile ülkelerin büyük farklılıklar sergiledikleri görülmektedir. Diğer bir taraftan değişken sayısının fazlalığı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı

¹³ Kohort (Cohort) kelimesinin Türkçe’de tam bir karşılığı bulunmamaktadır. Aynı yaştaki, şehirdeki, bölgedeki, cinsiyetteki veya aynı ilgi alanlarına sahip bireylerin bir araya geldiği bir grup kohort tipi bir gruptur. Yani aynı özelliklere sahip bireyler bu şekilde kendi içlerinde gruplandırılırlar. Kohort analizi ile belirli bir zaman aralığı içerisinde, benzer özellikleri taşıyan insanlar gruplandırılarak bu grupların davranışları ve performansı takip edilmektedir. Şöyle ki, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü mezunu öğrencilerini 2018 ve 2019 mezunları şeklinde gruplandırılm. Bu iki gruptaki öğrencilerin mezuniyet sonrası 5 yıllık süre boyunca ne kadar gelir elde ettiklerini, yani ortalama gelirlerini kohort analizi ile ayrı ayrı gerçekleştirdiğimizi, bu analiz sonuçlarını da grafik yardımıyla görselleştirdiğimizi varsayalım. Mezuniyet yılı ortak özelliğinde, 2018 ve 2019 yılları mezunlarının mezuniyet sonrası 5 yıl içindeki gelir artışlarına bu grafiklerden bakıldığında, mezuniyet yılı ve gelir artışındaki farklı değişimler görülür. Bu da gelir ve mezuniyet yılı arasında bir ilişki olduğunu gösterir.

olabileceği ihtimalini de doğurabilir. Dolayısıyla gelir dağılımının büyüme etkisini doğrusal bir modelle incelemektense, ilgili panellerde tanımlanan eşiklere bağlı olarak doğrusal olmayan bir yaklaşımla değerlendirmek yöntemsel üstünlük sağlayacaktır. Bu çerçevede, çalışmada doğrusal olmayan modellemeyi mümkün kılan panel eşik analizinden faydalanılmaktadır. Ayrıca çalışmada kullanılan dengeli ve geniş panel Dünya Bankası gelir dağılımı sınıflandırmasına ilişkin kişi başı gelir düzeyi temelinde bölünerek, söz konusu ilişki toplam panelin yanı sıra gelişmişlik düzeyine göre ayrıştırılmış ülke grupları kapsamında değerlendirilmektedir. Bu çerçevede; tüm ülkeler grubu, yüksek gelir grubu, yüksek orta ve düşük orta gelir grubu ülkelere ilişkin ampirik bulguların sunulması amaçlanmaktadır. İlerleyen kısımlarda veri, model ve yöntem ile ilgili bilgiler paylaşılmaktadır.

3.1. VERİ

Çalışmada gelir eşitsizliğinin büyüme etkisi, Tablo 5’te sunulan 60 adet ülke için analiz edilmektedir. Bu kapsamda kullanılan verinin kaynağı ve tanımına ilişkin bilgiye ise Tablo 6’da yer verilmektedir.

Tablo 5. Dünya Bankası Gelir Dağılımı Sınıflandırmasına Göre Analize Konu Ülkeler

Yüksek Gelirli Ülkeler Grubu	Yüksek Orta Gelirli Ülkeler Grubu	Düşük Orta Gelirli Ülkeler Grubu
Kanada	Ermenistan	Bolivya
Danimarka	Kolombiya	Gürcistan
Finlandiya	Kosta Rika	Endonezya
Hong-Kong	Kazakistan	Kırgızistan
İrlanda	Malezya	Moldova
İsrail	Namibya	Vietnam
Kore Cumhuriyeti (Güney Kore)	Paraguay	Bangladeş
Litvanya	Rusya	El Salvador

Yeni Zelanda	Türkiye	Honduras
Norveç	Belarus	Moğolistan
Porto Riko	Bulgaristan	Sri Lanka
Singapur	Dominik Cumhuriyeti	Ukrayna
Tayvan	Ekvator	
Birleşik Krallık	Meksika	
Amerika Birleşik Devletleri	Peru	
Uruguay	Romanya	
Avusturya		
Belçika		
Çek Cumhuriyeti		
Estonya		
Yunanistan		
Macaristan		
Hollanda		
Panama		
Polonya		
Portekiz		
Slovenya		
İspanya		
İsveç		
İtalya		
Fransa		
Almanya		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gelir eşitsizliği ile ilgili ampirik çalışmaların belki de en önemli sorunu gelir eşitsizliği katsayısına ve ölçümüne ilişkindir. Ampirik literatür kısmındaki çalışmaların büyük bir

kısmı farklı veritabanlarından faydalanmaktadır. Gelir eşitsizliğine ilişkin ölçümler yapan OECD Gelir Dağılımı Veritabanı (Income Distribution Database - OECD-IDD), Teksas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi (University of Texas Inequality Project - EHII), Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı (United Nations University World Institute for Development Economics Research World Income Inequality Database - UNU-WIDER-WIID), Dünya Bankası Veritabanı ve PovcalNet Veritabanı (World Bank Database Povcalnet Database), Lüksemburg Gelir Çalışması Veritabanı (Luxembourg Income Study Database - LIS), Dünya Zenginlik ve Gelir Veritabanı (The World Wealth and Income Database - WID.world), Oxford Üniversitesi Yeni Ekonomik Düşünce Enstitüsü Ekonomik Eşitsizlik Çizelgesi (University of Oxford Institute for New Economic Thinking - The Chartbook of Economic Inequality), Lakner-Milanovic Dünya Panel Gelir Dağılımı Veritabanı (Lakner-Milanovic World Panel Income Distribution Database - LM-WPID), Latin Amerika ve Karayipler Sosyo Ekonomik Veritabanı (Socio-Economic Database for Latin America and The Caribbean - SEDLAC), Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı (The Standardized World Income Inequality database - SWIID) gibi pek çok veritabanı bulunmaktadır.

Çalışma açısından önemli olan, birçok veritabanından faydalanmak yerine analizin amacı doğrultusunda kullanılması düşünülen verinin hesaplanma yönteminin ve sonuçlarının güvenilir olup olmadığıdır. Gelir eşitsizliğine yönelik bu hesaplamaların pek çok ülke için her yıl yapılamadığı da bu veritabanlarının taranması neticesinde görülmektedir. Yıllara yaygın ve 2010 sonrası verilerin azlığı sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu itibarla çalışmada kullanımı son yıllarda artan Standardize edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanının (SWIID) gelir eşitsizliği verileri kullanılmaktadır. Veritabanı, eşitsizlik göstergesi olarak Gini katsayısını kullanmış olup analiz için bu çalışmada kurulan modelde de eşitsizlik göstergesi Gini katsayısı olarak tanımlanmaktadır. Bu veritabanı pek çok ülke için gelir eşitsizliğinin sebepleri ve sonuçları üzerine yapılan uluslararası araştırmaların, mevcut eşitsizlik veri setlerinin sınırlamaları sebebiyle uygulamaya konulmuştur. Frederick Solt tarafından oluşturulmuş olan veritabanı 2009 yılından itibaren kullanılmaktadır ve veritabanının herhangi bir resmi statüsü bulunmamakta olup eşitsizlik katsayıları araştırmacı tarafından hesaplanmaktadır. Standardize Edilmiş Dünya

Gelir Eşitsizliği Veritabanının (SWIID) amacı, ülkeler arasında ve zaman içinde mümkün olan en geniş kapsama alanını korurken, gelir eşitsizliği verilerinin karşılaştırılabilirliğini en üst düzeye çıkararak, uluslararası alanda geniş çapta araştırma yapanların ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu veritabanı, OECD Gelir Dağılımı Veritabanından, Latin Amerika ve Karayipler Sosyo-Ekonomik Veritabanından, Dünya Bankası tarafından oluşturulan Sosyo-Ekonomik Veri Tabanından, Avrupa İstatistik Ofisi Veritabanından (EUROSTAT), Dünya Bankası PovcalNet ve ulusal istatistik ofislerinden elde edilen verileri içermektedir. Lüksemburg Gelir Çalışması tarafından derlenen verileri ise standart olarak veritabanında yer almaktadır. Farklı kaynaklardan elde edilen gelirin göreceli değerlerini baz alarak Gini katsayılarını filtrelemektedir (Solt, 2016, s. 1-21.) SWIID, şu anda 1960'tan günümüze kadar 196 adet ülke için Gini katsayılarını içermekte olup mutlak ve oransal yeniden dağıtım hakkında da bilgi içermektedir. Aynı zamanda veritabanı yılda iki kez güncellenmekte olduğu için en güncel hesaplamaları içeren veritabanıdır. Analizde Mayıs 2019'da güncellenen (8.1 Versiyon) veri seti kullanılmıştır.

Veritabanında iki adet Gini katsayısı tanımlanmaktadır ve bu katsayılar da Tablo 6'da listelenmektedir. Bunlardan ilki, hanehalkı geliri ile denkleştirilmiş vergi ve transferler öncesi "Gini Market" katsayısıdır. Diğeri, hanehalkı harcanabilir geliri ile denkleştirilmiş vergi ve transferler sonrası "Gini Net" katsayısıdır. Analizde bu katsayıların her ikisi de kullanılmaktadır. Kafa karışıklığı yaratmaması açısından Gini Market katsayısı piyasa gelir eşitsizliği olarak ifade edilmektedir ve "*Gini_mkt*" şeklinde sadeleştirilmektedir. Benzer şekilde Gini Net katsayısı, net gelir eşitsizliği olarak açıklanmaktadır ve "*Gini_net*" şeklinde sadeleştirilmektedir. Veritabanı göreceli ve mutlak yeniden dağıtım verilerinin hesaplanmasına da olanak tanımaktadır. Bu itibarla, vergi ve transferler öncesi ve sonrası olarak tanımlanan iki Gini katsayısının Gini Market ve Gini Net katsayılarının mutlak farkı da $(Gini\_mkt - Gini\_net)$ kurulan modele kontrol değişkeni olarak eklenmektedir. Bu değişken vasıtasıyla vergi ve transferlerin etkinliğinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Nihai olarak Tablo 5'te yer alan 60 adet farklı gelir gruplarına ayrılan ülke için 1996-2016 yılları arası 21 yılı içeren, yıllık ve 5 yıllık ortalama veriler ile analiz gerçekleştirilmektedir. Analizde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin ölçülebilmesi bağlamında, bağımlı değişken olarak ekonomik büyüme verisi kullanılmaktadır. Ekonomik büyüme verisi, kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla yıllık artışı

“GSYIH” olarak tanımlanmaktadır ve bu değişken Dünya Bankası Veritabanından elde edilmektedir.

Analiz için kurulan modele bazı kontrol değişkenler de eklenmektedir. Kontrol değişkenler dört temelde tasnif edilmektedir. Bunlar mali, makro, beşeri ve kurumsal değişkenlerdir. Mali değişkenler; kamu kesimi büyüklüğü ile Gini katsayılarının mutlak farkının alınmasıyla elde edilen vergi ve transferlerin etkinliği olarak tanımlanmaktadır ve sırasıyla “TUKETİM” ve “TRANSFER” olarak sadeleştirilmektedir. Ekonomik büyüme üzerine etkisinin olduğu, önceki ampirik ve teorik çalışmalar yardımıyla desteklenen verilerden seçilen ve “ACIKLIK”, “YATIRIM”, “Y_YATIRIM”, “ENFLASYON” şeklinde tanımlanan veriler ise makro değişkenlerdir. Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ile ilişkili olduğu düşünülen “EGITİM” ve “ISGUCU” olarak tanımlanan veriler, beşeri değişkenlerdir. Çalışmanın önceki bölümlerinde, gelir eşitsizliğinin nedenleri ve ekonomik büyüme üzerine olan etkisi ile ilgili detaylı değerlendirmeler yapılmaktadır. Birinci bölümde yer verilen ve son yıllarda önemi giderek artan kurumsal iktisat yaklaşımının, ekonomik büyüme üzerine etkisi olduğu pek çok güncel çalışma ile değerlendirilmektedir. Bu sebeple modelde bazı kurumsal değişkenler de yer almaktadır. Kurumsal değişkenler; “DEMOKRASI”, “ISTIKRAR”, “YOLSUZLUK”, “KALITE”, “ETKINLIK” ve “HUKUK” olarak tanımlanmaktadır. Modelde yer alan tüm kontrol değişkenler, bu değerlendirmelerin ekonomik büyüme üzerine etkisi olabileceği varsayımından hareketle farklı veritabanlarından derlenerek oluşturulan veri seti yardımıyla kullanılmaktadır. Kontrol değişkenler için kullanılan diğer veritabanları Dünya Bankası Veritabanı, Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Deveelopmnet Indicators - WDI) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (International Country Risk Guide – PRS Group-ICRG)’dir. Tüm verilere ilişkin açıklayıcı bilgiler Tablo 6’da gösterilmektedir.

Analiz açısından önemli kısıtlardan birisi, çalışmada kullanılan panel eşik değer analizi yaklaşımının, verilerin dengeli olmasını gerektirmesidir. Bu itibarla, analize konu olan tüm değişkenlerin verilerine eksiksiz bir şekilde erişilebilenler öncelikli olarak tercih edilmektedir. Diğer önemli kısıt ise Gini katsayısı ile ilişkilidir. Gini katsayısına erişmedeki ya da bu katsayıyı elde etmedeki zorluk, katsayının zaman aralığını önemli

ölçüde etkilemektedir. Panelin dengeli, verilerin eksiksiz olması da zaman aralığının belirlenmesini etkilemektedir. 21 yıllık zaman aralığının tercih edilmesinde bu husus dikkate alınmaktadır. Gini katsayısı için çalışmada faydalanılan veritabanı her ne kadar yılda iki defa güncellense de, yaklaşık olarak bir sene geriden veriler paylaşımına sunulmaktadır. Çalışmanın başladığı ve sona erdirildiği dönem dikkate alındığında, veritabanının son sürümü, 2018 yılı için 3 adet ülkeye ait, 2017 yılı için 43 adet ülkeye ait, 2016 yılı için 86 adet ülkeye ait Gini katsayılarını içermektedir. Bu itibarla 60 adet ülke, en fazla Gini katsayısının erişilebildiği 2016 yılı için ve modelde kullanılan diğer tüm değişkenleri de eksiksiz içerecek şekilde tercih edilmektedir. 21 yıllık zaman dilimi ve tüm ülkelerin yer aldığı dengeli ve geniş paneldeki 1260 adet gözlem sayısının, ilave olarak döngüsel etkileri arındırmak için 5 yıllık ortalama verilerin, analiz için yeterli olacağı düşünülmektedir.

Tablo 6. Veriye İlişkin Bilgi

Değişkenler	Gösterge	Dayandığı temel teori veya çalışma	Kaynak
Açıklayıcı değişkenler			
Piyasa gelir eşitsizliği	Gini eşitsizlik indeksi hanehalkı geliri ile denkleştirilmiş (vergi ve transferler öncesi) (<i>Gini_mkt</i>)	Ncube, Anyanwu ve Hausken (2013), Chang ve Fru (2015), Solt, F. (2016), Yang ve Greaney (2017)	Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı (SWIID)
Net gelir eşitsizliği	Gini eşitsizlik indeksi hanehalkı harcanabilir geliri ile denkleştirilmiş (vergi ve transferler sonrası) (<i>Gini_net</i>)	Knowles (2005), Solt, F. (2016), Yang ve Greaney (2017)	Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı (SWIID)
Bağımlı değişken			

Büyüme	GSYİH kişi başına büyüme (% yıllık) (<i>GSYİH</i>)	Alesina ve Rodrik (1994), Delbianco, Dabus ve Caraballo (2014)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Kontrol Değişkenler			
i) Makro değişkenler:			
Açıklık	Dışa açıklık-ihracat ve ithalat toplamı (% GSYİH) (<i>ACIKLIK</i>)	Cho vd., (2014), Wahiba ve Weriemmi (2014), Chang ve Fru (2015), Erkal, Akıncı ve Yılmaz (2015), Lahouij (2017), Yang ve Greaney (2017)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Enflasyon	Enflasyon (tüketici fiyatlarıyla-yıllık%) (<i>ENFLASYON</i>)	Alesina ve Perotti (1994), Chang ve Fru (2015), Erkal, Akıncı ve Yılmaz (2015), Chletsos ve Fatouros (2016), Lahouij (2017), Yang ve Greaney (2017)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Sermaye	Brüt sermaye oluşumu (% GSYİH) (<i>YATIRIM</i>)	Alesina ve Perotti (1994)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Yatırım	Yabancı doğrudan yatırım girişleri (%)	Alesina ve Perotti (1994),	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank

	GSYİH) (<i>Y_YATIRIM</i>)	Benabou (1996), Ostry vd., (2014), Erkal, Akıncı ve Yılmaz (2015), Chletsos ve Fatouros (2016), Lahouij (2017), Yang ve Greaney (2017)	Open Data)
ii)Mali Değişkenler:			
Kamu kesimi büyüklüğü	Kamu nihai tüketim harcaması (%) GSYİH) (<i>TUKETIM</i>)	Birdsall vd., (1995), Li ve Zou (1998), Knowles (2005), Lahouij (2017), Yang ve Greaney (2017)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Vergi ve transferlerin etkinliği	Yeniden dağılım (Gini_mkt - Gini_net) (<i>TRANSFER</i>)	Alesina ve Perotti (1994), Yang ve Greaney (2017)	Standardize Edilmiş Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı (SWIID)'ndan elde edilen verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.
iii)Kurumsal ve beşeri değişkenler			
Nüfus	15-64 arası nüfus (% Toplam) (<i>ISGUCU</i>)	Josten (2004), Cingano (2014), Delbianco, Dabus ve Caraballo (2014), Yang ve Greaney	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)

		(2017)	
Eğitim	Kamu eğitim harcamaları (% GSYİH) (EGİTİM)	Saint-Paul ve Verdier (1993), Barro (2000, 2001), Chang ve Fru (2015), Erkal, Akıncı ve Yılmaz (2015), Yang ve Greaney (2017)	Dünya Bankası Veri Tabanı (World Bank Open Data)
Demokrasi	Demokratik hesap verilebilirlik endeksi (DEMOKRASI)	Alesina ve Rodrik (1994), Chletos ve Fatouros (2016)	WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Develeopmnet Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide-PRS Group)
İstikrar	Hükümet istikrar endeksi (İSTIKRAR)	Alesina ve Perotti (1994)	WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Develeopmnet Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide-PRS Group)
doğrusal	Yolsuzluk endeksi (YOLSUZLUK)	Johnston (1989), Mauro (1995, 1997) Tanzi ve Davoodi	WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World

		(1997), Hendriks vd., (1998) Tanzi (1998), Gupta vd., (1998), Li vd., (2000), Gyimah-Brempong (2002), Lee ve Son (2016)	Develeopmnet Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide- PRS Group)
Yatırım Profili	Yatırım profili endeksi (KALITE)		WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Develeopmnet Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide- PRS Group)
Etkinlik	Hükümetin etkinliği endeksi (ETKİNLİK)		WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Develeopmnet Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide- PRS Group)
Hukuk	Hukukun Üstünlüğü (HUKUK)		WDI-Dünya Bankası Gelişme İndeksi (World Develeopmnet

			Indicators) ve PRS Grup Uluslararası Ülkeler Risk Rehberi (ICRG International Country Risk Guide- PRS Group)
--	--	--	---

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7. Gini Katsayıları ve Büyüme Değişkeni Tanımlayıcı İstatistikleri

Tüm Ülkeler	Gini_net	Gini_mkt	GSYIH
Minimum	22.20	30.10	-14.56
Maksimum	59.10	66,80	24.76
Ortalama	36.24	46.23	2.74
Standart Sapma	0.24	0.18	0.10
Yüksek Gelirli Ülkeler	Gini_net	Gini_mkt	GSYIH
Minimum	22.20	30.10	-14.56
Maksimum	52.30	56.40	24.76
Ortalama	32.02	46.81	2.30
Standart Sapma	0.25	0.21	0.13
Yüksek Orta Gelirli Ülkeler	Gini_net	Gini_mkt	GSYIH
Minimum	23.60	31.70	-13.57
Maksimum	59.10	66.80	14.74
Ortalama	42.13	46.53	3.18
Standart Sapma	0.47	0.42	0.21
Düşük Orta Gelirli Ülkeler	Gini_net	Gini_mkt	GSYIH
Minimum	26.60	30.70	-14.42
Maksimum	54.60	56.70	15.22
Ortalama	39.64	44.30	3.32
Standart Sapma	0.45	0.40	0.25
Tüm Ülkeler (5 Yıllık Ortalama Veriler)	Gini_net	Gini_mkt	GSYIH
Minimum	22.46	30.44	-3.31
Maksimum	58.70	66.64	12.88
Ortalama	36.28	46.24	2.80
Standart Sapma	0.56	0.42	0.15

Ayrı ayrı paneller vasıtasıyla test edilen ve analize konu olan açıklayıcı ve bağımlı değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 7’de listelenmektedir. Tüm değişkenlere ilişkin tanımlayıcı bilgilere, veri veya bilgi karışıklığına yol açmamak adına

yer verilmemektedir. Tüm ülkeler, yüksek gelirli ülkeler, yüksek orta gelirli ülkeler, düşük orta gelirli ülkeler, tüm ülkelerin 5 yıllık ortalama Gini_net, Gini_mkt ve GSYİH verilerine ilişkin minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri, analizde kullanılan değişkenlere ilişkin ön bilgi niteliğinde değerlendirilmesi amacıyla tablolandırılmaktadır. Tablodan görülebileceği üzere, yüksek gelirli ülkeler grubunda yer alan ülkeler mükemmel eşitlik seviyesine daha yakındır ve kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla yıllık artış oranları diğer ülkelere oranla daha yüksektir. Ülkelerin gelişmişlik seviyesi veya gelir seviyesi azaldıkça eşitsizliğin mükemmel eşitlik seviyesinden uzaklaştığını, yani arttığını ve büyümenin yavaşladığını söylemek mümkündür.

3.2. YÖNTEM VE EKONOMETRİK MODEL

Hansen (1999), geleneksel teorilerden farklı olarak, önyükleme (bootstrap) yöntemi kullanarak eşik regresyon modellerinin tahminini sağlayacak bir asimptotik dağılım teorisi sunmaktadır. Bu teoriyi, regresyon fonksiyonlarının bir örnekleme içinde tüm gözlemler arasında aynı mı, yoksa ayrık sınıflara mı girdikleri sorusuna cevap aramak amacıyla geliştirdiğini belirtmektedir. Eşik regresyon tekniklerini kullanarak teorisini geliştirmektedir. Eşik regresyon modelleri, bireysel gözlemlerin, gözlemlenen bir değişkenin değerine göre sınıflara bölünebileceğini belirtmektedir. Sezgisel algılarının üstünlüğüne rağmen, ekonometrik tekniklerin eşik regresyonu için iyi gelişmediğini iddia etmektedir. Çalışması, panel veriler ile eşik regresyonu için uygun ekonometrik teknikleri tanımlamaktadır. Parametreler için güven aralıklarını oluşturmak amacıyla kullanılan bir asimptotik dağılım teorisi türetmektedir. Eşik etkisinin istatistiksel önemini değerlendirmek için bir önyükleme yöntemi de açıklanmaktadır. Çalışmada, model tahmini için; ilk olarak olası eşik değerlerin her biri için hata kareleri toplamının birbirinden bağımsız olarak hesaplandığı, ikinci olarak ise ilgili bu değerlerin minimize edildiği iki aşamalı sıradan en küçük kareler yaklaşımından faydalanılmaktadır. Son adımda ise eşik değere bağlı olarak tanımlanan farklı rejimlerde katsayı parametreleri tahmin edilmektedir (Hansen, 1999, s. 345-346).

Hansen (1999) tarafından ortaya konan panel eşik modelini, bu çalışmanın amacı ve değişkenleri çerçevesinde ele almak mümkündür. Bu kapsamda model gelir eşitsizliğinin

büyüme etkilerinin analizinde, örnekleme içsel olarak alt gruplara ayırarak eşik değerlerin belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Böylece söz konusu ilişki, eşik değere bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Dengeli panel veri seti ile oluşturulan ve bireysel etkiler (i) ile zaman etkilerini (t) içeren modelde; $GSYIH_{it}$ kişi başı gelirin artış oranına bağlı olarak tanımlanan ekonomik büyümeyi, $GINI_{it}$ Tablo 6'da yer verilen gelir eşitsizliğinin göstergesi olan açıklayıcı değişkenleri, X_{it} ise yine aynı tabloda sunulan mali, makro, beşeri ve kurumsal göstergeleri içeren kontrol değişkenler vektörünü göstermektedir. Bu kapsamda; gelir eşitsizliğinin büyüme etkisinin tahmininde kullanılan olası tek eşikli modele aşağıda yer verilmektedir:

$$GSYIH_{it} = \begin{cases} \delta_i + \alpha_1 X_{it} + \beta_1 GINI_{it} + e_{it}, & GINI_{it} \leq \lambda \\ \delta_i + \alpha_2 X_{it} + \beta_2 \ln GINI_{it} + e_{it}, & GINI_{it} > \lambda \end{cases} \quad (27)$$

Denklemden $GINI_{it}$ ¹⁴ zaman içinde sabit olmadığı varsayılan eşik değişkenini, λ ise tahmin edilen eşik değeri göstermektedir. δ_i farklı gelir eşitsizliği düzeyine sahip ülkelerin heterojenliğini temsil eden sabit etkileri, e_{it} ise sıfır ortalama ve sonsuz varyansla bağımsız ve özdeş dağıldığı varsayılan hata terimini işaret etmektedir. Denklemden yer alan eğim parametreleri (β_1, β_2) gelir eşitsizliğinin farklı rejimlerde, diğer bir ifadeyle eşik değerin altında ve üstünde, ayrışan büyüme etkisini ortaya koymaktadır.

Farklı rejimlerde değerlendirilen gelir eşitsizliğinin eşik etkisinin anlamlılığı, Hansen (1999)'a göre eşik değer etki testinin F-istatistiği sonuçlarına dayanarak belirlenmektedir. Eşik değeri her durumda tespit edilmektedir. Ancak eşik etki testinin anlamlılığı, ilişkinin doğrusal olup olmadığının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Hansen (1999), anlamlı eşik etkisi tespit edilmesi durumunda eşik değerin altında ve üstünde etkinin yönünü değerlendirmektedir. Bu sebeple, çalışmada sıfır hipotezini ilişki doğrusaldır; alternatif hipotezini ise ilişki doğrusal değildir ve anlamlı tek eşik etkisi vardır şeklinde kurgulamaktadır. Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin tahmin edildiği bu modelde söz konusu etkinin doğrusal olup olmayacağı sorusundan hareketle

¹⁴ Bu çalışmada, *Gini_mkt*, *Gini_net* ve vergi ve transferlerin etkinliğini gösteren dağılım katsayısı *TRANSFER* olmak üzere 3 farklı eşik değişkenle tahmin yapılmaktadır. Bu çerçevede oluşturulan modellerde *Gini_mkt*, *Gini_net*, *TRANSFER* açıklayıcı değişken olarak kullanılarak, gelir eşitsizliği ile vergi ve transferlerin büyüme etkileri söz konusu eşiklere bağlı olarak değerlendirilmektedir. Bu tahminlerde üç farklı eşik değişken aynı zamanda rejime bağlı değişken olarak tanımlanmıştır.

oluşturulmaktadır. Doğrusal modelin Hansen (1999) ile karşılaştırılabilmesi için doğrusal model ile tahmin yapıldıktan sonra, modelin sabit etkiler panel eşik analizi ile tekrar tahmini gerekmektedir (Wang, 2015, s. 122). Anlamlı eşik etkisinin tespiti halinde, iki farklı rejimde doğrusal olmayan ilişkinin varlığı kabul edilirken, anlamsız eşik etkisinin tespiti halinde ise ilişkinin doğrusal olduğu kabul edilmektedir. Hansen (1999) ilişkinin doğrusal olması halinde başka bir değerlendirme yapmamaktadır. Ancak eşik etkisinin tespiti halinde iki ve üç eşikli modellemenin yapılabileceğini de çalışmada değerlendirmektedir. Bu çalışmada ise yalnızca tek eşikli model kullanılmaktadır.

Buradan hareketle, aşağıda öncelikle üm ülkeler grubu için gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisine ilişkin sabit etkiler panel veri analizi tahmin bulguları paylaşılmaktadır. Tablo 8 ve Tablo 9, doğrusal model ile yapılan tahmin bulgularına ilişkin bilgileri göstermektedir. Bulgular; Gini_net, Gini_mkt değişkenleri ve diğer kontrol değişkenler ile yapılan tahminlere ait olup bağımlı değişken kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla artış oranı olarak tanımlanmaktadır. Gini_net ile yapılan tahmin bulguları, vergi ve transferlerin etkinliğini gösteren katsayı olan *TRANSFER* kontrol değişkenini de içermektedir. Çalışmanın, doğrusal olmayan etkilerin varlığının tespitine imkân tanıyan bir analizi ihtiva etmesi bakımından Gini_net ve Gini_mkt eşitsizlik katsayılarının birinin anlamlı (0.035) diğerinin anlamsız bulgusu (0.755), doğrusal olan ve olmayan etkiler için başka istatistikî yöntemlere başvurulması gereğini göstermektedir. Bu sebeple modeller arası geçişken istatistiksel meşruiyetin belirlenmesi amacıyla sabit etkiler panel veri modeli ile ön tahminler gerçekleştirilmiştir. Eşitsizliğin büyüme üzerine etkisinin doğrusal olan ve olmayan bulgularının değerlendirilmesi, yöntemsel üstünlük için tercih edilen Hansen (1999) panel eşik analizi ile de modelleme yapılarak tahminlerin tekrarlanmasının faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

Tablo 8. Tüm Ülkeler için Sabit Etkiler Modeli Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
Gini_net	0.005(0.018)	X (0.755)	(+)
TRANSFER	0.067*(0.021)	√ (0.002)	(+)

ACIKLIK	-0.006**(0.002)	√ (0.012)	(-)
YATIRIM	0.380*(0.047)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.002(0.002)	X (0.462)	(-)
Y_YATIRIM	0.068*(0.013)	√ (0.000)	(+)
TUKETIM	-0.110*(0.031)	√ (0.001)	(-)
ISGUCU	0.099*(0.033)	√ (0.003)	(+)
EGITIM	-0.061(0.089)	X (0.489)	(-)
DEMOKRASI	-0.000(0.000)	X (0.757)	(-)
ISTIKRAR	0.216(0.212)	X (0.307)	(+)
YOLSUZLUK	0.179**(0.073)	√ (0.015)	(+)
KALITE	0.238**(0.107)	√ (0.027)	(+)
ETKINLIK	0.134(0.381)	X (0.724)	(+)
HUKUK	-1.136*(0.420)	√ (0.007)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır.

Tablo 9. Tüm Ülkeler için Sabit Etkiler Modeli Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
Gini_mkt	0.035**(0.169)	√ (0.035)	(+)
ACIKLIK	-0.006**(0.002)	√ (0.012)	(-)
YATIRIM	0.168*(0.018)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.001(0.002)	X (0.505)	(-)
Y_YATIRIM	0.069*(0.013)	√ (0.000)	(+)
TUKETIM	-0.070**(0.028)	√ (0.015)	(-)
ISGUCU	0.117*(0.032)	√ (0.000)	(+)
EGITIM	-0.102(0.089)	X (0.252)	(-)
DEMOKRASI	0.000(0.000)	X (0.470)	(+)
ISTIKRAR	0.290(0.213)	X (0.174)	(+)

YOLSUZLUK	0.179**(0.074)	√ (0.016)	(+)
KALITE	0.203***(0.108)	√ (0.061)	(+)
ETKİNLİK	-0.008 (0.383)	X (0.982)	(-)
HUKUK	-1.144*(0.419)	√ (0.007)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır.

3.3. AMPİRİK BULGULAR

Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin incelendiği önceki kısımda temsil edilen model, i) tüm ülkeler, gelir seviyelerine göre; ii) yüksek gelirli ülkeler, iii) yüksek orta gelirli ülkeler, iv) düşük orta gelirli ülkeler, v) tüm ülkeler grubu 5 yıllık ortalama verileri için beş ayrı panelde test edilmektedir. Ek olarak, vergi ve transferlerin etkinliği olarak temsil edilen *TRANSFER* değişkenine de eşik konulup ülke grupları için tahmin yapılmaktadır. Analiz bulguları, ayrı ayrı ele alınan paneller genelinde ülke grupları arası farklılaşmaktadır. Bu itibarla, bulgular, tablolar halinde toplulaştırılmış olup Tablo 10, Tablo 11, Tablo 12, Tablo 13, Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 17, Tablo 18, Tablo 19, Tablo 20, Tablo 21, Tablo 22 ve Tablo 23 tahmin bulgularını içermektedir. Tablolar dört adet sütundan oluşmaktadır. Değişkenler, katsayı, standart sapma, olasılık değeri ve etkinin işaretini içerecek şekilde bulgulara ilişkin sadeleştirilmiş bir görsel oluşturulması uygun görülmektedir. Tahminler önce yıllık verilerle, daha sonra ampirik literatür ile bağlantılı olarak 5 yıllık ortalama veriler ile gerçekleştirilmiştir. 5 yıllık ortalama verilere ilişkin tahminler yalnızca tüm ülkeler grubu için gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi, diğer ülke gruplarına ilişkin verilerin 5 yıllık ortalamalarının alınması durumunda gözlem sayısının bazı ülke grupları için yetersiz kalmasıdır. Diğer taraftan, birinci bölümde yer alan gelir dağılımı ölçüm yöntemlerinde de belirtildiği üzere fonksiyonel veya birincil gelir dağılımı yerine ikincil gelir dağılımının analizde odak noktası olması sebebiyle vergi ve transferlerin etkinliği kontrol değişkeninin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ve ekonomik büyüme ile olan ilişkisinin de önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu sebeple, Gini_{net} ve Gini_{mkt} katsayılarının mutlak farkı ile oluşturulan ve kendisi de aslında bir Gini katsayısı olan vergi ve transferlerin etkinliğinin ölçümü için son olarak bu katsayıya da bir eşik değer konulup analiz yapılmaktadır. Benzer şekilde, ampirik literatür ile

uyumlu şekilde, ağırlıklı olarak net gelir eşitsizliği katsayısı olan Gini_net ile gerçekleştirilen tahmin bulguları çalışmada yer almaktadır. Yanı sıra, vergi ve transferler öncesi olarak temsil edilen piyasa gelir eşitsizliği Gini_mkt değişkenine ait tahmin bulguları da benzer sonuçları vermesi, çalışmanın güvenilirliğinin sınanması ve sonuçların diğer bir saikle sağlamlasının yapılabilmesine imkân tanınması sebebiyle çalışmada yer almaktadır.

3.3.1. Tüm Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları

Tablo 10 ve Tablo 11, tüm ülkeler grubu için eşik değer analizi tahmin bulgularını içermektedir.

Tablo 10. Tüm Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)

Bağımlı değişken: GSYIH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.018*(0.005)	√ (0.002)	(+)
YATIRIM	0.472*(0.057)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.004 (0.002)	X (0.118)	(-)
Y_YATIRIM	0.067*(0.014)	√ (0.000)	(+)
TUKETIM	-0.231*(0.061)	√ (0.000)	(-)
ISGUCU	0.157**(0.062)	√ (0.012)	(+)
EGITIM	-0.441*(0.171)	√ (0.010)	(-)
DEMOKRASI	0.000 (0.001)	X (0.915)	(+)
ISTIKRAR	0.766**(0.354)	√ (0.031)	(+)
YOLSUZLUK	0.142**(0.071)	√ (0.047)	(+)
KALITE	0.198*** (0.104)	√ (0.059)	(+)
ETKINLIK	-0.061 (0.577)	X (0.915)	(-)
HUKUK	-2.346*(0.629)	√ (0.000)	(-)
Eşik Değer: 35.60		Olasılık Değeri: (0.713) X	

Gini_mkt<35.60	-0.207*(0.782)	√ (0.008)	(-)
Gini_mkt>35.60	-0.080 (0.06)	X (0.212)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 11. Tüm Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
TRANSFER	-0.224**(0.110)	√ (0.043)	(-)
ACIKLIK	0.019*(0.005)	√ (0.001)	(+)
YATIRIM	0.468*(0.057)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.004(0.002)	X (0.151)	(-)
Y_YATIRIM	0.069*(0.014)	√ (0.000)	(+)
TUKETİM	-0.205*(0.062)	√ (0.001)	(-)
ISGUCU	0.156**(0.063)	√ (0.014)	(+)
EGITIM	-0.444*(0.171)	√ (0.009)	(-)
DEMOKRASI	0.000(0.001)	X (0.909)	(+)
ISTIKRAR	0.794**(0.352)	√ (0.025)	(+)
YOLSUZLUK	0.146**(0.070)	√ (0.039)	(+)
KALITE	0.190*** (0.104)	√ (0.069)	(+)
ETKINLIK	-0.299(0.570)	X (0.599)	(-)
HUKUK	-2.370*(0.629)	√ (0.000)	(-)
Eşik Değer: 31.80		Olasılık Değeri: (0.316) X	
Gini_net<31.80	-0.163**(0.078)	√ (0.039)	(-)
Gini_net>31.80	-0.085(0.072)	X (0.241)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini,

yanındaki $\sqrt{}$ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tahmin bulguları önceden de belirtildiği üzere her iki Gini katsayısı olan Gini_mkt ve Gini_net ile gerçekleştirilmiştir. Vergi ve transferler sonrası net piyasa gelir eşitsizliği olarak tanımlanan Gini_net ile gerçekleştirilen tahmin bulguları, vergi ve transferlerin etkinliğini ölçmek amacıyla tanımlanan vergi ve transferlerin etkinliği kontrol değişkenini de içermektedir. Tablo 10'dan görülebileceği üzere eşik eşitsizlik değerinin altında etki negatif yönlüdür ve %1 düzeyinde gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi güçlü bir şekilde anlamlıdır (0.008), eşik değer üzerinde ise etki anlamsızlaşmaktadır. Eşik eşitsizlik seviyesi ise 35.60'dır. Eşik etki testi olasılık değeri ise anlamsızdır (0.713). Bu durum gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin tüm ülkeler grubu için doğrusal olduğunu göstermektedir. Tüm ülkeler paneli için gelir eşitsizliğinin artması durumunda ekonomik büyümenin azalacağı; gelir eşitsizliğinin azalması durumunda ise ekonomik büyümenin artacağı şeklinde genel bir çıkarımda bulunulabilir. Analize konu tüm ülkeler grubu için eşitsizlik seviyesi, eşik eşitsizlik seviyesinden 0 mükemmel eşitlik seviyesine yakınsadıkça; bir başka deyişle gelir eşitsizliği azaldıkça ekonomik büyüme artmaktadır; ancak eşik eşitsizlik seviyesinin üzerinde etki anlamsızlaştığı için etkinin yönü negatif olsa da kesin bir çıkarımda bulunmak doğru değildir. Yine de negatif yönlü işaret, eşitsizliğin büyüme üzerine etkisinin olumsuz olduğunu temsil etmektedir. Tablo 10'da ve Tablo 11'de sunulan sonuçlar teorik ve ampirik yaklaşımlar ve literatür ile uyumludur. Öyle ki, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine negatif yönlü ilişkisine dair bulgular ihtiva eden pek çok çalışma bulunmaktadır¹⁵. Ülke alt grupları tek tek ele alındığında, sonuçların etkisi, yönü ve literatür ile uyumu daha da belirginleşmektedir. Buna ilişkin ayrıntılı değerlendirmelere sonraki kısımlarda yer verilecektir.

Tablo 11 ise eşik eşitsizlik seviyesinin 31.80 olduğunu göstermektedir. Eşik etki testi olasılık değeri ise Tablo 8 ile benzer şekilde anlamsızdır ve etki doğrusaldır (0.316). Bu değer altında %5 anlamlılık seviyesinde (0.039) gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi negatif yönlüdür; eşik değer üzerinde ise etki yine anlamsızlaşmaktadır. Tablo 11, Tablo 10'dan farklı olarak vergi ve transferlerin etkinliğine ilişkin sonuçları da

---

¹⁵ Bkz. sayfa 67 ve 107

göstermektedir. 0.043 olarak temsil edilen anlamlılık seviyesi ve negatif yönlü ilişki, vergi ve transferlerin, ekonomik büyüme üzerinde tüm ülkeler için olumsuz etki yarattığına işaret etmektedir. Tüm ülkeler grubu içerisinde yer alan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, Birdsall vd. (2016), Lee ve Son (2016), Lin vd. (2009)'un bulgularına benzer şekilde, geliri yeniden dağıtan politikaların saptırıcı etkiler doğurabileceği hususuna dikkat etmeleri gerekliliği ile örtüşmektedir.

Mali, makro, kurumsal ve beşeri kontrol değişkenlerden açıklık, yatırım, işgücü, yabancı doğrudan yatırım, istikrar, yatırım profili değişkenleri de farklı güven aralıklarında istatistiki olarak anlamlıdır ve etkinin yönü pozitifdir. Yabancı doğrudan yatırımların artması, yatırım kanallarının çeşitlenmesi ve yatırımların kalitesinin artması gibi ithalatı ve ihracatı pozitif yönde etkileyecek ekonomik gelişmelerin, istihdam artışı ve siyasi istikrar gibi mali ve kurumsal gelişmelerin, ekonomik büyümeyi teşvik edeceği şeklinde, her iki tablo da önceki çalışmalar, araştırmalar ve yaklaşımlar ile benzer sonuçlar sunmaktadır. Kamunun eğitim masraflarının artması da ekonomik büyüme önünde bir engel olarak gözükmektedir. Ancak eğitimin eşitsizlik üzerindeki etkisinin tam olarak hangi yönde olduğunu belirlemenin zorluğundan önceki bölümlerde ve tartışmalarda bahsedildiği üzere eğitim harcamalarının artışı, eğitimde devletin rolü ile ilişkilendirilebilir. Eğitime erişimdeki fırsat eşitsizliği, ücret farklılıkları, kamusal ve özel eğitim arasındaki maliyet farklılıkları, gelir eşitsizliğini ve yönünü önemli derecede etkilemektedir. Diğer bir sonuç, kurumsal ve beşeri değişkenler özelinde değerlendirilebilir. Yolsuzluk değişkeni ekonomik büyüme ile pozitif yönlü ve anlamlı; hukukun üstünlüğü değişkeni ise ekonomik büyüme ile negatif yönlü ve anlamlı bulunmuştur. Yolsuzluktaki bir artışın ve hukukun üstünlüğündeki bir azalışın ekonomik büyümeyi arttıracığı şeklindeki bir çıkarım teorik olarak uyumsuz gibi gözükmektedir. Ancak, özellikle düşük orta gelirli ve yüksek orta gelirli ülkeler grubunda yer alan gelişmemiş veya gelişmekte olan bazı ülkelerin insan hakları, hukuk ve demokrasi, kişisel hak ve hürriyetler, politik istikrar hususlarında uluslararası platformda geri planlarda yer almasının, döngüsel ve değişken iktisadi gelişmelerin ekonomide yarattığı aşınmaların etkisi ile veri setine ve modele olumsuz eklenmesinden kaynaklandığı şeklinde öznel bir değerlendirme yapılabilir.

3.3.2. Yüksek Gelirli ve Yüksek Orta Gelirli Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları

Yüksek gelirli ülkeler grubu için piyasa gelir eşitsizliği Gini_mkt ile yapılan tahmin sonuçları ve net gelir eşitsizliği Gini_net ile yapılan tahmin sonuçları benzer olup vergi ve transferlerin etkinliğini daha iyi analiz edebilmek için burada net piyasa gelir eşitsizliği göstergesi olan Gini_net ile yapılan bulgulara ilişkin Tablo 12'ye yer verilmektedir.

Tablo 12. Yüksek Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
TRANSFER	-0.316*(0.111)	√ (0.005)	(-)
ACIKLIK	0.019*(0.006)	√ (0.003)	(+)
YATIRIM	0.647*(0.078)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.029(0.042)	X (0.491)	(-)
Y_YATIRIM	0.063*(0.013)	√ (0.000)	(+)
TUKETIM	-0.496*(0.103)	√ (0.001)	(-)
ISGUCU	0.516*(0.121)	√ (0.000)	(+)
EGITIM	-0.226(0.266)	X (0.396)	(-)
DEMOKRASI	0.006**(0.002)	√ (0.018)	(+)
ISTIKRAR	2.064*(0.551)	√ (0.000)	(+)
YOLSUZLUK	-1.460*** (0.799)	√ (0.068)	(-)
KALITE	2.608*(0.844)	√ (0.002)	(+)
ETKINLIK	0.060(0.685)	X (0.930)	(+)
HUKUK	-3.382*(1.028)	√ (0.001)	(-)
Eşik Değer: 49.30		Olasılık Değeri: (0.316) X	
Gini_net<49.30	-0.120(0.121)	X (0.321)	(-)
Gini_net>49.30	-0.220*** (0.119)	√ (0.066)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu

açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki $\sqrt{\quad}$ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Bu bulgulara göre eşik değer 49.30 olup eşik etki testi ise anlamsızdır ve ilişki doğrusaldır (0.316). Eşitsizlik değerinin üzerinde etkinin yönü negatiftir ve sonuçlar %10 seviyesinde istatistiki olarak anlamlıdır (0.066). Eşik eşitsizlik değerinin altında gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi anlamsızlaşmaktadır. Bu bulgulara göre, mükemmel eşitlik seviyesinden ve eşik eşitsizlik seviyesinden uzaklaştıkça; yani gelir eşitsizliği arttıkça yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyüme azalmaktadır. Yüksek gelirli ülkelerin siyasi ve iktisadi olarak görece istikrarlı, adil ve demokratik toplum düzeni ile gelişmiş hukuk sistemine sahip oldukları durumu ele alındığında, yatırımların niceliksel ve niteliksel azalışı, sermaye kısıtlamaları, işgücünün niteliğinde meydana gelen değişimler, siyasi, hukuki ve iktisadi olumsuzluklar gibi farklı kanallarla eşitsizlik artışının, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceği söylenebilir. Nitekim bulgular, klasik ve neoklasik teorik çalışmaların gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ile ilgili görüşlerinin aksine, modern yaklaşımların ve ampirik literatürde değinilen çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Birdsall (1996), Knowles (2005), Neves vd. (2016), Michálek ve Výbošťok (2018) ve birçok araştırmacı eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerine negatif etkisine dair kanıtlar sunmaktadır. Alesina ve Rodrik (1994) ile Alesina ve Perotti (1994)'ye göre belirsizlik ve istikrarsızlık yatırım projelerinden beklenen getiriyi azaltabilir; eşitsizlik artışı, yatırımların artışını engelleyerek ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir¹⁶. Ek olarak vergi ve transferlerin etkinliği değişkeni de yine negatif yönlü ve anlamlı olup ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen değişkenlerden biridir. Alesina ve Perotti (1994) ile Persson ve Tabellini (1994), yeniden dağılımın özellikle eşitsizlik arttığında ekonomide bozulmalara yol açabileceğine dair benzer sonuçlar bulmuştur¹⁷. Bu sonuçlar esasen, politik ekonomi yaklaşımını içeren ve önceki kısımlarda yer verilen çalışmaların temel dinamikleri ve bulguları ile de ilintilidir.

Mali, makro, kurumsal ve beşeri kontrol değişkenlerden açıklık, yatırım, işgücü, yabancı doğrudan yatırımlar, demokrasi ve istikrar değişkenlerinin anlamlı ve pozitif yönlü bulguları, yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi olumlu etkileyen durumu

---

¹⁶ Bkz. sayfa 67 ve 107

¹⁷ Bkz. sayfa 67 ve 107

nitelemektedir. Yanı sıra, kamu kesmi büyüklüğü ve kamunun eğitim harcamaları değişkenlerinin negatif yönlü ve anlamlı bulguları, bu ülkelerde servet birikimi önündeki engellerin ve özel kesim ekonomisini kısıtlayıcı uygulamaların, eğitimde devletin rolü ile kamusal ve özel eğitim arasındaki maliyet farklılıklarının ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyeceğine dair görüşleri destekler niteliktedir. Ekonomik büyüme üzerine hukukun üstünlüğü, yolsuzluk ve yatırım profili değişkenlerinin anlamlı ilişkisi de ampirik ve teorik literatür ile uyumlu sonuçlar olarak belirlemektedir. Ekonomik büyüme teorileri kısmında değinildiği üzere kurumsal iktisat yaklaşımı, farklı toplumlarda siyasal gücün toplumdaki farklı gruplar veya sosyal sınıflar arasındaki dağılımının, kurumsal yapının büyüme gibi ekonomik sonuçlar üzerindeki etkisini de farklılaştırdığını ve kaliteli kurumsal yapının ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini açıklamaktadır. Kurumsallık işlem maliyetlerini azaltarak bireylerin ve firmaların etkin kararlar almasına ve kaynakların verimli alanlara aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Persson ve Tabellini (1994) ekonomik büyümeyi beşeri ve fiziki sermaye artışının yanı sıra politik kurumlar ile ilişkilendirmiştir ve ekonomik büyüme arttıkça gelir eşitsizliğinin azalacağını belirtmiştir¹⁸. Cingano (2014) da benzer şekilde eşitsizliğin beşeri ve fiziki sermaye vasıtasıyla ekonomik büyümeyi etkilediğine dair sonuçlara ulaşmıştır¹⁹. Tanzi (1998), Tanzi ve Davoodi (1997), Gupta vd. (1998), Hendriks vd. (1998), Johnston (1989), Wei (2000), Gyimah-Brempong (2002), Neves ve Silva (2010), Herzer ve Volmer (2012), Lee ve Son (2016) yolsuzluğun, sosyo-politik istikrarsızlığın, demokratik olmayan toplum yapısının gelir eşitsizliğinin artmasına ve ekonomik büyümenin azalmasına yol açabileceğini ifade etmişlerdir²⁰.

Tablo 13. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
TRANSFER	0.017(0.484)	X (0.971)	(+)

¹⁸ Bkz. sayfa 67 ve 107

¹⁹ Bkz. sayfa 72 ve 108

²⁰ Bkz. sayfa 85, 86, 87, 88, 89, 108 ve 109

ACIKLIK	0.043**(0.017)	√ (0.011)	(+)
YATIRIM	0.466*(0.160)	√ (0.004)	(+)
ENFLASYON	-0.002(0.003)	X (0.400)	(-)
Y_YATIRIM	0.053(0.089)	X (0.551)	(+)
TUKETIM	-0.112(0.154)	X (0.470)	(-)
ISGUCU	0.628*(0.147)	√ (0.000)	(+)
EGITIM	-0.445(0.355)	X (0.212)	(-)
DEMOKRASI	2.285**(1.137)	√ (0.045)	(+)
ISTIKRAR	0.330(0.768)	X (0.668)	(+)
YOLSUZLUK	0.131*** (0.079)	√ (0.099)	(+)
KALITE	-0.998(1.263)	X (0.430)	(-)
ETKINLIK	-0.652(1.327)	X (0.624)	(-)
HUKUK	-2.576**(1.257)	√ (0.041)	(-)
Eşik Değer: 34.90		Olasılık Değeri: (0.043) √	
Gini_net<34.90	0.095(0.161)	X (0.556)	(+)
Gini_net>34.90	0.328**(0.156)	√ (0.037)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 14. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.031**(0.017)	√ (0.068)	(+)
YATIRIM	0.466*(0.164)	√ (0.005)	(+)
ENFLASYON	-0.004(0.003)	X (0.208)	(-)
Y_YATIRIM	0.101(0.090)	X (0.264)	(+)
TUKETIM	-0.307**(0.159)	√ (0.055)	(-)
ISGUCU	0.524*(0.148)	√ (0.000)	(+)

EGITIM	-0.431(0.363)	X (0.236)	(-)
DEMOKRASI	2.716**(1.156)	√ (0.019)	(+)
ISTIKRAR	0.186(0.783)	X (0.812)	(+)
YOLSUZLUK	0.109(0.081)	X (0.180)	(+)
KALITE	-2.206***(1.275)	√ (0.085)	(-)
ETKINLIK	-0.839(1.354)	X (0.536)	(-)
HUKUK	-2.226***(1.283)	√ (0.084)	(-)
Eşik Değer: 32.60		Olasılık Değeri: (0.023) √	
Gini_mkt<32.60	0.545*(0.166)	√ (0.001)	(+)
Gini_mkt>32.60	0.338**(0.148)	√ (0.023)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 13 ve Tablo 14 ise yüksek orta gelirli ülkeler için gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisine ilişkin eşik değer analizinin bulgularını göstermektedir. Her iki Gini katsayısı ile vergi ve transferlerin etkinliği kontrol değişkenini içeren ve içermeyen şekilde yapılan tahmin bulguları birbirine yakındır. Tablo 13'ten de görülebileceği üzere vergi ve transferlerin etkinliğinin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Ancak yüksek gelirli ülkelerde olduğunun aksine etkinin yönü pozitifdir ve bu sonuç, yüksek orta gelirli ülkelerde gelir seviyesi artsa bile eşitsizliğin artması durumunda gelirin yeniden dağılımının ekonomide iyileşmeye yol açabileceği iddiasını desteklemektedir. Vergi ve transferler sonrası net gelir eşitsizliği Gini_net katsayısı üzerine konulan eşik değer analizi yaklaşımının bulgularına göre eşik eşitsizlik seviyesi 34.90 olup eşik etki testi ise anlamlıdır (0.043). Yani ilişki doğrusal değildir ve anlamlı eşik etkisi mevcuttur. 34.90 olan anlamlı eşik değerinin altında eşitsizliğin büyüme üzerine anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Eşik eşitsizlik değerinin üzerinde ise gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin %5 anlamlılık düzeyinde pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır (0.037). Yani bu değer üzerinde gelir eşitsizliği arttıkça ekonomik büyüme de artmaktadır. Mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenlerden açıklık, yatırım, işgücü, demokrasi değişkenleri ekonomik büyüme ile pozitif ilişkilidir ve sonuçlar istatistiki olarak anlamlıdır.

Tablo 14 ise vergi ve transferler öncesi piyasa gelir eşitsizliği Gini_mkt katsayısı üzerine konan eşik değer ile yapılan tahmin sonuçlarını göstermektedir. Bu sonuçlara göre eşik değer 32.60 olup eşik etki testi ise anlamlıdır (0.023). Eşik eşitsizlik seviyesinin altında ekonomik büyüme üzerinde gelir eşitsizliğinin etkisi güçlüdür, anlamlıdır (0.001) ve etkinin yönü pozitifdir. Benzer şekilde eşik eşitsizlik seviyesinin üzerinde de gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin yönü pozitifdir ve etki anlamlıdır (0.023). Eşik eşitsizlik seviyesinin hem altında hem üzerinde gelir eşitsizliği arttıkça ekonomik büyüme de artmaktadır. Her iki tabloya ilişkin bu sonuçlar, klasik ve neoklasik teorinin yaklaşımları ve gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğine dair değerlendirmeler yapan ampirik literatür ile uyumlu olup benzer sonuçların paylaşıldığı düşük orta gelirli ülkeler tahmin bulguları kısmında ayrıntılı değerlendirmeler yapılacaktır. Mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenlerden açıklık, yatırım, işgücü, demokrasi değişkenleri ekonomik büyüme ile pozitif ilişkilidir; kamu kesimi büyüklüğü, yatırım profili ve hukukun üstünlüğü değişkenleri ise ekonomik büyüme ile negatif ilişkilidir ve istatistiki olarak anlamlıdır.

Her iki Gini katsayısı ile yapılan tahmin bulguları göstermektedir ki, düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkeler, gelirin yeniden dağılım politikalarına en hassas ülke grubudur. Literatürde, önceki kısımlarda yer alan teorik ve ampirik çalışmalar, geliri yeniden dağıtan politikaların yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyüme müşevviklerini olumsuz etkilediğine dair bulgulara yer vermektedir. Ancak özellikle düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkelerde geliri yeniden dağıtan politikaların ekonomik büyümeyi teşvik edici özelliği sıkça tartışılmaktadır. Bu noktada önemli olan yeniden dağılım politikalarından hangi gelir grubunun en fazla fayda sağladığının belirlenmesidir. Bu itibarla, bu husus, düşük orta gelirli ülkelerin tahmin bulguları değerlendirilirken ayrıca ele alınacaktır.

Bir taraftan da Tablo 13'teki eşik eşitsizlik seviyesinin altında anlamsız ve üstünde anlamlı olan, Tablo 14'te eşik hem altında hem üstünde anlamlı olan ve gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi arttıracak şekildeki sonuç, ampirik literatürdeki doğrusal olmayan çalışmaların sonuçları ile de örtüşebilmektedir. Panelde yer alan ülkelerin eşitlik seviyesi, ekonomik yapıları birbirinden farklı olduğu için yüksek eşitsizliğin daha fazla eşitlikçi ülkelerde büyümeyi teşvik edebileceği şeklinde çıkarımda

bulunan Banarjee ve Duflo (2003)'nun, eşitsizlikteki kısa ve uzun dönemdeki değişimin büyüklüğü ile eşitsizlik arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı şeklindeki bulgularına benzer olabilir²¹. Nitekim eşitsizlik seviyesinin altında ve üzerinde, kısa ve uzun dönemde eşitsizliğin büyüme üzerine etkisinin yönü değişebilir. Tahminlerin 21 yıllık verilerle gerçekleştirildiği ele alındığında bu durum göz ardı edilmemelidir. Başlangıç gelir seviyeleri farklı olan veya gelir dağılımının farklı yüzdelik seviyelerindeki eşitsizliklerin, büyüme üzerindeki etkilerinin farklılaştığı şeklindeki değerlendirmeleri olan Barro (2000), Pagano (2004), Voitchovsky (2005)'nin çalışmaları ile ülkelerin heterojen yapısını ve analizlerdeki içsellik sorununu göz önünde bulundurarak eşik değer analizinden faydalanan Lin vd. (2009) ile Khalifa ve El Hag (2010)'ın bulguları, analiz sonuçları kapsamında denk veya benzer şekilde değerlendirilebilir²².

3.3.3. Düşük Orta Gelirli Ülkeler Grubu Tahmin Bulguları

Düşük orta gelirli ülkeler için yapılan tahminlerde, hem Gini_mkt hem Gini_net katsayıları ile yapılan eşik değer tahmin bulguları birbirine yakın olup vergi ve transferlerin etkinliği kontrol değişkenini içeren ve Gini_net katsayısı ile yapılan tahmin bulguları Tablo 15'te gösterilmektedir. Tablo 16'da ise piyasa gelir eşitsizliği olarak temsil edilen Gini_mkt katsayısının tahminlerine yönelik sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 15. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
TRANSFER	2.733*(0.473)	√ (0.000)	(+)
ACIKLIK	0.060*(0.017)	√ (0.001)	(+)
YATIRIM	0.547*(0.101)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.109*(0.025)	√ (0.000)	(-)

²¹ Bkz. sayfa 79 ve 108

²² Bkz. sayfa 78, 79, 80, 87, 108 ve 109

Y_YATIRIM	0.060(0.046)	X (0.195)	(+)
TUKETIM	-0.134(0.104)	X (0.201)	(-)
ISGUCU	-0.091(0.114)	X (0.427)	(-)
EGITIM	-0.944*(0.332)	√ (0.005)	(-)
DEMOKRASI	-2.121*** (1.276)	√ (0.098)	(-)
ISTIKRAR	-0.025(0.617)	X (0.967)	(-)
YOLSUZLUK	1.827(1.315)	X (0.166)	(+)
KALITE	0.183*** (0.103)	√ (0.077)	(+)
ETKINLIK	-0.989(1.524)	X (0.517)	(-)
HUKUK	-3.914** (1.561)	√ (0.013)	(-)
Eşik Değer: 29.40		Olasılık Değeri: (0.063) √	
Gini_net<29.40	0.704*(0.162)	√ (0.000)	(+)
Gini_net>29.40	0.418*(0.138)	√ (0.003)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 16. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.042** (0.017)	√ (0.018)	(+)
YATIRIM	0.405* (0.100)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.137* (0.025)	√ (0.000)	(-)
Y_YATIRIM	0.068 (0.048)	X (0.161)	(+)
TUKETIM	-0.139 (0.099)	X (0.164)	(-)
ISGUCU	0.134 (0.111)	X (0.229)	(+)
EGITIM	-0.976* (0.342)	√ (0.005)	(-)
DEMOKRASI	-1.491 (1.305)	X (0.255)	(-)
ISTIKRAR	-0.681 (0.646)	X (0.293)	(-)

YOLSUZLUK	0.940(1.350)	X (0.487)	(+)
KALITE	0.171***(0.107)	√ (0.098)	(+)
ETKİNLİK	-0.584(1.573)	X (0.711)	(-)
HUKUK	-0.626**(1.690)	√ (0.011)	(-)
Eşik Değer: 47.80		Olasılık Değeri: (0.043) √	
Gini_mkt<47.80	0.578*(0.159)	√ (0.000)	(+)
Gini_mkt>47.80	0.436*(0.147)	√ (0.003)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

İki tahmin bulguları da birbirine benzerdir. Eşik değer hem altında hem üstünde %1 düzeyinde güçlü anlamlılık ve pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Eşik gelir eşitsizliği değeri 29.40 olup eşik etki testi olasılık değeri ise anlamlıdır (0.063). Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi, bu eşik değer altında ve üstünde düşük orta gelirli ülkeler için pozitif etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Vergi ve transferler öncesi Gini_mkt katsayısı ile yapılan tahminlerde ise eşik eşitsizlik seviyesi 47.80 olarak tespit edilmiştir. (0.043) olarak tespit edilen eşik etki olasılık değeri etkinin doğrusal olmadığını ve anlamlı eşik etkisini göstermektedir ve yine eşik değer hem altında hem üzerinde gelir eşitsizliği ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenlerden açıklık, yatırım, yatırım profili ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönlü ilişkili, yabancı doğrudan yatırımlar değişkeni anlamsız da olsa pozitif yönde ilişkilidir. Enflasyon, eğitim harcaması, demokrasi ve hukukun üstünlüğü değişkenleri ise ekonomik büyüme üzerinde negatif yönde ilişkili olup etki anlamlıdır. İstikrar, yolsuzluk, bürokratik kalite değişkenleri anlamsız olsa da panelde yer alan ülkelerin politik istikrarsız, adil ve demokratik olmayan toplum düzeni göz önüne alındığında, bu değişkenlerin ekonomik büyüme üzerine etkisi öngörülebilirdir. Kamu kesiminin büyüklüğü ve işgücü değişkenleri ise anlamsız olsa da negatif yönlü şekilde ekonomik büyüme üzerinde etkilidir. Tüm değişkenlerin sonuçlarını birlikte ele almak gerekirse, söz konusu ülkelerde gelir seviyesi yüksek olan bireyler, gelir dağılımının alt gruplarında yer alan bireylere kıyasla eğitime daha fazla kaynak ayırmak eğilimindedirler. Ekonomik ve finansal gelişmişlik seviyesi düşük olan bu ülkelerde serveti fazla, tasarruf etme kabiliyeti ve gelir seviyesi yüksek bireyler krediye daha kolay erişebileceğinden yüksek

gelir grupları yatırım yapma konusunda da isteklidirler. Gelir seviyesi düşük olan bireylerin tasarruf etme ve yatırım yapma isteklerinin az olması bu tür girişimcilik eylemlerinin kısıtlı olmasına sebep olmaktadır. Bu sonuç esasen, ekonomideki kaynakların hangi gelir grubuna transfer edildiği ile yakından ilintilidir. Vergi ve transferlerin etkinliği değişkenine dair sonuç, bu ülke grubunda, kaynakların daha çok yüksek gelir grubunda yer alan bireylere aktarıldığı şeklinde bir çıkarım yapılabilir.

Vergi ve transferlerin etkinliğine dair kontrol değişkeninin olasılık değeri (0.000) olup güçlü bir şekilde anlamlıdır. Düşük orta gelirli ülkelerde vergi ve transferler, yüksek orta gelirli ülkeler grubu tahmin bulgularına paralel şekilde, gelir dağılımının farklı grupları arasında ekonomik göstergeler açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Başlangıçta 47.80 olan (0.043) olasılık değerinde anlamlı olan eşik eşitsizlik seviyesi vergi ve transferler sonrası 29.40 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç eşitsizliğin mükemmel eşitlik seviyesine yakınsadığını göstermektedir. Bu bulgular klasik ve neoklasik yaklaşım ile benzeşmektedir. Klasiklere ve neoklasiklere göre elde edilen gelirin harcanmaması, tasarruf edilmesi durumunda, toplam talep toplam arzı eşit olmaz. Klasik teori, harcanmayan paraların, tasarrufa giderek ve girişimcilere faiz karşılığı ödünç verilerek girişimciler tarafından yatırım mallarına harcandığını ve bu yolla ekonomide hiçbir zaman harcama azlığı olmayacağını iddia eder. Keynes ise tasarrufları, faiz oranı ile değil, gelir düzeyi ile ilişkilendirmektedir. Faiz oranı ne olursa olsun, geliri yetersiz olan kimse tasarruf yapamaz. Bu yaklaşımlar gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini tasarruflar ve faiz oranı üzerinden kurmaktadır. Bulgular da vergi ve transferler sonrası gelirdeki eşitsizlik arttıkça kişi başına gelir artışının da arttığını ve ekonominin büyüdüğünü göstermektedir. Yani ekonomideki kaynakların, düşük gelire sahip olan gelir gruplarının fakirleşmesi pahasına da olsa, girişimciler gibi gelirin önemli bir kısmına sahip olan bireylere aktarılması ile bu kesimin tasarrufları artmaktadır ve sermaye birikimi vasıtasıyla da ekonomik büyüme hızlanmaktadır.

Ampirik literatür kısmında gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi pozitif yönlü etkilediğine dair çalışmalara yer verilmektedir. Bu çalışmalardan Saint-Paul ve Verdier (1993), yüksek vergileme durumunda dahi, daha yüksek ekonomik büyüme oranlarının gerçekleştirilebileceğini, Chletsos ve Fatouros (2016), düşük vergilendirme seviyelerinin

ekonomik büyümeyi arttırırken gelir eşitsizliğini de bir yandan arttırabileceğini belirtmişlerdir²³. Her iki araştırmaya göre daha iyi finanse edilen kamusal eğitim, beşeri sermayeyi arttıracaktır ve dolayısıyla ekonomik büyüme de artacaktır. Li ve Zou (1998), yeniden dağıtım politikalarının arttırılması durumunda, daha yüksek gelir eşitsizliği seviyelerinin desteklenebileceğini, düşük vergilendirmenin ekonomiyi desteklerken, kötü yeniden dağıtım politikaları nedeniyle gelir eşitsizliğinin artabileceğini belirtmişlerdir²⁴. Forbes (2000), gelir eşitsizliğindeki artışın gecikme etkisiyle birlikte ekonomik büyüme üzerinde uzun vadede olumlu bir etki yapabileceğini; Yang ve Greaney (2017) de artan gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini; uzun vadeli ilişkinin kısa vadeli ilişkiye göre istatistiksel olarak daha anlamlı olduğunu ifade etmiştir²⁵.

3.3.4. Beş Yıllık Ortalama Veriler Tahmin Bulguları

Diğer bir yandan, literatürde 5 yıllık ortalama verileri kullanan çalışmalar bulunmakta olup çalışmanın güvenilirlik ve bütünlük sağlanması açısından ve analizdeki döngüsel etkileri en aza indirmek amacıyla 5 yıllık veriler ile yapılan tahmin bulgularından ikisine ait tablolar da temsil edilmektedir. Tüm ülkeler için yıllık yerine 5 yıllık ortalama veriler ve iki çeşit Gini katsayısı değişkeni kullanılarak yapılan tahmin bulgularının her birinde, eşik değer hem altında hem üstünde anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır. Tablo 17 ve Tablo 18 tüm ülkeler için 5 yıllık ortalama veriler vasıtasıyla yapılan eşik değer analizi sonuçlarını göstermektedir. Düşük orta, yüksek orta ve yüksek gelirli ülkeler için yapılan 5 yıllık tahmin bulgularına, 5 yıllık ortalamalara bölüldüğünde gözlem sayısının yeterli olmaması sebebiyle çalışmada yer verilmemektedir ve tüm ülkelerin 5 yıllık ortalama verilerine dair bulgulara benzer şekilde eşik değer etkisi de anlamsızdır. Ancak etkinin yönünün eşik değer altında ve üzerinde değişmesi, yıllık verilerle yapılan tahminlere denk düşen çıkarımların yapılabileceğine vurgu yapmaktadır. Sonraki çalışmalarda farklı tahmin teknikleri ve veri setleri yardımıyla bulgular değişebilecektir ve analiz geliştirilebilecektir. Mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenlerinden işgücü, istikrar, eğitim harcaması, demokrasi, hukukun üstünlüğü değişkenleri farklı

²³ Bkz. sayfa 77 ve 107

²⁴ Bkz. sayfa 76 ve 107

²⁵ Bkz. sayfa 78 ve 107

güven aralıklarında ekonomik büyüme üzerinde anlamlı sonuçlar doğurmaktadır.

Delbianco vd. (2014), 5 yıllık verilerle yaptığı tahminlerde eşitsizliğin tüm ülkelerin gelir dağılımını aynı şekilde etkilemediğini ve doğrusal olmadığını belirtmektedir. Yeniden dağıtım politikalarının, yoksul nüfusu destekleyecek şekilde, düşük gelirli ekonomilerde ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini göstermektedir²⁶. Buna karşın Ostry vd. (2014), daha eşitsiz toplumların daha fazla yeniden dağıtım eğiliminde olduğunu ve yeniden dağıtımın ekonomik büyümeye zarar verdiğini söylemektedir²⁷. Vergi ve transferlerin etkinliğine ilişkin değişkenin 0.129 şeklindeki anlamsız da olsa negatif yönlü sonucu, bu bulguyu destekler niteliktedir. Cingano (2014), 31 OECD ülkesi için 5 yıllık ortalama büyüme verileri çalışma çağındaki nüfus, gayri safi sabit sermaye oluşumu verilerinden de faydalanarak gelir eşitsizliğinin beşeri ve fiziki sermaye vasıtasıyla ekonomik büyümeyi etkileyebileceğine dair sonucu da kontrol değişkenler açısından benzer şekilde değerlendirilebilir²⁸.

Tablo 17. Tüm Ülkeler için Gini_net Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle) (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Dâhil)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
TRANSFER	-0.265(0.173)	X (0.129)	(-)
ACIKLIK	-0.000(0.009)	X (0.943)	(-)
YATIRIM	0.009(0.046)	X (0.837)	(+)
ENFLASYON	-0.013(0.008)	X (0.108)	(-)
Y_YATIRIM	0.042(0.039)	X (0.281)	(+)
TUKETİM	-0.014(0.111)	X (0.900)	(-)
ISGUCU	0.255**(0.101)	√ (0.013)	(+)
EGITİM	-0.480(0.310)	X (0.124)	(-)

²⁶ Bkz. sayfa 81 ve 108

²⁷ Bkz. sayfa 72 ve 108

²⁸ Bkz. sayfa 72 ve 108

DEMOKRASİ	2.093***(1.111)	√ (0.061)	(+)
ISTIKRAR	1.804*(0.668)	√ (0.008)	(+)
YOLSUZLUK	0.385(0.239)	X (0.109)	(+)
KALİTE	-0.078(0.357)	X (0.827)	(-)
ETKİNLİK	-0.079(0.950)	X (0.934)	(-)
HUKUK	-3.649*(1.254)	√ (0.004)	(-)
Eşik Değer: 29.96		Olasılık Değeri: (0.400) √	
Gini_net<29.96	-0.053(0.118)	X (0.650)	(-)
Gini_net>29.96	0.033(0.107)	X (0.757)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 18. Tüm Ülkeler için Gini_mkt Katsayısı Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle) (Vergi ve Transferlerin Etkinliği Hariç)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.001(0.009)	X (0.913)	(+)
YATIRIM	0.026(0.046)	X (0.580)	(+)
ENFLASYON	-0.013(0.008)	X (0.108)	(-)
Y_YATIRIM	0.031(0.040)	X (0.437)	(+)
TUKETİM	-0.067(0.111)	X (0.544)	(-)
ISGUCU	0.232**(0.101)	√ (0.023)	(+)
EGİTİM	-0.531***(0.313)	√ (0.092)	(-)
DEMOKRASİ	2.420**(1.123)	√ (0.033)	(+)
ISTIKRAR	1.592**(0.686)	√ (0.022)	(+)
YOLSUZLUK	0.360(0.243)	X (0.140)	(+)
KALİTE	0.033(0.361)	X (0.926)	(+)
ETKİNLİK	0.045(0.976)	X (0.963)	(+)
HUKUK	-3.623*(1.276)	√ (0.005)	(-)

Eşik Değer: 46.84		Olasılık Değeri: (0.863) X	
Gini_mkt<46.84	0.099(0.107)	X (0.355)	(+)
Gini_mkt>46.84	0.072(0.101)	X (0.475)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

3.3.5. Vergi ve Transfelerin Etkinliğine İlişkin Tahmin Bulguları

Tahminlerde, bulgularda ve çalışmanın genel değerlendirme ile ilgili ilk iki bölümünde hassas bir şekilde üzerinde durulan değişken, vergi ve transferlerin etkinliğidir. Tahminler gerçekleştirilirken bu değişkenin yer aldığı ve almadığı tüm tahmin bulgularının, eşik değer analizinin etkisini ve yönünü de sıklıkla değiştirdiği görülmüştür. Bu itibarla, vergi ve transferlerin etkinliği arttıkça gelir eşitsizliğinin büyümeye olan duyarlılığının veya etkisinin de arttığı savından hareketle sonuç itibariyle kendisi de bir Gini katsayısı olan vergi ve transferlerin etkinliği (Gini_net - Gini_mkt) değişkenine konulan eşik değer ile yapılan tahmin bulgularına da çalışmada yer verilmesi uygun görülmüştür. Aşağıda yer alan tablolar bu tahmin sonuçlarına ilişkin bilgileri ihtiva etmektedir. Tüm ülkeler, yüksek gelirli ülkeler, yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkeler için yıllık ve 5 yıllık veriler ile gerçekleştirilen tahmin bulguları paylaşılmaktadır.

Tablo 19. Tüm Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.019*(0.005)	√ (0.001)	(+)
YATIRIM	0.457*(0.056)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.003(0.002)	X (0.181)	(-)
Y_YATIRIM	0.070*(0.14)	√ (0.000)	(+)
TUKETİM	-0.218*(0.062)	√ (0.000)	(-)

ISGUCU	0.179*(0.060)	√ (0.003)	(+)
EGITIM	-0.384**(0.169)	√ (0.024)	(-)
DEMOKRASI	0.000(0.001)	X (0.957)	(+)
ISTIKRAR	0.793**(0.353)	√ (0.025)	(+)
YOLSUZLUK	0.146**(0.070)	√ (0.039)	(+)
KALITE	0.190*** (0.104)	√ (0.069)	(+)
ETKINLIK	-0.372(0.569)	X (0.514)	(-)
HUKUK	-2.324*(0.627)	√ (0.000)	(-)
Eşik Değer: 32.30		Olasılık Değeri: (0.603) X	
TRANSFER<32.30	-0.279**(0.112)	√ (0.014)	(-)
TRANSFER>32.30	-0.152(0.111)	X (0.173)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 20. Tüm Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları (5 Yıllık Ortalama Veriler İle)

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.000(0.009)	X (0.956)	(+)
YATIRIM	0.016(0.045)	X (0.719)	(+)
ENFLASYON	-0.012(0.008)	X (0.116)	(-)
Y_YATIRIM	0.028(0.038)	X (0.467)	(+)
TUKETIM	-0.029(0.108)	X (0.784)	(-)
ISGUCU	0.263*(0.094)	√ (0.006)	(+)
EGITIM	-0.502*** (0.300)	√ (0.097)	(-)
DEMOKRASI	2.202**(1.079)	√ (0.043)	(+)
ISTIKRAR	1.760*(0.654)	√ (0.008)	(+)
YOLSUZLUK	0.361(0.234)	X (0.125)	(+)
KALITE	-0.055(0.349)	X (0.873)	(-)

ETKİNLİK	-0.068(0.925)	X (0.941)	(-)
HUKUK	-3.388*(1.212)	√ (0.006)	(-)
Eşik Değer: 29.96		Olasılık Değeri: (0.033) √	
TRANSFER<29.96	-0.385**(0.172)	√ (0.027)	(-)
TRANSFER>29.96	-0.062(0.178)	X (0.724)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tüm ülkeler grubu için yıllık ve 5 yıllık verilerle yapılan tahminler Tablo 18 ve Tablo 20’de listelenmektedir. Eşik eşitsizlik seviyesi yıllık veriler vasıtasıyla tahmin yapıldığında 32.30, 5 yıllık verilerle yapıldığında 29.96’dır. Tablo 18’de gösterilen eşik testi etkisinin (0.603) olan anlamsız olasılık değeri ilişkinin doğrusal olduğunu belirtmektedir. Tablo 20’den görülebileceği üzere eşik etki testi olasılık değeri (0.033) olarak anlamlı tespit edilmiştir, anlamlı eşik etkinin doğrusal olmadığını göstermektedir. Her iki durumda da vergi ve transferlerin etkinliğinin gelir eşitsizliği ölçeğinde ekonomik büyüme üzerine etkisi eşik değer altıda negatif yönlüdür ve sonuçlar anlamlıdır (0.014, 0.027). Eşik eşitsizlik seviyesinin altıda gelir eşitsizliği mükemmel eşitlik seviyesine yaklaştıkça, gelir eşitsizliğinin vergi ve transferler vasıtasıyla azalması durumunda ekonomik büyüme artmaktadır. Eşik eşitsizlik seviyesinin üzerinde her ne kadar bulgu anlamsız olsa da etkinin negatif yönlü olması, benzer şekilde ekonomik büyümenin artacağına işaret etmektedir. Özellikle yıllık veriler ile gerçekleştirilen eşik değer analizi tahmin sonuçlarında enflasyon, demokrasi ve bürokratik kalite değişkeni hariç tüm mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenleri farklı anlamlılık seviyelerinde pozitif ve negatif yönlü olarak anlamlıdır. Daha önce yapılan tahmin bulguları analizi ve yorumlamaları ışığında tekrara düşmemek adına detaylı değerlendirmelere, diğer ülke gruplarının sonuçlarının yer aldığı ilerleyen kısımlarda yer verilecektir. Zira, yüksek gelirli, yüksek orta, düşük orta gelirli ülkelerin tahmin bulguları incelendiğinde, vergi ve transferlerin veya gelirin yeniden dağılımının ekonomik büyüme üzerine etkisinin kuvveti, teorik yaklaşımlar ve ampirik çalışmalar ile uyumu ve ilişkisi daha net anlaşılacaktır.

Tablo 21. Yüksek Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.018*(0.006)	√ (0.004)	(+)
YATIRIM	0.635*(0.077)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.023(0.041)	X (0.577)	(-)
Y_YATIRIM	0.065*(0.13)	√ (0.000)	(+)
TUKETIM	-0.499*(0.103)	√ (0.000)	(-)
ISGUCU	-0.504*(0.120)	√ (0.000)	(-)
EGITIM	0.281(0.260)	X (0.280)	(+)
DEMOKRASI	0.006**(0.002)	√ (0.014)	(+)
ISTIKRAR	2.138*(0.546)	√ (0.000)	(+)
YOLSUZLUK	1.647**(0.786)	√ (0.037)	(+)
KALITE	-2.691*(0.838)	√ (0.001)	(-)
ETKINLIK	0.064(0.684)	X (0.925)	(+)
HUKUK	-3.520*(1.024)	√ (0.001)	(-)
Eşik Değer: 49.30		Olasılık Değeri: (0.106) X	
TRANSFER<49.30	-0.287*(0.108)	√ (0.008)	(-)
TRANSFER>49.30	-1.520*(0.336)	√ (0.000)	(-)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Tablo 22. Yüksek Orta Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti

ACIKLIK	0.031***(0.016)	√ (0.061)	(+)
YATIRIM	0.432*(0.161)	√ (0.008)	(+)
ENFLASYON	-0.003(0.003)	X (0.322)	(-)
Y_YATIRIM	0.113(0.089)	X (0.203)	(+)
TUKETIM	-0.170(0.153)	X (0.268)	(-)
ISGUCU	0.499*(0.143)	√ (0.001)	(+)
EGITIM	-0.358(0.356)	X (0.315)	(-)
DEMOKRASI	2.426**(1.139)	√ (0.034)	(+)
ISTIKRAR	0.378(0.772)	X (0.624)	(+)
YOLSUZLUK	0.128(0.079)	X (0.108)	(+)
KALITE	-1.574(1.254)	X (0.211)	(-)
ETKINLIK	-0.616(1.332)	X (0.644)	(-)
HUKUK	-2.810**(1.250)	√ (0.025)	(-)
Eşik Değer: 13.60		Olasılık Değeri: (0.086) √	
TRANSFER<13.60	0.276***(0.156)	√ (0.078)	(+)
TRANSFER>13.60	0.611*(0.170)	√ (0.000)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır.

Tablo 23. Düşük Orta Gelirli Ülkeler için Vergi ve Transferlerin Etkinliğinin Eşik Değer Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken: GSYİH (kişi başı gelir artış oranı)			
Değişken	Katsayı (standard sapma)	Anlamlılık	Etkinin işareti
ACIKLIK	0.054*(0.017)	√ (0.002)	(+)
YATIRIM	0.581*(0.102)	√ (0.000)	(+)
ENFLASYON	-0.101*(0.025)	√ (0.000)	(-)
Y_YATIRIM	0.062(0.047)	X (0.191)	(+)
TUKETIM	-0.077(0.104)	X (0.463)	(-)
ISGUCU	-0.068(0.115)	X (0.554)	(-)
EGITIM	-1.046*(0.332)	√ (0.002)	(-)

DEMOKRASİ	-1.815(1.293)	X (0.162)	(-)
İSTIKRAR	0.271(0.610)	X (0.657)	(+)
YOLSUZLUK	0.523(1.266)	X (0.680)	(+)
KALİTE	0.188*** (0.104)	√ (0.072)	(+)
ETKİNLİK	-1.027(1.540)	X (0.505)	(-)
HUKUK	-1.829(1.421)	X (0.199)	(-)
Eşik Değer: 29.40		Olasılık Değeri: (0.076) √	
TRANSFER<29.40	3.786*(0.636)	√ (0.000)	(+)
TRANSFER>29.40	2.060*(0.425)	√ (0.000)	(+)

Not: *, **, *** sırasıyla %1, 5 ve 10 düzeylerindeki anlamlılığı göstermektedir. √ işareti anlamlı ilişkiyi, X işareti anlamsız ilişkiyi, bu işaretlerin yanında yer alan parantez içindeki değerler ise prob değerlerini temsil etmektedir. (+) işareti etkinin yönünün pozitif, (-) işareti etkinin yönünün negatif olduğunu açıklamaktadır. Parantez içerisindeki eşik değer olasılık değeri, eşik etki testinin F-istatistiğinin değerini, yanındaki √ işareti anlamlılığı, X işareti anlamsızlığı belirtmektedir.

Yüksek, yüksek orta, düşük orta gelir grubunda yer alan ülkelere ilişkin panellerde eşik değer analizi ile yapılan tahminlerde güçlü ve anlamlı eşik etkisi tespit edilmiş olup üç durumda da hem eşik eşitsizlik seviyesinin altında hem üzerinde vergi ve transferlerin ekonomik büyüme üzerine önemli ve güçlü ölçüde etkisi vardır. Tahmin bulguları, Tablo 21’de, Tablo 22’de ve Tablo 23’te gösterilmektedir. Eşik etki testi ise (0.106), (0.086), (0.076) olasılık değerlerinde yüksek gelirli ülkeler için anlamlı, yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkeler için anlamsızdır. Bu durum, etkinin yüksek gelirli ülkeler için doğrusal olduğunu, diğer ülke grupları için doğrusal olmadığını belirtmektedir. Yüksek gelirli ülkeler grubunda eşik seviye 49.30 olup bu değer hem altında hem üzerinde vergi ve transferlerin etkinliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisi negatif yönlüdür. Olasılık değeri (0.008) ve (0.000) olan ve bulgular, yüksek gelirli ülkelere, gelir eşitsizliği ölçeğinde gelirin yeniden dağılım politikalarının etkinliğinin artmasının ekonomik büyümeyi azalttığını göstermektedir. Enflasyon, eğitim, etkinlik değişkenleri hariç tüm mali, makro, beşeri ve kurumsal kontrol değişkenleri farklı anlamlılık seviyelerinde pozitif ve negatif yönlü olarak anlamlıdır. Önceki kısımlarda yer verildiği üzere, Alesina ve Rodrik (1994), Persson ve Tabellini (1994), Clarke (1995) geliri yeniden dağıtan politikaların, yüksek gelirli ülkelere ekonomik büyüme üzerine eşitsizlik artışı koşullarında negatif etkisi olabileceğini belirtmektedirler.

Yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkelere ait panel sonuçları ise bir açıdan farklılaşmaktadır. Yüksek orta gelirli ülkeler için yapılan eşik değer analizi tahmin bulguları 13.60 seviyesinde, düşük orta gelirli ülkeler için yapılan eşik değer analizi tahmin bulguları ise 29.40 seviyesinde anlamlı eşik etkisi (0.078, 0.000, 0.000, 0.000) tespit etmektedir. Her iki durumda, eşik değer hem altında hem üzerinde, vergi ve transferlerin etkinliğinin gelir eşitsizliği ölçüğünde ekonomik büyüme üzerine etkisi pozitif yönlüdür. Yani gelir eşitsizliği seviyesi azalsa da artsa da etkin bir yeniden dağıtım politikası ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki doğurmaktadır. Yüksek orta ve düşük orta gelir gurubundaki ülkelerin vergi ve transferlerin etkinliğine yüksek gelirli ülkelerden daha duyarlı olduğu çalışmada belirtilmektedir. Açıklık, yatırım, işgücü, enflasyon, kamunun eğitim harcaması, demokrasi ve yatırım profili kontrol değişkenleri farklı anlamlılık seviyelerinde ve farklı yönde önceki tahmin bulgularına benzer şekilde ekonomik büyüme üzerinde etkilidir.

3.4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Veri ve model tahminlerinin çok boyutlu olması, doğrusal veya tek yönlü bir yorum yapılmasına izin vermemektedir. Bu sebeple bu başlıkta, bulguların çeşitliliği de göz önünde bulundurularak, bulguların değerlendirmesine ve bu doğrultudaki politika önerilerine ilişkin kapsamlı açıklamalar yapılmaktadır. Sonuç kısmında ise, çalışmanın konusuna, amacına, kapsamına ve bulgular ile ilişkili değerlendirmelere, genel bir çerçevede değinilmektedir.

İlk olarak; kontrol değişkenlerin etkisine bakıldığında, işgücü değişkeni genel olarak ekonomik büyüme ile negatif ilişkili ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Karar alıcılar, işçi verimliliğini arttırmaya çalışmalıdır. Daha fazla emek üretkenliği ekonomiyi büyütebileceği gibi gelir eşitsizliğini de azaltabilir. İşgücü verimliliği ekonominin verimliliğini arttırarak büyümeye katkıda bulunabilir. Eğitim değişkeni de genel olarak düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkelerde ekonomik büyüme üzerinde negatif ilişkili ve anlamlıdır. Yüksek gelirli ülkelerde ise pozitif ilişkilidir. Kamunun eğitim harcaması olarak tanımlanan eğitim değişkeni ülkeler özelinde farklı sonuçlar doğurmaktadır. Yüksek gelirli ülkelerde kamusal eğitim ve buna bağlı iyi üretim sistemi, daha az gelir

eşitsizliğine, daha iyi emek üretkenliğine ve ekonomiye katkıda bulunabilir. Düşük gelirli ülkelerde ise toplumdaki eğitim ve öğretimde farklılaşma ve eşitsizlik, gelir eşitsizliğini arttırabilir ve ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir. Eğitimi daha yaygın bir şekilde kullanılabilir kılmak verimliliği arttırmada ve sosyal gruplar arasındaki gelir boşluklarını azaltmada fayda sağlayabilir.

Sermaye oluşumu, yabancı doğrudan yatırımlar ve açıklık değişkenlerinin genel olarak pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi önceki çalışmaların bulgularını ve değerlendirmelerini destekler niteliktedir. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde uygulanacak büyüme yönelimli bir ekonomi politikası; sermaye girişlerini engellemeyecek, kurumlar vergisi oranlarının yüksek olmadığı bir vergi politikası ile ilintili, yerli sermaye oluşumunu destekleyecek ve ihracat artışını hedefleyen bir yapıda olmalıdır. Bu sayede kaynaklar, ticaret dışı etkin olmayan alanlardan ihracat sektörüne aktarılacak, etkin kaynak kullanımı verimliliği arttıracak ve bu durum ekonomik büyümeyi teşvik edecektir. Diğer taraftan uluslararası rekabet; araştırma geliştirme tekniklerinin ve yeni teknolojilerin takip edilmesine, yerel düzeyde yeniden üretilmesine, girişimcilik faaliyetlerinin ve beceri yoğun sektörün gelişimine olanak sağlayarak ekonomik verimliliği ve büyümeyi arttıracaktır. İhracat artışı bir yandan ithalat yapma kapasitesini de arttıracaktır. Özellikle sanayi mallarının üretimi için gerekli olan ara mal ve sermaye ithalatını kolaylaştıran ihracat artışı, ekonomik büyümeyi arttıracaktır.

Enflasyon ve kamu nihai tüketim harcaması değişkenleri ise genel olarak ekonomik büyüme üzerinde öngörülere uygun şekilde negatif ilişkilidir. Yüksek enflasyonun hem üretimde hem tüketimde yarattığı daralma göz önüne alındığında, ülkelerin büyüme odaklı politikalarının enflasyonu da azaltma eğiliminde olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Kamu tüketim harcamalarının benzer şekilde harcamanın türüne ve yapısına göre ekonomik büyüme üzerinde etkili olacağı, teorik yaklaşımlar ile uyumludur. Özellikle klasiklere göre özel kesimin sanayi ve ticaret gibi alanlarda kullanacağı kaynakları, devletin borçlanarak tüketim ve altyapı yatırım harcamalarında kullanması, ekonomide savurganlığa yol açmaktadır ve büyüme beklentilere uygun bir şekilde gerçekleşmemektedir. Benzer şekilde anayasal iktisat yaklaşımı savunucuları da kamu harcamalarının etkinlikten uzak bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda karar

alıcıların cezalandırılmadığını, savurgan harcamalardan sağlanan siyasi menfaatler ile karar alıcıların, harcamaların faydalarını olduğundan fazla gördüklerini belirtmektedirler. Böylesi bir politika gelecek kuşakların vergi yükünü arttırabilecektir ve artan harcamaların bütçe açıklarıyla finansmanına sebep olacaktır. Bu durum yine ekonomik büyümenin beklentiler ile uyumlu olmamasına yol açacaktır.

Kurumsal değişkenlerden demokrasi ve istikrar, tüm ülkeler ve düşük orta gelir grubu hariç ekonomik büyüme ile pozitif ilişkilidir. Yolsuzluk ise yalnızca yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi negatif etkilemektedir. Hükümetin etkinliği ve yatırım profili değişkenleri ise yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyümeyi pozitif etkilemektedir; tüm ülkeler, yüksek orta gelirli, düşük orta gelirli ülkeler gruplarında ise ekonomik büyüme ile negatif ilişkilidir. Hukukun üstünlüğü değişkeni ise tüm gruplarda öngörülenin aksine ekonomik büyümeyi negatif etkilemektedir. Kurumsal iktisat yaklaşımı, iktisadi istikrar için devletin ekonomiyi sürekli olarak gözetmesini ve yönlendirmesini; gelir dağılımının düzeltilmesi için de devlet müdahalesinin gerekliliğini değerlendirmektedir. Ekonomik refah için teknolojinin ve sanayileşmenin önemine vurgu yapan kurumsal iktisat yaklaşımına göre ülkelerin sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirebilmesi ve istikrarlı bir yapıya kavuşturabilmesi için gerekli olan, mülkiyet haklarının korunması, etkin bir şekilde işleyen bürokratik yapı, yolsuzluğun önlenmesi ve ekonomik özgürlük gibi kurumsal kalite göstergeleridir. Bunlar olmadan ülkelerin uyguladıkları ekonomi politikalarının etkili sonuçlar vermesinin oldukça zor olduğunu değerlendirmektedir. Hukukun üstünlüğü değişkeni hariç kurumsal değişkenlerin ekonomik büyüme üzerine etkisi, kurumsal iktisat yaklaşımının teorik temelleri ve önceki ampirik çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. İkinci bölümde yer verilen ampirik çalışmaların birçoğunda kurumsal değişkenler ile ilişkili çok sayıda ve farklı veri kaynaklarının kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple, kurumsallığın ekonomik büyüme üzerine etkisinin değerlendirileceği çalışmalarda ve analizlerde veri kalitesinin önemi üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

Daha önce açıklandığı üzere, vergiler ve transferler ekonomik büyümeyi arttırmak veya devlet politikalarının uygulanması için daha fazla kaynak sağlamak için yararlı bir araç olabilir. Bu yönüyle de vergi ve transferler bir maliye politikası aracıdır. Analizde yer

alan her ülkenin özel sosyal, siyasi ve ekonomik durumu, bu kanallar vasıtasıyla büyüme yönelimli bir politikanın uygulanmasından önce göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda; Yılmaz (2016)'da da altı çizildiği gibi bir maliye politikası aracı olarak vergi ve transferlerin gelir eşitsizliği üzerindeki belirleyici etkileri de dikkate alındığında; bu uygulamaların etkinliğinin çalışmanın odak noktası olarak ayrı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Kaynakların gelir dağılımının farklı gruplarından hangisine aktarılacağına dair karar alıcıların politika tercihi, bulgulara göre ekonomik büyümenin yönünü de tayin etmektedir. Vergi ve transferler bir yandan özel tüketimi kısarak veya artmasını engelleyerek yatırımlar için gerekli tasarrufların oluşturulmasını sağlarken, bir yandan kaynakları özel sektörden kamu kesimine de aktarabilmektedir. İlk yönüyle karar alıcıların yatırımları arttırmak veya gelecekteki tüketimi arttırmak adına bugünkü tüketimden ne kadar kısmak istedikleri, vergi ve transfer politikaları ile belirlenebilir. İkinci yönüyle vergi oranlarının gayri safi milli hâsıla içindeki payının yüksekliği, kamunun daha fazla kaynak kullanabilmesine imkân tanımaktadır. Belirli bir dönemde şayet gelirler giderleri aşarsa, yatırımlar için ayrılan kaynaklar artabilecektir. Artan kamusal yatırımlar ise ekonomik büyümeyi teşvik edebilecektir. Bu noktada, analiz bulguları bakımından vergi ve transferlerin etkinliğinin gelir eşitsizliği ile ilişkisi ve ekonomik büyüme üzerine etkisi ve yönü, karar alıcıların uygulayacakları politikaların gelirin yeniden dağılımında rol oynaması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar teorik yaklaşımlar ve ampirik çalışmalar ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre vergi ve transferlerin ekonomik büyümeyi azaltabileceğini ya da arttırabileceğini belirtse de kesin yargılar içeren teoriler ve çalışmalar bulunmamaktadır. Başta gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre verginin türünün ve yapısının neleri ihtiva ettiği, transferlerin hangi gelir grubuna ne ölçüde aktarılabilirdiği, vergi ve transferler ile ekonomik büyümenin ilişkisini belirlemektedir. Tercih edilecek vergi politikasının ekonomik büyüme ve kalkınma, yatırım, işsizlik, sermaye birikimi gibi temel makroekonomik dengeler üzerinde etki doğurabileceği için gelir eşitsizliğini de etkileyebileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, genel olarak bulgular klasik, neoklasik yaklaşımların vergileme ve ekonomik büyüme üzerine ilişkin değerlendirmeleri ile uyumludur. Klasik ve neoklasik büyüme modelleri kısa dönemde uygulanan iktisadi politikaların bir etkisi

olsa da uzun dönemde bu politikaların büyümeye bir etkisi olmayacağını, devletin maliye politikası araçları ile ekonomiye müdahalesinin gereksiz ve optimal kaynak dağılımını bozucu etkileri olduğunu savunmaktadırlar. Bununla birlikte içsel büyüme modelleri ise vergi ve transferler, sübvansiyonlar, kamu harcamaları gibi maliye politikası araçlarının ekonomik büyüme üzerinde önemli etkileri olduğunu savunarak önceki kısımlarda belirtildiği üzere bu görüşlerini de modellemişlerdir.

Tüm ülkeler grubunda yer alan ülkelerin bazıları ile yüksek gelirli ülkeler panelinde yer alan ülkeler gelişmiş ülkeler grubunda yer almaktadır. Bu ülkelerde geliri yeniden dağıtan politikaların, eşitsizlik arttığında ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğinden önceki çalışmalar ile ilişkilendirerek değinilmişti. Panelde yer alan düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkeler de ağırlıklı olarak gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere oluşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin vergileme politikalarının kendilerine özgü durumları, ülkelerin kamu maliyesinin ve ekonomik koşullarının yapısı ile ilişkilidir. Zira bu ülkelerde, büyüme odaklı bir vergileme sistemi genel olarak mal ve hizmetler üzerinden alınan dolaylı vergilerin tercih edildiği, kurumlar vergisinin ağırlıklı olmadığı, yabancı doğrudan yatırımlar ile teknoloji transferi gerektiren, uluslararası ticareti teşvik eden, servet ve sermaye birikimini engellemeyen bir vergi yapısına sahiptir veya bu dinamiklere sahip olmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin ortak özellikleri göz önüne alındığında, uluslararası ticaret üzerindeki vergilerin azaltılması, yatırımlar için gerekli sermaye malları ve üretim için gerekli hammadde ve ara mallardaki vergi yükünün düşmesini sağlayarak ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan, bu ülkelerde dolaylı vergilerin oldukça yaygın olduğu görülmektedir ki, bu durum bir yandan ekonomik büyümeyi arttırırken bir yandan ülkedeki farklı gelir dağılımı seviyelerine bağlı olarak gelir gruplarının tüketim ya da harcama tercihlerini etkilediği için gelir dağılımı adaletsizliğini de arttırabilmektedir. Daha önce değinildiği üzere ekonomideki kaynakların, düşük gelire sahip olan gelir gruplarının fakirleşmesi pahasına da olsa, yüksek gelir gruplarına transferi ile bu kesimin tasarrufları artmaktadır ve sermaye birikimi vasıtasıyla ekonomik büyüme hızlanmaktadır. Düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkeler grubundaki kişi başına gelir artışına dair bulguları bu bağlamda ele almak faydalı olacaktır.

Gelir eşitsizliğinin büyüme etkilerine ilişkin ulaşılan tüm analiz bulgularının özet bir sunumuna, genel değerlendirmelere ve politika önerilerine Tablo 24’te yer verilmektedir. Eşik analizin birden fazla panel vasıtasıyla gerçekleştirilip ülke grupları bakımından farklı sonuçlara ulaşılmamasının karışıklık yaratmaması için bulguların ve önerilerin toplulaştırılıp tablo hâlinde özet bir şekilde sunulması uygun görülmektedir. Öte yandan çalışmanın birtakım güçlükleri bulunduğunu da nesnellik açısından göz ardı etmemek gerekmektedir. Eşik değer analizi yöntemi üstünlük sağlaması bakımından tercih edilmektedir; ancak bu alanda ilk defa uygulanmaktadır ve bu tür bir analiz panel veri yöntemi ile birlikte gerçekleştirildiğinde, verilerin eksiksiz olmasını gerektirmektedir. Veri elde etme aşamasında karşı karşıya kalınan zorluk, verilerin kayıpsız şekilde temin edilmesi olmuştur. İkinci olarak daha önce değinildiği üzere eşitsizlik ölçümünün çok boyutlu olması, farklı kaynaklar tarafından farklı yöntemlerle ve fazla zaman harcanarak elde edilmesi, analizde tanımlanacak eşitsizlik göstergesinin tercihinde titiz davranılmasını gerektirmektedir. Diğer değişkenlere ait farklı veri tabanlarının bulunması ve hesaplama yöntemlerinin de farklı olması bu hassasiyeti desteklemektedir. Erişilebilen verilerle tüm ülkeler için dengeli bir panel oluşturmanın güçlüğü de dikkate alındığında, sonraki çalışmaların bu kısıtları aşarak analiz gerçekleştirilmesi durumunda, bu alanda önemli kazanımlar sağlanacağı düşünülmektedir. Çalışmanın ana eksenini oluşturan gelirin yeniden dağılımının ekonomide sağlandığı veya kullanıldığı araçlar, gelecek çalışmalar ve araştırmalar tarafından iyi belirlenmelidir, analiz edilmelidir ve mümkünse ayrıştırılmalıdır. Bunu yaparken en verimli politikanın nasıl başarılabileceği de ayrıca belirtilmelidir.

Tablo 24. Üç Eşik Değişkene İlişkin Tahmin Bulguları Değerlendirmesi

Ülke Grupları	Gini_net Eşik Etkisi ve GSYİH Üzerine Etkisi	Gini_mkt Eşik Etkisi ve GSYİH Üzerine Etkisi	TRANSFER Değişkeni Eşik Etkisi ve GSYİH Üzerine Etkisi	Politika Önerileri
Tüm Ülkeler	Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında anlamlı ve negatif yönlü ilişki, üzerinde anlamsız ve negatif yönlü ilişki	Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında anlamlı ve negatif yönlü ilişki, üzerinde anlamsız ve negatif yönlü ilişki	Anlamli ve pozitif yönlü ilişki	İstikrarlı ve etkin hükümet yapısı, düşük yolsuzluk oranları, demokratik toplum düzeni, iktisadi ve mali göstergeler ile sosyo-ekonomik şartların iyileştirilmesi, yatırım profili olarak yerli ve yabancı yatırımcılar için güvenli bir ülke ortamı yaratılması gelir eşitsizliğini azaltıp ekonomik büyümeyi arttırabilecektir.
Yüksek Gelirli Ülkeler	Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında büyüme etkisi anlamsız ve negatif yönlü, üzerinde anlamlı ve negatif yönlü	Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında büyüme etkisi anlamsız ve negatif yönlü, üzerinde anlamlı ve negatif yönlü	Anlamli ve negatif yönlü ilişki	Bu ülkelerde hukuki, siyasi ve demokratik düzenin iyi işlediği ve ekonomik ve mali performansın görece düzenli ve verimli olduğu göz önüne alındığında, kamu harcamaları, yatırımlar ve kurumsal kalite gelir eşitsizliğini azaltıp ekonomik büyümeyi arttırabilir, artan kamu borçları ile vergi ve transferler, gelir eşitsizliğini arttırabilir ve ekonomik büyüme yavaşlayabilir.
Yüksek Orta Gelirli Ülkeler	Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin altında büyüme etkisi anlamsız ve pozitif yönlü, üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü	Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamlı ve pozitif yönlü	Anlamsız ve pozitif yönlü ilişki	Ülkelerin nüfus, eğitim, işgücü niteliğini arttırmaya dönük aktif istihdam politikalarının uygulanması, yabancı doğrudan yatırımların arttırılması ve yerli sermaye oluşumunun desteklenmesi, eğitim, sağlık, savunma vb. kamusal mal ve hizmetlerin ücretsiz veya daha çok düşük gelirli kesime sunumu, gelir eşitsizliğini

<p>Düşük Orta Gelirli Ülkeler</p>	<p>Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamli ve pozitif yönlü</p>	<p>Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamli ve pozitif yönlü</p>	<p>Anlamli ve pozitif yönlü ilişki</p>	<p>azaltabileceken; istikrarsız hükümet yapısı, hukuki, siyasi, demokratik düzenin iyi seviyede işlememesi, etnik ve dini çatışmaların varlığı, yatırım profiline iyi olmaması, kayıt dışılık ve yolsuzluğun fazlalığı gibi düşük kurumsal kalite göstergeleri bu gruplarda yer alan bazı ülkelerin ortak özelliğidir ve eşitsizlik bu sebeplerle artabilmektedir. Artan kamu harcamalarının borç yoluyla finansmanı ve faiz ödemeleri, temel ihtiyaçlar üzerinden alınan katma değer vergisi gibi dolaylı vergilerin fazlalığı ve oranlarının yüksekliği, artan oranlı gelir vergisi bir yandan yukarıdaki göstergelerin de etkisiyle eşitsizliği artırıp artan yatırımlar ve tüketim vasıtasıyla ekonomik büyümeyi de destekleyebilir.</p>
<p>Tüm Ülkeler 5 Yıllık Ortalama Veriler</p>	<p>Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında büyüme etkisi anlamsız ve negatif yönlü, üzerinde anlamsız ve pozitif yönlü</p>	<p>Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamsız ve pozitif yönlü</p>	<p>Anlamsız ve pozitif yönlü ilişki</p>	<p>Literatürde yer alan çalışmaların geliştirilmesi ve güncel veriler ile gerçekleştirilecek sonraki analizler ilişkinin anlamlığını ve yönünü değiştirebilecektir. Yine de eşitsizliğin büyüme üzerine pozitif yönlü etkisi, diğer ülke gruplarının bulgularına ilişkin öneriler kapsamında değerlendirilebilir.</p>
<p>Tüm Ülkeler Vergi ve Transferlerin Etkinliği</p>	<p>-</p>		<p>Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin altında büyüme etkisi anlamli ve negatif yönlü, üzerinde anlamsız ve negatif yönlü</p>	<p>Gelirin nasıl elde edildiğinden ziyade kime aktarıldığı önemlidir. Gelir eşitsizliğini düzeltici etkisi olduğu düşünülen kamu harcamalarının hiç gelir elde etmeyen ya da temel ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede gelir elde eden kesime, transfer harcamaları yoluyla aktarılmasının gelir eşitsizliğini azaltabileceği bu yolla da ekonomik büyümenin artabileceği düşünülebilir. Ancak söz konusu ülkelerin</p>

<p>Yüksek Gelirli Ülkeler Vergi ve Transferlerin Etkinliği</p>		<p>Anlamli eşik etkisi yoktur. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamlı ve negatif yönlü</p>	<p>siyasi, iktisadi, hukuki, demokratik öznal koşulları dikkate alındığında, transfer harcamalarının, düşük gelir gruplarından ziyade yüksek gelir gruplarına aktarımı, tasarrufları ve bu yolla yatırımları arttırmak suretiyle ekonomik büyümeyi de arttırabilir. Politika yapıcıların, toplumdaki dezavantajlı grupların sosyoekonomik şartlarının, düşük ekonomik büyüme pahasına iyileştirilmesi ile gelir eşitsizliğinin artmasına rağmen ekonomik büyümenin de arttırılması arasında bir tercih yapması gerekmektedir.</p>
<p>Yüksek ve Düşük Orta Gelirli Ülkeler Vergi ve Transferlerin Etkinliği</p>		<p>Anlamli eşik etkisi vardır. Eşik değerin hem altında hem üzerinde büyüme etkisi anlamlı ve pozitif yönlü</p>	

SONUÇ

Ekonomik büyüme üzerinde bir etkisi olduğu önceki çalışmalar ve teoriler ile desteklenen gelir eşitsizliği, son zamanlarda çok ilgi toplayan bir kavramdır. Bu ilgi, uluslararası düzeyde birçok akademisyenin, sivil toplum kuruluşunun, resmi ve özel kurumların, hatta ülkelerin gelir eşitsizliğini bir sosyoekonomik sorun olarak tanımlamalarına ve çözümü için zaman ve kaynak ayırmalarına, bilimsel çalışmalar yapmalarına sebep olmaktadır. Toplumsal sınıflar arasındaki gelir farklılığı şeklinde anlaşılan gelir eşitsizliği eğitim, sağlık, savunma vb. kamusal birçok alanda da fayda sorununu beraberinde getirmektedir. Tüm toplumu ilgilendiren iktisadi sonuçlar doğuran bu sorunlar, ekonomik kararların alınmasında artık giderek artan şekilde önem arz etmektedir. Ülkelerin genel olarak eşitsizliği azaltacak ve ekonomik büyümeyi teşvik edecek şekilde politika uygulama istekleri çoğu zaman ekonomide beklentinin aksine olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu çok yönlü, doğrusal olmayan etkiler ve sonuçlar çalışmaya başlamak için bir merak uyandırmıştır.

Gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme üzerine etkisinin analiz edildiği bu çalışmanın bulguları, kişi başına gayri safi yurt içi hasılâdaki yıllık artış oranı olarak tanımlanan ekonomik büyüme oranının, gelir eşitsizliği ile hem negatif hem pozitif ilişkilere sahip olması şeklinde genelleştirilebilir. 60 adet ülke için 1260 adet gözlem sayısına ve 1996-2016 arası yıllık ve beş yıllık ortalama verilere ilişkin olarak bulgular, önceki teorik yaklaşımların ve ampirik araştırmaların sonuçları ile benzeşmektedir. Doğrusal sabit etkiler panel veri analiziyle ön tahmin yapıldıktan sonra, Hansen (1999) panel eşik yöntemi ile modelleme, doğrusal olmayan bir yaklaşım çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İki farklı yaklaşım, doğrusal olmayan etkilerin belirlenebilmesi için tahminlerin kıyaslamasını olanaklı kılmıştır. Yöntemsel üstünlük olarak tercih edilen eşik değer analizi yaklaşımı ile ülkelere ilişkin dengeli ve tek bir panelde tahmin yapıldığında, verimli ve yeterli bulgulara ulaşamadığı tespit edilmiştir. Bunun için ülkeler, gelir seviyeleri bağlamında Dünya Bankası sınıflandırmasına uygun bir şekilde, ayrı ayrı panellere bölünerek yüksek gelirli, yüksek orta gelirli, düşük orta gelirli ülkeler için tahminler yinelenmiştir. Tüm tahminlerde, net gelir eşitsizliği (Gini_net), piyasa gelir

eşitsizliği (Gini_mkt) ile vergi ve transferlerin etkinliği (*TRANSFER*) değişkenleri hem eşik değişken hem rejime bağlı değişken olarak tanımlanmaktadır.

Maliye politikasının araçlarından biri olan vergi ve transferler, gelir eşitsizliği etkileri ve bu yöndeki politika sonuçlarının doğru ve tutarlı bir biçimde değerlendirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Tahminler esnasında, söz konusu değişkenin etkisinin dikkate alındığı durumlarda, bulguların daha tutarlı ve gerçekçi olduğu tespit edilmiştir. Bu tespite ilişkin olarak vergi ve transferler sonrası eşitsizlik katsayısı olan Gini_net ile yapılan tahminlere, yeniden dağılımın etkinliğini ölçmek amacıyla *TRANSFER* değişkeni de kontrol değişken olarak eklenmiştir. Ek olarak, bu değişken gelir eşitsizliğinin alternatif bir göstergesi olarak eşik değişken olarak da ayrıca tanımlanmıştır ve bu kapsamda tahminler gerçekleştirilmiştir. Öte yandan mali, makro, beşeri ve kurumsal değişkenler de tahminlerde yer almaktadır. Beş yıllık ortalama veriler, literatür ile uyumlu olarak döngüsel etkilerin bertaraf edilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu şekilde elde edilen bulguların ülkeler özelinde farklılaştığı ve gelir eşitsizliğinin bazı durumlarda ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediği, bazı durumlarda da ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği vargısına ulaşılmaktadır. Bulgularda önem atfedilmesi gereken husus, eşitsizliğin büyüme üzerine etkisinin doğrusal olup olmadığının tespitidir. Bu çalışma da bu motivasyon ile gerçekleştirilmektedir ve eşitsizlik büyüme ilişkisinin karşılıklı bir değerlendirmesinden ziyade eşitsizliğin büyüme etkilerine odaklanılmaktadır.

Daha önce değinildiği üzere çalışmanın bu kısmında, önceki değerlendirmeleri tekrar etmemek amacıyla tezin bütününe ilişkin genel bir bilgi verilmektedir. Bulguları ve değerlendirmeleri açıklamadan önce birinci bölümde, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ile ilgili kavramsal ve teorik çerçeve ele alındıktan sonra ikinci bölümde, bahsi edilen teorik yaklaşımların ve ampirik çalışmaların geniş bir değerlendirmesine ve gelir eşitsizliğinin ve ekonomik büyümenin küresel seyrine yer verilmektedir. Hansen (1999), ilişkiyi iki farklı rejimde değerlendirmektedir. Eşik değer her durumda tespit edilmesine karşın, eşik etki testinin anlamlı ya da anlamsız bulgusu, ilişkinin doğrusal olup olmadığını göstermektedir. Bu sebeple bulgular, farklı panellerde anlamlı ve anlamsız eşik etkinin tespiti bakımından farklılaşmaktadır. Tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için yapılan eşik değer testi anlamsız eşik değer tespit ederken yüksek orta, düşük orta

gelirli ülkeler için gerçekleştirilen eşik değer testi anlamlı eşik tespit etmektedir. Benzer olarak, *TRANSFER* değişkeni ile gerçekleştirilen tahminler de tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için anlamsız eşik, yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkeler için anlamlı eşik tespit etmektedir. Eşitsizliğin ekonomik büyüme yaratıp yaratmayacağı ise eşğin altında ve üzerinde iki farklı şekilde değerlendirilmektedir. Genel olarak bulgular, tüm ülkeler ve yüksek gelirli ülkeler için eşitsizliğin ekonomik büyüme, eşik değer altında ve/veya üzerinde negatif etkilediğini; yüksek orta ve düşük orta gelirli ülkeler için ise eşitsizliğin ekonomik büyüme eşğin altında ve/veya üzerinde pozitif etkilediğini vurgulamaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere klasik yaklaşım eşitsizlik büyüme ilişkisinin pozitif yönlü, modern yaklaşımlar ve bazı güncel ampirik çalışmalar ilişkinin negatif yönlü olduğunu değerlendirmektedir. Neoklasik yaklaşım ise ilişkinin yönünün tayin edilemeyeceğini ve doğrusal olmayan etkilerin varlığını değerlendirmektedir. Her ne kadar ampirik bulgular teorik ve ampirik literatür ile benzeşse de tüm değerlendirmelerin çeşitliliği, çalışmanın zorluğunu da ortaya koymaktadır. Tek yönlü bir ilişkinin olmayacağı; kavramsal, teorik ve ampirik bağıntının doğru ele alınması bakımından, benzer çalışmalarda kullanılacak değişkenlerin ve yöntemin tespiti, elde edilen bulguların yorumlanması noktasında hassas davranılmasını gerektirmektedir. Üçüncü bölüm oluşturulurken bu hassasiyet dikkate alınmaktadır.

Diğer taraftan, bulgular kapsamında ülke grupları için oluşturulacak politika önerileri de önem arz etmektedir. Farklı paneller için anlamlı ve anlamsız eşik etki testi sonuçları ile eşik değer altındaki ve üzerindeki, farklı yöndeki, anlamlı ve anlamsız sonuçlar, uygulanacak politikaları da çeşitlendirmektedir. Yüksek gelirli ülkelerin eşitsizlikteki bir artış karşısında ekonomik büyüme hızlarının yavaşlayabileceği; düşük orta ve yüksek orta gelirli ülkelerin eşitsizlikteki bir artış durumunda büyüme elde edebileceği şeklindeki bulgular, karar alıcıların iktisadi koşulları gözeterik politika yapmalarının ve uygulamalarının değerini ortaya koymaktadır. Özellikle gelirin yeniden dağıtımına dönük bir politika tercihi eşitsizliğin büyüme yaratıp yaratmayacağını önemli ölçüde etkilemektedir. Öyle ki, geliri yeniden dağıtan bir sosyal refah politikası, tartışıldığı gibi ekonomik büyüme arttırabilmektedir; ancak bu, uygulanacak programın iyi tanımlanmasına ve kalitesine bağlı olmaktadır. Diğer taraftan ülkenin gelir seviyesine ve gelişmişlik seviyesine bağlı olarak gelir eşitsizliğinin artışı hâlinde, vergi ve transferler

ekonomik büyümeyi azaltabilmektedir. Ayrıca, ekonomik büyüme bulgulara göre, gelir eşitsizliğini azaltmak için başka bir çözüm olabilmektedir; ancak ekonomik büyümeyi arttırmada ne tür ekonomik yaklaşımların etkili olacağına da politika yapıcılar tarafından iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bulguların değerlendirildiği kısımda yer verildiği üzere ekonominin etkinliği; ihracat ithalat artışı, harcamaların ve yatırımların verimli alanlarda gerçekleştirilmesi, yabancı doğrudan yatırımların artışı, yerli sermaye oluşumu ve birikimi, verimli işgücü, düşük enflasyon, eğitim alanında uygulanacak politikalar ve bu politikaların çeşitliliği gibi temel faktörlere bağlıdır. Genel olarak bu faktörler gelir eşitsizliğini azaltmak için de önemli olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, D., Johson, S. ve Robinson, J. A. (2001). The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369-1401.
- Acemoglu, D. (2002). Technical Change, Inequality, and the Labor Market. *Journal of Economic Literature*, 40(1), 7-72.
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A. ve Yared, P. (2005). *Income and democracy* (No. 11205). National Bureau of Economic Research Working Papers.
- Acemoglu, D. ve Robinson, J. (2008). *The Role of Institutions in Growth and Development* (No: 10). Commission on Growth and Development Working Paper.
- Acemoglu, D. (2009). *Introduction to Modern Economic Growth*. New Jersey: Princeton University Press.
- Acemoglu, D. ve Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail? The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. Crowns Publishing Gropu: New York.
- Aghion, P. ve Howitt, P. (2009). *The Economics of Growth*. London: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Ahituv, A. ve Moav, O. (2003). *Fertility Clubs and Economic Growth*. Theo Eicher ve Stephen Turnovsky (Ed.), *Inequality and Growth: Theory and Policy Implications* (s. 61-87) içinde. Cambridge: MIT Press.
- Aiyar, S. ve Ebeke, C. (2019). *Inequality of Opportunity, Inequality of Income and Economic Growth* (No: 19/34). International Monetary Fund Working Paper.
- Akalın, G., Özbek, R. İ. ve Çiftçi, İ. (2018). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (20)4, 59-76.

- Akın, C. S. ve Aytun, C. (2017). Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(42), 52-81.
- Alesina, A. ve Rodrick, D. (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 465-90.
- Alesina, A. ve Perotti, R. (1994). The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature. *World Bank Economic Review*, 8(3) 351-371.
- Alesina, A., ve Perotti, R. (1996). Income Distribution, Political Instability and Investment. *European Economic Review*, 40(6), 1203-1228.
- Alesina, A. ve Weder, B. (2002). Do Corrupt Governments Receive Less Foreign Aid?. *American Economic Review*, 92(4), 1126-1137.
- Alvaredo, F., Chance, L., Piketty, T., Saez, E. ve Zucman, G. (2018). *World Inequality Report*. World Inequality Lab, Erişim Tarihi: 23.07.2019, <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf>
- Atkinson, A. B. (1970). On the Measurement of Inequality. *Journal of Economic Theory*, 2(3), 244-263.
- Atkinson, A. B. ve Brandolini, A. (2015). Unveiling the Ethics behind Inequality Measurement: Dalton's Contribution to Economics. *The Economic Journal*, 125(583), 209-234.
- Balestra, C., Llana-Nozal, A., Murtin, F., Tosetto, E. ve Arnaud, B. (2018). *Inequalities in Emerging Economies: Informing the Policy Dialogue on Inclusive Growth* (No: 100). OECD Statistics Working Papers.
- Banerjee, A. V., ve Duflo, E. (2003). Inequality and Growth: What can the Data Say?. *Journal of Economic Growth*, 8(3), 267-299.
- Barr, N. (2012). *Economics of the Welfare State* (5th Ed.). Oxford: Oxford University Press.

- Barro R. J. (2000). Inequality and Growth in a Panel of Countries. *Journal of Economic Growth*, 5(1), 5-32.
- Barro, R. J. (2001). *Education and Economic Growth*. John F. Helliwell (Ed.), The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well-being (s. 13-41) içinde. Vancouver: OECD and Human Resources Development.
- Barro, R. J. (2008). *Inequality and Growth Revisited* (No: 11). Asian Development Bank Working Paper Series on Regional Economic Integration.
- Bellù, L. G. ve Liberati, P. (2006a). *Policy Impacts on Inequality Welfare Based Measures of Inequality the Atkinson Index* (No: 050). Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO.
- Bellù, L. G. ve Liberati, P. (2006b). *Inequality Analysis the Gini Index* (No: 040). Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO.
- Bellù, L. G. ve Liberati, P. (2006c). *Describing Income Inequality Theil Index and Entropy Class Indexes* (No: 051). Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO.
- Benabou, R. (1996). *Inequality and Growth* (No: 5658). National Bureau of Economic Research Working Papers.
- Benhabib, J. ve Rustichini, A. (1996). Social Conflict and Growth. *Journal of Economic Growth*, 1(1), 125-142.
- Bertola, G. (1993). Market Structure and Income Distribution in Endogenous Growth Models. *American Economic Review*, 83(5), 1184-1199.
- Binay, M. ve Atalay, N. (2019). Global Governance: Economic Growth and Income Distribution. *Sayıştay Dergisi*, 112(1), 137-158.
- Bigsten, A. (1983). Income Distribution and Development: Theory, Evidence and Policy. *Journal of Deelopment Economics*, 16(1-2), 222-226.

- Bigsten, A. ve Levin, J. (2000). *Growth, Income Distribution and Poverty: A Review* (No: 32). United Nations University World Institute for Development Economic Research Working Paper Series.
- Birdsall, N., Ross, D. R. ve Sabot, R. (1995). Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia. *World Bank Economic Review*, 9(3), 477-508
- Birdsall, N., Pinckney, T. C. ve Sabot, R. (1996). *Why Low Inequality Spurs Growth: Savings and Investment by the Poor* (No: 327). Inter-American Development Bank Working Paper.
- Birdsall, N. (2006). *The World is not Flat: Inequality and Injustice in Our Global Economy* (No: 9). Helsinki: United Nations University World Institute for Development Economics Research Annual Lecture. Erişim Tarihi: 23.06.2019, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.178.8962&rep=rep1&type=pdf>
- Bourguignon, F. (2018). World Changes in Inequality: An Overview of Facts, Causes, Consequences, and Policies. *CESifo Economic Studies*, 64(3), 345-370.
- Brenner, R. ve Pröbsting, M. (2011). *Marksist Kriz Teorisi ve Kredi Krizi*. (1. Baskı). Senem Çakmak Şahin ve Aslı Şen Taşbaşı (Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Case, K. E., Fair, R. C. ve Oster, S. M. (2014). *Principles of Economics* (11th Ed.). London: Pearson Education Limited.
- Castelló-Climent, A. ve Doménech, R. (2002). Human Capital Inequality and Economic Growth: Some New Evidence. *The Economic Journal*, 112(478), 187-200.
- Castelló-Climent, A. (2004). *A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth: What Human Capital Inequality Data Say?* (No. 2004-15). Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas Working Papers.
- Castelló-Climent, A. (2010). Inequality and Growth in Advanced Economies: An Empirical Investigation, *The Journal of Economic Inequality*, 8(3), 293-321.

- Chang, B. Y. ve Fru, A. M. (2015). *A Study on Inequality and Economic Growth: Empirical Evidence from the South African Development Community*. Multidisciplinary Academic Conference on Economics, Management and Marketing bildiriler kitabı (s. 132-139) içinde. Prague: Czech Association of Scientific and Technical Societies.
- Chen, B-L. (2003). An Inverted-U Relationship between Inequality and Long-Run Growth. *Economics Letters*, 78(2), 205-212.
- Chiswick, B. R. (1971). Earnings Inequality and Economic Development. *The Quarterly Journal of Economics*, 85(1), 21-39.
- Chletsos, M. ve Fatouros, N. (2016). *Does Income Inequality Matter for Economic Growth: An Imperical Investigation* (No: 75477). Munich Personel RePEc Archive Working Paper.
- Cho, D., Kim, B. M. ve Rhee, D. E. (2014). *Inequality and Growth: Nonlinear Evidence from Heterogeneous Panel Data* (No: 14-01). Korea Institute for International Economic Policy Working Paper.
- Cingano, F. (2014). *Trends in Income Inequality and Its Impact on Economic Growth* (No: 163). OECD Social Employment and Migration Working Papers.
- Clarke, G. R. (1995). More Evidence on Income Distribution and Growth. *Journal of Development Economics*, 47(2), 403-427.
- Cline, W. R. (1975). Distribution and Development: A Survey of Literature. *Journal of Development Economics*, 1(4), 359-400.
- Coleman, D. C. (1980). Mercantilism Revisited. *The Historical Journal*, 23(4), 773-791.
- Cowell, F. ve Kuga, K. (1981). Additivity and the Entropy Concept: An Axiomatic Approach to Inequality Measure. *Journal of Economic Theory*, 25 (1), 131-143.
- Cowell, F. A. (2003). *Theil, Inequality and the Structure of Income Distribution* (No: DARP 67). Distributional Analysis Research Programme Discussion Paper.

- Cowell, F. A. (2011). *Measuring Inequality* (3rd Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Davis, L. S. D. (2007). Explaining the Evidence on Inequality and Growth: Informality and Redistribution. *The B.E. Journal of Macroeconomics*, 7(1), 1-35.
- D'agata, A. ve Freni, G. (2003). *The Structure of Growth Models: A Comparative Survey*. Neri Salvadori (Ed.), *The Theory of Economic Growth A Classical Perspective* (s. 23-41) içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Dalton, H. (1920). The Measurement of Inequality of Incomes. *The Economic Journal*, 30(119), 348-361.
- De Brunhoff, S. (2009). *Marx'ın Para Teorisi*. Uğur Selçuk Akalın (Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- De Dominicis, L., Florax, R. J. G. M. ve De Groot, H. L. F. (2008). A Metaanalysis on the Relationship between Inequality and Economic Growth. *Scottish Journal of Political Economy*, 55(5), 654-682.
- De la Croix, D. ve Doepke, M. (2003). Inequality and Growth: Why Differential Fertility Matters. *American Economic Review*, 93(4), 1091-1113.
- De Maio, F. G. (2007). Income Inequality Measures. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 61(10), 849-852.
- Deiningen, K. ve Squire, L., (1996). A New Data Set Measuring Income Inequality. *World Bank Economic Review*, 10(3), 565-591.
- Deiningen, K. ve Olinto, P., (2000). *Asset Distribution, Inequality, and Growth* (No: 2375). The World Bank Development Research Group Working Paper.
- Delbianco, F., Dabús, C., ve Caraballo, M. A. (2014). Income Inequality and Economic Growth: New Evidence from Latin America. *Cuadernos de Economía*, 33(63), 381-398.
- Djankov, S., La Porta, R., De-Silanes, F. L. ve Shleifer, A. (2002). The Regulation of Entry. *The Quarterly Journal of Economics*, 117(1), 1-37.

- Dunford, R., Su, Q., Tamang, E. ve Wintour, A. (2014). The Pareto Principle. *The Plymouth Student Scientist*, 7(1), 140-148.
- Dutt, A. K. (2012). Distributional Dynamics in Post Keynesian Growth Models. *Journal of Post Keynesian Economics*, 34(3), 431-452.
- Easterly, W. (2001). The Middle Class Consensus and Economic Development. *Journal of Economic Growth*, 6(4), 317-335.
- Ekşi, O. (2017). Lower Volatility, Higher Inequality: Are They Related?. *Oxford Economic Papers*, 69(4), 847-869.
- Elveren, A. Y. (2013). Gelir Dağılımı Çalışmaları için bir Alternatif: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesi Veri Setleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 35-42.
- Erkal, G., Akıncı, M. ve Yılmaz, Ö. (2015). Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri için Ampirik Bir Analiz. *TISK Akademi*, 10(19), 66-87.
- Fawaz, F., Rahnamamoghadam, M. ve Valcarcel, V. J. (2014). A Refinement of the Relationship between Economic Growth and Income Inequality in Developing Countries. *Applied Economics*, 46(27), 3351-3361.
- Fine, B. (2004). Endogenous Growth Theory: A Critical Assesment. *Cambridge Journal of Economics*, 24(2), s. 245-265.
- Forbes, K. J. (2000). A Reassessment of the Relationship between Inequality and Growth. *American Economic Review*, 90(4), 869-897.
- Galor, O. and Zeira, J. (1993). Income Distribution and Macroeconomics. *The Review of Economic Studies*, 60(1), 35-52.
- Gillis, M., Radalet, S. C., Snodgrass, D. R. ve Roemer, M. (2001). *Economics of Development* (5th Ed.). New York: W. W. Norton & Company.

- Grossman ve Helpman (1994). Endogenous Innovation in the Theory of Growth. *Journal of Economic Perspectives*, 8(1), 23-44.
- Gupta, S., Davoodi, H. ve Alonso, R. T. (1998). *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?*. (No: 98/76). International Monetary Fund Working Paper.
- Gürsel, S., Levent, H. ve Selim, R. (2000). *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği İle Karşılaştırma*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği-TÜSİAD.
- Güvenen, F., Özkan, S. ve Song, J. (2014). The Nature of Countercyclical Income Risk. *Journal of Political Economy*, 122(3), 621-660.
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, Economic Growth and Income Inequality in Africa. *Economics of Governance*, 3(3), 183-209.
- Halter, D., Oechslin, M. ve Zweimüller, J. (2014). Inequality and Growth: The Neglected Time Dimension. *Journal of Economic Growth*, 19(1), 81-104.
- Hansen, B. E. (1999). Threshold Effects in Non-Dynamic Panels: Estimating, Testing and Inference. *Journal of Econometrics*, 93(2), 345-368.
- Harrod, R. F. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *Economic Journal*, 49(193), 14-33.
- Haveman, R. H. (1977). Tinbergen's Income Distribution: Analysis and Policies: A Review Article. *Journal of Human Resources*, 12(1), 103-114.
- Hendriks, J., Keen, M. ve Muthoo, A. (1998). *Corruption, Extortion and Evasion*. (No: 98/09). University of Exeter Department of Economics Discussion Paper.
- Herzer, D. ve Vollmer, S. (2012). Inequality and Growth: Evidence from Panel Cointegration. *The Journal of Economic Inequality*, 10(4), 489-503.
- IMF (2017). *Tackling Inequality*. International Monetary Fund World Economic and Financial Surveys Fiscal Monitor, Erişim Tarihi: 20.07.2019, <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2017/10/05/fiscal-monitor-october-2017>

- Johnston, M. (1989). Corruption, Inequality and Change. Corruption. P. M. Ward (Ed.), Development and Inequality: Soft Touch or Hard Graft? içinde (s. 13-37). London: Routledge Publishing.
- Josten, S. D. (2003), Inequality, Crime and Economic Growth. A Classical Argument for Distributional Equality. *International Tax and Public Finance*, 10(4), 435-452.
- Josten, S. D. (2004). Social Capital, Inequality and Economic Growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics JITE*, 160(4), 663-680.
- Kabaş, T. (2007). Yoksulluğun Çok Boyutlu Olarak Ölçülmesi ve Ülkeler Arasında Yoksulluk Sıralamalarının Yapılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 375-394.
- Kaldor, N. (1957). A Model of Economic Growth. *The Economic Journal*, 67(268), 591-624.
- Kaya, P. H. (2015). Joseph A. Schumpeter's Perspective on Innovation. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 3(8), 25-37.
- Keskin, A. (2017). Income Distribution and Economic Growth: A Complementary Cross Country Study to the Kuznets Curve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 235-250.
- Khalifa, S. ve El Hag, S. (2010). Income Disparities, Economic Growth and Development as a Threshold. *Journal of Economic Development*, 35(2), 23-36.
- Kolev, G. ve Niehues, J. (2016). *The Inequality-Growth Relationship An Empirical Reassessment* (No: 7/2016). German Economic Institute Working Paper.
- Knack, S. ve Keefer, P. (1995) Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures. *Economics and Politics* 7(3), 207-227.

- Knight, J. B. (1976). Explaining Income Distribution in Less Developed Countries: A Framework and Agenda. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 38(3), 161-177.
- Knowles, S. (2005). Inequality and Economic Growth: The Empirical Relationship Reconsidered in the Light of Comparable Data. *The Journal of Development Studies*, 41(1), 135-159.
- Kurz, H. D. (1994). Growth and Distribution. *Review of Political Economy*, 6(4), 393-420.
- Kurz, H. D. ve Salvadori, N. (1998). *Endogenous Growth Models and the Classical Tradition*. Heinz D. Kurz ve Neri Salvadori (Ed.), *Understanding Classical Economics* (s. 66-89) içinde. London: Routledge Publishing.
- Kurz, H. D. ve Salvadori, N. (2003). *Theories of Economic Growth: Old and New*. Neri Salvadori (Ed.), *The Theory of Economic Growth a Classical Perspective* (s. 1-22) içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Kurz, H. D. ve Salvadori, N. (2008). *New Growth Theory and Development Economics*. Amitava Krishna Dutt ve Jaime Ros (Ed.), *International Handbook of Development Economics Volume One* (s. 207-222) içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. Erişim Adresi: <https://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848442818/>
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Kuznets, S. (1973). Modern Economic Growth: Findings and Reflections. *The American Economic Review*, 63(3), 247-258.
- Küçüker, C. (2003). *Büyüme Stratejileri* (No: 2003/5). Türkiye Ekonomi Kurumu, Türkiye İktisat Kongresi Büyüme Stratejileri Çalışma Grubu Tartışma Metni.

- Lahouij, H. (2017). *The Effects of Income Inequality on Economic Growth Evidence from MENA Countries* (No: 5433/4). 2017 Awards for Excellence in Student Research and Creative Activity Documents.
- Lakner, C. ve Milanović, B. (2016). Global Income Distribution: From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession. *World Bank Economic Review*, 30(2), 203-32.
- Lee, D. J. ve Son, J. C. (2016). Economic Growth and Income Inequality: Evidence from Dynamic Panel Investigation. *Global Economic Review*, 45(4), 331-358.
- Leahy, J. V. ve Whited, T. M. (1996). The Effect of Uncertainty on Investment Some Stylized Facts. *Journal of Money, Credit and Banking*, 28(1) 64-83.
- Li, H. ve Zou, H. F. (1998). Income Inequality is not Harmful for Growth: Theory and Evidence. *Review of development economics*, 2(3), 318-334.
- Li, H., Xu, L. C. ve Zou, H. (2000). Corruption, Income Distribution and Growth. *Economics and Politics*, 12(2): 155-185.
- Lin, S. C., Huang, H. C., Kim, D-H. ve Yeh, C. C. (2009). Nonlinearity between Inequality and Growth. *Studies in Nonlinear Dynamics and Econometrics*, 13(2), 1-20.
- Lucas, R. E. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
- Lundberg, M. ve Squire, L. (2003). The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality. *Economic Journal*, 113(487), 326-344.
- Mankiw, G., Romer, D. ve Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407-437.
- Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *Quarterly Journal of Economics* 110(3): 681-712.
- Mauro, P. (1997). *The Effects of Corruption on Growth, Investment, and Government Expenditure: A Cross-Country Analysis: Comment*. Kimberly Ann Elliot (Ed.),

Corruption in the World Economy (s. 109-112) içinde. Washington D.C.: Institute for International Economics.

Mankiw, G. N. (2014). *Principles of Economics* (7th Ed.). Boston: Cengage Learning.

Mankiw, G. N. (2017). *Principles of Microeconomics* (8th Ed.). Boston: Cengage Learning.

Marx, K. (1951). *Theories of Surplus Value*. G. A. Bonner ve Emile Burns (Çev.). London: Lawrence & Wishart. Erişim Tarihi: 24.06.2019, <http://www.bard.edu/library/arendt/pdfs/Marx-Surplus.pdf>.

Marx, K. (2000) *Theories of Surplus Value*. New York: Prometheus Books.

McDermott, J. (1999). Mercantilism and Modern Growth. *Journal of Economic Growth*, 4(1), 55-80.

Michálek, A. ve Výbošťok, J. (2018). Economic Growth, Inequality, Poverty in the EU. *Social Indicators Research*, 141(2), 611-630.

Milanovic, B. (2016). *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization* (1st Ed.). Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Ncube, M., Anyanwu, J. C. ve Hausken, K. (2013). *Inequality, Economic Growth and Poverty in the Middle East and North Africa (MENA)* (No: 195). African Development Bank Group Working Paper.

Neves, P. C. ve Silva, S. T. (2010). *Inequality and Growth: Uncovering the Main Conclusions from the Empirics* (No: 381). Faculdade de Economia da Universidade do Porto Working Papers.

Neves, P. C. ve Silva, S. T. (2014). Uncovering the Main Conclusions from the Empirics. *Journal of Development Studies*, 50(1), 1-21.

Neves, P. C., Afonso, Ó. ve Silva, S. T. (2016). A Meta-Analytic Reassessment of the Effects of Inequality on Growth. *World Development*, 78(2), 386-400.

- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. New York: Cambridge University Press.
- North, D. C. (1998). Institutions. *Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97-112.
- OECD (2012). *Reducing Income Inequality while Boosting Economic Growth: Can it be Done?*. OECD Economic Policy Reforms, Erişim Tarihi: 20.07.2019, <http://www.oecd.org/eco/labour/49421421.pdf>.
- OECD (2016). *Income Inequality Remains High in the Face of Weak Recovery*. OECD Centre for Opportunity and Equality, Erişim Tarihi: 20.07.2019, <https://www.oecd.org/social/OECD2016-Income-Inequality-Update.pdf>.
- Olson, M. (1996). Big Bills Left on the Sidewalk: Why Some Nations Are Rich and Others Poor. *Journal of Economic Perspectives* 10(2), 3-24.
- Oskooee, M. B. ve Ardakani, A. M. (2018). Inequality and Growth in the United States: Is There Asymmetric Response at the State Level. *Applied Economics*, 50(10), 1074-1092.
- Ostry, J. D., Berg, A. ve Tsangarides, C. G. (2014). *Redistribution, Inequality and Growth* (No: 14/02). International Monetary Fund Staff Discussion Note.
- Pagano, P. (2004). *An Empirical Investigation of the Relationship between Inequality and Growth* (No: 536). Bank of Italy Temi di Discussione Working Papers.
- Peçe, M. A., Ceyhan, M. S. ve Akpolat, A. (2016). Türkiye’de Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Ekonometrik Analiz. *International Journal of Cultural and Social Studies*. 2(1), 135-148.
- Pede, V. O., Florax, R. J. G. M. ve Partridge, M. D. (2009). *Employment Growth and Income Inequality: Accounting for Spatial and Sectoral Differences*. The American Agricultural Economics Association Yıllık Buluşması bildiriler kitabı (s. 1-23) içinde. Wisconsin: Research in Agricultural Applied Economics.

- Perkins, D. H., Radalet, S., Lindauer, D. L. ve Block, S. A. (2013). *Economics of Development* (7th Ed). New York: W. W. Norton & Company.
- Perotti, R. (1996). Growth, Income Distribution and Democracy. *Journal of Economic Growth*, 1(2), 149-187.
- Persson, T., ve Tabellini, G. (1994). Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence. *The American Economic Review*, 84(3), 600-621.
- Pigou, A. C. (1912). *Wealth and Welfare*. London: Macmillan.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Arthur Goldhammer (Çev.). Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Rashid, S. (2008). *Neoclassical Development Economics*. Amitava Krishna Dutt ve Jaime Ros (Ed.), International Handbook of Development Economics Volume One (s. 176-188) içinde. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. Erişim Adresi: <https://www.e-elgar.com/shop/eep/preview/book/isbn/9781848442818/>
- Reid, G. C. (1989). *Classical Economic Growth: An Analysis in the Tradition of Adam Smith*, New York: Blackwell Publishing.
- Rodrik, D. (2000). Institutions for High-Quality Growth: What They Are and How to Acquire Them. *Studies in Comparative International Development*, 35(3), 3-31.
- Rodrik, D. (2012). Why We Learn Nothing from Regressing Economic Growth on Policies. *Seoul Journal of Economics*, 25(2), 137-151.
- Romer, P. (1989). *Human Capital and Growth: Theory and Evidence* (No: 3173). National Bureau of Economic Research Working Papers.
- Romer, P. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98(5), s. 71-102.
- Rostow, W. (1992). *Theorists of Economic Growth from David Hume to the Present*, Oxford: Oxford University Press.

- Sahota, G. S. (1978). Theories of Personal Income Distribution: A Survey. *Journal of Economic Literature*, 16(1), 1-55.
- Saint-Paul, G., ve Verdier, T. (1993). Education, Democracy and Growth. *Journal of Development Economics*, 42(2), 399-407.
- Sen, A. ve Anand, S. (1997). *Concepts of Human Development and Poverty: A Multidimensional Perspective*. Sakiko Fukuda-Parr ve A. K. Shiva Kumar (Ed.), Readings in Human Development: Concepts, Measures and Policies for a Development Paradigm (s. 228-244) içinde. Oxford: Oxford University Press.
- Slooman, J., Wride, A. ve Garratt, D. (2015). *Economics* (9th Ed.). London: Pearson Education Limited.
- Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Solow, R. M. (1957). Technical Change and the Aggregate Production Function. *Review of Economics and Statistics*, 39(3), 312-20.
- Solt, F. (2016). The Standardized World Income Inequality Database, 1-21.
- Stockhammer, E. (1999). *Robinsonian and Kaleckian Growth. An Update on Post-Keynesian Growth Theories* (No. 67). Vienna University Department of Economics Working Paper Series.
- Sukiassyan, G. (2007). Inequality and Growth: What does the Transition Economy Data Say. *Journal of Comparative Economics*, 35(1), 35-56.
- Tanzi, V. ve Davoodi, H. (1997). *Corruption, Public Investment and Growth* (No: WP/97/139). International Monetary Fund Working Paper.
- Tanzi, V. (1998). *Corruption around the World: Causes, Scope and Cures* (No: WP/98/63). International Monetary Fund Working Paper.
- Theil, H. (1967). *Economics and Information Theory*. Amsterdam: North Holland.

- Todaro, M. P. ve Smith, S. C. (2012). *Economic Development* (11th Ed.). London: Pearson Education Limited.
- Toyoda, T. (1980). Decomposibility of Inequality Measures. *Economic Studies Quarterly*, 31(12), 207-246.
- Tuominen, E. (2015). *Essays on Income Distribution and Economic Growth*. (Yayımlanmamış Tez). Tampere Üniversitesi, Tampere. Erişim Tarihi: 20.07.2019, <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98246/978-951-44-99838.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Venieris, Y. ve Gupta, D. (1986). Income Distribution and Socio-Political Instability as Determinants of Savings: A Cross-Sectional Model. *Journal of Political Economy*, 94(4), 873-883.
- Viaene, J. M. A. ve Zilcha, I. (2003). *Human Capital Formation, Income Inequality and Growth*. Theo Eicher ve Stephen Turnovsky (Ed.), *Inequality and Growth: Theory and Policy Implications* (s. 89-118) içinde. Cambridge: MIT Press.
- Voitchovsky, S. (2005). Does the Profile of Income Inequality Matter for Economic Growth?: Distinguishing between the Effects of Inequality in Different Parts of the Income Distribution. *Journal of Economic Growth*, 10(3), 273-296.
- Wahiba, N. F. ve Weriemmi, M. E. (2014). The Relationship between Economic Growth and Income Inequality. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(1), 135-143.
- Wan, G., Lu, M. ve Chen, S. (2006). The Inequality-Growth Nexus in the Short and Long Run: Empirical Evidence from China. *Journal of Comparative Economics*, 34(4), 654-667.
- Wang, Q. (2015). Fixed-Effect Panel Threshold Model Using Stata. *The Stata Journal*, 15(1), s. 121-134.
- Wei, S. (2000) How Taxing is Corruption on International Investors?. *Review of Economics and Statistics*, 82(1), 1-11.

- Witt, U. (2002). How Evolutionary is Schumpeter's Theory of Economic Development?. *Industry and Innovation*, 9(1-2), 7-22.
- Yalçinkaya, Ö. ve Yazgan, Ş. (2016). Kurumsal Yapının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: G-20 Ülkeleri Üzerinde Bir Uygulama (1996-2014). *Business and Economics Research Journal*, 7(4), 31-49.
- Yang, Y. ve Greaney, T. M. (2017). Economic Growth and Income Inequality in the Asia-Pacific Region: A Comparative Study of China, Japan, South Korea, and the United States. *Journal of Asian Economics*, 48(C), 6-22.
- Yılmaz, H. H. (2016). *Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergilerin Yeniden Dağıtım Etkisi: 2002-2013 Dönemi* (Proje No: 214K014). TÜBİTAK.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 01/12/2019

Tez Başlığı : GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: AMPİRİK BİR İNCELEME

Yukarıda başlığı gösterilen ve Danışmanlığında hazırlanan tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 163 sayfalık kısmına ilişkin, 01/12/2019 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 8'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

TEZ DANIŞMANI:

AD/SOYAD: PELİN VAROL İYİDOĞAN
ÜNVAN: DOÇ. DR.

İMZA:

TEZİ HAZIRLAYAN ÖĞRENCİ BİLGİLERİ:

Adı Soyadı: EMİN EFECAN AKTAŞ
Öğrenci No: N12161965
Anabilim Dalı: MALİYE
Programı: MALİYE
Statüsü: Doktora Bütünleşik Dr.

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE**

Date: 01/12/2019

Thesis Title: THE RELATIONSHIP BETWEEN INCOME INEQUALITY AND ECONOMIC GROWTH: AN EMPIRICAL INVESTIGATION

According to the originality report obtained by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 01/12/2019 for the total of 163 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of the thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

01/12/2019

Name Surname: Emin Efecan Aktaş
Student No: N12161965
Department: Public Finance
Program: Public Finance
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(Assoc. Prof. Pelin VAROL İYİDOĞAN)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 26/11/2019

Tez Başlığı: GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: AMPİRİK BİR İNCELEME

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

26/11/2019

Adı Soyadı: EMİN EFECAN AKTAŞ

Öğrenci No: N12161965

Anabilim Dalı: MALİYE

Programı: MALİYE

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergeleri uyarınca bu tez çalışmasının yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Doç. Dr. Pelin VAROL İYİDOĞAN

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC FINANCE DEPARTMENT

Date: 26/11/2019

Thesis Title: THE RELATIONSHIP BETWEEN INCOME INEQUALITY AND ECONOMIC GROWTH: AN EMPIRICAL INVESTIGATION

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

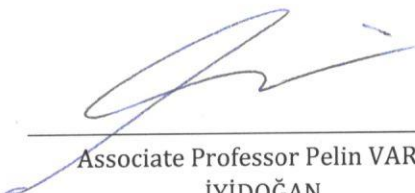
I respectfully submit this for approval.

26/11/2019

Name Surname: EMİN EFECAN AKTAŞ
Student No: N12161965
Department: PUBLIC FINANCE
Program: PUBLIC FINANCE
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

According to Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, it is not required to get permission from the Ethics Board/Commission to proceed with this thesis study.

Associate Professor Pelin VAROL
İYİDOĞAN